TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK
ANABİLİM DALI

ELEKTRİK PİYASASINDA ABONELİK SÖZLEŞMELERİ VE TÜKETİCİNİN KORUNMASI

Yüksek Lisans Tezi

Aylin YILDIRIM DİNDAR

Ankara, 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK
ANABİLİM DALI

ELEKTRİK PİYASASINDA ABONELİK SÖZLEŞMELERİ VE TÜKETİCİNİN KORUNMASI

Yüksek Lisans Tezi

Aylin YILDIRIM DİNDAR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hasan AYRANCI

Ankara, 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK
ANABİLİM DALI

Aylin YILDIRIM DİNDAR

ELEKTRİK PİYASASINDA ABONELİK SÖZLEŞMELERİ VE TÜKETİCİNİN KORUNMASI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan AYRANCI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Prof. Dr. Hasan AYRANCI	
Doç. Dr. Süleyman YILMAZ	
Doç Dr. Huriye Reyhan DEMİRCİOĞLU	

Tez Sınavı Tarihi: 11.09.2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(12/09/2019)

Aylin YILDIRIM DİNDAR

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

ELEKTRİK PİYASASI

§1. ELEKTRİK PİYASASININ ÖZELLİKLERİ 1
I. Genel Olarak 1
II. Elektrik Piyasasının Özellikleri 2
A. Kamu Hizmeti Olma Özelliği 2
B. Evrensel Hizmet Olma Özelliği 4
C. Doğal Tekel Olma Özelliği 6

§2. ELEKTRİK PİYASASININ GELİŞİMİ VE FAALİYETLERİ 8
I. Elektrik Piyasasının Gelişimi 8
A. Özelleştirme Öncesi Dönem 8
B. Özelleştirme Çalışmaları 10
C. Elektrik Piyasasının Oluşumu 12
D. Elektrik Piyasasının İşleyişi 15
II. Elektrik Piyasası Faaliyetleri 16
A. Genel Olarak 16
B. Üretim Faaliyeti 17
C. İletim Faaliyeti 19
D. Dağıtım Faaliyeti 20
E. Toptan ve Perakende Satış Faaliyeti 21
F. İthalat ve İhracat Faaliyeti 24
G. Piyasa İşletim Faaliyeti 25

İKİNCİ BÖLÜM

ELEKTRİK PİYASASI ABONELİK (PERAKENDE SATIŞ) SÖZLEŞMESİ

§3. SÖZLEŞMENİN ÖZELLİKLERİ 26
I. Genel Olarak 26
II. İltihaki Sözleşme Olması 28
III. Rızai Sözleşme Olması 32
VI. Tam İki Taraf Borç Yükleyen Sözleşme Olması 33

§4. SÖZLEŞMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ 34
I. Elektriğin Hukuki Niteliği 34
A. Elektriğin Mal Olduğu Görüşü 34
B. Enerji Edimi Görüşü 37
II. Sözleşmenin Süreklilik Niteliği 38
A. Ard Arda Teslimli Sözleşme Görüşü 38
B. Sürekli Edimli Borç İlişkisi Görüşü 39
III. Sözleşmenin Hukuki Niteliği 41
A. Genel Olarak 41
B. Satış Sözleşmesi Yönündeki Görüş 44
C. Sui Generis Sözleşme Yönündeki Görüş 47
D. Uygulanacak Hükümler 50

§5- SÖZLEŞMENİN TARAFLARI 51
I. Genel Olarak 51
II. Tedarik Şirketi 51
III. Abone / Tüketici 52
A. Genel Olarak 52
B. TKHK Kapsamında Tüketici Kavramı 54
C. Tüketici Olarak Abone Kavramı 58
D. Elektrik Piyasasında Tüketici Kavramı 59
1. Genel Olarak 59
2. Serbest Tüketici 60

3. Serbest Tüketici Olarak Organize Sanayi Bölgeleri 63
4. Serbest Olmayan Tüketici 64
5. Son Kaynak Tedariki 65
E. TKHK ve Elektrik Piyasası Kapsamında Tüketici Kavramı İlişkisi 66

§6- SÖZLEŞMENİN UNSURLARI 69
I. Konu Unsuru 69
II. Bedel Unsuru 70
III. Anlaşma Unsuru 72

§7- SÖZLEŞMENİN KURULMASI VE SONA ERMESİ 73
I. Sözleşmenin Kurulması 73
II. Sözleşme Yapma Zorunluluğu 74
III. Şekil Şartı 76
IV. Sözleşmenin Sona Ermesi 79
A. Genel Olarak 79
B. Sözleşmenin Feshi 80
1. Olağan Fesih 81
2. Olağanüstü Fesih 82
C. Sözleşmenin Kendiliğinden Sona Ermesi 83

§8- SÖZLEŞMENİN İKİLİ ANLAŞMADAN AYIRT EDİLMESİ 85
I. İkili Anlaşmanın Tanımı ve Özellikleri 85
II. İkili Anlaşmanın Unsurları 87
III. İkili Anlaşmanın Tarafları ve Tüketimi Düşük Serbest Tüketicilerin Durumu 91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ELEKTRİK PİYASASI KARŞISINDA TÜKETİCİNİN DURUMU

§9- TÜKETİCİNİN KORUNMASI 96
I.Tüketicinin Korunma Nedenleri 96
II. Tüketicinin Korunması Kavramının Gelişimi 98

III. Ülkemizde Tüketicinin Korunmasına İlişkin Süreç 100
A. Cumhuriyet Öncesi Dönem 100
B. Cumhuriyet Sonrası Dönem 101

§10- ELEKTRİK PİYASASI KARŞISINDA TÜKETİCİLERE VE TÜKETİCİLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER İLE TÜKETİCİNİN HAKLARI 102
I. Genel Olarak 102
II.Hizmete Erişim Hakkı 103
III.Hizmetin Kaliteli ve Sürekli Olmasını Talep Hakkı 107
IV. Ayıplı İfa Karşısında Zararlarının Tazminini Talep Hakkı 111
V.Bilgilendirilme Hakkı 115
VI.Müşteri Hizmetlerine İlişkin Hakları 118
VII.Faturalama ve Fatura Sebebi İle Elektrik Enerjisinin Kesilmesine İlişkin Hakları 118
VIII.Gizliliğin Korunmasını Talep Hakkı 123

§11- ELEKTRİK PİYASASI KARŞISINDA TÜKETİCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 124
I. Tarife ve Faturaya İlişkin Sorunlar 124
A.Ulusal Tarife ve Kayıp Kaçak Bedeli 124
B. Diğer Tarife Bileşenleri 133
C.Vergi ve Fonlar 138
II. Güvence Bedelleri 141
III. Genel İşlem Koşulları ve Haksız Şartlar 144
IV. Kırılgan Tüketiciler (Vulnerable Consumers) Kavramı ve Hukukumuzdaki Durum 153
V.Tüketicinin Bilgilendirilmesi ve Eğitilmesi 156
VI.Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri 159

SONUÇ…...……167

KAYNAKÇA……..181

ÖZET……..193

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABSY	: Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği
Age.	: Adı geçen eser
ATA	: Avrupa Topluluk Antlaşması
ATAD	: Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Dn.	: Dipnot
EDAŞ	: Elektrik Dağıtım Şirketi
EDPSİHKY	: Elektrik Dağıtımı ve Perakende Satışına İlişkin Hizmet Kalitesi Yönetmeliği
EHK	: Evrensel Hizmet Kanunu
EPBSKY	: Elektrik Piyasası Bağlantı ve Sistem Kullanım Yönetmeliği
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EPİAŞ	: Enerji Piyasaları İşletme A.Ş.
EPK	: Elektrik Piyasası Kanunu
EPLY	: Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği
EPPSS	: Elektrik Piyasası Perakende Satış Sözleşmesi
EPSAŞ	: Elektrik Perakende Satış Şirketi
EPYHY	: Elektrik Piyasası Yan Hizmetler Yönetmeliği
EPTY	: Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği
EPTHY	: Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği
EÜAŞ	: Türkiye Elektrik Üretim A.Ş
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
KDKK	: Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
m.	: Madde
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TEAŞ	: Türkiye Elektrik Üretim, İletim A.Ş.
TEİAŞ	: Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.
TEK	: Türkiye Elektrik Kurumu
TETAŞ	: Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş.
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Giderek artan sanayileşme ve elektriğin aydınlatma, ısınma, barınma, pişirme, iletişim gibi en temel ihtiyaçlar başta olmak üzere her alanda kullanımı elektrik enerjisi teminini zorunlu bir ihtiyaca dönüştürmüştür. Önceleri dikey bütünleşik ve tekelci bir yapıda kamu eli ile görülen elektrik sağlama hizmetleri zamanla ayrıştırılarak özelleştirilmiş, elektrik piyasası rekabete açılmıştır. Bu durum elektrik piyasası karşısında tüketicinin korunması ihtiyacını daha da arttırmıştır.

Çalışmanın amacı elektrik piyasasının işleyişini genel hatları ile açıklamak, tüketicilerin taraf oldukları elektrik piyasası abonelik (perakende satış) sözleşmesini incelemek ve elektrik piyasasında tüketicinin haklarını, karşılaştığı sorunları ve çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Enerji hukuku ve elektrik piyasasına ilişkin daha önce yapılan çalışmalardan bugüne dek piyasada ve mevzuatta çok sayıda değişiklik meydana gelmiş ancak bu değişiklikleri kapsayan güncel bir çalışma yapılmamıştır. Bu kapsamda güncel olarak piyasanın durumuna ilişkin bir derleme yapılması ve tüketicinin hakları yönünden ortaya çıkan gelişmelerin ve sorunların aktarılması çalışmanın bir diğer amacını teşkil etmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde elektrik piyasasının genel özellikleri, tarihçesi, oluşumu ve mevcut durumu hakkında bilgi verilmektedir. İkinci bölümünde tüketicinin taraf olduğu elektrik piyasası abonelik(perakende satış) sözleşmelerinin özellikleri, hukuki niteliği, unsurları, tarafları, kurulması ve sona ermesi incelenmektedir. Nihayet üçüncü ve son bölümde elektrik piyasası karşısında tüketicinin durumu ve korunması ele alınmaktadır. Bu noktada TKHK hükümlerinin sağladığı genel korumanın yanında elektrik piyasasına ilişkin özel mevzuat incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise incelenen tüm konular ışığında varılan sonuç ve yorumlar ortaya konulmuştur.

Çalışma kapsamında tüketici kavramı TKHK kapsamında tüketici kabul edilen aboneleri ifade etmek üzere kullanılmıştır. Nitekim elektrik piyasası mevzuatında tüketici kavramı oldukça geniş bir anlama sahiptir ve genel terminoloji ile uyumlu bulunmamaktadır. Bu kapsamda tüketici terimi, konutta kullanım amacıyla elektrik temin eden serbest olmayan tüketiciler ile son kaynak tedariki sağlayan konut tüketicilerini ifade etmek üzere kullanılmıştır.

Elektrik piyasasında tüketici olarak adlandırıldığı halde TKHK kapsamında tüketici olmayan kullanıcıları ifade etmek için çalışmada terminolojik olarak "kullanıcı" ya da "temin eden" kavramları kullanılmıştır. "Tüketici" kavramı yalnızca TKHK kapsamında tüketici olarak kabul edilen tüketicileri ifade etmek için "abone" kavramı ise abone tüketicileri ifade etmek için kullanılmıştır. Çalışmada abone ve tüketici kavramları ile abonelik sözleşmesi ve perakende satış sözleşmesi aynı anlamda zaman zaman birbirleri yerine kullanılmıştır. Ancak mevzuat alıntıları yapılan yerlerde mevzuatta yer alan ifadeler değiştirilmeden olduğu hali ile aktarılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ELEKTRİK PİYASASI

§1. ELEKTRİK PİYASASININ ÖZELLİKLERİ

I. Genel Olarak

Elektrik enerjisi; doğada kendiliğinden var olmayan, petrol, kömür, doğalgaz gibi kaynakların işlenmesi sonucu üretilen yahut doğada kendiliğinden var olan enerji kaynaklarından yararlanılarak ortaya çıkarılan sekonder bir enerji kaynağıdır.[1]

Günümüzde elektrik enerjisinin kullanım alanları yönünden büyük bir çeşitlilik bulunmaktadır. Sanayide birçok alanda girdi olarak kullanılmasının yanında aydınlatma, ısınma, pişirme, barınma, ulaşım, iletişim gibi en temel ihtiyaçlar yönünden de nihai bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Elektrik enerjisi temini kullanıcılar yönünden ikamesi mümkün olmayan bir ihtiyaçtır. Günümüzde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması için gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda elektrik enerjisi temini aynı zamanda evrensel bir hizmet niteliğindedir.

Ancak elektrik enerjisinin, ikincil bir enerji kaynağı olması, kullanıcıya doğrudan ulaşma imkanı bulunmaması ve depolanmasının çok güç olması gibi özellikleri kullanımı açısından bir takım zorluklara neden olmaktadır. Bu durum elektrik enerjisi teminin gerek teknik gerekse hukuki anlamda oldukça karmaşık bir yapıya dönüşmesine yol açmaktadır.

[1] AYRANCI, Hasan, Enerji Sözleşmeleri, Ankara, 2010,s. 38.

Modern elektrik güç sistemleri elektriğin üretimini sağlayan üretim sistemi, üretim sisteminden çıkan yüksek voltajlı elektriği bölgesel istasyonlara ulaştıran iletim sistemi ve elektriğin nihai kullanıcıya ulaştıran dağıtım sistemi olmak üzere üç ana bölümden geçerek tüketiciye sunulmaktadır.[2]

Her bir sistem ve faaliyetin niteliği farklı olup zaman içerisinde birçok ülkede söz konusu faaliyetlerin ayrıştırılması ve yapısı uygun olanların rekabete açılması yöntem olarak benimsenmiştir. Ülkemizde giderek büyüyen elektrik piyasası faaliyetleri AB uyum çalışmalarının da etkisi ile ayrıştırılmış, bir kısmı özelleştirilmiş ve çeşitli reform çalışmaları ile yeni bir elektrik piyasası oluşturulmuştur.

Çalışmamızın bu bölümünde öncelikle elektrik enerjisi teminin kamu hizmeti olma, evrensel hizmet olma, doğal tekel olma özellikleri incelenecek ardından elektrik piyasasının tarihsel gelişimi hakkında bilgi verilecektir.

II. Elektrik Piyasasının Özellikleri

A. Kamu Hizmeti Olma Özelliği

İlk olarak on dokuzuncu yüzyılın sonlarında tartışılmaya başlanan "kamu hizmeti" kavramı, günümüzde idare hukukunun en temel kavramlarından biridir. Ancak idare hukuku açısında oldukça önem taşıyan bu kavramın niteliği ve tanımı hakkında genel bir uzlaşma sağlanamamıştır. [3]

[2] ASLAN, İ.Yılmaz / ALTINAY, Galip / ILICAK, Ali / ÖNAL, Emre / KATIRCIOĞLU, Erol / ARDIYOK, Şahin / GÜLTEKİN, Banu / AKÇAOĞLU, Can, Enerji Hukuku, Cilt I, Bursa, 2007, s. 2.
[3] AYRANCI, s.47, ÖZCAN, Elvin Evrim, İdare Hukuku Açısından Türkiye'de Elektrik Sektörünün Regülasyonu Ve Avrupa Birliği Rusya Çin Ve Güney Amerika Uygulamaları, Ankara, 2010,s. 5.

Kamu hizmeti kavramının hukuki boyutunun yanında iktisadi bir boyutu da bulunmaktadır. Hızla değişen ve gelişen dünyada kamu hizmeti kavramının niteliği de sürekli bir değişim göstermektedir. Gerçekten de kısa bir süre öncesine kadar kamu hizmeti olarak görülüp bizzat devlet tarafından verilen pek çok hizmet bugün özel sektör tarafından görülmekte ve artık kamu hizmeti olarak nitelendirilmemektedir.[4] Bu durum da bize kamu hizmeti kavramının zamana, mekana ve siyasi konjonktüre göre değişen anlamlar kazandığını göstermektedir.[5]

Bugün için doktrinde kabul edilen görüşe göre kamu hizmeti *"siyasal organlar tarafından kamuya yararlı olarak kabul edilen, bir kamu kuruluşunun ya kendisi ya da yakın denetimi ve gözetimi altında özel kesim tarafından yürütülen faaliyetler"* şeklinde tanımlanabilir.[6]

Çeşitli yargı kararlarında da "kamu hizmeti" kavramı tartışılmış ve bir takım kriterler belirlenmiştir. Anayasa mahkemesi bir kararında kamu hizmetini *"devlet ya da diğer kamu tüzelkişileri tarafından yahut bunların gözetim ve denetimleri altında, genel ve ortak gereksinimleri karşılamak, kamu yararı ya da çıkarını sağlamak için yapılan ve topluma sunulmuş bulunan sürekli ve düzenli etkinliklerdir"* şeklinde nitelendirmiştir. Aynı kararında *"kişilerin su, elektrik, havagazı gibi ihtiyaçlarının karşılanması önemli kamu hizmetlerindendir"* demiştir.[7]

---

[4] YAVUZ, Mustafa, "Elektrik Enerjisi Tedarik Sözleşmeleri", Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, Ankara, s. 79 vd.

[5] FIRTINA, Zeynep, Enerji Sektöründe Özel Kişiler Lehine Kamulaştırma: Elektrik Piyasası Özelinde İnceleme, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, Ankara, s. 6-9.

[6]GÜNDAY, Metin, İdare Hukuku, 9. Baskı, Ankara, 2004, s. 296, YILMAZ, Dilşat, "Türk Hukukunda Kamu Hizmeti Kavramı ve Kriterleri", GÜHFD, C.XII, Ankara, 2008, S.1-2, s.1224, ULUSOY, Ali, "Fransız Ve Avrupa Birliği Kamu Hizmeti Anlayışlarının Türk Hukukuna Etkisi", AÜHFD, C.48 S.1-4, Ankara, 1999 s.166 vd.

[7] Anayasa Mahkemesi'nin 24.01.1995 tarih, 22181 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 09.12.1994 tarih, 1994/43 E., 1994/42-2 K. Sayılı kararı, s. 21, AYM. 22.12.1994 tarih, 1994/70 E. – 1994/65-2 K., AYM.

Gerek doktrinde gerek yargı kararlarında yapılan tanımların bazı ortak özellikleri bulunduğu görülmektedir. Bunlardan ilki bir hizmetin kamu hizmeti olarak kabul edilmesi için kamu eli ile görülmesinin şart olamamasıdır. Ancak kuşkusuz ki kamu hizmeti olarak kabul edilebilecek hizmetlerin taşıdığı önem sebebi ile söz konusu hizmetlerin kamunun denetimi altında yürütülmesi zorunludur. Ayrıca anılan hizmetin ortak bir kamu yararı sağlaması, toplumun ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Elektrik üretimi, iletimi dağıtımı hizmetlerinin ise bu kapsamda değerlendirileceği oldukça açıktır. Üretim ve dağıtım sektöründeki özelleştirmelere rağmen devletin elektrik enerjisinin belli bir kalitede ve makul fiyatlarla sunulması konusunda sorumluluğunun devam etmesinin sebebi de budur.

B. Evrensel Hizmet Olma Özelliği

"Evrensel hizmet" kavramı iletişim sektörüne yönelik düzenlemelerde ortaya çıkmış, ilk olarak 1987 yılında Avrupa Birliği literatüründe yer almıştır. Topluluğun tamamında *"istinasız herkese makul fiyatlarla ve standart kalitede sunulan hizmet"* şeklinde tanımlanmıştır. [8] "Evrensel hizmet" kavramı ile ikamesi mümkün bulunmayan ve varlığı zorunlu olan hizmete, her bireyin kaliteli şekilde ve erişilebilir fiyatlar ile ulaşmasını sağlamak hedeflenmiştir. "Evrensel hizmet" olarak nitelendirilen hizmetlerde amaç; her bireyin karlılık unsuru göz önünde bulundurulmadan hizmete erişimini sağlamaktır.[9]

22.12.1994 tarih, 1994/71 E. – 1995/23 K., Uyuşmazlık Mahkemesi, 26.10.1992 tarih, 1992/33 E.-1992/36 K.

[8] AYRANCI, s. 47

[9]Report On The Public Consultation On The Green Paper On Services Of General Interest, Commission of European Communities, Brussels, 2004,s.8, http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2004/EN/2-2004-326-EN-1-0.Pdf , YAVUZ, s. 80-84.

"Evrensel hizmet" kavramı ülkemiz literatürüne de girmiş ve Evrensel Hizmet Kanunu ile düzenlenmiştir.[10]Anılan kanun ile ülkemizde yaşayan her bireyin, coğrafi ayrımlara tabi tutulmaksızın "evrensel hizmet" olarak kabul edilen hizmetlerden yararlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca "evrensel hizmet" olarak kabul edilen hizmetlerin, sürekli olarak ve kalite standartlarına uygun şekilde, erişilebilir fiyatlar ile sunulacağı ve ihtiyaç sahiplerinin hizmete erişimini sağlamak için gerekli tedbirlerin alınacağı da açıkça belirtilmiştir(EHK m.3).

AB mevzuatında olduğu gibi ülkemiz mevzuatında da evrensel hizmet tanımında iletişim sektörü öncelikli olarak yer almış, elektrik hizmetleri ise açıkça evrensel hizmet olarak belirlenmemiştir. Ancak elektriğin hayatımızdaki önemi göz önünde bulundurulduğunda; elektrik hizmetlerine erişimin en temel haklardan biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu sebeple olması gereken hukuk (lege feranda) bakımından elektrik hizmetini evrensel hizmet kapsamı içinde değerlendirmek gerekir.[11]

Bazı yazarlara göre bir hizmetin "evrensel hizmet" olarak değerlendirilmesi için önemli kriter zorunluluktur. Zorunluluk ile kast edilen ise bahsi geçen hizmetin ikamesinin mümkün olmaması, ihtiyacı gidermenin başka bir yolu bulunmamasıdır. "Evrensel hizmet" niteliğinde bulunmayan diğer kamu hizmetlerinin amacı mümkün olan en fazla bireyin hizmete erişimini sağlamak iken "evrensel hizmet" niteliğindeki hizmetlerde amaç tüm bireylerin hizmete erişimini sağlamaktır. Bu nedenle her ne kadar mevzuatımızda elektrik hizmetinin evrensel hizmet olduğu açıkça belirtilmemiş ise de

[10]Evrensel hizmet kavramı 25.06.2005 tarih ve 25856 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 16.06.2005 tarih, 5369 sayılı Kanunun tanımlar başlıklı 2. Maddesinde *"Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde coğrafi konumlarından bağımsız olarak herkes tarafından erişilebilir, önceden belirlenmiş kalitede ve herkesin karşılayabileceği makul bir bedel karşılığında asgari standartlarda sunulacak olan, internet erişimi de dahil elektronik haberleşme hizmetleri ile bu Kanun kapsamında belirlenecek olan diğer hizmetler"* şeklinde tanımlanmıştır.

[11] AYRANCI, 48

bireyler için tam ikamesi mümkün olmayan elektrik sağlama hizmetinin "evrensel hizmet" statüsünde olduğunun kabulü gerekir.[12] AB uygulamalarında da elektrik hizmetinin evrensel hizmet olarak kabul edildiği görülmektedir.[13]

Günümüz koşullarında elektriğe erişim hakkının adeta bir insan hakkı olarak kabul edilmesi gerektiği açıktır. Bu sebeple elektrik hizmeti kar amacıyla hareket eden özel şirketlerin inisiyatifine bırakılamayacak kadar önemli olup, devletin özel şirketlerin hizmet götürmek istemedikleri alanlara dahi hizmet verilmesini sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu sebeple de enerji sektöründe sıkı bir regülasyona ihtiyaç duyulmuştur.

C. Doğal Tekel Olma Özelliği

Eksik rekabet piyasası olarak da adlandırılan "doğal tekel" piyasalarının doğru tanımlanabilmesi için öncelikle tekel piyasaları ile farkını anlamak gerekir. Tüm tekel piyasalarının "doğal tekel" piyasası olarak nitelendirmek mümkün değildir.[14]Örneğin bir firma geliştirdiği ve patent hakkı sahibi olduğu bir ürünün tek satıcısı olduğu için piyasada tekel gücüne sahip olabilir. Burada tekel gücünün ortaya çıkmasının sebebi diğer firmaların tekel gücüne sahip olan firma ile rekabet etme imkanına sahip olamamasıdır. Bunun yanı sıra rakiplere karşı uygulanan yıkıcı fiyatlamaya da haksız

[12] DÖĞERLİOĞLU IŞIKSUNGUR, Özlem, Avrupa Birliği Enerji Piyasalarında Tüketiciye İlişkin Düzenlemeler ve Bu Düzenlemelerin Türk Enerji Mevzuatına Yansımaları, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010, s. 24

[13] *"AB uygulamaları yönünden Evrensel hizmet kavramı, öncelikle posta ve iletişim sektörlerinde ortaya çıkmış bir kavram olmakla birlikte, artık günümüzde enerji, elektrik, doğal gaz, taşımacılık gibi tüm sektörlere uygulanmaktadır. 26 Haziran 2003 tarihli ve 2003/54/AT sayılı Direktifin 3. maddesinin 3. fıkrasında evrensel hizmet kavramından bahsedilmektedir. Buna göre, Üye Devletler, mesken müşterilerin ve Üye Devletler tarafından uygun olarak kabul edildiği hallerde küçük işletmelerin (esas itibariyle 50'den az çalışan istihdam eden ve yıllık bilançosu 10 milyon Euro düzeyini aşmayan işletmeler), evrensel hizmetten, yani, kendi ülkelerinde makul, kolayca ve açıklıkla karşılaştırılabilir ve saydam fiyatlar mukabilinde belirli nitelikte bulunan elektriğin temin edilme hakkından yararlanabilmelerini sağlayacaklardır."* (YAVUZ, s. 81 naklen)

[14] ATİYAS, İzak, Rekabet Politikasının İktisadi Temelleri Üzerine Düşünceler, Rekabet Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Ankara, 2000.

ticari faaliyetler de tekel gücünün kaynağını oluşturabilir. Bu tür bir tekel piyasalarının doğal tekel olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

"Doğal tekel" kavramı, mal veya hizmetin niteliği gereği belirli bir endüstrideki tüm talebin en düşük maliyet ve en yüksek fayda ile sadece bir firma tarafından karşılanabildiği durumlarda karşımıza çıkar. Tekel piyasalarda olduğu gibi dış faktörler sebebi ile değil hizmetin doğası gereği tekel olarak sunulması gerektiği, bu sayede daha düşük maliyetle daha çok verim alınabildiği için doğal tekeller ortaya çıkmıştır. [15]

Yapısal özellikleri ve teknoloji maliyetleri göz önünde bulundurulduğunda enerji piyasası da doğal tekel özelliği göstermektedir. Elektrik enerjisi yapısı itibariyle kaynağından teslimi mümkün olmayan ve depolanamayan bir ürün olup üretim, iletim ve dağıtım aşamalarından geçerek tüketiciye ulaşmaktadır. Bu sebeple elektrik enerjisine ilişkin hizmetlerin sağlanabilmesi için geniş bir şebeke yapısına ihtiyaç duyulmaktadır. Oldukça karmaşık bir ağ yapısı ile sağlanan elektrik teminine yönelik faaliyetlerin tek bir merkezden kontrolü ve optimize edilmesi gerekmektedir. Ayrıca iletim şebekesi ve dağıtım şebekesi inşası yüksek maliyetleri beraberinde getirmektedir. Elektrik enerjisinin bireylerin kullanıma sunulabilmesi için her firma tarafından söz konusu maliyetlere katlanılması hizmetin arzında fiyatların artmasına sebebiyet verecek bu durum ise gerek arz tarafı gerekse talep tarafı yönünden fayda sağlamayacaktır.[16] Tüm bu sebeplerle elektrik piyasasının "doğal tekel" niteliğinde olduğu kabul edilmektedir.

[15] PAŞALIOĞLU, M. Ömür: Doğal Tekellerde Regülasyon ve Rekabet Bir Örnek: İngiliz Elektrik Sektörünün Yeniden Yapılandırılması, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003, s. 13 vd.
[16]CAN, Mustafa Erdem, Hukuki Açıdan Elektrik Piyasasında Rekabet, Ankara, 2006, s. 25-27.

§2. ELEKTRİK PİYASASININ GELİŞİMİ VE FAALİYETLERİ

I. Elektrik Piyasasının Gelişimi

A. Özelleştirme Öncesi Dönem

Ülkemizde ilk elektrik faaliyeti 1902 yılında Tarsus'a elektrik sağlayan bir hidroelektrik santralinin kurulması ile başlamıştır. Elektrik piyasası ile ilgili bilinen ilk düzenleme ise "Menafi-i Umumiyeye Müteallik İmtiyazat Hakkında Kanun" olmuştur.[17] Bu Kanun ile tanınan imtiyazlar sayesinde "Macar GANZ Anonim Şirketi" öncülüğünde, "Banque Generele de Credi ve Banque de Brexellese" tarafından "Osmanlı Elektrik Anonim Şirketi" kurulmuş ve anılan şirket Türkiye'nin ilk termik santrali olan Silahtarağa Santralini kurarak ilk organize elektrik üretimini sağlamıştır. Böylece 11 Şubat 1914'te İstanbul'a ilk elektrik enerjisi temini sağlanmıştır. [18]

1930'lu yıllara kadar Türkiye'deki elektrik faaliyetleri Osmanlı döneminden kalma imtiyaz sahibi olan ve çoğunluğu yabancılar tarafından kurulan şirketler tarafından gerçekleştirilmiştir. Ülkemizin ilk yerli elektrik şirketi ise "Kayseri ve Civarı Elektrik T.A.Ş." (KCETAŞ) 'dir. 1926 yılında kurulan bu şirket Temmuz 2009 tarihine kadar imtiyaz usulü ile faaliyetlerini sürdürmüş bu tarihten sonra ise dağıtım lisansı alarak günümüze kadar faaliyetlerine devam etmiş ve halen devam etmektedir.[19]

Ancak 1929 yılında tüm dünyada etkisini gösteren ekonomik buhranın etkisi ile 1930'lu yıllarda dünya genelinde daha devletçi politikalar izlenmiş ve elektrik piyasasında kamunun ağırlığının arttığı bir döneme geçilmiştir. Bu durumun sonucu

[17] 10 Haziran 1910 tarih ve 982 sayılı Kamu Yararına İlişkin Ayrıcalıklar Hakkında Kanun
[18] KULALI, İhsan, Elektrik Sektöründe Özelleştirme ve Türkiye Uygulaması, Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Ankara, Ağustos 1997,s. 83 vd.
[19] http://www.kcetas.com.tr/tarihce/ , son erişim 08.09.2018.

olarak 1930 yılında yayımlanan 1580 sayılı "Belediye Kanunu"[20] ile belediyelere *"elektrik tesisi kurma ve işletme yetkisi"* verilmiştir.

1935 yılına gelindiğinde yabancı şirketler tasfiye edilerek elektriğin üretimi ve dağıtımı hizmetleri belediyeler tarafından sürdürülmeye başlanmıştır. 1938 ile 1944 yılları arasında yerli sermaye ile kurulmuş KCETAŞ dışında tüm elektrik şirketleri devletleştirilmiştir.[21]

1950'li yıllara gelindiğinde benimsenen karma ekonomi politikasının sonucu olarak kamunun yanı sıra özel sektör tarafından da santraller kurulmasının ve işletilmesinin uygun olduğu düşünülmüş, yerli sermayeye sahip dört özel şirketin kurulmasına imkan tanınmıştır. Böylece "Çukurova Elektrik A.Ş." (ÇEAŞ) ve "Kepez Elektrik A.Ş."(KEPEZ) elektrik piyasasındaki yerini almış, diğer iki şirket ise bir süre faaliyette bulunmuş ancak başarı sağlayamayınca tasfiye edilmiştir. Ayrıca termik santrallerin yanı sıra hidroelektrik santrallerden de faydalanılması amacı ile büyük barajların yapımı için 1953 yılında Devlet Su İşleri kurulmuştur.

1960 yıllarda Birinci(1963-1967) ve İkinci (1968-1972) Beş Yıllık Kalkınma Planları ile elektrik faaliyetlerinin kamu elinde birleştirilmesi, enerji ve doğal kaynakların tek bir elde toplanması ve enerji politikalarında eş güdümün sağlanması planlanmış, bu kapsamda 1963 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kurulmuştur. Yine aynı amaçla "Batı, Kuzeybatı, Orta ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerini" kapsayan alandaki elektrik sağlanmasına ilişkin faaliyetleri gerçekleştiren

[20] 14.04.1930 tarih ve 1471 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
[21] DOĞRU, Cem, "Elektrik Sektöründe Regülasyon", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002, s. 164, ASLAN / ALTINAY/ ILICAK/ ÖNAL / KATIRCIOĞLU / ARDIYOK / GÜLTEKİN/ AKÇAOĞLU, s. 3.

işletmeler topluluğuna Etibank Elektrik İşletmeleri Müessesi (Etibank) adı verilmiş DSİ bünyesinde bulunan santraller Etibank'a devredilmiştir.[22]

1970'liyıllara gelindiğinde ise artan piyasa faaliyetleri ve hizmetin daha fazla kullanıcıya ulaştırılması daha iyi organize olmuş bir yapıya geçilmesini mecburi kılmak ve dağınık yapının ortadan kaldırılarak tek elden yönetimin sağlamak için "Türkiye Elektrik Kurumu" kurulmuştur.[23]Böylece TEK, elektriğin üretimi, iletimi, dağıtımı ve satışına ilişkin hizmetleri bünyesinde toplamış ise de imtiyazlı şirketle ve belediyelerin sektördeki bir kısım faaliyetleri devam etmiştir. Ardından 2705 sayılı Kanun[24] ile ise belediyelerin ve birliklerin ellerindeki tesisler de TEK'e devredilmiş ve 1994 yılına kadar elektrik sektörü dikey bütünleşik bir yapıya kavuşmuştur.[25]

B. Özelleştirme Çalışmaları

1980'li yıllardan itibaren yaşanmaya başlanan değişim süreci ile birlikte serbestleşme politikaları gündeme alınmış özellikle AB'de bu konuda önemli adımlar atılarak tekelci piyasalar adım adım rekabetçi piyasalara dönüşmeye başlamıştır.[26] Serbestleşmenin öncelikli hedefi ise tam rekabet koşullarının tesis edildiği, tüketici için daha düşük fiyatlar ile daha iyi hizmet ve seçenek artışını sunan güçlü bir piyasa oluşturulması olarak belirlenmiştir.[27]

---

[22] ASLAN / ALTINAY/ ILICAK/ ÖNAL / KATIRCIOĞLU / ARDIYOK / GÜLTEKİN/ AKÇAOĞLU, s. 9-12.

[23] 07.10.1970 tarih ve 13559 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 15.07.1970 tarih ve 1312 sayılı Kanun.

[24]11.09.1982 tarih ve 17809 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

[25] ULUSOY, Ali, Elektrik Dağıtım Özelleştirmelerine Hukuki Bakış, Ankara 2005, s. 2.

[26]Detaylı bilgi için bkz. AKCOLLU, F. Yeşim, Elektrik Sektöründe Rekabet ve Regülasyon, Rekabet Kurumu Yayımlanmış Uzmanlık Tezi , Ankara, 2003,s. 51 vd., ERGÜN, Çağdaş Evrim, Avrupa Birliği Enerji Hukuku, Ankara, 2007, s. 97-107, ÜNAL, Onur, "Elektrik Piyasası Oluşumu", Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4, Ankara , 2007, s. 8-19.

[27] DÖĞERLİOĞLU IŞISUNGUR, s. 1-3

Ülkemizde ise söz konusu dönemde tüketimdeki hızlı artış yeni yatırımların yapılması gerekliliği doğurmuş bu durum ise yüklü kamu harcamaları gerektirmiş ve yatırımlar yetersiz kalmıştır. Ayrıca kamu tekeli olarak faaliyet gösteren TEK'in kaynakları etkin ve verimli kullanamaması ve siyasi müdahaleye açık yapısı da göz önünde bulundurularak hizmetlerin birleştirilmesi ilkesinden vazgeçilmiş ve kamunun yanında özel sektör imkanlarından da faydalanılabilmesi amacıyla her iki sektörün de birlikte faaliyette bulunabileceği bir yapıya geçilmesi uygun bulunmuştur.

Tüm bu gelişmeler sonucu, gerek dünyada gerekse ülkemizde elektrik sektöründe dikey bütünleşik yapı terk edilmiş ve ayrışmanın önü açılmıştır. Bu amaçla 1984 yılında 3096 Sayılı Kanun[28] yürürlüğe konulmuş ve böylece elektrik piyasasına özel sektörün yeniden katılımı hedeflenmiştir. Anılan Kanun ile TEK bir kamu iktisadi kuruluşu olarak teşkilatlandırılmış ve elektrik sektöründeki tekeli kaldırılmıştır. Söz konusu kanun ile özel hukuk tüzel kişilerinin Yap-İşet-Devret ve İşletme Hakkı Devri usulleri ile sektörde faaliyet göstermelerinin önü açılmıştır. Yine 4283 Sayılı Kanun ile Yap-İşlet usulü öngörülmüş 1999 yılında Anayasada yapılan değişiklikler ve sonrasında yayımlanan 4501 sayılı Kanunda imtiyaz sözleşmelerine özel hukuk hükümlerinin uygulanması ve bu sözleşmelerden kaynaklanan ihtilaflarda tahkime başvurulması öngörülmüştür. [29] Ancak gerek sözleşmelerin yapılması gerek fiili uygulamaya geçilmesi hususunda yaşanan bir takım sorunlardan dolayı özel sektörün piyasaya katılımı istenilen düzeye ulaşamamıştır.

[28] 19.12.1984 tarih ve 18610 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 04.12.1984 tarih ve 3096 sayılı "Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi İletimi Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun".

[29] ÖZERCAN, Müge, Elektrik Endüstrisinin Yeniden Yapılandırılması ve Deregülasyonu Sürecinde Perakende Satış Rekabeti , Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi No:78, Ankara, 2007,s. 51-52.

1990'lı yıllar elektrik sektörünün özelleştirilmesi için model arayışının ve çalışmaların sürdüğü yıllar olmuştur.[30] Bu kapsamda yatay ve dikey ayrışık yapıya ulaşmak amacıyla TEK, "Türkiye Elektrik Üretim, İletim A.Ş." ve "Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş." şeklinde iki farklı teşekküle dönüştürülmüş, bu sayede üretim ve iletim faaliyetleri bir şirket bünyesinde toplanırken dağıtım ve ticaret faaliyetleri diğer şirket bünyesinde olmak üzere ayrıştırılmıştır.[31]

2000'li yıllara gelindiğinde ise özel sektör katılımının istenilen biçimde sağlanamaması ve AB mevzuatına uyum çalışmalarının etkisiyle elektrik piyasasının yeniden yapılanması için önemli adımların atıldığı bir döneme girilmiştir. Bu kapsamda enerji piyasasının en önemli düzenlemelerinden biri olarak kabul edilen "4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu" yayımlanarak elektrik piyasasında yeniden yapılanma sürecine girilmiştir.

Kanunun öngördüğü piyasa yapısının bir gereği olarak TEAŞ'ın faaliyetlerinin ayrılmasına karar verilmiş ve 2001 yılında TEAŞ'ın üstlendiği görevleri yerine getirmek üzere "Türkiye Elektrik İletim A.Ş.", "Elektrik Üretim A.Ş"ve "Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş." kurulmuştur.[32]

C. Elektrik Piyasasının Oluşumu

Ülkemizde elektrik piyasasının yapılanması sürecinin yasal çerçevesini 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu oluşturmuştur.[33]

---

[30] Detaylı bilgi için bkz. Elektrik Enerji Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi, 17.03.2004 ve 2004/ 3 Sayılı YPK Kararı, Enerji Piyasası Uygulama El Kitabı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Nisan 2003 (www.epdk.org.tr).

[31] 12.08.1993 tarih, 93/4789 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile TEK'in bölünmesine karar verilmiş ve TEDAŞ ve TEAŞ 26.01.1994 tarih ve 21830 sayılı Resmi Gazete de yayımlanarak kurulmuştur.

[32] 5 Şubat 2001 tarih ve 2001/2026 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, R.G. 02.03.2001, S. 243334.

[33] Anılan Kanun 3 Mart 2001 tarih, 24335 sayılı Resmi Gazete yayımlanmış ve aynı gün yürürlüğe girmiştir.

Anılan Kanun ile AB enerji müktesebatında en önemli direktiflerden birini oluşturan 2003/54/EC sayılı Direktif ile uyumlu olarak elektrik üretim, iletim ve dağıtım faaliyetleri için hesap ayrıştırması, şeffaf ve eşit piyasa şartlarına sahip rekabete açık ve liberalleşmiş bir elektrik piyasasının sağlanması hedeflenmiştir. [34]

Kanunun amacı ve kapsamı da bu hedef ile paralel olarak düzenlenmiştir. Kanunun amacı tüketicilere kaliteli, kesintisiz ve düşük fiyatlı elektriğin rekabet koşullarının oluştuğu özel hukuk hükümlerine tabi şeffaf bir piyasada sunulması ve bağımsız regülasyonun[35] sağlanması şeklinde belirlenmiştir (4628 m.1).

Kanunun kapsamı *"elektrik üretimi, iletimi, dağıtımı, toptan satışı, perakende satışı, perakende satış hizmeti, ithalat ve ihracatı ile bu faaliyetlerle ilişkili tüm gerçek ve tüzel kişilerin hak ve yükümlülüklerini, Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumunun kurulması ile çalışma usul ve esaslarını ve elektrik üretim ve dağıtım varlıklarının özelleştirilmesinde izlenecek usulü kapsar"* biçiminde ifade edilmiştir (4628 m. 1).

Anılan Kanun ile elektrik piyasasının kuralları belirlenmiş ve regülasyon kurumu olarak "Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu" kurulmuştur. İlerleyen süreç Kurumun faaliyetlerinin elektrik piyasası ile sınırlı kalmayacağı anlaşılmış ve 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu ile ismi "Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu" (EPDK) olarak değiştirilmiştir.

Bu kanun ile piyasasının dikey bütünleşik yapısı ayrıştırılarak elektrik piyasası faaliyetleri; "üretim, iletim, dağıtım, toptan satış, perakende satış, perakende satış

[34] Enerji Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye Elektrik Enerjisi Sektörü ve Hukuki Durum, Ankara 2007, s. 14.

[35] Regülasyon kavramı belirli bir faaliyet alanına ilişkin kuralların belirlenmesi (düzenleme) ve bu kurallara uyulmasının sağlanması (denetim) olarak tanımlanabilir. Bkz. KARAKILIÇ, Hasan, Hukuki Açıdan Elektrik Piyasası- Avrupa Birliğ1i ve Türkiye Örneği, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, s. 56. Elektrik sektöründe sektöre ilişkin düzenlemeleri yapma ve düzenlemelere riayet edilmemesi sebebi ile yaptırım uygulama yetkisi EPDK'ya verilmiştir.

hizmeti ile ihracat ve ithalat" olarak belirlenmiş, elektriğin üretimi ile satışı faaliyetlerinin rekabete açılması ve dağıtım ile iletim faaliyetlerinin ise EPDK tarafından yapılacak düzenlemelere tabi olarak yerine getirilmesi öngörülmüştür. Ayrıca, doğal tekel özelliği gösteren iletim faaliyetinin kamu eli ile görülmesi, üretim ve dağıtımın ise özelleştirmeler yoluyla aşamalı olarak özelleştirilmesi şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Bahsi geçen piyasa faaliyetlerinin ise lisans almak şartıyla ve lisansta yer alan faaliyetlerle sınırlı olarak yürütülebileceği belirtilmiştir. [36] Söz konusu faaliyetlerin *"birden fazla tesiste yürütülecek olması halinde, her tesis için ayrı ayrı lisans almak"* şart koşulmuştur (4628 m.3). Benzer şekilde *"birden fazla lisansa sahip olan aynı tüzel kişi veya aynı faaliyeti birden fazla tesiste yürüten tüzel kişilere, lisansa tabi her faaliyet veya tesis için ayrı ayrı hesap ve kayıt tutmak"* zorunluluğu getirilmiştir (4628 m.3). Bu düzenlemeler ile çapraz sübvansiyon yasağı ve tarifelerin gerçek maliyetlere göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Böylece özellikle rekabete açık alanlardaki faaliyetlerin rekabete açık olmayan alanlardan sübvanse edilmesinin önüne geçmek hedeflenmiştir.[37]

İlk kez tüketiciler yönünden ikili bir ayrıma gidilmiş, serbest ve serbest olmayan tüketiciler tanımlanmış, serbest tüketicilere tedarikçi seçme hakkı verilmiştir.

Böylece 4628 sayılı Kanun ile piyasa faaliyetleri, piyasada kimlerin nasıl faaliyet göstereceği ile oluşturulacak piyasanın özellikleri ve işleyişi belirlenmiş, özelleştirme faaliyetlerinin ve piyasanın serbestleşmesinin önü açılmış elektrik piyasasının dikey bütünleşik yapıdan çıkartılarak rekabetin ön planda tutulduğu bir piyasaya modeline dönüşmesinin temelleri atılmıştır.

---

[36] 4628 sayılı kanunun 2. maddesine göre; *"piyasada faaliyet gösterecek özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişilerin; Türk Ticaret Kanunu hükümleri doğrultusunda anonim şirket ya da limited şirket olarak kurulmaları ve anonim şirket olarak kurulmaları halinde, hisselerinin tamamının nama yazılı olması şarttır."*

[37] Yavuz, s. 55.

D. Elektrik Piyasasının İşleyişi

4628 sayılı Kanun piyasanın oluşum süreci ve dinamik yapısına uyum sağlamak amacıyla birçok kez değiştirilmiş anılan değişiklikler sebebi ile Kanun içerdiği bazı unsurlar bakımından çelişkili ve belirsiz ifadeler içerir hale gelmiştir. Bu sebeple yeni bir kanun düzenlenmesi ihtiyacı doğmuş ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu yürürlüğe girmiş anılan kanunla 4628 sayılı Kanun ise EPDK'nın teşkilatı hakkında kanun olarak revize edilmiştir.

Halen yürürlükte bulunan ve elektrik piyasasının temel mevzuatı olarak kabul edilen 6446 sayılı Kanunda elektrik piyasasının temel yapısı korunmuş ancak bir takım yeniliklere de yer verilmiştir. [38]

Bu yeniliklerden biri önlisans uygulaması olup, bu lisans türü yalnızca üretim faaliyetleri için öngörülmüştür. Bu kapsamda üretim faaliyetinde bulunacak olan tüzel kişinin öncelikle önlisans alması gerekmekte olup önlisans süresinde öngörülen yükümlülükleri yerine getirmesi halinde üretim lisansı alması mümkün olacaktır. Üretim lisansı ise yalnızca üretim faaliyetini içermeyecek üretim şirketinin ihracat yapmasına da imkan verecektir.

Bir diğer yenilik piyasa faaliyetleri ve lisans türlerinin yeniden belirlenmesidir. 4628 sayılı Kanuna göre "toptan satış" ve "perakende satış" faaliyetlerinin yürütülmesi için alınması şart olan "toptan satış lisansı" ve "perakende satış lisansı" yerine her iki faaliyeti kapsayan tek bir "tedarik lisansı" alınması uygulaması getirilmiştir. Tedarik lisansı sahiplerinin aynı zamanda ithalat ve ihracat da yapabileceği düzenlenmiştir. Otoprodüktör lisansı sahiplerine üretim lisansı verilmesi öngörülerek otoprodüktör uygulamasına son verilmiştir. Üretim lisansı sahiplerine üretim faaliyetinin yanı sıra ihracat faaliyeti de yapabilme hakkı verilmiştir.

[38] 14.03.2013 tarih ve 6446 sayılı Kanun, RG 30.03.2013 tarih, 28603 sayı

Ayrıca elektriğin toptan satışının organize şekilde gerçekleştirilebilmesi için yeni bir piyasa faaliyeti olarak "piyasa işletim faaliyeti" ile bu faaliyetin yürütülebilmesi için yeni bir lisans türü olarak "piyasa işletim lisansı" sisteme dahil edilmiş, bu kapsamda "Enerji Piyasaları İşletme A.Ş."nin kurulması öngörülmüştür.[39]

Organize Sanayi Bölgelerinin onaylı sınırları içerisinde olmak koşulu ile üretim ve/veya dağıtım lisansı alarak anılan faaliyetleri yürütebilecekleri ve serbest tüketici sıfatını haiz oldukları da düzenlenmiştir. [40]

Görüldüğü gibi 6446 sayılı Kanun ile yeni oluşturulan elektrik piyasasında ortaya çıkan sorunların ve eksikliklerin giderilmesi ve sektörün gelişiminin sağlanması için bir kısım düzenlemeler yapılmış, buna bağlı olarak alt düzenlemeler oluşturulmuştur. 6446 sayılı Kanun hala yürürlükte ise de alt düzenlemelerde birçok değişiklik yapılmış olup sektörün hızlı değişim ve gelişim süreci devam etmektedir.

II. Elektrik Piyasası Faaliyetleri

A. Genel Olarak

Elektrik piyasası faaliyetlerinin neler olduğu 6446 sayılı kanun ile tahdidi olarak belirlenmiştir. Bu göre lisans almak koşulu ile elektrik piyasasında yürütülebilecek faaliyetler "üretim faaliyeti", "iletim faaliyet", "dağıtım faaliyeti", "toptan satış faaliyeti", "perakende satış faaliyeti", "piyasa işletim faaliyeti", "ithalat faaliyeti", "ihracat faaliyeti" olarak belirlenmiştir (EPK m.4).

[39] Elektrik Piyasası 2013 Yılı Piyasa Gelişim Raporu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Ankara, s. 18-24.

[40] GÖZEN, Mustafa, "6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunun Getirdiği Yeni Düzenlemeler", Enerji Piyasası Bülteni,Ankara, Ekim-Aralık 2013, s. 5-7.

B. Üretim Faaliyeti

Üretim, *"enerji kaynaklarının üretim tesislerinde elektrik enerjisine dönüştürülmesi"* şeklinde tanımlanmış olup üretim faaliyetlerinin *"kamu ve özel sektör üretim şirketleri ile organize sanayi bölgesi tüzel kişiliği*" tarafından yürütülebileceği düzenlenmiştir (EPK m.3, m.7)

Anılan tüzel kişiler tarafından elektrik piyasasında üretim faaliyeti gerçekleştirebilmek için üretim lisansı sahibi olmak gerekir. Üretim lisansı başvurusunda bulunan tüzel kişi öncelikle önlisans sahibi olacak, süresi içerisinde mevzuatta öngörülen şartları yerine getirmesi halinde ise üretim lisansı sahibi olabilecektir.

Üretim lisansı sahibi tüzel kişiler, lisansları kapsamında üretimin yanı sıra *"tedarik şirketlerine, serbest tüketicilere ve özel direkt hat tesis ettiği kişilere"* elektrik enerjisi yahut kapasite satışı yapabileceği gibi ihracat faaliyetlerinde de bulunabilirler (EPK m.7).

Sektör faaliyetleri incelendiğinde yıllar içerisinde elektrik üretiminde özel sektör ağırlığının giderek arttığı ve kamu teşebbüsü olan Elektrik Üretim A.Ş. santrallerinin payının ise giderek azaldığı görülmektedir. Üretimde2018 yılı sektör verileri incelendiğinde, özel sektör üretim şirketlerinin üretimdeki payının %68,23 olduğu görülürken, EÜAŞ'ın payının %15,49, mevcut sözleşmelere dayanarak faaliyet gösteren santrallerin payının ise %16,28 olduğu görülmektedir.[41]

Hedeflenen piyasa yapısı çerçevesinde özel sektör payının üretimdeki artışı sürmektedir. Bu artışın iki ana nedeni olduğu düşünülmektedir. İlk neden yatırım faaliyetlerinin önemli çoğunluğunun özel sektör tarafınca gerçekleştirilmektedir. İkinci

[41] Elektrik Piyasası 2018 Yılı Piyasa Gelişim Raporu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Ankara, s. 19. Söz konusu rakamlar 2017 yılında sırasıyla %65,68, %16,10 ve %18,22 olarak gerçekleşmiştir.

neden ise üretim sektöründe devam eden özelleştirme faaliyetleridir. Halen kamu mülkiyetinde bulunan santrallerin özelleştirmeler yolu ile özel sektöre devri devam etmektedir.[42]

Her ne kadar kurgulanan elektrik piyasası modelinde lisanssız herhangi bir faaliyet gerçekleştirilmesi mümkün değil ise de bu duruma 6446 sayılı Kanunun 14. Maddesi[43] ile bir takım istisnalar getirilmiş olup anılan madde kapsamında belirtilen üretim tesislerinde lisans almadan ve şirket kurmadan üretim faaliyetinde bulunulmasına imkan tanınmıştır.

Üretim faaliyetlerinden bahsederken dikkat çekilmesi gereken bir diğer nokta ise yenilenebilir enerji kaynaklarının[44] daha cazip hale gelmesini sağlamak amacıyla oluşturulan Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması (YEKDEM) dır. Anılan mekanizma ile yenilenebilir enerji yatırımları için cazip bir pazar sunulurken dışa bağımlılığı azaltan, çevreyi daha az kirleten ve daha düşük maliyetli olan bir enerji üretimi gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

---

[42] A.g.e, s.21.

[43] 6446 sayılı kanunun 14. Maddesinde belirtilen istisnalar şu şekildedir; " *İmdat grupları ve iletim ya da dağıtım sistemiyle bağlantı tesis etmeyen üretim tesisi, kurulu gücü azami bir megavatlık yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisi, Belediyelerin katı atık tesisleri ile arıtma tesisi çamurlarının bertarafında kullanılmak üzere kurulan elektrik üretim tesisi, mikrokojenerasyon tesisleri ile Bakanlıkça belirlenecek verimlilik değerini sağlayan kojenerasyon tesislerinden Kurulca belirlenecek olan kategoride olanları,ürettiği enerjinin tamamını iletim veya dağıtım sistemine vermeden kullanan, üretimi ve tüketimi aynı ölçüm noktasında olan, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisi, Bakanlığın görüşü alınarak Kurulun belirleyeceği limitler ile usul ve esaslar çerçevesinde elektrik depolama ve talep tarafı katılımı kapsamında gerçekleştirilen piyasa faaliyetleri, elektrik aboneliği Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne ait tarımsal sulama amaçlı tesislerin elektrik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, kurulu gücü tarımsal sulama tesisinin bağlantı anlaşmasındaki sözleşme gücü, birden fazla tesis için tesislerin sözleşme güçleri toplamı ile sınırlı olmak koşuluyla Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından kurulan ve işletilen yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisi"*

[44] 18.05.2005 tarih ve 25819 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 10.05.2005 tarih ve 5346 sayılı kanunun 3. Maddesine göre yenilenebilir enerji kaynakları; *"hidrolik, rüzgâr, güneş, jeotermal, biyokütle, biyokütleden elde edilen gaz (çöp gazı dâhil), dalga, akıntı enerjisi ve gel-git gibi fosil olmayan enerji kaynaklarını"* ifade eder.

"Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun" [45] ile öngörülen modelde yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim faaliyeti gösteren üretim lisansı sahibi tüzel kişilerin bizzat ve "Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliği" [46](LÜY) kapsamında yenilenebilir enerji kaynaklarından üretim yapan kişilerin bölgelerinde bulundukları görevli tedarik şirketleri aracılığıyla faydalanabileceği alım garantisi ve fiyat avantajı sağlanarak yatırımların artması hedeflenmiştir.

Görüldüğü gibi üretim faaliyetleri kapsamında kaynak ve üretici çeşitliliğini arttırmak için çalışmalar devam etmekte ise de üretim sektöründe birçok risk varlığını sürdürmektedir. Özellikle hala elektrik üretiminde en çok kullanılan birincil kaynağın doğalgaz olması sebebi ile birçok sorun yaşanmakta değişken kur maliyetleri piyasanın istenilen düzeye ulaşmasının önündeki engeller olarak ortaya çıkmaktadır.

C. İletim Faaliyeti

İletim *"elektrik enerjisinin gerilim seviyesi 36 kV üzerindeki hatlar üzerinden nakli"* şeklinde tanımlanmış (EPK m. 3) olup iletim faaliyetlerinin münhasıran "Türkiye Elektrik İletim A.Ş." (TEİAŞ) tarafından yürütülebileceği düzenlenmiştir.

İletim faaliyetinin tekel olarak kamu eli ile yürütülmesi iletim faaliyetinin özellikli yapısından kaynaklanmaktadır. İletim faaliyeti elektrik sisteminin omurgası niteliğindendir.[47]Bunun sebebi elektriğin depolanamayan yapısının, üretim ve tüketimin her an bir denge içerisinde yürümesini zorunlu kılmasıdır. Bunu sağlamak ise sistem güvenliğini temin edecek ve sitemi dengede tutacak merkezi bir sistem işletmecisinin

[45] 18.05.2005 tarih, 25819 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 10.05.2005 tarih ve 5346 sayılı Kanun.
[46] 12.05.2019 tarih ve 30772 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.
[47]AKCOLLU, s. 13.

varlığı ile mümkün görülmüş ve TEİAŞ iletimden sorumlu şirket olmasının yanı sıra sistem işletmecisi olarak da belirlenmiştir. [48]

Bu kapsamda TEİAŞ'a iletim şebeke alt yapılarının temininin yanı sıra *"yük dağıtımı ve frekans kontrolünü gerçekleştirmek, piyasa işletim lisansı kapsamında yan hizmetler piyasasını ve dengeleme güç piyasasını işletmek, gerçek zamanlı sistem güvenilirliğini izlemek, sistem güvenilirliğini ve elektrik enerjisinin öngörülen kalite koşullarında sunulmasını sağlamak üzere gerekli yan hizmetleri belirlemek ve bu hizmetleri ilgili yönetmelik hükümleri doğrultusunda sağlamak"* görevleri de verilmiştir (EPK m.8).

D. Dağıtım Faaliyeti

Dağıtım 6446 sayılı Kanunda *"elektrik enerjisinin gerilim seviyesi 36 kV ve altındaki hatlar üzerinden nakli"* şeklinde tanımlanmıştır (EPK m.3). Üretim tesislerinden iletim sistemine aktarılan yüksek gerilim seviyesindeki elektrik şehirlere kadar taşınmakta ardından alçak voltaja çevrilerek dağıtım şebekesi kullanılarak nihai tüketicilere erişimi sağlanmaktadır.

Dağıtım faaliyeti uzun yıllar Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) tarafından yürütülmekteyken Yüksek Planlama Kurulunun "2004/3 sayılı kararı" ile yürürlüğe giren " Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi" ile dağıtım faaliyetlerinin özelleştirilmesine, Türkiye genelinde en fazla 21 dağıtım bölgesi[49]oluşturulmasına karar verilmiştir. Ardından Özelleştirme Yüksek Kurulunun

[48] KALENDER, Emre, Elektrik Sektörünün Hukuki Yapısı ve Rekabet Hukuku Açısından Hakim Durumun Kötüye Kullanılması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 39-42.

[49] Anılan 21 Bölge; Boğaziçi, Başkent, Gediz, Toroslar, Ayedaş, Uludağ, Akdeniz, Aydem, Sakarya, Yeşilırmak, Meram, Vangölü, Dicle, Osmangazi, Çoruh, Trakya, Aras, Çamlıbel, Fırat, Kayseri, Akedaş.

"2004/22 sayılı kararı" ile TEDAŞ'ın özelleştirme kapsam ve programına alınmasına karar verilmiştir.

Özelleştirmenin ilk aşaması olarak; 20 dağıtım bölgesinde[50] 01.03.2005 tarihi itibariyle sermayesinin tamamı TEDAŞ'a ait ancak ayrı birer tüzelkişiliğe sahip dağıtım lisansı sahibi dağıtım şirketleri (EDAŞ) kurulmuş ve faaliyet göstermeye başlamıştır. 24.07.2006 tarihinde ise dağıtım tesislerinin işletmesinin devrini sağlamak amacı ile TEDAŞ ile EDAŞ'lar arasında "İşletme Hakkı Devir Sözleşmesi" imzalanmıştır. TEDAŞ ile EDAŞ'lar arasındaki ilişki anılan sözleşme ile belirlenmiş, ardından özelleştirme sürecinin ikinci aşaması olarak EDAŞ'ların mülkiyetleri TEDAŞ'ta kalmak suretiyle hisselerinin Hisse Devir Sözleşmeleri ile özel sektöre devri gerçekleştirilmiş, 2008 yılında başlayan hisse devri yolu ile özelleştirmeler 2013 yılında tamamlanmıştır.

Günümüzde TEDAŞ'ın dağıtım lisansı bulunmamakta, dağıtım faaliyetleri lisans sahibi özelleşen EDAŞ'lar tarafından lisanslarında belirtilen bölgelerde yürütülebilmektedir. EDAŞ'lar sorumlu oldukları bölgedeki dağıtım varlıklarının bakımı ve işletiminin yanı sıra sayaçların okunması ve genel aydınlatma hizmetinin yürütülmesinden sorumludur.

E. Toptan ve Perakende Satış Faaliyeti

6446 sayılı Kanunda "toptan ve perakende satış" faaliyetlerinin *"üretim şirketleri ile tedarik lisansı kapsamında kamu ve özel sektör tedarik şirketleri"* tarafından yürütülebileceği belirtilmiştir. Tek bir tedarik lisansı kapsamında yürütülebilen faaliyetler olmalarına rağmen toptan satış faaliyeti ile perakende satış faaliyetinin mahiyetleri farklıdır. Perakende satış faaliyeti elektrik enerjisinin nihai

[50] Kayseri ve Civarı Elektrik Dağıtım A.Ş. anılan tarihte zaten özel sektör eli ile çalışmalarını yürütmektedir.

kullanım amacıyla her bir tüketiciye ulaştırılmasını sağlarken toptan satış faaliyeti elektrik enerji ve/veya kapasitesinin ticaretini kapsar (EPK m. 3).

Tedarik şirketleri tarafından yerine getirilen perakende satış faaliyeti açısından serbest ve serbest olmayan tüketiciler yönünden ikili bir ayrıma gidilmiştir. Perakende satış faaliyeti kapsamında tedarik şirketleri serbest tüketicilere herhangi bir bölge sınırlaması olmaksızın satış faaliyetinde bulunmakta serbesttir. Ancak serbest olmayan yahut serbest tüketici sıfatına sahip olmasına rağmen farklı bir tedarikçiden enerji temini sağlamayan tüketiciler yönünden tedarik şirketlerine bir takım sınırlamalar getirilmiştir.

Serbest olmayan tüketicilere yönelik parkende satış ve perakende satış hizmeti faaliyeti[51] yalnızca görevli tedarik şirketleri tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Söz konusu faaliyete ilişkin tarife ise Enerji Piyasası Kurulu tarafından belirlenir.

Günümüzden farklı olarak 4628 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği dönemde bahsi geçen perakende satış faaliyetleri dağıtım şirketleri tarafından gerçekleştirilmekteyken EPDK'nın 12.09.2012 tarih ve 4019 Sayılı Kararı[52] ile 01.01.2013 günü itibari ile dağıtım ve perakende satış şirketlerinin ayrılmasına her iki faaliyetin farklı tüzel kişiler tarafından yürütülmesine karar verilmiştir[53]. Bu kapsamda her bir dağıtım bölgesinde

[51] 02.11.2013 tarih ve 28809 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde; perakende satış hizmeti *"Görevli tedarik şirketleri tarafından, elektrik enerjisi ve/veya kapasite satımı dışında, tüketicilere sağlanan faturalama ve tahsilat hizmetleri ile tüketici hizmetleri merkezi aracılığıyla verilen hizmetleri"* şeklinde tanımlanmıştır.

[52] 27.09.2012 tarih ve 28424 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

[53] 4019 sayılı Kararda "Dağıtım Ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasına İlişkin Usul Ve Esaslar" da yayımlanmış ve hukuki ayrışmanın TTK'nın 159 uncu maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında kısmi bölüneme şeklinde gerçekleştirileceği, devralan şirketin payları, bölünen şirketin ortakları tarafından iktisap edileceği belirtilmiştir. TTK'nın 159 maddesi *"Kısmi bölünmede, bir şirketin malvarlığının bir veya birden fazla bölümü diğer şirketlere devrolunur. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ederler veya bölünen şirket, devredilen malvarlığı bölümlerinin karşılığında devralan şirketlerdeki payları ve hakları elde ederek yavru şirketini oluşturur."* düzenlemesini içermektedir. Gerçekten de 04.08.2002 tarih ve 24836 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğine eklenen geçici 44. Üncü madde ile 4019 sayılı Karar kapsamında verilecek olan lisanslar yönünden ilana çıkılamayacağı düzenlenmiştir.

dağıtım şirketlerinin ortakları tarafından ayrı perakende satış şirketleri kurulmuştur. Ardından dağıtım şirketlerinin perakende satış lisansları sonlandırılarak sahip oldukları perakende satış lisansından kaynaklanan hak ve yükümlülükleri 01.01.2013 tarihi itibari ile yeni kurulan şirketlere devredilmiştir.[54] Anılan şirketler "görevli tedarik şirketi" olarak ilgili dağıtım bölgelerinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Serbest tüketici sıfatına sahip olduğu halde başka bir tedarikçiden enerji sağlamayan tüketiciler yönünden ise görevli tedarik şirketlerine sorumlu oldukları bölgede "son kaynak tedarikçisi" olarak enerji sağlama yükümlülüğü getirilmiştir. Bu kapsamda sağlanacak hizmetlere ilişkin tarife ise Enerji Piyasası Kurulu tarafından belirlenir.

Toptan satış faaliyetinde ise ticaret unsuru ağır basmaktadır. Elektrik ticaretini içeren toptan satış faaliyetinde fiyatlar serbest piyasa koşullarına uygun şekilde belirlenir. Ancak 6446 sayılı Kanunda *"dağıtım şirketlerinin teknik ve teknik olmayan kayıpları ile genel aydınlatma kapsamında temin edeceği elektrik enerjisi ile tarifesi düzenlemeye tabi tüketicilere yapılacak elektrik enerjisi satışı için TETAŞ'tan tedarik edeceği"* ve elektrik enerjisinin tarifeye tabi olacağı düzenlenmiştir (EPK m. 17).

TETAŞ enerji piyasası içerisinde serbest rekabet koşullarına tabi bir taahhüt ve ticaret şirketi olarak kurgulanmış, geçiş sürecinde mevcut sözleşmeler kapsamında imzalanmış bulunan enerji temini anlaşmalarını yürütmesi planlanmıştır. 09.07.2018 tarihi itibari ile TETAŞ EÜAŞ bünyesinde birleşmiş ve mülga edilmiştir.[55]

---

[54] ÖZEL, Çağlar / ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Burcu G. / ÖZEL, Fatma, Elektrik Piyasalarında Elektrik Sağlama Amaçlı Sözleşmeler, (https://journal.yasar.edu.tr), s. 2075-2085.

[55] 9 Temmuz 2018 tarih, 30473 sayılı 3. Mükerrer Resmi Gazetede yayımlanan 02.07.2018 tarih ve 703 sayılı KHK'nın 9. Maddesi ile 6446 sayılı Kanuna eklenen; Geçici 22. Maddesinde *"bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte TETAŞ ve EÜAŞ, EÜAŞ bünyesinde birleştirilmiştir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte mülga TETAŞ'ta görev yapan tüm personel, kadro, pozisyon, mali ve özlük hakları ile birlikte herhangi bir işleme gerek kalmaksızın EÜAŞ'a atanmış sayılır. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte mülga TETAŞ'a ait işletme ve yatırım bütçesiyle her türlü taşınmaz ve taşınırlar, taşıtlar, araçlar, gereçler ve malzemeler, yazılı ve elektronik ortamdaki her türlü kayıtlar ve diğer dokümanlar EÜAŞ'a devredilmiş sayılır…"* düzenlemesi, Geçici 23. Maddesinde *"Bu maddenin yürürlük tarihinden önce mülga TETAŞ'ın leh ve aleyhine açılmış davalar ve icra takiplerinde herhangi bir işleme gerek*

Mevcut yapıda Mülga TETAŞ'ın EÜAŞ'ın ürettiği elektriğin önemli bir kısmını satın aldığı hususu göz önünde bulundurulduğunda söz konusu birleşme kamu kaynaklarının kullanımı yönünden doğru bir uygulamadır. Diğer taraftan birleşmeden önce dahi dağıtım ve tedarik şirketlerine getirilen bir takım alım yükümlülükleri sebebi ile özel sektör toptan satış şirketleri ile TETAŞ arasında tam rekabet koşullarının olumsuz etkilendiği yönünde eleştiriler bulunmaktaydı. Gelinen aşamada EÜAŞ'ın üretim şirketi olmanın yanında ayrıca tedarik şirketi olarak da faaliyet göstereceği düşünüldüğünde bu durumun hedeflenen serbest piyasa koşulları yönünden bir takım sakıncalar doğurabileceği de kanaatimizce göz ardı edilmemelidir.

F. İthalat ve İhracat Faaliyeti

6446 sayılı kanuna göre elektrik enerjisi ve/veya kapasitesinin ihracatı tedarik veya üretim lisansına sahip olan şirketler tarafından yapılabilmektedir. Elektrik enerjisi ve/veya kapasitesinin ithalatının ise yalnızca tedarik lisansı sahibi şirketler tarafından yapılabileceği belirtilmiştir. Her iki faaliyet yönünden Bakanlığın uygun görüşü ve Kurul onayı şartları aranmaktadır.

Ancak TETAŞ'ın mülga olması ve EÜAŞ ile birleşmesi sonucu EÜAŞ'a bir takım ayrıcalıklar sağlanmış bulunmaktadır. Serbest piyasada faaliyet gösteren bir üretim şirketi olan EÜAŞ üretim lisansı kapsamında yalnızca ihracat faaliyetleri yapabilmekteyken TETAŞ ile birleşmesinin ardından aynı zamanda tedarik şirketi gibi

---

kalmaksızın EİJAŞ, mülga TETAŞ yerine taraf sıfatı kazanır. Mülga TETAŞ'ın mevzuattan ve sözleşmeden kaynaklanan hak, alacak ve yükümlülükler herhangi bir işleme gerek kalmaksızın EÜAŞ'a devredilmiş sayılır." Ve geçici 24. Maddesinde *"Diğer mevzuatta, bu Kanunun 26 ıncı ve mülga 27 inci maddelerine yapılan atıflar, 6446 sayılı Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılır. Mevzuatta mülga TETAŞ'a yapılan atıflar EÜAŞ'a yapılmış sayılır."* Düzenlemeleri yer almaktadır. Ayrıca yine 9. Madde ile 6446 sayılı kanunda TETAŞ'ın hak ve yükümlülüklerini düzenleyen 27. Madde yürürlükten kaldırılmış ve söz konusu hak ve yükümlülüklere ilişkin EÜAŞ'a bir takım yetkiler tanınmıştır.

hareket edebilecektir. Başka bir anlatımla diğer üretim şirketleri sadece ihracat faaliyeti gerçekleştirebilirken EÜAŞ aynı zamanda ithalat faaliyeti de gerçekleştirebilecektir. Üstelik EÜAŞ'a verilen ithalat yetkisi mülga TETAŞ'ın verilenden daha fazladır. Bu durumun ise üretim şirketleri arasındaki tam ve eşit rekabet koşulları yönünden sakıncalı olduğu düşünülmektedir. [56]

G. Piyasa İşletim Faaliyeti

Elektrik sektöründe organize toptan satış piyasalarının oluşabilmesi için 6646 sayılı Kanun ile yeni bir faaliyet türü olarak piyasa işletim faaliyeti düzenlenmiştir. Bu faaliyet kapsamında organize toptan elektrik piyasalarının işletilmesi ve uzlaştırma işlemlerinin gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Piyasa işletmecisi olarak ise TTK hükümlerine göre faaliyet gösteren "Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi" kurulması hüküm altına alınmıştır.[57]

[56] 9 Temmuz 2018 tarih, 30473 sayılı 3. Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanan 02.07.2018 tarih ve 703 sayılı KHK'nın 9. Maddesi ile 6446 sayılı Kanunun EÜAŞ'ın yetkilerini düzenleyen 26. Maddesine eklenen fıkra ile EÜAŞ'ın elektrik enerjisi mübadele, ithalat ve ihracat anlaşmaları ile mevcut imtiyaz ve uygulama sözleşmeleri kapsamında enerji alış ve satış anlaşmaları imzalayabileceği belirtilmiştir. Oysa mülga TETAŞ'a tanınan ithalat ve ihracat yetkisi hükümetler arası anlaşmalar kapsamında enerji ithalatı ve ihracatı ile sınırlı olarak belirlenmişti. Görüldüğü gibi yeni düzenleme ile EÜAŞ'a daha geniş bir yetki verilmiştir. Ancak kanuna eklenen maddelere rağmen 17.05.2014 tarih ve 29003 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Elektrik Piyasası İthalat ve İhracat Yönetmeliği hükümlerinde henüz konuya ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

[57] Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi (EPİAŞ), 14.03.2013 tarihli ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olarak, 12 Mart 2015 tarihinde tescil işlemlerinin tamamlanmasının ardından resmen kurulmuştur. 1 Eylül 2015 tarihinde ise EPİAŞ piyasa işletme lisansını alarak resmen faaliyete geçmiştir. EPİAŞ'ın başlıca amacı ve faaliyet konusu" Piyasa işletim lisansında yer alan enerji piyasalarının etkin, şeffaf, güvenilir ve enerji piyasasının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlanması, kurulması, geliştirilmesi ve işletilmesidir. Eşit taraflar arasında ayrım gözetmeden güvenilir referans fiyat oluşumunun temin edilmesi ve artan piyasa katılımcı sayısı, ürün çeşitliliği ve işlem hacmiyle likiditenin en üst düzeye ulaştığı, piyasa birleşmeleri yoluyla ticaret yapılmasına imkan tanıyan bir enerji piyasası işletmecisi olmaktır." Şeklinde belirlenmiştir. EPİAŞ hisselerinin paylaşımı ise %30 TEAİŞ, %30 Borsa İstanbul A.Ş., %40 Özel Sektör şeklindedir.

EPİAŞ , “Gün Öncesi Piyasası” (GÖP) ve “Gün İçi Piyasası” nın (GİP) işletilmesi[58], uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi, piyasada yer alan katılımcıların alacak-borç bildirimlerinin oluşturulması faaliyetlerini yürütmektedir. [59]

İKİNCİ BÖLÜM

ELEKTRİK PİYASASINDA ABONELİK (PERAKENDE SATIŞ) SÖZLEŞMESİ

§3. SÖZLEŞMENİN ÖZELLİKLERİ

I. Genel Olarak

Teknoloji ve ekonomide yaşanan hızlı ve önemli gelişmeler modern hayatı da etkilemiş, beraberinde pek çok ihtiyacın doğmasına sebep olmuştur. Söz konusu ihtiyaçların süratle giderilmesi için bireysel sözleşmelerin yerine günümüz ihtiyaçlarına cevap veren, pek çok kişi için hazırlanmış sözleşmeler kullanılmaya başlanmıştır. Bu sözleşmelerin bir türü olan abonelik sözleşmeleri günümüzde oldukça geniş bir alanda

[58] Gün öncesi Piyasası elektriğin teslimat gününden bir gün öncesinde elektrik ticareti ve dengeleme faaliyetleri için kullanılan, Piyasa İşletmecisi tarafından işletilen organize bir piyasadır. Gün içi piyasası elektriğin teslimat saatinden en az 90 dakika öncesinde elektrik ve dengeleme faaliyetleri için kullanılan, Piyasa İşletmecisi tarafından işletilen organize bir piyasadır. Her iki piyasa spot piyasalar altında işlem görür.

[59]Anılan faaliyetler EPİAŞ’ın kurulmasından önce TEİAŞ dengeleme mekanizmasının işletilebilmesi için Piyasa İşetmecisi ve Sistem İşletmecisi olarak görev yapmaktaydı. Anılan faaliyetlerden piyasa işletim faaliyeti TEİAŞ bünyesinde yer alan Mali Uzlaştırma Merkezi (PUMUM) tarafından yürütülmekteyken sistem işletim faaliyeti Milli ve Bölgesel Yük Tevzii Merkezleri tarafından yürütülmekteydi. EPİAŞ’ın kurulmasının ardından TEİAŞ yalnızca Sistem İşletmecisi olarak görev yapmaktadır. Bu kapsamda Dengeleme Güç Piyasasının işletilmesi, sistemde anlık dengenin yeterli arz kalitesini sağlayacak şekilde sağlanması, yan hizmet alımı ve dengeleme mekanizması yoluyla gerekli yedeklerin tutulması faaliyetlerini yürütür. Ayrıca iletim hattı kayıplarını satın almakla yükümlüdür.

kullanılmaktadır.[60] Gerçekten de günümüzde elektrik, su, doğalgaz, mobil ve sabit telefon, internet erişimi gibi birçok ihtiyaç abonelik sözleşmeleri ile karşılanmaktadır.[61]

Abonelik sözleşmeleri hukukumuza ilk kez 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun "Süreli Yayınlar" başlığını taşıyan 11. maddesi ile girmiştir.[62] Ancak abonelik sözleşmesinin giderek daha fazla alanda kullanılmaya başlanması ile düzenleme ihtiyaca cevap verememiş ve 4822 sayılı TKHK'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun ile " Abonelik Sözleşmeleri" başlıklı 11/ A maddesi eklenmiştir.[63] Böylelikle müstakil bir abonelik sözleşmeleri maddesi mevzuatımıza girmiş ise de söz konusu düzenlemede abonelik sözleşmelerinin tanımı yahut unsurlarına yer verilmemiştir.

AB mevzuatına uyum çalışmaları ve sanayileşme ile birlikte tüketicinin korunması ihtiyaçlarının giderek artması ile 4077 sayılı Kanun artık ihtiyaca cevap veremez hale gelmiş ve yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu Kanunu yürürlükten kaldıran 6502 sayılı TKHK ise pek çok yenilik getirmiştir. Bu yeniliklerden biri abonelik sözleşmelerine ilişkin yedi fıkradan oluşan ve tanım içeren 52. maddedir. Anılan maddeye göre abonelik sözleşmesi; "*tüketicinin, belirli bir mal veya hizmeti*

[60] TUFAİ, Nurdan, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Abonelik Sözleşmeleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017, s. 15.

[61] GÜÇLÜER, Tümer, Elektronik Haberleşme Sektöründe Abonelik Sözleşmeleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 5.

[62] 08.03.1995 tarih, 22221 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

[63] 14.03.2003 tarih, 25048 sayılı Resmi gazetede yayımlanan 4822 sayılı Kanunun 11/A maddesi *" Her türlü abonelik sözleşmelerine taraf olan tüketiciler, isteklerini satıcıya yazılı olarak bildirmek kaydıyla aboneliklerine tek taraflı son verebilirler. Satıcı tüketicinin aboneliğe son verme isteğini, yazılı bildirimin kendisine ulaştığı tarihten itibaren en geç yedi gün içinde yerine getirmekle yükümlüdür. Süreli yayın aboneliğine son verme isteği ise; yazılı bildirimin satıcıya ulaştığı tarihten itibaren günlük yayınlarda on beş gün, haftalık yayınlarda bir ay, aylık yayınlarda üç ay sonra yürürlüğe girer. Daha uzun süreli yayınlarda ise, bildirimden sonraki ilk yayını müteakiben yürürlüğe konulur. Satıcı, abone ücretinin geri kalan kısmını hiçbir kesinti yapmaksızın on beş gün içinde iade etmekle yükümlüdür."* Şeklinde düzenlenmiştir. Görüldüğü gibi söz konusu madde sadece sözleşmenin sona erdirilmesine ilişkin düzenlemeler içermekte olup kanımızca bu yönü ile de ihtiyaca cevap vermekten uzak kalmıştır. Ayrıca AYRANCI, s. 210 vd., ALTAŞ, Hüseyin, "Telekomünikasyon Alanındaki Abonelik Sözleşmeleri", Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan, Ankara, 2009, s. 160 vd., AÇIKGÖZ, Osman, Tüketicinin Korunması Çerçevesinde Mobil Haberleşme Abonelik Sözleşmesinde Genel İşlem Koşulları, İstanbul, 2013, s. 55-57.

sürekli ya da düzenli aralıklarla edinmesini sağlayan sözleşmeler" olarak tanımlanmıştır. [64]Söz konusu tanımda mal/hizmetten yararlanan tüketicinin mal/hizmet karşılığında ödeyeceği ivazın/bedelin belirtilmemesi bir eksiklik olarak görülse de söz konusu düzenleme mevzuatta ilk kez bir tanıma yer verilmiş olması açısında önemlidir. [65]

Aynı tanıma 6502 sayılı Kanuna dayanılarak çıkartılan Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinde de yer verilmiştir.[66] Anılan Yönetmelik ile abonelik sözleşmesinin şekli, zorunlu içeriği, tarafların yükümlülükleri başta olmak üzere detaylı düzenlemelere yer verilmiştir. Abonelik sözleşmelerine ilişkin detaylı düzenlemeler AB mevzuatına paralel olarak yönetmelik ile yapılmış, böylelikle güncel duruma göre ihtiyaç duyulan değişikliklerin en kısa sürede temini amaçlanmıştır. [67]

Abonelik sözleşmelerinin elektrik piyasasındaki görünümü perakende satış şirketleri ile tüketici arasında akdedilen perakende satış sözleşmeleridir. Abonelik sözleşmelerinin bağlı olduğu genel hükümlerin yanında elektrik piyasası abonelik (perakende satış) sözleşmelerinin kendine has özellikleri vardır.

II. İltihaki Sözleşme Olması

Hukukumuzda sözleşme serbestisi esas olup taraflar yaptıkları sözleşmenin şeklini, konusunu, içeriğini karşılıklı müzakere ederek belirlerler. Ancak günümüzde arz ve talepteki artış ile seri üretime konu mal ve hizmetlerin artması kitle sözleşmelerinin ortaya çıkmasına sebep olmuş, sözleşme şartları aynı kalan yalnızca tarafı değişen

[64] 28.11.2013 tarih, 28835 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 6502 sayılı TKHK'nun 52. Maddesinde yer verilen tanım, 24.01.2015 tarih, 29246 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinde tekrarlanmıştır.

[65] DALKA OKUMUŞ, Şüheda, Elektrik-Doğalgaz Piyasaları Abonelik Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerde Yer Alan Genel İşlem Koşullarının Denetimi, 2018, Ankara, 98- 99.

[66] 24.01.2015 tarih, 29246 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

[67]6502 sayılı Kanunun Gerekçesi, https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0787.pdf, son erişim 13.01.2019.

sözleşme ilişkileri yaygınlaşmıştır. Bu tür sözleşmelerde sözleşmenin hükümleri mal/hizmet sunan taraflarca önceden belirlenmekte, sözleşmenin diğer tarafının ise sözleşmede belirlenen şartlara aynen uyması beklenmektedir. Başka bir anlatımla karşı tarafa yalnızca sözleşmeyi yapıp yapmama konusunda bir karar verme imkanı verilmekte, içeriği müzakere yahut değiştirme imkanı verilmemektedir. Sözleşmenin içeriğini ve koşullarını belirleme imkanına taraflardan yalnızca birinin sahip olduğu bu gibi hallerde karşımıza "iltihaki sözleşme" "genel işlem şartları" "standart sözleşme" gibi çoğu zaman birbirinin yerine de kullanılan kavramlar çıkmaktadır. [68]

Genel işlem şartları, benzer nitelikteki hukuki ilişkilerde kullanılmak üzere ileride yapılacak çok sayıda sözleşmenin içeriğinde kullanılmak üzere hazırlanan formüler tarzda soyut ifadeler içeren kayıtlardır. İçeriğinde tamamen yahut kısmen söz konusu kayıtları ihtiva eden sözleşmeler "standart sözleşmeler" olarak adlandırılmaktadır. İltihaki sözleşmeler ise Türk doktrininde ve yargı kararlarında standart sözleşmenin bir alt türü niteliğindeki sözleşmeler olarak değerlendirilmektedir.[69]

Türk hukukunda "iltihaki sözleşme" kavramı genel olarak hukuki yahut fiili bir tekele dayanarak topluma kamu hizmeti olarak nitelendirilebilecek mal ve hizmetleri sağlayan kişiler tarafından hazırlanan ve bu mal ve hizmetten yararlanan kişilere sunulan, teşebbüslerin başvuruda bulunanların tamamı ile sözleşme yapmak zorunda bulunduğu sözleşmeleri ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Bunlara örnek olarak konusu elektrik su doğalgaz taşıma hizmetleri teşkil eden ve hukuken ya da fiilen tekel konumuna sahip bir teşebbüs tarafından arz edilen mal veya hizmetlere ilişkin taraflar

[68] EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler 9. Baskı, İstanbul, 2006, s.197, KOCA, Güneş, Tüketicinin Korunması Açısından Abonelik Sözleşmeleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004,s. 53.
[69] Ayrancı, 278, KOCA, 55,

arasında yapılan sözleşmeler gösterilmektedir.[70]İltihaki sözleşmeleri genel işlem şartı içeren sözleşmelerden, standart sözleşmelerden ayıran yönü de budur. Standart sözleşmelerde mal veya hizmet talep eden kişi sözleşmenin karşı tarafını seçebilmekte böylece sözleşme hükümlerini karşılaştırabilmektedir. Ancak iltihaki sözleşmelerde karşısında hukuki veya fiili tekel konumunda bulunan bir teşebbüs bulunmakta ve söz konusu teşebbüs tarafından kendisine sunulan sözleşme hükümlerine göre sözleşmeyi yapıp yapmama arasında bir seçim hakkı bulunmaktadır. [71]

Bazı yazarlara göre sözleşmenin tüm hükümlerinin önceden tek tarafça belirlendiği hallede iltihaki sözleşmeden söz etmek mümkünken bazı hükümlerinin taraflarca özel olarak düzenlendiği, bazı hükümler açısında ise genel işlem şartlarına yollamalar yapıldığı hallerde artık iltihaki sözleşmeden söz etmemek gerekir. [72] Bu görüşe karşı çıkan bir görüşe göre ise bir sözleşmenin, güçlü tarafının diğer tarafa dayattığı belirli hükümler açısından iltihaki sözleşme sayılmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Tıpkı genel işlem şartlarının sözleşmenin bir veya birkaç hükmünü

[70]"*Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 1975/3743 E. 1975/7667 K. Ve 16.6.1975 tarihli bir kararında şunlar ifade edilmiştir. belirli bir bedel karşılığında ve bazı şartlar altında yararlanılan hizmetlerin genellik vasfı olmayıp, akdi bir niteliği vardır. Yukarıda da belirtildiği gibi kişilerin belirli şartlara uymak (intibak etmek) ve bir bedel vermek suretiyle faydalandığı bu tür sözleşmeler iltihaki sözleşmelerdir. İltihaki Sözleşmeler (Contratad'adhesion); bir kamu hizmeti ifa edip hukuken veya eylemli olarak (fiilen) tekel durumu arz eden ve halkın bağlanması gereken (nakliye müesseseleri elektrik, havagazı ya da PTT, su işletmeleri gibi) teşebbüslere ait formüle edilmiş sözleşmeleri ifade eder. Bu sözleşmelerin ayırıcı tarafı, halkın bunları ya kabul yahut reddedebilmesindendir". Yargıtay 3. HD.'nin T. 2.6.1998, E. 1998/4263 K.1998/6098 sayılı kararında ise iltihaki sözleşmeler; bir kamu hizmeti ifa edip hukuken veya eylemli olarak (fiilen) tekel durumu arz eden ve halkın bağlanması gereken (nakliye, elektrik, PTT, su işletmeler gibi) teşebbüslere ait formüle edilmiş sözleşmeleri ifade eder." denilmiştir*."(AYRANCI dn.769 naklen) , TANDOĞAN, Haluk, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Cilt 1, İstanbul, 2008, s. 10.

[71] Bir takım yazarlara göre taraf iradesinden söz edilemeyeceğinden bu gibi muamelelerin gerçekte sözleşme niteliği taşıyıp taşımadığı dahi tartışmaya açıktır. (Detaylı açıklama için AYRANCI, dn.762)

[72] OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2009, s. 21, AKİPEK, Şebnem, Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi, Ankara, 1999, s. 224,

etkilemesinin mümkün olması gibi iltihaki sözleşme nitelemesinin de yalnız karşı tarafa dayatılan bölüm için geçerli olmak üzere kullanılabileceği ifade edilmektedir.[73]

Tüm bu görüş farklılıkları, genel işlem şartı taşıdığı yönünde tereddüt bulunmayan iltihaki sözleşmeler açısından pratik anlamda bir fark yaratmamaktadır. Bu kapsamda esasen önem taşıyan husus elektrik piyasası abonelik (perakende satış) sözleşmelerinin genel işlem şartı ihtiva edip etmediğidir.

Elektrik piyasası abonelik sözleşmesi, görevli perakende satış şirketi ile abone(serbest olmayan tüketici ve son kaynak tedarikçisi) arasında bağıtlanan ve önceden hazırlanan sözleşme hükümlerini ihtiva eden bir sözleşmedir.

Elektrik piyasası perakende satış sözleşmesi Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde *"Bağlantı anlaşması mevcut olan kullanım yeri için, görevli tedarik şirketi ile tüketiciler arasında ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde, perakende satış tarifesi veya son kaynak tedarik tarifesinden elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini ile hizmet alımına yönelik olarak yapılan faaliyetlere ilişkin koşul ve hükümleri kapsayan sözleşme"* olarak tanımlanmıştır. Anılan Yönetmelikte ayrıca sözleşmenin görevli tedarik şirketlerinin görüşleri alınmak suretiyle bu yönetmelikte yer alan asgari şartları taşıyacak şekilde Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından standart sözleşme şeklinde belirleneceği hükmüne yer verilmiştir.

Nitekim mevcut durumda elektrik piyasasında görevli tüm tedarik şirketleri ile aboneler (serbest olmayan tüketici ve son kaynak tedarikçisi) arasında EPDK tarafından hazırlanan ve "22.11.2018 tarih ve 8192 sayılı Kurul Kararı" ile yayımlanan "standart sözleşme" kullanılmaktadır. [74]Bahsi geçen sözleşme ise tüketicilerin yanı sıra görevli

[73] KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme, Cilt 1, Genel Bölüm, İstanbul, 2010, s. 229-230.

[74]30.11.2018 tarih ve 30611 sayılı Resmi Gazetede yer alan Kurul Kararına göre *"mevcut olan perakende satış sözleşmelerinin yeni bir sözleşme yapılmasına gerek olmaksızın yayımlanan sözleşme hükümleri*

tedarik şirketlerinin de haklarını korumakta, dolayısıyla genel işlem koşulları da ihtiva etmektedir.

Anılan sözleşme her ne kadar EPDK tarafından belirlenmekte ve tüketicinin korunması düşüncesi ile belirli düzeyde içerik incelemesi yapılmış olsa da sözleşmenin aboneye müzakere şansı vermeyen ve genel işlem koşulları da ihtiva eden bir standart sözleşme olma niteliğini değiştirmemektedir. Abone sözleşmenin tarafını seçme şansına sahip olmadığı gibi sözleşmenin içeriğine de müdahale etme imkanına sahip bulunmamaktadır. Abonenin iradesi sadece sözleşmeyi yapıp yapmamak noktasında serbest olup bu noktada elektrik piyasası abonelik (perakende satış) sözleşmelerinin iltihaki sözleşme niteliğinde olduğunun kabulü gerekmektedir.

III. Rızai Sözleşme Olması

Rızai sözleşmeler hukukumuzda genel kullanım alanına sahip olup bu sözleşmelerde sözleşmenin doğması için tarafların "karşılıklı ve birbirine uygun" irade beyanlarının varlığı yeterli kabul edilmektedir. Bu bağlamda sözleşmenin sıhhatle kurulması için bir eşyanın verilmesi, ücretin ödenmesi ya da bir merasime uyulmasına gerek bulunmamaktadır.[75]

Elektrik piyasası abonelik sözleşmeleri de karşılıklı irade beyanlarının uyuşması ile meydana geldiğinden rızai sözleşme niteliğindedir.

---

esas alınarak uygulanmasına karar verilmiştir." Elektrik piyasasında tüketicinin tamamen perakende satış şirketinin inisiyatifine bırakılmasının önüne geçmek ve tüketiciyi korumak için regülasyon kurumu EPK tarafından sözleşmelere ilişkin standartlar getirmesi uygun görülmüş ve 2003 yılında EPDK tarafından Elektrik Piyasasında Perakende Satış Sözleşmesi Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ yayımlanmıştır. Ancak sözleşmelerde bir yeknesaklık sağlanmaması üzerine 25.08.2015 tarih ve 29456 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "06.08.2015 tarih ve 5716-1 sayılı Kurul Kararı" ile ilk olarak tip sözleşme uygulaması başlatılmıştır, 30.11.2018 tarihinde son tip sözleşme yayımlanmıştır.

[75] EREN, s. 199-200, AÇIKGÖZ, s. 161-162.

VI. Tam İki Taraf Borç Yükleyen Sözleşme Olması

Sözleşmeler borçlanılan edim ilişkisine göre "tek tarafa borç yükleyen sözleşmeler" ile "iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler" olarak ayrımlandırılmıştır. [76]

"Tek tarafa borç yükleyen" sözleşmelerde, edim yükümlülüğü yalnızca bir taraf üzerinde bulunmakta, sözleşmenin diğer tarafının yerine getireceği bir edim borcu bulunmamaktadır.

"İki tarafa borç yükleyen" sözleşmelerde, sözleşmenin tarafları karşılıklı olarak asli bir edim yüklenmekte, taraflar birbirinin alacaklısı ve borçlusu olmaktadır. Bu sözleşmeler ise "eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler" ve "tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler" olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır.

Eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflar açısından karşılıklı olarak edim yükümlülüğü doğmaktadır. Ancak edimler birbirine bağlı olmayıp karşılıklı bir değişim amacı bulunmamaktadır. Başka bir ifade ile edimler birbirinin sebep ve sonucunu teşkil etmeyip birbirinden bağımsız edimler borçlanılmaktadır.

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler ise edimlerin mübadelesini amaç edinen sözleşmelerdir. Sözleşmenin niteliği gereği edimler birbirine bağlı ve karşılıklıdır.[77] Sözleşmenin tarafları birbirlerine karşı borç altına girmektedir.[78] Burada "taraflardan birinin edimi diğer tarafın ediminin sebep ve sonucunu oluşturur." [79]

---

[76] EREN, burada üçlü bir ayrıma gitmiş ve bu ikili ayrımın yanında "çok tarafa borç yükleyen sözleşmeler" kavramından bahsetmiştir.

[77] *"Edimler arasındaki karşılıklılık, genetik (doğuş yönünden) karşılıklılık, kondisyonel karşılıklılık ve sona erme fonksiyonel karşılıklılık olmak üzere üçe ayrılır. Genetik karşılıklılıkta, bir edimin doğuşu, diğer edim yükümlülüğünün doğuşuna bağlıdır. Edimler birbirine bağlı, birbirinin karşılığı olduğu için, bunlardan birisi şu veya bu şekilde doğmazsa, diğer edim de doğmaz. Kondisyonel karşılıklılıkta ise, sözleşmenin (edimlerin) devamı yönünde bağlılık, karşılıklılık söz konusu olur. Edimlerden biri ortadan katlığı zaman, diğer edim de ilke olarak ortadan kalkar. Fonksiyonel synallagmada her iki aslî edimin ifaları yönünden birbirine bağlılıkları söz konusu olur."* (EREN, s. 194'den naklen).

[78] OĞUZMAN/ÖZ s. 41 vd., KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s. 98-99, YAVUZ, s. 104 vd.

[79] EREN, s. 194'den naklen.

Edimler adeta bir değişim ilişkisi içinde olup bu değişim ilişkisine "synallagma" adı verilmektedir.[80]

Elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinde tedarikçinin asıl edimi enerji kaynağını daima ifaya hazır bulundurmak iken abonenin edimi işletmenin sağlama edimini ifasının ardından kullandığı enerjinin bedelini ödemektir. Elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinde bu iki edim mübadele halinde olup biri diğerinin varlığını teşkil etmektedir. Buna göre, elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin "tam iki tarafa borç yükleyen" sözleşme niteliği taşıdığı oldukça açıktır.

§4. SÖZLEŞMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

I. Elektriğin Hukuki Niteliği

A. Elektriğin Mal Olduğu Görüşü

Üretildiği an tüketilmesi gereken bir tabii kuvvet olması, depolanmasının çok güç olması, alıcıya ulaştığı an tükenmesi, üzerinde tam bir hakimiyet kurulamaması gibi özellikleri sebebi ile elektriğin niteliği çokça tartışılmıştır.

Elektriğin hukuki niteliğinin tespiti özellikle ortaya çıkan ihtilafların çözümü yönünden önem arz etmektedir. Ortaya çıkan ihtilafların çözümünde taraflar arasındaki sözleşme hükümleri öncelikle uygulama alanı bulacak ise de sözleşmenin yeterli olmadığı durumlarda başvurulacak kanun hükümlerinin tespiti elektriğin hukuki mahiyetinin tespiti ile mümkündür.

[80] DALKA OKUMUŞ, s. 108, EREN, s. 194, YAVUZ, s.105, OĞUZMAN/ÖZ s. 41, ARAL, Fahrettin/ AYRANCI, Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 10. Baskı, Ankara, 2014, s. 71-72.

Özellikle TKHK hükümlerinin uygulaması bakımından bu tespit önem arz etmektedir. Gerçekten de TKHK'nın özellikle ayıplı mal ve ayıplı hizmet hallerine ilişkin farklı düzenlemeler içerdiği göz önünde bulundurulduğunda elektriğin hukuki nitelendirmesine göre uygulanacak hükümlerin de farklılaşacağı görülecektir. [81] TKHK'da mal ve hizmet tanımlarına ayrı ayrı yer verilmiştir. Buna göre *"alışverişe konu olan; taşınır eşya, konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallar ile elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri her türlü gayri maddi mallar"* mal olarak tanımlanmıştır. Hizmet ise *"bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan ya da yapılması taahhüt edilen mal sağlama dışındaki her türlü tüketici işleminin konusunu"* oluşturmaktadır. Ancak TKHK'da elektriğin mal olarak mı hizmet olarak mı değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. [82]

Elektriğin niteliği pozitif hukukumuzda açıkça tanımlanmamış ise de çeşitli düzenlemelerden taşınır mal olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Taşınır mülkiyet, Türk Medeni Kanunun 762. maddesinde *"nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddi şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçler*" şeklinde belirlenmiştir. Uygulamada elektrik bir yerden bir yere taşınabildiğinden, edinmeye elverişli olduğundan ve doğal güç olarak kabul edildiğinden maddi hukuk anlamında taşınır mal olarak kabul edilmektedir.

Benzer düzenlemeye Borçlar Kanunun 209. maddesi hükmünde yer verilmiştir. Maddeye göre *"Türk Medenî Kanunu uyarınca taşınmaz sayılanlar dışında kalan ve diğer kanunlarda taşınır olarak belirtilen şeylerin satışı"* taşınır satışının konusunu oluşturmaktadır.

[81] AYRANCI, Hasan, "Hatta Bağlı Enerji Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği", 1926'dan günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku, Ankara, 2017, s. 1079.
[82] ÇANKAYA DEMİR, Büşra, Elektrik Piyasasında Tüketici ve Tüketiciye Yansıtılan Maliyet Unsurları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 36

Yine benzer şekilde bir düzenleme olarak Türk Ceza Kanunun 141. maddesinin mülga ikinci fıkrasında *"ekonomik bir değer taşıyan her türlü enerjinin taşınır mal sayılacağı"* belirtilmekteydi. Kanaatimizce anılan fıkra mülga olmuş ise de bu durum kanun koyucunun bakış açısının değiştiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Kaldı ki Yüksek Mahkeme kararlarında elektriğin hala taşınır mal olarak değerlendirildiği görülmektedir.[83]

Avrupa Birliği hukuku ile üye ülkelerin iç hukuklarında elektrik mal olarak nitelendirildiği görülmektedir. Adalet Divanınca; "Almelo ve Commission v Italy Kararları"nda, ATA'nın 30. maddesi (ABİDA m. 36) ışığında elektriğin mal niteliğinde olduğu değerlendirilmiş, ayrıca Topluluk gümrük tarife şemasında da elektriğin "mal"

[83]Yargıtay 17.Ceza Dairesinin 09.04.2018 tarih, 2018/ 2096 E., 2018 / 4906 K.sayılı kararında *"Bu şekilde gerçekleşen eylemde rıza olmadan kullanılarak yarar sağlanan elektrik enerjisinin TCK'nın 141/1. fıkrasında belirtilen ve hırsızlık suçunun konusunu oluşturan "Taşınır bir mal" olup olmadığına bakmak gerekir. TCK'nın 141/2. fıkrasının 6352 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılması elektrik enerjisini taşınır bir mal olmaktan çıkarmış mıdır? Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş maddelerde geçen ancak başka kanunlarda içerik ve niteliği düzenleme konusu yapılmış konularda içerik ve niteliği tespit amacıyla kavram ve müesseselerin düzenlendiği temel kanunlara bakmak gerektiği aşikardır. Örneğin; paydaş (elbirliği) hakkında TMK'nın 688. ve 701. madde, sahipsiz mallar hakkında TMK 767. madde, zilyedin kim olduğu hakkında TMK 973. maddeye başvurduğumuz gibi Ceza Kanun'u 141. maddesinde geçen taşınır mal kavramının ne olduğunun içerik ve niteliği tespit içinde TMK 762. maddeye bakmak gerekecektir. Taşınır mal konusu temel kanunlardan olan Medeni Kanun 762. maddesinde "Taşınır mal mülkiyetinin konusu, nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddi şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerdir." şeklinde düzenlenmiştir. Sorumuzun cevabını TCK'nın mülga 141/2. fıkrasında değil taşınır maldan ne anlaşılması gerektiğini düzenleyen MK'nun 762. maddesinin son kısmında yer alan "...Edinmeye elverişli olan .... Doğal güçler kavramında aramak gerekecektir. Bu konudaki doktrindeki görüşlere göre; Bunlar edinmeye (temellüke) elverişli olmalıdır. Bundan maksat kişilerin hakimiyet altına alarak yararlanabilme imkanıdır. Elektrik enerjiside bu niteliktedir. TMK bu düzenleme ile taşınır mal kavramına ikinci bir tür olarak doğal güçleri de sokmaktadır. Ancak birinci türdeki maddi mallarda taşınır mal niteliği bunların doğal yapıları icabı mevcutken elektrik, su, atom ve radyoaktif enerji gibi doğal güçlerde bu nitelik kanundan doğmaktadır. İstenilen maksat dahilinde kullanılabilen ve gayrimenkule dahil olmayan tabi kuvvetler menkul eşya hükmünde kabul edilmektedir. MK'nun 762. maddesi doğal güçlerin sosyal ve özellikle teknik bakımdan taşıdıkları önemi dikkate alarak onları düzenlemek istenmiş ve MK'nun 762'deki hüküm bu sebeple getirilmiştir. Enerjinin de ekonomik değeri vardır. Onun için kanun koyucu ekonomik değeri olan tabi kuvvetler- doğal güçler üzerinde mülkiyet hakkının kurulabileceğini kabul etmekle, hak sahibine ayni haklara benzer bir tasarruf ve koruma imkanı sağlamış olmaktadır. Sonuç olarak Türk Medeni Kanun'u 762. maddesi ile doğal güçler ve doğal güçlerden olduğu doktrinde açıkça kabul edilen elektrik enerjisi taşınır mal niteliğinde olup, bu halde TCK'nın 141/1. ve 142. maddelerde koruma altına alınan taşınır mallara yönelik suçundan konusunu oluşturacağı açıktır."* denilerek elektrik enerjisinin taşınır mal niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Yargıtay 13. Ceza Dairesinin 2014/8008 E., 2014/24124 K. Sayılı kararın benzer mahiyettedir.

olarak yer aldığı ifade edilmiştir. ATAD, "Preussen Elektra AG v Schhleswag AG Kararı"nda ise, elektriği doğrudan "mal" olarak kabul etmiştir. Ancak ATAD kararlarında elektrik dağıtımı işini, elektriğin kendisinde farklı biçimde değerlendirmiş ve "hizmet" olarak nitelendirilmiştir. [84]

Günümüzde gelinen noktada özellikle özelleştirme sürecinin ardından yaşanan dikey ayrışma ile elektriğin niteliğinin belirlenmesinin daha kolay olduğu doktrinde kabul edilmektedir. Nitekim elektrik enerjisi teminin tekel olarak sağlandığı dönemde elektriğin üretimi, iletimi dağıtımı ve arzını da içeren tüm süreçler bir arada yürütülmekte ve elektriğin mal mı hizmet mi olduğu çokça tartışılmakta idi. Ancak söz konusu süreçlerin ayrılması ile elektriğin nakli bir hizmet olarak kabul edilebilirken elektriğin kendisinin bir mal olarak kabulünün mümkün olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda özellikle doktrinde ağırlıkla kabul edilen görüşe göre elektriğin mal olarak nitelendirildiği görülmektedir.[85]

B. Enerji Edimi Görüşü

Bir görüşe göre elektrik piyasası abonelik sözleşmesinin konusunu bir mal olarak nitelendirilen elektriğin kendisi değil, onun sonucu olan enerji oluşturur. Enerji kendi başına ekonomik bir değerdir ve kendisinin oluşumunu sağlayan elektrikten farklı bir yapıya sahiptir. [86]

---

[84] DÖĞERLİOĞLU IŞIKSUNGUR, s. 16-19.

[85]AYRANCI s. 146, YAZVUZ, s. 44, s. 155, CAN, s. 32-34, ASLAN/ ALTINAY/ ILICAK / ÖNAL / KATIRCIOĞLU / ARDIYOK/ GÜLTEKİN/ AKÇAOĞLU, s. 297, ÇANKAYA, s. 36-37, KÖSTEKÇİ, Yaşar/ KÖSTEKÇİ, Özge, Elektrik Enerjisi Hukuku Dağıtıcı-Satıcı-Tüketici İlişkileri Kaçak Usulsüz Elektrik Enerjisi Tüketimi, İstanbul,2012, s. 3, ZENGİN, Yasemin, Elektrik Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği Ve Vadeli İşlem Ve Opsiyon Borsası'nda İşlem Görmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s. 6, KUNTALP, Erden, Ard Arda Teslimli Satım Akdi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968, s. 8.

[86] GÜVEN, Kudret Ertaş, "Elektrik ve Gazın Eşya Olma Niteliği", Ankara Barosu Dergisi, 1984/2, 230-232.

Bu görüşü savunanlara göre tedarikçinin üstlendiği borç abonenin enerji ihtiyacını karşılamaktır.[87] Başka bir anlatımla elektrik tek başına bir mal olduğu için değil enerjiye dönüştüğü için edim niteliği kazanır. Asıl edim elektriğin kendisi değil elektriğin her daim ifaya hazır tutularak abonenin enerji ihtiyacının karşılanmasıdır. Enerjiye dönüşen elektrik eşya olma niteliğini kaybeder ve adeta yeni bir edim türü meydana getirir. Bu edim türü ise "enerji edimi" olarak adlandırılmalıdır. [88] Ancak bu görüşün elektrik piyasalarının özelleştirilmesi ve piyasa faaliyetlerinin ayrışması ile önemini kaybettiği savunulmaktadır.[89]

II. Sözleşmenin Süreklilik Niteliği

A. Ard Arda Teslimli Sözleşme Görüşü

Ard arda teslimli sözleşme, taraflardan birinin edimini ard arda yerine getirmesinin, diğer tarafın ise bedeli tek defada yahut ard arda ödemesinin kararlaştırıldığı bir sözleşme çeşididir.[90]

Ard arda teslimli sözleşmelerde edimler bölümlere ayrılmıştır. İfa konusu edim tek seferde değil, bir zaman dilimi içinde birbirini takip eden şekilde ifa edilmektedir. [91] Gerçekleşen her ifa müstakil bir borcun ifasını teşkil eder. Bu sözleşmeler esasen zamana yayılmış müstakil edalardan ibarettir.[92] Ancak ard arda ifaya rağmen ortada tek

[87] Age.,s.231, tartışma detayı için AYRANCI, s. 146.
[88] Bu yargı ve sözleşmenin konusunun enerji olarak değerlendirilmesi, elektriğin niteliğinden dolayı olmamakla beraber yasa gereği eşya olarak nitelendirilmesine engel teşkil etmez. Tıpkı eşya olma değeri tartışmasız olan benzinin yanması sonucu elde edilen güçten yararlanılarak gerçekleşen taşımanın, taşımayı amaç edinen sözleşmenin konusunu teşkil etmesinde olduğu gibi.(GÜVEN, s.232'den naklen)
[89] AYRANCI, s. 146, YAVUZ, 153.
[90] KUNTALP, Ard Arda, s.8
[91] ÜNLÜTEPE, Mustafa, Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Taksitle Satım Sözleşmesi, İstanbul, 2011, s. 99.
[92] KUNTALP, Ard Arda, s. 20

bir sözleşme vardır ve bu sözleşmeye dayanarak muacceliyetleri zaman içinde birbirini izleyen birden ziyade borç doğar.[93]

Elektrik piyasası abonelik (perakende satış) sözleşmelerinin ard arda teslimli sözleşme olduğunu savunan görüşe göre de elektrik hizmeti sunan işletme aboneye belirli yahut belirsiz bir süre için parça parça ifalarda bulunma borcu üstlenmektedir.[94] Bu sözleşmenin doğası gereği edimlerin ard arda yerine getirilmesi gerekmekte olup bu hususun ayrıca kararlaştırılmasına gerek bulunmamaktadır. Bu tür sözleşmelerde ard arda ifa esaslı bir unsur olup taraflar açıkça belirtmemiş olsalar dahi bu sözleşmelerin ard arda teslimli satım sözleşmesi olarak kabulü gerekir.[95]

Ancak kanaatimizce elektrik piyasası abonelik sözlerinde temel amaç belirli veya belirsiz bir zaman dilimi içerisinde ihtiyacın sürekli olarak karşılanması olup edimler bölümlere ayrılmış değildir. Bu nedenle elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin ard arda teslimli sözleşmelerden ziyade sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerden olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

B. Sürekli Edimli Borç İlişkisi Görüşü

Borç ilişkileri edimin ifa süresi dikkate alınarak ani edimli, sürekli edimli, dönemli edimli sözleşmeler olarak ayrıma tabi tutulmaktadır. Ani edimli sözleşmelerde borçlu edim yükümünü bir seferde tek bir davranış ile yerine getirmekte, asli edimlerin yerine getirilmesi ile borç ilişkisi sona ermektedir.

[93]A.g.e. s.24, DEMİR, Remzi, Türk Borçlar Kanunu Açısından Taksitle Satış Sözleşmeleri, 2013, Ankara, s. 43.
[94]Açıklama için AYRANCI, Hatta Bağlı, s. 1090.
[95] KUNTALP, Ard Arda, s. 15

Sürekli borç ilişkilerinde ise borçlu borcunu belirli veya belirsiz bir zaman süresince devamlı ve aralıksız bir davranışla sürekli olarak ifa etmektedir. [96]Sürekli borç ilişkilerinde borçlu belirli yahut belirsiz bir zaman diliminde kesintisiz bir ifa yahut katlanma borcu üstlenmektedir.[97] Ancak buradaki süreklilikten anlaşılması gereken borcun yerine getirilirken zamansal olarak herhangi bir kesintiye uğramaması değildir. Süreklilik borcun hukuki ve fiili yönden bütünlük teşkil edecek biçimde uzun bir zaman diliminde yerine getirilmesi şeklinde anlaşılmalıdır. [98] Bu noktada önemli bir diğer husus alacaklının menfaati, yani edim soncunun gerçekleşmesinin zaman içinde bir süre kapsamasıdır, bir zaman dilimi boyunca ihtiyaçların sürekli karşılanmasıdır. Diğer borç ilişkilerinde olduğu gibi "sürekli borç ilişkileri" de edim sonucunun gerçekleşmesi amacını taşımaktadır. Ancak "sürekli borç ilişkilerinde" amaç gelecekteki bir zaman diliminde bir anda ifanın sona erdirilmesi değildir. Aksine ilişki varlığını sürdürdükçe edim borcu sürekli olarak ifa edilmekte ve amaç her an gerçekleşmektedir.[99]Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu edimini bir kez yerine getirmekle borçtan kurtulmamakta, borç ilişkisi devam ettikçe edim yükümlülüğü de devam etmektedir.[100] Sürekli borç ilişkisinin sona ermesi ancak sözleşme süresinin sona ermesi veya herhangi bir nedenle borç ilişkisinin sonlandırılması halinde mümkün olmaktadır. Bu noktada vurgulamak gereken bir husus fesih hakkının kullanılması halinde sözleşmenin ileriye etkili olarak sona ermesidir. [101]

---

[96] OĞUZMAN/ÖZ, s. 10.

[97] ERTAŞ, Şeref, "Sürekli Borç İlişkilerinde Zamanaşımı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, Özel Sayı 2014, Prof Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, İzmir, 2015, s. 3095

[98] EREN, s. 100, KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s. 38, DOĞAN, Gülmelahat, "Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü", Hakem İncelemesinden Geçmiş Makale, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 72, Sayı 4, Ankara, 2014, s. 391.

[99] SELİÇİ, Özer, Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul, 1976,s. 8. Yazara göre açıklanan sebeple sürekli borç ilişkilerini "tükenmeyen borç ilişkileri" olarak adlandırmak da mümkündür. Sürekli borç ilişkilerinde ilişkinin süresi edimlere tabi olmaz aksine edimler ilişkinin süresine tabi olurlar.

[100] KILIÇOĞLU, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara, 2013, s.6.

[101] AYRANCI, s. 156 vd.

Arda arda teslimli sözleşmeler ile sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmeler arasındaki ayrım da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Sözleşmenin amacı belirli bir süre içerisinde toplam edim miktarının elde edilmesi ise ard arda teslimli sözleşmeden söz edilebilecektir. Ancak amaç belirli bir süre boyunca ihtiyacın sürekli karşılanması ise sürekli borç ilişkisinin varlığından söz edilebilecektir.[102]

Bu kapsamda elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin sürekli (edimli) borç ilişkisi doğurduğu hakim kanaattir. [103]Gerçekten de abone elektrik temini ihtiyacını tedarikçiden temin etmeyi ve karşılığında bir bedel ödemeyi taahhüt ederken karşılığında tedarikçi de abonenin bu öngörülemeyen ihtiyacını karşılamak üzere daima ifaya hazır bulunmayı taahhüt etmektedir. Süreklilik ilişkisi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bu sözleşmenin amacı ihtiyacın belirli olmayan zamanlarda fakat sürekli olarak karşılanması olup bu kapsamda abonelik sözleşmeleri sürekli borç doğuran sözleşmelerdir.

III. Sözleşmenin Hukuki Niteliği

A. Genel Olarak

Borçlar Kanunumuza hakim olan irade serbesti ilkesinin dolaylı bir sonucu olan "sözleşme özgürlüğü ilkesi" taraflara akdedecekleri sözleşmenin tipini seçeme özgürlüğü de sağlamıştır. [104]

Bazı sözleşme tipleri Borçlar Kanunu ve diğer kanunlarda özel olarak düzenlemiştir. Çeşitli sözleşme tiplerinin kanun tarafından düzenlenmesinin tarihsel ve

[102] OĞUZMAN/ÖZ, s. 11.
[103] SELİÇİ, s. 17, AYRANCI, s. 157,YAVUZ, s. 107 vd.,CEVLAN, Durmuş, Elektrik Tedarik Sözleşmelerinde Bedel, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s. 75, DALKA OKUMUŞ s. 110, KOCA, 46, ZENGİN, s. 20.
[104] ZEVKLİLER, Aydın/HAVUTÇU, Ayşe, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 9. Baskı, Ankara, 2007, s. 33-37.

sosyal bir takım sebepleri vardır. Bu sözleşmeler belirli bir isme ve tipe sahip oldukları için isimli (tipik) sözleşmeler olarak adlandırılmaktadır.[105] Burada dikkat edilmesi gereken husus bir sözleşmenin isimli sözleşme olması için kanunda isminin zikredilmiş olmasının önem taşımamasıdır. Bir sözleşmenin isimli sözleşme sayılabilmesi için kanunda ismen zikredilmiş olması yeterli bulunmamakta, sözleşmenin esaslı unsurlarının, taraflarının hak ve borçlarının ve uygulanacak hükümlerin de düzenlenmesi gerekmektedir. [106]

Taraflar kanunlarda düzenlenen tiplerden birini seçerek sözleme yapabilecekleri gibi yasada düzenlenmeyen tipini ve içeriğini kendilerinin belirleyeceği bir sözleşme de hazırlayabilirler. Bu çerçevede taraflar gerek kanunda belirtilen tiplere ait unsurları bir araya getirerek ve gerekse kanunda belirtilen sözleşme tiplerine tamamen yabancı kendine özgü unsurlardan oluşan sözleşmeler yaratabilirler. Bu tür sözleşmeler ise "isimsiz (adsız ya da atipik) sözleşmeler" olarak adlandırılır.[107]

İsimsiz sözleşmeler ihtiva ettikleri unsurların tipik sözleşmelere ait olup olmamasına göre "sui generis (kendine özgü) sözleşmeler" ve "karma sözleşmeler" olarak ayrılır.[108]Sui generis sözleşmeler tipik sözleşmelere ilişkin unsurları tamamen ya da kısmen içermeyen kendilerine özgü unsurlardan meydana gelirler. Ancak bu sözleşmeler kendine özgü yapısını korumakla birlikte bir takım sözleşme tiplerine benzerlik de gösterebilirler. [109]

Karma sözleşmeler ise kanun belirlediği farklı sözleşme tiplerine ilişkin unsurların kanunun belirlemediği tarzda birleştirilmesi ile meydana gelen

[105] EREN, s. 192, TANDOĞAN, s. 8, YAVUZ, Cevdet/ACAR, Faruk/ ÖZEN, Burak, Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, İstanbul, 2012, s. AÇIKGÖZ, s. 1.
[106] ARAL/AYRANCI, s.54, AYRANCI, s. 213, AÇIKGÖZ, s. 100-101
[107] ZEVKLİLER/HAVUTÇU, s. 7-8
[108] ARAL/AYRANCI' ya göre isimsiz sözleşmeler "kendine özgü sözleşmeler" "karma sözleşmeler" "bileşik sözleşmeler" olmak üzere üçe ayrılmaktadır.
[109] AÇIKGÖZ, 102-103, ARAL/AYRANCI, s.57

sözleşmelerdir. [110] Karma sözleşmeler de "kombine sözleşmeler", "çifte tipli sözleşmeler", "çeşitli tiplere ait unsurların birbirine karıştığı sözleşmeler" ve "kendisine yabancı yan edimleri ihtiva eden sözleşmeler" olmak üzere dört kısma ayrılırlar.

Kanun koyucu TKHK 52. maddesinde abonelik sözleşmesine ilişkin düzenlemelere yer vermiştir. Ancak söz konusu düzenlemede abonelik sözleşmesinin esaslı unsurlarına yahut tarafların hak ve yükümlülüklerine yer verilmemekte, sözleşmenin tipi anlatılmamaktadır. Her ne kadar bu kanuni düzenleme Abonelik Sözleşmesi Hakkında Yönetmelik hükümleri ile detaylandırılmış ise de kanunda unsurları yer almayan abonelik sözleşmesinin tipik sözleşme olarak kabulü mümkün değildir.

Konu elektrik sektörü abonelik sözleşmeleri yönünden incelendiğinde burada da özel bir düzenleme yapılmadığı, Elektrik Piyasası Kanununda sözleşmenin tipi yer almadığı görülmektedir. Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde perakende satış sözleşmesine ilişkin bir takım hükümler mevcut ise de bu durum tipik sözleşme sayılabilmesi için yeterli görünmemektedir. Dolayısıyla elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin isimsiz (atipik) sözleşmeler grubunda yer aldığının kabulü gerekir.[111]

Ancak elektrik piyasası abonelik sözleşmesi aynı zamanda birden çok sözleşmenin unsurlarını bünyesinde barındırdığından doktrinde sözleşmenin hukuki niteliğinin çeşitli tipik sözleşmeler ile karşılaştırıldığı görülmüştür. Ancak dikey bütünleşik yapının ve elektrik piyasası faaliyetlerinin ayrılması ile söz konusu görüşlerin bir kısmı güncelliğini yitirmiştir. Bu sebeple çalışmada bu görüşlerin tamamı incelenmemiş ancak modern piyasa yapısı çerçevesinde ileri sürülen görüşlere uygun

[110] EREN,193, TANDOĞAN,12
[111] AYRANCI, s. 140, ARAL/AYRANCI, s. 54, TANDOĞAN, 67.

düştüğü ölçüde temas edilmiş, esasen günümüzde halen tartışılan görüşler detaylı olarak incelenmiştir.

B. Satış Sözleşmesi Yönündeki Görüş

Satış sözleşmesi *"satıcının, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği"* tipik bir sözleşme türüdür (BK m. 207). Doktrinde bir görüş elektriğin taşınır mal olduğundan hareketle elektrik piyasası abonelik sözleşmesinin taşınır mal satışı olduğunu savunmuştur.[112] Nitekim Borçlar Kanununda satış sözleşmesi tanımlanırken, önceki düzenlemeden farklı olarak "satılan mal" ifadesi yerine yalnızca "satılan" ifadesinin kullanılması mal niteliği tartışmalı olan bir takım gayri maddi mallar ve tabi kuvvetlerin de satış sözleşmesine konu edilmesini kavramsal olarak kolaylaştırmıştır.[113] Ayrıca bu görüşü savunanlar enerji hukukuna ilişkin mevzuatta sağlama ilişkisinden bahsedilirken satım kelimesi kullanıldığına dikkat çekerek mevzuatta özel bir hüküm bulunmadığı müddetçe satım sözleşmesi hükümlerinin doğrudan doğruya uygulanması gerektiğini savunmuştur. Söz konusu hükümlerin doğrudan uygulanmasının mümkün olmaması halinde ise uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanması gerektiği de belirtilmiştir. [114]

Ancak bu görüş pek çok yönü ile eleştirilmektedir. Esasen elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinde enerjinin sadece taşınır mal satımı olarak değerlendirilmesi ile taraflarca ulaşılmak istenen amaca da ulaşılamamaktadır. Çünkü tedarik şirketince satış yapılması halinde sırf bu işlem sebebi ile enerji kullanılabilir hale gelmemektedir. Enerjinin abone tarafından kullanılabilmesi için iletim ve dağıtım şebekesi üzerinden

[112] TANDOĞAN, 66, CEVLAN, 68., YAVUZ, 164, ÖZEL, Ç. /BÜYÜKTANIR/ÖZEL, F., s. 2120, KUNTALP, Ard Arda, s. 8, AYRANCI, Hatta Bağlı, s.1085-1088.
[113] ARAL/AYRANCI, s. 67-68.
[114] YAVUZ, s. 164., bu görüşe ilişkin detaylı açıklamalar için AYRANCI, 139 vd.

taşınması, dağıtım şirketinin bağlanma ve sistem kullanma anlaşmasından kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekmektedir. Bu ilişkide adeta bir "sözleşmeler ağı" kurulmakta, iletim yahut dağıtım ağı olmayan bir satış işleminin alıcı ve satıcı için bir karşılığı bulunmamaktadır. [115]

Ayrıca satış sözleşmesinin temelinde yer alan satılanın alıcının tasarrufuna bırakılması esasının elektrik enerjisinin yapısal özellikleri gereği tam manası ile gerçekleştiğini söylemek güçtür. Elektrik enerjisi her ne kadar şebeke yardımı ile nihai kullanıcının konutuna kadar ulaştırılmakta ise de esasen kullanıcının elektrik enerjisi üzerinde tam bir hakimiyet kurduğunu söylemek mümkün değildir. [116]

Elektrik enerjisinin kalitesizliğinden yahut kesintilerden doğan sorumluluk hususu da yine elektrik piyasasının ayrışmış yapısı sebebi ile klasik satış sözleşmesinin hükümlerinin uygulanmasını güçleştirmektedir. Gerçekten de elektrik piyasası perakende satış sözleşmesinin bir satış sözleşmesi olarak kabulü halinde hasar ve zararlardan sözleşmenin tarafı olan tedarik şirketinin sorumlu olması gerekirken elektrik piyasası mevzuatında bu hususun farklı şekilde ele alındığı görülmektedir. Özellikle elektrik enerjisinin kaliteli ve sürekli olarak hazır bulundurulması ile ilgili yükümlülüğün ve bu yükümlülüğün ihlali halinde uygulanacak yaptırımların muhatabı olarak sözleşmenin tarafı olan tedarik şirketlerinin değil dağıtım şirketlerinin belirlendiği görülmektedir. [117]

Elektrik piyasası abonelik sözleşmeleri ilk bakışta elektriğin satışı unsuru göz önünde bulundurularak satış sözleşmesine yaklaşsa da tüm yönleriyle satış sözleşmesi ile örtüştüğünü söylemek güçtür. Örneğin hasar ve yararın intikalinde elektriğin özelliği gereği satış sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanması mümkün görünmemektedir.

---

[115] AYRANCI, s. 152.
[116] YAVUZ, s. 174.
[117] Bkz. §9, III.

Benzer şekilde ayıplı ifa halinde alıcıya sunulan seçimlik haklardan faydalanma imkanı da bulunmamaktadır. Öngörülen dönme müessesinin elektriğin kullanmakla tükenen yapısı gereği maddi olarak mümkün olmamaktadır. Yine sağlanan enerjinin ayıpsız misli ile değişimi mümkün olamayacağı gibi ayıp oranında indirim isteme yahut ücretsiz onarım da elektriğin fiziksel yapısı gereği mümkün bulunmamaktadır. Ayıplı ifa halinde alacaklının sadece zararın tazminini talep hakkı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca elektrik sağlama sözleşmesi yönünden ifanın zamanında gerçekleşmemesi halinde borçlunun temerrüdü hükümlerinin uygulanma imkanı bulunmamaktadır. Çünkü geç teslim edilen enerji yönünden gecikmiş ya da aynen ifadan söz edilemeyecek, gerçekleşen artık yeni bir ifa olacak bu nedenle temerrüde ilişkin hükümler değil imkansızlığa ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır. Yine bu sözleşmelerde bedel klasik satım sözleşmelerinde olduğu gibi taraflarca belirlenememektedir. Söz konusu bedel sözleşme dışı üçüncü kişi olan regülasyon kurumu tarafından tarife olarak belirlenmekte, taraflar da bu bedeli kabul etmektedir. Söz konusu bedel ise sadece satım konusu olan elektrik bedeline ilişkin olmayıp ayrıca dağıtım bedeli, iletim bedeli gibi başka bir takım başka bedelleri de kapsamaktadır.[118]

Tüm bu açıklamalar ışığında elektrik piyasası perakende sözleşmesinin klasik satış sözleşmesi kapsamında değerlendirilmesi kanaatimizce pek de mümkün görünmemektedir. Ancak doktrinde en azından satım benzeri olarak kabul edilmesi gerektiği de ifade edilmiştir. [119]

[118] Bkz. §6, II.

[119] Bu görüşü savunan yazarlar için bkz. AYRANCI, dn.301, CEVLAN, s.70.

C. Sui Generis Sözleşme Yönündeki Görüş

Bu görüşü savunanlar elektrik piyasasının kendine has yapısı ve elektrik enerjisinin teknik özellikleri sebebi ile elektrik piyasası abonelik (perakende satış) sözleşmelerinin sui generis sözleşme olarak nitelendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.[120]

Sui generis sözleşmeler tipik sözleşmelere ilişkin unsurları tamamen ya da kısmen içermeyen kendilerine özgü unsurlardan meydana gelirler. Ancak bu sözleşmeler kendine özgü yapısını korumakla birlikte bir takım sözleşme tiplerine benzerlik göstermeleri de mümkündür.

Elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin pek çok sözleşmenin unsurlarını bünyesinde barındırdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak bahsi geçen sözleşme tiplerinin hiçbirinin tüm unsurları ile birlikte bu sözleşmelere uygulanması mümkün olmamış ve bu yönü ile pek çok tartışma yapılmıştır.

Doktrinde bir görüş elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin kira sözleşmesi niteliğinde bulunduğunu kabul etmiştir. Bu görüşe göre, enerji nakil hatları kullanılarak enerji aboneye ulaştırılmakta, abone ödediği abonelik ücreti içerisinde söz konusu hatların kullanımına ilişkin bir bedel ödemekte ve bir adi kira ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Ancak bu görüş enerjinin kullanıldığı anda tükenen yapısı göz önünde bulundurulduğunda kullananın eşyayı geri verme esasını açıklamaktan uzak olduğu gerekçesi ile eleştirilmiştir. [121] Ayrıca kira sözleşmesinde kiracı kiralananı devraldıktan sonra kiralayanın aracılığına ihtiyaç duymamakta, kiralananı doğrudan kullanabilmektedir. Oysa elektrik enerjisinin nakil hatları olmadan doğrudan abone

[120] GÜVEN, s. 231, AYRANCI, s.150 vd., YAVUZ, 175, s. 1089, CEVLAN, s. 70,
[121] GÜVEN, s. 228, AYRANCI, s. 231.

tarafından kullanımı mümkün olmadığı gibi abonenin nakil hatlarına müdahalesi de mümkün değildir.[122]

Elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin hizmet sözleşmesine ilişkin unsurlar taşıdığı da savunulmuştur. Özellikle tedarikçinin sürekli olarak edimi ifaya hazır bulundurma borcunun satımdan ziyade hizmet sağlama unsurunu ön plana çıkardığı ifade edilmiştir. Gerçekten de Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde[123] perakende satış ve perakende satış hizmeti kavramlarının ayrı ayrı tanımlanması tedarikçi şirket tarafından enerjinin iletilmesi dışında bir takım hizmetler de verdiğini göstermektedir. Müşteri şikayetlerine ilişkin verilen hizmetler, faturalama ve tahsilat hizmetleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Benzer şekilde perakende satış sözleşmesinin konusunu düzenleyen maddesinde enerji temininin yanı sıra hizmet verilmesinden de bahsedildiği görülmektedir. Her ne kadar çeşitli düzenlemelerde sözleşmeye ilişkin hizmet yükümlülüğünden bahsedilmiş ise de bu durum ilişkinin hukuki niteliğinin hizmet sözleşmesi olduğu yönünde bir sonuç doğurmamaktadır. Nitekim bu görüş hizmet sözleşmelerindeki bağımlılık unsuruna cevap vermediği için eleştirilmiştir.[124]

Başka bir görüş enerji sağlama sözleşmelerinin konusu sonuca yönelik bir edim olduğundan ve bir edim sonucu taahhüt edildiğinden bahisle sözleşmenin niteliğinin eser sözleşmesi olduğunu belirtmiştir. Buna göre arzu edilen sonuç abonenin ısmarladığı enerjiyi hazır tutmak olup devamlı ve tek eser edimlerinden ibarettir. Bu

[122] DALKA OKUMUŞ, 131 -132.

[123] 02.11.2013 tarihli ve 28809 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinin tanımlar başlıklı 4. Maddesinde tedarik şirketlerine satışın yanı sıra hizmet yükümlülüğü de getirilmiştir. Anılan maddede "*ğğ) Perakende satış: Elektriğin tüketicilere satışını, hh)Perakende satış hizmeti: Görevli tedarik şirketleri tarafından, elektrik enerjisi ve/veya kapasite satımı dışında, tüketicilere sağlanan faturalama ve tahsilat hizmetleri ile tüketici hizmetleri merkezi aracılığıyla verilen hizmetleri"* ifade eder denilmektedir.

[124] GÜVEN, s. 229, AYRANCI, s. 147, DALKA OKUMUŞ, s. 132.

görüş eser sözleşmesinin taşıması gereken ısmarlayanın şahsına özel olma özelliğin eksik olması ve enerjinin teknik anlamda eser olmaması gerekçeleriyle eleştirilmiştir.[125]

Sonuç olarak elektrik taşınır mal hükmünde olduğunun kabulü halinde bile alelade taşınır mal ile arasında bulunan önemli farklar bu mallara uygulanan hükümlerin elektriğe tam olarak uygulanmasına imkan vermemektedir. Bu nedenle konunun özel bir yaklaşımla incelenmesi ihtiyacı doğmaktadır.

Elektrik piyasası abonelik sözleşmeleri bünyesinde; satış, kiralama ve hizmet sözleşmelerinin unsurlarını barındıran ancak bunlardan daha geniş anlamlı bir sözleşmedir. Tedarik şirketinin asıl edimi elektriği dolayısıyla enerjiyi sürekli olarak ifaya hazır bulundurma yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük emre amadelik olarak da isimlendirilmektedir. [126] Bunun karşılığında abonenin borcu da kullandığı enerjinin bedelini ödemesidir. Bu noktada sözleşmeye konu edimin ekonomik değeri diğer teknik edimlerin yerine getirilmesine bağlıdır. Gerçekten de bu ilişkide üretim, iletim, dağıtım ve yan hizmet anlaşmalarını da içeren bir sözleşmeler ağı meydana gelmekte, bu sözleşmeler olmadan enerjiden yararlanmak mümkün olmamaktadır. Dağıtımın yahut iletimin sağlanmadığı noktada abone ile tedarik şirketi arasında yapılan sözleşmenin bir anlamı bulunmamaktadır. Bu durum elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinde ortaya çıkan edim türünün başka bir tip sözleşmede yer alan herhangi bir edim türüne benzemediğini göstermektedir.

Kanunda bulunmayan bir edim tipini içermesi ve pek çok sözleşmenin unsurlarını bünyesinde barındırması sebebi ile elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin sui generis sözleşme olduğunun kabulü oldukça tutarlı görünmektedir.

[125]GÜVEN, s.229, DALKA OKUMUŞ, s. 132.
[126] AYRANCI, s. 173.

[127] Ayrıca sui generis sözleşme nitelendirmesi özel borç ilişkilerinin hiçbir türü ile tam anlamda bağdaşmayan bir sözleşmeden kaynaklanan ihtilafların çözümünde kolaylık sağlayacaktır.

D. Uygulanacak Hükümler

Sui generis (kendine özgü yapısı olan) sözleşmelerin tamamlanmasında dürüstlük kuralları ve yaygın teamüllerden yararlanılır. Ayrıca nitelikleri uygun düştüğü nispette bunlara, benzerlik gösterdikleri sözleşme tiplerine ait yasa hükümlerinin kıyas yoluyla uygulanır. Ayrıca ihtiyaç duyulması halinde Borçlar Kanunun genel hükümlerine de başvurulması mümkündür. [128] Bu sözleşmelere ilişkin boşlukların tamamlanmasında içtihatlarla belirlenmiş örf ve adet kurallarına başvurulduğu da görülmektedir. Uyuşmazlığın örf ve adet hukukundan yararlanılarak da çözülememesi halinde hakimin kanun koyucu gibi hareket ederek kural yaratması gerekmektedir (TMK m. 1).[129]

Elektrik piyasası abonelik sözleşmelerine uygulanacak hukuk kurallarını öncelikle taraflar arasında bağlayıcı olan sözleşme oluşturacaktır. Ancak sözleşmede boşluk bulunması halinde uygulanacak kuralların belirlenmesi için Elektrik Piyasası Kanunun konuya ilişkin hükümlerinin, hüküm bulunmaması halinde amaç maddesi ile piyasa özelliklerinin belirtildiği genel maddelerin yorumlanması suretiyle çözüm aranmalıdır. [130] Yine bunlara ilave olarak Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri

[127] AYRANCI, s. 213, AÇIKGÖZ, s. 67-70, YAVUZ, s. 175., ÖZEL, Ç. /BÜYÜKTANIR/ÖZEL, F., s. 2120.
[128] TANDOĞAN, C. I/1, s. 13.
[129] TANDOĞAN, C. I/1, s. 13.
[130] EPDK Kurul Kararı ile yürürlüğe giren ve elektrik piyasası abonelik sözleşmeleri yönünden standart sözleşme olan Perakende Satış Sözleşmesinin çeşitli hükümlerinde Elektrik Piyasası mevzuatına atıf yapılmış olup sözleşmede bir boşluk bulunması halinde öncelikle bu mevzuat hükümlerinin uygulanması taraflar arasında kabul edilmiş bulunmakta olup söz konusu mevzuat adeta sözleşmenin bir parçasıdır.

Yönetmeliğinde yer alan hükümlerin de boşlukların giderilmesinde kullanılması gerekmektedir. Ayrıca TKHK'nın abonelik sözleşmesine ilişkin hükümleri ile Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği hükümlerinden de faydalanılması gerekli olabilecektir. Çünkü bahsi geçen mevzuat münhasıran abonelik sözleşmelerine ilişkin olarak hazırlanmış hükümleri ihtiva etmektedir. Tüm bu düzenlemeler ile bir çözüme ulaşılamaması halinde hukukun genel hükümlerinden ve benzer sözleşme tiplerine ilişkin kanun hükümlerinden kıyasen yararlanılması mümkün olacaktır.

§5- SÖZLEŞMENİN TARAFLARI

I. Genel Olarak

Elektrik piyasası abonelik sözleşmesinde sözleşmenin taraflarını görevli tedarik şirketi ve abone oluşturmaktadır. Ancak çalışmamızda abone kavramı ile kast edilen TKHK kapsamında abone tüketicilerdir. Elektrik piyasası mevzuatında ise abone, müşteri, tüketici gibi pek çok kavramın yer aldığı, söz konusu kavramların çoğu zaman birbirinin yerine de kullanıldığı görülmektedir. Konuyu elektrik piyasası tedarik sözleşmelerinin bir türü olan perakende satış sözleşmesi (elektrik piyasası abonelik sözleşmesi) özelinde incelediğimizde görevli tedarik şirketinin karşısında abone olarak "serbest olmayan tüketici" ya da "son kaynak tedariki kapsamındaki enerji tedarik eden" mesken tüketicilerinin yer aldığı görülmektedir.

II. Tedarik Şirketi

Elektrik piyasası abonelik (perakende satış) sözleşmesinin tarafları gerek mevzuatta gerekse uygulanan tip sözleşmede belirlenmiştir. Elektrik Piyasası Kanununda perakende satış faaliyetinin görevli tedarik şirketi tarafından yerine

getirileceği düzenlenmiştir. Ayrıca serbest tüketici olmayan tüketiciler ile son kaynak tedariki kapsamında enerji temin eden abone tüketicilere elektrik enerjisi sağlama görev ve yetkisini ilgili bölgedeki görevli tedarik şirketine verilmiştir.[131]

Bu düzenleme ile paralel olarak taraflar arasında uygulanan tip sözleşme olan perakende satış sözleşmesinde enerji temini hizmeti verecek taraf olarak görevli tedarik şirketi belirlenmiştir.[132]

Görevli tedarik şirketleri ise 21 dağıtım bölgesinde görevli perakende satış şirketleri olarak hizmet vermektedir.[133]

III. Abone / Tüketici

A. Genel Olarak

Elektrik piyasası mevzuatında abone, müşteri, kullanıcı gibi kavramların yerine tüketici kavramının kullanıldığı görülmektedir. Ancak bahsi geçen tüketici kavramı TKHK kapsamında düzenlenen tüketici kavramından farklı anlamlar içermekte, elektriği kullanmak amacıyla alan her kişinin "tüketici" olduğu kabul edilmektedir. [134]

---

[131]6446 sayılı Kanunun 10. maddesinin 4. ve 5. fıkraları şu şekildedir ; *"(4) Dağıtım şirketi tarafından yürütülmekte olan perakende satış faaliyeti, görevli tedarik şirketi tarafından yerine getirilir. Görevli tedarik şirketi, ilgili dağıtım bölgesinde bulunan serbest tüketici olmayan tüketicilere Kurul tarafından onaylanan perakende satış tarifeleri üzerinden elektrik enerjisi satışı yapar. (5) Görevli tedarik şirketi, serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde, başka bir tedarikçiden elektrik enerjisi temin etmeyen tüketicilere, son kaynak tedarikçisi sıfatıyla elektrik enerjisi sağlamakla yükümlüdür. Bu şirketin son kaynak tedarikçisi sıfatıyla faaliyet göstereceği bölge, ilgili dağıtım bölgesidir ve bu husus tedarik lisansına dercedilir. Son kaynak tedarikçisi sıfatıyla sağlanacak elektrik enerjisi tarifeleri, Kurul tarafından belirlenir. Son kaynak tedarik yükümlülüğü bulunan tedarik şirketinin lisansının sona ermesi veya iptali hâlinde, ilgili bölge için son kaynak tedarik yükümlüsü tedarik şirketi Kurul tarafından yetkilendirilir. Son kaynak yükümlülüklerine, son kaynak tedarik tarifelerine, tedarik süre, sınır ve şartlarının belirlenmesine ve son kaynak tedariği uygulamasına ilişkin usul ve esaslar Kurum tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir."*

[132] Bkz. §1, IV, D.

[133]Görevli tedarik şirketleri ve görev bölgeleri için bkz. https://www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/18/tuketici-kosesi

[134] Bkz. § 11, I.

Elektrik piyasasında çeşitli alt düzenlemeler ile bahsi geçen tüketici olarak adlandırılan müşterilerin/kullanıcıların özelliklerine göre gruplara ayrıldığı görülmektedir. Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği'nde bu gruplama "tüketici grubu" olarak ifade edilirken [135] "Dağıtım Lisansı Sahibi Tüzel Kişiler ve Görevli Tedarik Şirketlerinin Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar" içerisinde "abone grubu" olarak isimlendirilmiştir.[136] Her ne kadar her iki düzenleme arasında terminoloji farkı mevcut ise de her iki düzenlemede de tüketici/abone gruplarının "mesken, sanayi, ticarethane, tarımsal sulama ve aydınlatma" olmak üzere beş gruba ayrıldığı görülmektedir.

Konuyu elektrik piyasası tedarik sözleşmelerinin bir türü olan perakende satış sözleşmesi (elektrik piyasası abonelik sözleşmesi) özelinde incelediğimizde görevli tedarik şirketinin karşısında abone olarak "serbest olmayan tüketici" yahut "son kaynak tedariki" kapsamında enerji tedarik edenlerin yer aldığı görülmektedir. Söz konusu aboneler ise bilhassa tüketici abone olarak düşünüldüklerinde yukarıda bahsi geçen abone gruplarından mesken abone grubu içerisinde yer almaktadır. [137] Ancak elektrik

[135] 22.08.2015 tarih ve 29453 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliğinin Tüketici grupları başlıklı 23. Maddesi *"Tarife önerilerinde yer alan tüketici grupları temel olarak mesken, sanayi, ticarethane, tarımsal sulama ve aydınlatma gruplarından oluşur.(2) Tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişiler tarafından alt gruplar ya da bölgesel özellikler ve yük eğrilerine göre yeni tüketici grupları önerilebilir veya Kurul tarafından yeni tüketici grupları belirlenebilir. Ancak, aynı tüketici grubuna dahil edilen tüketicilerin benzer maliyet yapısına ve benzer tüketim veya talep eğilimine sahip olması zorunludur."* şeklindedir.

[136] Dağıtım Lisansı Sahibi Tüzel Kişiler ve Görevli Tedarik Şirketlerinin Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar'ın ikinci bölümünün başlığı abone gruplarının tanımı ve tespiti şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemede de abone grupları mesken, sanayi, ticarethane, tarımsal sulama ve aydınlatma grupları olarak belirlenmiş, bahsi geçen grupların özellikleri belirlenmiştir.

[137] Mesken abonelerine ilişkin tanımlama ve detaylı düzenleme ağıtım Lisansı Sahibi Tüzel Kişiler ve Görevli Tedarik Şirketlerinin Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar'ın 4. Maddesinde şu şekilde belirlenmiştir; *"Mesken olarak kullanılan; müstakil binalar, apartmanlar ve apartmanlar içindeki bağımsız bölümler, konut kooperatifleri ve konut siteleridir. Bu yerlerin kalorifer, asansör, hidrofor, merdiven otomatiği, kapıcı dairesi vb. gibi ölçümleri ayrı sayaç ile yapılan ortak kullanım yerleri, ibadethanelerin 27/07/2013 tarihli ve 28720 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Genel Aydınlatma Yönetmeliği kapsamında yer almayan tüketimleri ile müştemilatı niteliğindeki lojman ve benzeri yerleri mesken abone grubu kapsamındadır. (2) Şehit Aileleri ve Muharip/Malul Gaziler mesken alt abone grubudur. Şehit aileleri 2330, 3713 sayılı Kanunlarla ve 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle, 5434 sayılı Kanunun ilgili maddelerinde belirtilen durumlarda şehit olduğu ilgili*

piyasasında tüketici ve abone kavramlarının genel terminoloji ile uyumlu olmaması konunun TKHK ve Elektrik Piyasası Kanunu kapsamında ikili bir ayrım ile incelenmesini gerekli kılmaktadır.

B. TKHK Kapsamında Tüketici Kavramı

Türk hukukunda "tüketici" kavramı ilk olarak 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile tanımlanmıştır. Anılan Kanununa göre *"bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişi"* tüketici olarak isimlendirilmiştir.[138] Ancak söz konusu tanımlama gereği gerçek veya tüzel kişinin "tüketici" kabul edilebilmesi öncelikle bir hukuki işlemin tarafı olmasını gerektirmekteydi. Bu durum ise tüketicinin korunma alanını kısıtlaması sebebi ile eleştirilmekteydi. Bu sebeple 6502 sayılı TKHK'da söz konusu tanım daha geniş kapsamlı bir olarak ele alınmış ve *"ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişilerin"* tüketici olarak kabul edilebileceği ifade edilmiştir.[139]

Buna göre "tüketici" olarak kabul edilmenin ilk koşulu işlem iradesinin ticari veya mesleki olmayan amaçla gerçekleştirilmiş olmasıdır. Gerçekten de tüketicinin

---

kurumlarca tespit edilenlerden Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü veya Sosyal Güvenlik Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından şehit maaşı bağlanan kişilerdir (Karı, Koca, Çocuk, Ana ve Baba). Muharip/malul gaziler 2847 sayılı Kanunun Mükerrer 1 inci maddesinde ve 675 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 14 üncü maddesinde tanımlanan muharip/malul gazilerdir. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü veya Sosyal Güvenlik Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından kendilerine şehit veya muharip/malul gazi maaşı bağlandığının belgelenmesi koşuluyla şehit aileleri, muharip/malul gaziler ve dul eşlerinin ikamet ettiği meskeninde tüketilen elektrik enerjisi bu alt abone grubu kapsamındadır.Bu grupta yer alan tüketiciler sürekli ikamet ettikleri yalnızca bir mesken için ilgili abonelik hakkından faydalanırlar"

[138] Söz konusu tanım 4077 sayılı THK da ilk olarak 3 üncü maddenin (f) bendinde *" Bir mal veya hizmeti özel amaçlarla satın alarak nihai olarak kullanan veya tüketen gerçek veya tüzel kişi"* şeklinde yer almıştır. Ancak tanımda yer alan " özel amaçlarla satın almak" ifadesi ile ne kast edildiği yeterince açık olmadığından uygulamada sorunlara yol açmıştır. Bu sebeple anılan tanım 4822 sayılı kanun ile değiştirilmiş ve *"hükmünde "bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişi"* şeklinde yeni bir tanım yapılmıştır.

[139] ERGİN, Emre, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Abonelik Sözleşmeleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 63.

korunmasına ilişkin düzenlemelerin, tüketicinin yeterli bilgi düzeyinde bulunmamasından, ekonomik olarak zayıf olmasından, aldatılmaya açık olmasından ve tüm bu sebeplerle korunmasının bir gereklilik olduğu düşüncesinden ileri geldiği göz önünde bulundurulduğunda kanun koyucu tarafından "bireysel gereksinimi karşılama" yahut "iş veya meslekle ilgili olmama" ölçütlerinin esas alınması yerinde olmuştur.[140]

Tüketici olarak kabul edilmenin ikinci koşulu ise gerçek veya tüzel kişi olmak şeklinde belirlenmiştir. Gerçekten de TKHK'da yer verilen tanım incelendiğinde gerçek kişilerin yanı sıra tüzel kişilerin de tüketici sıfatı taşıyabileceği görülmektedir. Ancak gerçek veya tüzel kişilerden bahsedilirken tacir gerçek veya tüzel kişiler yönünden bir ayrım yapılmaması doktrinde ve yargı kararlarında birbirinden farklı görüşlerin savunulmasına neden olmuştur.

Ticari işletmeyi ilgilendiren tüm fiil ile işlemlerin "ticari iş" olduğu Türk Ticaret Kanunun 3. maddesinde belirtilmiştir. Ayrıca Türk Ticaret Kanunun "ticari iş karinesi" başlığını taşıyan 19. maddesine göre *"bir tacirin borçlarının ticari olması asıl"* dır. Bu durumda "tacirin" tüm işlemi, eylemi ve işi ticari kabul edilecektir. Söz konusu kurala "gerçek kişi tacirler" yönünden bir istisna öngörülmüştür. Buna göre "gerçek kişi tacirin" işlemi gerçekleştirdiği sırada, bu işlemin şahsına ilişkin olduğunu karşı tarafa açıkça belirttiği yahut olayın özelliklerinden işin "ticari nitelikte" bulunmadığının anlaşıldığı durumlarda borcun ticari olmadığı kabul edilir.[141]

Bu düzenlemeden yola çıkan doktrindeki baskın görüşe göre; mevzuatta sadece gerçek kişi tacirler yönünden bir istisnaya yer verildiği göz önünde bulundurulduğunda ticaret şirketlerinin bütün faaliyetlerinin ticari iş olarak değerlendirilmesi gerektiği

[140] KUNTALP, Erden, "Finansal Kiralama Kanunu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Tüketim ve Yatırım Malı Ayırımı", Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1998, s. 302,GÜNEŞ, s. 17-18.

[141] ÜLGEN, Hüseyin/ TEOMAN, Ömer/ HELVACI, Mehmet/ KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan/ NOMER ERTAN, Füsun,Ticari İşetme Hukuku, İstanbul, 2006, s. 59-61.

belirtilmiştir. Bu görüşü savunanlar ayrıca ticaret şirketlerinin özel yaşamları olamayacağından özel amaçla mal yahut hizmet edinerek tüketmesinin mümkün olmadığını savunarak ticaret şirketlerinin tüketici kavramının kapsamı dışında tutulması gerektiğini belirtmiştir .[142]

Yargıtay'ın yerleşik uygulamaları da ticaret şirketlerinin TKHK dışında tutulması gerektiği yönündedir.[143] Gerçekten de YHGK'nın bir kararında "tüzel kişi tacirlerin barınma, gıda, giyinme ve aile gibi özel insani ihtiyaçları olmadığı için bunların hakiki şahıslar gibi adi borç ilişkileri alanı olmadığı, bunların bütün faaliyetlerinin ticari değerlendirileceği" ve ayrıca TKHK'da tüketiciler için getirilen özel koruma hükümlerinden yararlanamayacakları hususu belirtilmiştir.[144]

---

[142] ARKAN, Sabih, "Tüketici Kredileri", Batider, C. XVIII, Sayı 1-2, Ankara, 1995, s. 36, ÜLGEN/ TEOMAN/ HELVACI/KENDİGELEN/ KAYA/ NOMER/ ERTAN, s. 59vd, KUNTALP, s. 301-308, , NARBAY, Şafak/AKKUŞ, Muhammed, "Ticari İş Niteliğinin Belirlenmesi ve Ticari İş-Tüketici İşlemi Ayrımı", Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan, İstanbul, 2019, s. 855, , ASLAN, İ.Yılmaz, Tüketici Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2006 s. 8 , AYDOĞDU, Murat, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Düzenlenen Genel İşlem Koşullarının Konu Bakımından Uygulama Alanı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 2, 2011, s. 62, BOZER, Ali/GÖLE, Celal, Ticari İşletme Hukuku, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara, 2017, s. 89, OZANOĞLU, s. 81., ZEVKLİLER, Aydın /AYDOĞDU,Murat, Tüketicinin Korunması Hukuku,3. Baskı, Ankara, 2004, s. 81, KARA, s. 56-58, DÖĞERLİOĞLU IŞIKSUNGUR, s. 19.

[143] Yargıtay 13. HD.'nin T. 26.06.1997, E. 1997/1815, K. 1997/5112 sayılı Kararı YKD. 1997, S.10, C.23, s.1564 vd.; Yargıtay 19. HD.'nin T. 05.07.2001, E. 2001/1782, K. 2001/5240 sayılı Kararı (KOCA, s. 20, dn. 6'dan naklen)

[144]Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 11.10.2000, tarihli ve 2000/19- 1255 E., 2000/1249 K. Sayılı bahsi geçen kararının gerekçesi şu şekildedir: *"tüketici sayılabilecek kişinin mal yada hizmeti ticari faaliyeti dışında özel kullanım ya da tüketimi için talep etmesi gerekir. Mal yada hizmetin bizzat kendi kullanımı yada yararlanmasının talep edilmesi nihai yararlanmak olarak anlaşılmalıdır. Tariflerde yazılı özel amaç, ticari olmayan amaçtan kastedilen ise, kişinin ticareti veya mesleği ile ilgili olmayan amaç olarak yorumlanmalıdır. Diğer taraftan TTK.da tacir sıfatı, gerçek ve tüzel kişiler bakımından ayrı ayrı ele alınarak düzenlenmiştir. (TTK. md. 14, 18). Buna göre bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kişiye tacir denir denildikten sonra Eski Ticaret Kanununda tüzel kişi tacir olarak sadece ticaret şirketlerinden söz edilmişken, TTK.nun 18 inci maddesinde ticaret şirketleri, amacına varmak için ticari işletme işleten dernekler ve kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümleri dairesinde yöneltilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere kamu tüzel kişileri tarafından kurulan teşekkül ve müesseselerin tacir sayılacağı hükme bağlanmıştır. Aynı maddenin 2 inci fıkrasında (18/11) sosyal düşüncelerle, kamu tüzel kişileri ile kamuya yararlı derneklerin, tüzel kişi olmalarına ve ticari işletme işletmelerine rağmen tacir sayılamayacakları açıklanmıştır. Bu durumda TTK. 18/1 maddesine göre tüm ticaret şirketlerinin tacir sıfatına sahip olduklarında kuşku duymamak gerekir. Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Ancak gerçek kişi olan bir tacir, yaptığı iş ve işlemin veya aldığı hizmetin ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya muamele fiil veya işleminin ticari sayılmasına halin icabı, müsait bulunmadığı takdirde, bu işlemlerden doğan borç adi, yani özel sayılacaktır. (TTK. md. 21) Tüzel kişi*

Doktrindeki giderek daha fazla taraftar toplayan bir diğer görüşe göre ise tüketici kavramının tespitinde belirleyici ölçüt tarafların muamele iradesi olmalıdır. Amaç teorisi olarak adlandırılan bu görüşe göre tüketici, sözleşmede yer alan güçsüz taraf olduğu için değil, sözleşmeyle ulaşmak istediği ekonomik amaç sebebi ile "tüketici" sıfatını kazanmaktadır. [145]

Yine bu görüşü savunanlara göre somut olaydaki ilişkinin tüketici sözleşmesi olup olmadığı hususunda bir tereddüt mevcutsa ilişkinin tüketici sözleşmesi olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Özel amaçlı kullanım ile ticari amaçlı kullanımın bir arada bulunduğu durumlarda ise hangi amacın ağır bastığının tespiti ile o amacın varlığı lehinde karar vermek gerekir. [146]

Kanaatimizce doktrinde ve yargı kararlarında da baskın olarak kabul edildiği üzere ticaret şirketlerinin TKHK'nın sağladığı korumadan yararlanması yerinde değildir. Gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde tüketicinin korunması düşüncesinin hareket noktasını sözleşmenin zayıf tarafının korunması düşüncesi oluşturmuştur. Gerçekten de zayıf ve güçsüz konumuyla korunmaya layık görülen "tüketici" için genel

---

tacirin barınma, gıda, giyinme ve aile gibi özel insani ihtiyaçları olmadığı için bunların hakiki şahıslar gibi adi borç ilişkileri alanı olmadığı kabul edilir. Hele somut olayda olduğu gibi ticaret şirketleri bir ticari işletme işletmiyor olsalar dahi TTK. 18/1 madde gereğince kanunen tacirdirler. Doğrudan ticari amaçla yada işletmenin iç ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla olup olmadığına bakılmaksızın bütün hukuki ilişkileri ticari faaliyet kapsamında olup özel hayatlarına ilişkin bir işlem söz konusu olamayacaktır. Tacir olmanın nimetine göre külfeti de mevcuttur. TTK. 20-25 inci maddelerinde tacir sıfatına bağlanan yerine göre hak yerine göre külfet niteliği arz eden hukuki sonuçlar düzenlenmiştir. Bunların en önemlilerinden biri basiretli iş adamı gibi davranma zorunluluğudur (TTK. 20/II). Tacirin, ticari işletmesiyle ilgili tüm faaliyetlerinde basiretli bir iş adamı gibi davranması gerekir. Bu cümleden olarak ticari işletmesiyle ilgili sözleşmeleri yaparken ve bu sözleşmelerden doğan borçlarını yerine getirirken basiretli bir iş adamı gibi davranmak zorundadır. O nedenle tüketiciler için düzenlenen yasa hükümleri kapsamına alınmazlar. Somut olayda davacı Ltd. Şirketi, tüzel kişilik adına ticari işletmesinde kullanmak üzere ticari vasıfta kamyonet almıştır. Özel amaçlı satın almalar için uygulanan 4077 sayılı yasanın, davacı şirkete ait araç yönünden uygulanması söz konusu değildir. Bu itibarla, taraflar arasındaki, uyuşmazlığın çözümünde 4077 sayılı yasanın uygulanması söz konusu olmayacaktır."

[145] OZANOĞLU, 58 vd., KOCA, s. 16-20, TUFAİ, s. 5., ERGİN, s. 76, ORAL, Tuğçe, "Tüketici Sözleşmelerinin Uygulama Alanı ve Ticari ve Adi Sözleşmelerden Ayrılması", Prof. Dr. Eral Onar'a Armağan, Cilt II, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 391, Ankara, 2013, s. 1479, BATTAL, Ahmet, "TKHK Yönünden Tacirlerin Tüketici Sıfatı", Prof. Dr. Ali Bozer'a Armağan, Ankara, 1998, s. 313-332.

[146] OZANOĞLU, 58 vd., KOCA, s. 16-20, AÇIKGÖZ, s. 39.

hükümlerden ayrılan sosyal koruma normları getirilmiştir. Tüketicinin korunması düşüncesinin temeli ve amacı göz önünde bulundurulduğunda ticaret şirketlerinin bu korumanın dışında bırakılması gerekmektedir. Tacir olma özelliği gereği basiret sahibi ve uzmanlaşma sahibi olan, ekonomik yönden güçlü konumda bulunan ticaret şirketlerinin TKHK'nın korumasına ihtiyacı bulunmamaktadır. Ticaret şirketleri gerçekleştirecekleri hukuki işlemlerinde gerekli hukuki desteğe ve bilgilendirmeye kolayca erişebilmekte, haklarını her alanda koruyabilmektedir. Aksi durumun kabulü tüketicinin korunması kavramının önemini kaybetmesine sebep olacak TKHK'nın adeta genel bir kanun gibi kullanımı sonucu doğuracaktır. Bu noktada kanunun lafzından hareket edilerek kanun koyucunun tüketici tanımı yapılırken "tüzel kişiler" ifadesini bilinçli olarak muhafaza ettiği ve TKHK'nın kullanım alanını genişletmek istediği yönünde eleştiride bulunmak mümkündür. Ancak anılan "tüzel kişiler" ifadesinin kar amacı gütmeyen dernekler, vakıflar, meslek odaları gibi özel hukuk tüzel kişileri düşünülerek muhafaza edildiği düşünülmektedir.

C. Tüketici Olarak Abone Kavramı

Tüketici kavramının sınırları TKHK ile belirlenmiştir. Ancak abone kavramına yönelik gerek TKHK'da gerekse Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinde herhangi tanım yapılmadığı görülmektedir.

Abonelik sözleşmelerinin günümüzdeki geniş kullanım alanı göz önünde bulundurulduğunda abone kavramının TKHK'nın kapsamı ile sınırlı olması mümkün görünmemektedir. Gerçekten de uygulamada mesleki ve ticari amaçlarla da abonelik sözleşmeleri kurulduğu görülmektedir. Bu sebeple abone kavramını, tüketiciyi de içine

alan bir üst kavram olarak değerlendirerek "tüketici olan aboneler" ve "tüketici olmayan aboneler" şeklinde ikili bir ayrıma gitmek yerinde olacaktır.[147]

Bu ayrım abonelik sözleşmesine ilişkin olarak ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkta uygulanacak hukukun tespiti açısından önem arz etmektedir. Abone, mal ya da hizmeti mesleki veya ticari ihtiyaçlarının karşılanması için talep ediyorsa tüketici sayılmayacak (tüketici olmayan abone) ve TKHK'nın korumasından yararlanamayacak, Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu başta olmak üzere genel hükümlerden yararlanabilecektir. Buna karşılık abone, mal ya da hizmetleri, mesleki veya ticari olmayan ihtiyaçlarının dışında bireysel ihtiyacının karşılanması için talep ediliyorsa, bu durumda tüketici sayılacak (tüketici olan abone) ve böylece TKHK' da yer alan koruyucu hükümlerin yanı sıra Borçlar Kanunun TKHK ile çakışmayan hükümlerinden yararlanma imkanına sahip olacaktır.[148]

Bu kapsamda çalışmamızın konusunu "tüketicinin korunması açısından abonelik sözleşmeleri" oluşturduğu için tüketici olmayan aboneler inceleme dışı bırakılmış, yalnızca tüketici olan abonelerle yapılan abonelik sözleşmeleri incelenmiştir.

D. Elektrik Piyasasında Tüketici Kavramı

1. Genel Olarak

Elektrik piyasasının temel kanunu olan Elektrik Piyasası Kanunda "elektriği kendi kullanımı için alan kişi" tüketici olarak tanımlanmıştır. Başka bir anlatımla elektriğin yeniden satışı için temin etmeyen her kullanıcı enerji piyasası anlamında tüketici olarak adlandırılmaktadır. Bu kapsamda tüketiciler de "serbest tüketici",

[147] ERGİN, s. 64 vd., KOCA , s. 21 vd.
[148] AYRANCI, s. 218-219, ERGİN, s. 66, TUFAİ, s. 7 vd.

“serbest olmayan tüketici” ve “son kaynak tedarik eden tüketici” olmak üzere kendi içinde gruplandırılmıştır (EPTHY m.5).

Söz konusu tanım TKHK başta olmak üzere özel hukukun genel tüketici tanımı ile örtüşmemektedir. Bu durum da enerji mevzuatı ile genel tüketici mevzuatı açısından kavram karmaşalarının oluşmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple elektrik piyasasının kurallarını belirleyen Elektrik Piyasası Kanunun özel hukuk mevzuatı ile uyumlu olmaması kanaatimizce eleştirilebilir bir husustur. Tüketici sıfatından kaynaklanan bir takım nitelendirme sorunlarının önünde geçilebilmesi için elektrik mevzuatında bahsi geçen “tüketici” adlandırılması yerine AB mevzuatında olduğu gibi “müşteri” yahut “kullanıcı” adlandırmasının kullanılması uygun olurdu. Elektrik Piyasası Kanununda yer alan tüketici tanımına yönelik diğer eleştiri noktası ise tanımda yer alan “kendi kullanımı için alan kişi” ifadesidir. Söz konusu tanımın lafzı, elektriğin alıma konu bir mal olduğu ve hukuki ilişkinin satım olduğunu düşündürmektedir. Enerji tedarikine konu sözleşmelerin aslında enerji edimi ifası olduğu göz önünde bulundurulduğunda söz konusu tanımda yer alan “alan kişi” ifadesi yerine “ edinen kişi” ifadesinin kullanılması kanaatimizce daha yerinde olacaktır.

2. Serbest Tüketici

Serbest tüketici tanımına EPK ve Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde yer verilmiştir. Anılan mevzuata göre serbest tüketici, EPDK tarafından her yıl belirlenen limitlerin üstünde elektrik enerjisi tüketmesi veya OSB sıfatına sahip olması yahut iletim sistemine direkt olarak bağlı bulunması nedeni ile görevli tedarik

şirketi dışında bir tedarikçiden enerji temin etme imkanına sahip olan kişiyi ifade etmektedir.[149]

Görüldüğü gibi elektrik piyasası oluşumu sürecinde kanun koyucu tüm tüketicilere değil yalnızca serbest tüketicilere tedarikçisini seçme hakkı tanımıştır. Kimlerin serbest tüketici sayılacağına ilişkin detaylı düzenlemelere Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde[150] yer verilmiştir. Buna göre; *"iletim sistemine doğrudan bağlı olan gerçek veya tüzel kişiler, organize sanayi bölgesi tüzel kişilikleri, bir önceki takvim yılında veya içinde bulunan yılda serbest tüketici limitini aşan miktarda elektrik tüketilen kullanım yerinin kullanım hakkına sahip ya da kullanım hakkını edinen tüketiciler"* serbest tüketici olarak kabul edileceklerdir (EPTHY m.6/1).Ayrıca *"elektrik enerjisi tüketimleri tek bir ortak sayaç ile ölçülebilen birden fazla gerçek ve/veya tüzel kişinin tükettiği elektrik enerjisinin toplam miktarının serbest tüketici limitini geçmesi durumunda, bu kişilerin birlikte serbest tüketici niteliği"* kazanmaları mümkün olmaktadır (EPTHY m.6/2).

Serbest tüketici sıfatını kazanabilmek için serbest tüketici limitinin aşılması önem taşımaktadır. Söz konusu limit her yılın ocak ayının sonuna kadar Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu Kararı ile belirlenmektedir. [151][152]

---

[149] AYRANCI, s. 162-163.

[150]30.05.2018 tarih ve 30436 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

[151]03.03.2001 tarih ve 24335 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ve yürürlüğe giren 4628 sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat Görevleri Hakkında Kanun'un 5. Maddesinin 4. Fıkrasının b bendinde *"Her yılın ocak ayının sonuna kadar, serbest tüketici tanımına ilişkin limitlerdeki indirimleri belirlemek ve yeni limitleri yayımlamak."* görevi Enerji Piyasası Düzenleme Kuruluna verilmiştir. Bu düzenleme ile paralel olarak Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinin 41. Maddesinde *" Serbest tüketici limitine ilişkin indirimler Kurul tarafından; a) Rekabetin gelişimi, b) Ölçme-iletişim-kontrol alt yapısının yeterliliği, c) Piyasa işletmecisinin işlem kapasitesi, ç) Piyasada serbestçe müzakere edilerek ikili anlaşmalara bağlanabilecek üretim kapasitesi, d) TEİAŞ ve dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler tarafından serbest tüketicilere ilişkin olarak sağlanan istatistiki bilgiler, dikkate alınmak suretiyle her yılın 1 Ocak tarihine kadar belirlenir. Bu indirimlere göre hesaplanan yeni serbest tüketici limitleri Ocak ayı sonuna kadar Resmî Gazete'de yayımlanır ve Kurum internet sitesinde duyurulur."* düzenlemesi yer almaktadır. Bu kapsamda her yıl serbest tüketici limiti Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından güncellenmektedir.

Ayrıca EPTHY ile serbest tüketiciler yönünden ikili bir ayrıma gidilmiş ve tüketimi düşük serbest tüketiciler tanımlanmıştır. Buna göre senelik elektrik kullanımı"100.000 kWh'tan düşük olan" serbest tüketiciler tüketimi düşük serbest tüketiciler olarak tanımlanmıştır.

Birçok ülkede tüketiciler arasında bir ayrıma gidilmeden, tamamına ihtiyaç duyduğu elektriği istediği herhangi bir tedarikçiden temin etme imkanı tanınmıştır. Özellikle İngiltere'de piyasadaki rekabet oranı yıl içerisinde tedarikçi değiştiren tüketicilerin sayısına göre belirlenmektedir.[153] Bu sebeple piyasada tam rekabet koşullarının tesisi ve hedeflenen piyasa yapısı bakımından serbest tüketici limitinin her yıl düşürülmesi önem taşımaktadır. Limitin düşürülmesi ile piyasa açıklığı artacak, daha çok tüketici tedarikçisine seçme özgürlüğüne sahip olacaktır. Bu da Elektrik Piyasası Kanunun amacına uygun şekilde rekabetin gelişimini tesis edecek ve tüketicilerin daha kaliteli ve düşük maliyetli elektriğe kavuşması mümkün olacaktır. Gerçekten de serbest rekabet ortamının tesisine dayanan bir piyasa yapısının oluşturulabilmesi için arz tarafının serbestleşmesi kadar tüketim tarafının da serbestleşmesi önemlidir.[154] Bu doğrultuda Kurul'un söz konusu limiti düşürme eğiliminde olduğu görülmektedir.[155]

---

[152] 23.12.2018 tarih ve 30634 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 20.12.2018 tarih, 8261 sayılı karar ile 2019 yılı için serbest tüketici limiti 1600 kWh olarak belirlenmiştir.

[153] Ayrancı, 165, ASLAN/ ALTINAY/ ILICAK / ÖNAL / KATIRCIOĞLU / ARDIYOK/ GÜLTEKİN/ AKÇAOĞLU, s.354.

[154] CAN, s. 329

[155] Serbest tüketici limiti 25.01.2006 tarihinde 6 milyon kWh olarak belirlenmişken 2018 yılı için serbest tüketici limiti 2.000 kWh olarak belirlenmiştir. Elektrik Piyasası 2018 Yılı Piyasa Gelişim Raporuna göre bu limite karşılık gelen talep tarafında teorik piyasa açıklık oranı %92,6 olarak hesaplanmıştır. Serbest tüketicilerin 2018 yılı tüketimi 69,18 (bu miktar 2017 yılında 125,26 TWh) olarak gerçekleşmiştir. Fiili piyasa açıklığı 2017 yılında %55,5 iken 2018 yılında bu oran %29,6'ya gerilemiştir. 2017 yılı sonunda serbest tüketici sayısı 4 milyon 579 bin iken 2018 yılında 146 bine düşmüştür. Bu sayı 2017 yılı için toplam tüketici sayısının %10,77'sine karşılık gelmekte iken 2018 yılı için %0,34 üne karşılık gelmektedir. 2019 yılı için söz konusu limit 1600 kWh seviyelerine kadar inmiştir. Piyasanın hızlı gelişimi göz önünde bulundurulduğunda söz konusu limitin oldukça kısa süre içerisinde ortadan kalkması mümkün görünmektedir. Ancak piyasa açıklığı artmasına rağmen serbest tüketicilik haklarından faydalanan tüketici oranın azaldığı da dikkat çekmektedir.

"Serbest tüketiciler" elektrik enerjisini, seçtikleri tedarikçi ile serbestçe yapacakları ikili anlaşma[156] yoluyla sağlarlar (EPTHY m.6/3). İkili anlaşmalarının herhangi bir şekilde sona ermesi yahut ikili anlaşma yapmayı tercih etmemeleri halinde ise elektrik enerjisi teminlerini son kaynak tedariki kapsamında görevli tedarik şirketinden sağlamaları mümkündür (EPTHY m.6/4).

3. Serbest Tüketici Olarak Organize Sanayi Bölgeleri

Elektrik piyasasında "Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu"nda belirlenen esaslarla kurulan OSB[157] tüzel kişilikleri yönünden bir takım özel düzenlemelere yer verilmiştir. Elektrik Piyasası Kanunu ve Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği uyarınca OSB tüzel kişilikleri, katılımcıların enerji talebini karşılamak maksadıyla tüketim limiti göz önünde bulundurulmaksızın "serbest tüketici" sayılmıştır. Ayrıca OSB'lere onaylı sınırları[158] içerisinde olmak üzere şirket kurma zorunluluğu bulunmaksızın, gerekli lisansları almak koşulu ile üretim ve/veya dağıtım faaliyetlerinde bulunabilme imkanı sağlanmıştır.[159]

---

[156] 6446 sayılı Kanunun 3. Maddesine göre ikili anlaşma; gerçek ve tüzel kişiler arasında özel hukuk hükümlerine tabi olarak, elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin alınıp satılmasına dair yapılan ve Kurul onayına tabi olmayan ticari anlaşmaları ifade eder.

[157] 15.04.200 tarih ve 24021 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Organize Sanayi Bölgeleri Kanunun 3. Maddesine göre "*Organize Sanayi Bölgesi (OSB): Sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemek, kentleşmeyi yönlendirmek, kaynakları rasyonel kullanmak, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla, sınırları tasdik edilmiş arazi parçalarının imar planlarındaki oranlar dâhilinde gerekli ortak kullanım alanları, hizmet ve destek alanları ve teknoloji geliştirme bölgeleri ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli sistemler dâhilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve bu Kanun hükümlerine göre kurulan, planlanan ve işletilen, kaynak kullanımında verimliliği hedefleyen mal ve hizmet üretim bölgeleri"* olarak tanımlanmıştır.

[158] Organize Sanayi Bölgeleri Kanunun 3. Maddesine göre onaylı sınırlar *"Organize Sanayi Bölgeleri Kanununa göre Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından belirlenmiş sınırlar*" olarak tanımlanmıştır.

[159] 6446 sayılı Kanunun 13. Maddesi ile verilen bu hakkın kullanılabilmesi için 14.03.2014 tarih ve 28941 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Organize Sanayi Bölgelerinin Elektrik Piyasası Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik hükümlerinde belirlenen şartların sağlanması zorunludur.

OSB'nin dağıtım lisansı sahibi olmaması halinde sınırları içerisinde sağlanacak dağıtım hizmeti görevli dağıtım şirketi tarafından yerine getirilir. Dağıtım hizmetinin OSB tarafından yerine getirilmemesi halinde ise OSB'nin katılımcılarından "dağıtım bedeli" istemesi yahut katılıcılarının serbest tüketiciliğin sağladığı hakları kullanmasını engellemesi mümkün değildir (EPK m.13/2).

OSB'nin dağıtım lisansı sahibi olması halinde katılımcılarından serbest tüketici sınırını aşanlar, OSB tüzel kişiliğine "dağıtım bedeli" ödemek şartıyla tedarikçilerini seçme hakkını kullanabilirler.[160]

4. Serbest Olmayan Tüketici

Serbest olmayan tüketiciler serbest tüketici niteliğini haiz olmayan ve bu sebeple tedarikçisini serbestçe seçme imkanı bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerdir. Bu kişiler elektrik enerjisini sadece, bölgesinde görevli bulunan tedarik şirketinden perakende satış sözleşmesi (elektrik piyasası abonelik sözleşmesi) ile temin edebilecektir (EPTHY m.4/1/cc ve m.7). Görevli tedarik şirketi ile serbest olmayan tüketici arasında yapılan perakende satış sözleşmesi (elektrik piyasası abonelik sözleşmesi) kapsamında ödenecek bedel regülasyona tabi olup perakende satış tarifesi kapsamında EPDK tarafından tarife olarak belirlenir. [161]

Serbest olmayan tüketiciler çoğunluklar korunmaya muhtaç olan ve TKHK kapsamında da tüketici olarak kabul edilen abonelerden oluşmaktadır. Bu nedenle tez konumuz kapsamında incelenen aboneler enerji mevzuatında çoğunlukla serbest olmayan tüketici grubunda yer almaktadır.

[160] 6446 sayılı Kanun, m. 13/2. Ve Organize Sanayi Bölgelerinin Elektrik Piyasası Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik, m. 21.
[161]Ayrancı, 170, Bkz. § 6, II.

5. Son Kaynak Tedariki

Serbest tüketici özelliklerine sahip olmasına rağmen tedarikçisini seçmeyen tüketicilerin yaptığı enerji temini son kaynak tedariki olarak adlandırılmaktadır. Son kaynak tedariki kapsamında enerji temin eden kullanıcılar enerji teminini "son kaynak tedarikçisi" olarak görevlendirilen şirket[162] ile gerçekleştirecekleri perakende satış sözleşmesi ile sağlarlar (EPTHY m.4/1/ee ve m.8).

Ayrıca Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğine göre ikili anlaşma ile elektrik enerjisi temin eden serbest tüketicinin anlaşmasının hangi nedenle olduğu önem arz etmeksizin sonlanması halinde de son kaynak tedariki kapsamında değerlendirileceği belirtilmiştir.

Son kaynak tedariki kapsamında enerji sağlanması görevli tedarik şirketi için bir yükümlülük olup enerji sağlamaktan kaçınması mümkün değildir. Bu yükümlülük elektrik enerjisi teminin bir kamu hizmeti olmasının yanı sıra evrensel hizmet olmasından kaynaklanmaktadır. Kanun koyucu elektrik temin etmek isteyen herkesin elektriğe ulaşabilmesini sağlamak için son kaynak tedarikçileri yönünden sözleşme yapma ve enerji tedariki zorunluluğu getirmiştir. Bu kapsamda yapılacak enerji temini regülasyona tabi kılınmış ve taraflar arasında tip sözleşme olan perakende satış sözleşmesinin imzalanması ve son kaynak tarifesine ilişkin bedelin EPDK tarafından belirlenmesi kuralı getirilmiştir (EPK m.10/5) .

Son kaynak tedariki kapsamında enerji temin eden kullanıcıların bir kısmı da mesleki ve ticari amaçlarla enerji temin etmeyen mesken tüketicilerinden oluşmaktadır. Özellikle serbest tüketici limitinin mesken tüketicilerinin dahi kullanabileceği miktarlara kadar düşmüş olduğu göz önünde bulundurulduğunda pek çok abone tüketicinin bilinçli olarak yahut olmayarak son kaynak tedariki kapsamında enerji temin

[162] Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde son kaynak tedarikçisi olarak enerji sağlamak görevi her bölgedeki görevli tedarik şirketine (EPSAŞ) verilmiştir.

ettiği görülmektedir. Bu sebeple tez konumuz kapsamında incelenen tüketici olan abonelerin bir kısmının da son kaynak tedariki grubu içinde yer aldığını belirtmek gerekir.

E. TKHK ve Elektrik Piyasası Kapsamında Tüketici Kavramı İlişkisi

Tüketici tanımı yönünden TKHK ile elektrik piyasası arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bu sebeple elektrik piyasasında tüketici olarak adlandırılan kullanıcılardan yalnızca bir kısmının TKHK kapsamında tüketici olarak kabulü mümkündür. Abonelik sözleşmelerinin elektrik piyasasındaki görünümü perakende satış şirketleri ile serbest olmayan tüketici arasında akdedilen perakende satış sözleşmeleridir.

Ayrıca mesken grubunda yer alan ve son kaynak tedariki yoluyla elektrik enerjisi temini sağlayan abone tüketicilerle perakende satış şirketleri arasında akdedilen perakende satış sözleşmelerinin de abonelik sözleşmeleri kapsamında olduğunun kabulü gerekir.

EPK ve alt mevzuatında "tüketici" olarak adlandırılan diğer kullanıcıların özellikle dilediği tedarikçiyi seçme hakkı elde etmiş olan ve genellikle ticarethane ve sanayi alanlarında faaliyet gösteren daha büyük ölçekli kullanım grupların TKHK kapsamında "tüketici" olarak değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Bu nedenle söz konusu kullanıcılar ile seçtikleri tedarikçiler arasında akdedilen sözleşmenin de abonelik sözleşmesi mahiyetinde olmadığının belirtmek gerekir.

Nitekim söz konusu kullanıcılar ile seçtikleri tedarikçileri arasında ikili anlaşma adı verilen özel hukuk hükümlerine tabi EPDK onayına ihtiyaç olmayan sözleşmeler yapılmaktadır. Yasa koyucu tarafından ikili anlaşmalar regülasyon dışında tutulmuş,

taraflara sözleşmenin tarafını, bedelini yahut içeriğini belirleme konusunda serbesti tanınmıştır.

Ancak Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği ile bir yenilik olarak "tüketimi düşük serbest tüketiciler" yönünden ikili anlaşmalar ile ilgili kurala istisna getirilmiştir. Söz konusu Yönetmelik ile tüketimi düşük serbest tüketicilerle [163] tedarikçiler arasında yapılacak ikili anlaşmalara ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir(EPTHY m.9 ila m.20). Kanaatimizce serbest tüketici limitinin düşmesi ile serbest tüketiciler içerisindeki hane halkı kabul edilebilecek, mesleki ve ticari amaçlarla enerji temin etmeyen kullanıcıların sayısı artmıştır. Kanun koyucu da giderek düşen serbest tüketici limitini göz önünde bulundurarak düşük tüketime sahip serbest tüketicileri korunma amacı ile hareket etmiş ve bu kullanıcıların yapacakları ikili anlaşmalar yönünden asgari hükümleri belirlemiştir. Bu noktada tüketimi düşük serbest tüketicilerden mesken grubu kullanıcılarının da abone tüketici kavramına oldukça yaklaştığını ifade etmek gerekir. Kanun koyucunun bu yönde bir düzenleme yapmasının temelinde serbest tüketici limitinin ortadan kalkacağı ve kullanıcıların tamamının tedarikçisini seçme özgürlüğüne kavuşacağı sürece ilişkin bir hazırlık olduğu da düşünülebilir. Gerçekten de serbest olmayan tüketicilerin dolayısıyla perakende satış sözleşmelerinin ortadan kalktığı süreçte özellikle mesken grubuna ait tüketimi düşük serbest tüketiciler yönünden koruyucu düzenlemeler yapılması ve bunların akdedeceği ikili anlaşmaların bir nevi abonelik sözleşmesi niteliği kazanması kaçınılmaz olacaktır. Her ne kadar TKHK kapsamında tüketici sayılan tüketicilerin genel koruma hükümlerinden yararlanmasının önünde bir engel bulunmasa da elektrik piyasasının kendine has yapısı gereği piyasaya uygun özel koruma hükümlerini içeren düzenlemeler yapılması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

[163] EPTHY 4. Maddesinin y bendine göre Yıllık elektrik enerjisi tüketimi 100.000 kWh'tan düşük olan serbest tüketici tüketimi düşük serbest tüketicidir.

Ancak bugün bulunduğumuz noktada özellikle ikili anlaşmanın mahiyeti, tanımında[164] yer alan doğrudan satma sözleşmesi olduğu yönündeki ifadeler ve ticari anlaşma olduğunu belirten ifadeler göz önünde bulundurulduğunda kullanımı düşük tüketiciler yönünden ikili anlaşmalar kavramı yerine yeni bir düzenleme yapılması ve hatta regülasyona tabi tutulması gerektiği yönündeki görüşümüzü beyan etmek isteriz.

Son olarak belirtmek gerekir ki Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde *"elektrik enerjisi hizmeti alan tüketicilerin hakları ve zararlarının tazmini konusunda, TKHK hükümleri ile ilgili diğer mevzuat hükümlerinin* "uygulanacağı hükmüne yer verilmiştir. Ancak belirtildiği gibi EPTHY kapsamında tüketici kavramı içinde serbest tüketicileri de barındırmaktadır. Çoğunlukla mesleki ve ticari amaçlarla faaliyet gösteren söz konusu kullanıcıların ise TKHK'nın getirdiği korumadan yararlanması ve söz konusu hükümlere tabi olması mümkün değildir. Bahsi geçen Yönetmelik hükmü TKHK hükümlerine aykırı olduğundan abone olmayan tüketiciler yönünden uygulama alanı bulunmamaktadır.

Çalışmamızda tüketicinin korunması hususu ele alındığından tüketici olan aboneler yönünden inceleme yapılmıştır. Bu kapsamda abone terimi, konutta kullanım amacıyla elektrik temin eden serbest olmayan yahut son kaynak tedariki sağlayan konut tüketicilerini ifade etmek üzere kullanılmıştır.

[164] 6446 sayılı Kanunun 4. Maddesine göre *"ikili anlaşma: Gerçek ve tüzel kişiler arasında özel hukuk hükümlerine tabi olarak, elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin alınıp satılmasına dair yapılan ve Kurul onayına tabi olmayan ticari anlaşmaları"* ifade etmektedir.

§6- SÖZLEŞMENİN UNSURLARI

I. Konu Unsuru

Elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin konusu abonenin ihtiyaç duyacağı enerjiyi görevli tedarik şirketinden temin etmesi, şirketin ise abonenin önceden öngörülemeyen talebini karşılamak üzere daima ifaya hazır bulunmayı taahhüt etmesidir.[165]

Gerçekten de elektrik piyasasında görevli tüm tedarik şirketleri ile aboneler arasında imzalanan standart sözleşmede[166], sözleşmenin konusu; *"tüketiciye elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini ile hizmet verilmesi"* şeklinde belirlenmiştir.[167]Elektrik enerjisi teminin yanında hizmet verilmesinin de sözleşmenin konularından bir diğerini oluşturduğu görülmektedir.

Söz konusu hizmetin kapsamı sözleşmede açıkça tanımlanmamıştır. Ancak Sözleşmenin tanımlar maddesinde ilgili mevzuata atıf yapıldığı görülmektedir. Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde ise perakende satış hizmetinin *"Görevli tedarik şirketleri tarafından, elektrik enerjisi ve/veya kapasite satımı dışında, tüketicilere sağlanan faturalama ve tahsilat hizmetleri ile tüketici hizmetleri merkezi aracılığıyla verilen hizmetleri"* ifade ettiği belirtilmiştir (EPLY m.4/1/hh). Kuşkusuz ki ilgili mevzuatta perakende satış şirketine yüklenen başkaca hizmet yükümlülükleri bulunması halinde bunlar da sözleşmenin konusu kapsamında değerlendirilebilecektir. Çünkü

[165]AYRANCI, s. 229-230, GÜVEN, s. 225-232.

[166] Bkz. §4, I.

[167]30.11.2018 tarih ve 30611 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan standart sözleşmenin konusu başlıklı 3. maddesi şu şekildedir *"Sözleşmenin konusu; yeni veya mevcut bir tüketim tesisive/veya kullanım yerine ilişkin, tarihi ve kullanıcı numarası EK-1'de belirtilen Bağlantı Anlaşmasına istinaden tüketiciye elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini ile hizmet verilmesidir."*

yapılan atıflar ile ilgili mevzuat [168] sözleşmenin adeta mütemmim cüz'i haline getirilmiştir.[169]

II. Bedel Unsuru

Elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinde abonenin asli edim borcu niteliğinde olan en önemli yükümlülüğü kullandığı enerjinin (elektriğin) ve aldığı hizmetin bedelini (abonelik ücretini) ödeme yükümlülüğüdür.[170]

Sözleşmenin bedeli yararlanmanın ne düzeyde gerçekleşeceğinin önceden bilinmemesi nedeniyle çoğunlukla belli olmamaktadır.[171] Söz konusu bedel kesin olarak belli olmasa bile belirlenebilir niteliktedir. Abone kullandığı enerjinin birim fiyatı üzerinden önceden belirlenmiş tarifeler yoluyla hesaplanan bedeli ödemektedir.

Elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin iltihaki sözleşmeler olması, elektriğin ise evrensel hizmet ve kamu hizmeti niteliğinde olması sebebi ile doğal tekel olan tedarik şirketi karşısında tüketici abonenin korunması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Nitekim oluşturulmak istenen elektrik piyasası modelinde elektriğin ucuz bir şekilde tüketicilere sunulması hedeflenmiştir.[172]

---

[168] Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde ilgili mevzuat *" İlgili mevzuat: Elektrik piyasasına ilişkin kanun, yönetmelik, tebliğ, lisans, genelge ve Kurul kararları"* şeklinde tanımlanmıştır.

[169] Sözleşmenin Mevzuata Uygunluk başlıklı 26. Maddesinde tarafların ilgili mevzuat hükümlerine uymakla yükümlü oldukları belirtilmiştir. Ayrıca taraflara ilgili mevzuatta ve sözleşmede yapılan tüm değişikliklere uymayı kabul ve taahhüt zorunluluğu getirilmiştir.

[170] ÖKTEM, Seda, Mobil Telefon Abonelik Sözleşmesi, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005, s. 59

[171] Tüketim miktar ve bedelinin önceden belirlenerek elektronik bir karta yüklenmesi sistemine dayalı olarak çalışan kartlı /ön ödemeli sayaçlarda abone belirli bir bedeli önceden ödemekte, bedel kadar tüketim miktarı hesaplanmakta ve elektronik karta işlenmektedir.

[172] EPK'nın amaç başlıklı 1. maddesinde bu durum *"Bu Kanunun amacı; elektriğin yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreyle uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması için, rekabet ortamında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösteren, mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması ve bu piyasada bağımsız bir düzenleme ve denetimin yapılmasının sağlanmasıdır."* denilmek suretiyle vurgulanmıştır.

Tüm bu sebepler elektrik piyasası perakende satış bedelinin regülasyon kurumu olan EPDK tarafından belirlenmesi ve Kurul Kararı ile hukuki işlem haline gelmesi sonucunu doğurmuştur.[173]Abonenin faturası enerji bedelinin yanı sıra EPDK tarafından belirlenen diğer bedeller ve vergilerin toplamından oluşmaktadır. [174]

Bahsi geçen tarifeler Kurul'un belirlediği kurallar doğrultusunda konusuna göre ilgili şirket tarafından bütün maliyet ve hizmet bedellerini kapsayacak şekilde hazırlanarak EPDK'nın onayına sunulur. Tarife teklifleri Kurul tarafından incelenerek onaylanır yahut resen revize edilir ve yahut revize edilmek üzere iade edilir. Onaylanan tarifelerin uygulanması ilgili tüzel kişiler yönünden bir zorunluluktur.

İnceleme konumuz olan serbest olmayan tüketici ve son kaynak tedariki kapsamında enerji tüketimi sağlayan mesken tüketicilerinin ödeyeceği bedeli belirleyen tarifeler arasındaki farklılık, serbest olmayan tüketiciler açısından "perakende satış tarifesi" ve son kaynak tedariki sağlayan abone tüketiciler açısından "son kaynak tedarik tarifesinin" uygulanmasıdır. Ancak "Son Kaynak Tedarik Tarifesinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ" uyarınca düşük tüketimli (yıllık tüketimi 100.000kWh'tan düşük olan) tüketicilere "son kaynak tedarik tarifesi" olarak, "perakende satış tarifesi" uygulanması hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla inceleme konumuz olan aboneler yönünden tarife bileşenleri farklılık gösterse de ödenecek tutarların hesabında bir farklılık oluşmamaktadır.

Kanaatimizce söz konusu uygulama son kaynak tedariki kapsamında enerji temini yapan tüketicinin korunması açısından son derece yerinde bir uygulama olmuştur. Çünkü çoğu zaman söz konusu tüketiciler son kaynak tedariki kapsamında

[173] Söz konusu tarife Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliğinde belirtilen usul ve esaslara göre belirlenir. Yönetmeliğe göre düzenlemeye tabi tarife türleri; dağıtım bağlantı tarifesi, iletim tarifesi, toptan satış tarifesi, dağıtım tarifesi, perakende satış tarifesi, piyasa işletim tarifesi, son kaynak tarifesidir.
[174] Bkz. §10, I.

tüketim sağladıklarının bilincinde dahi bulunmamaktadır. Son kaynak tarifesinin özünde rekabetçi piyasaya geçişi teşvik etmek yer almaktadır. Bu sebeple son kaynak tedarik tarifesi onaylanmış perakende satış fiyatının üstünde bir bedel olarak belirlenmektedir. Ancak tüketici çoğu zaman bu ayrımın bilincinde olmadığı gibi son kaynak tedariki kapsamında tüketim sağladığının farkında dahi olmamaktadır. Bu sebeple ikili bir ayrıma gidilerek tüketimi düşük tüketiciler yönünden özel bir düzenleme yapılması tüketicinin korunması yönünden olumlu bir uygulamadır.

Abonenin sözleşmeden kaynaklanan bedeli ödememesi halinde elektriğinin kesilmesi mümkün olabileceği gibi sözleşmenin tedarik şirketince feshedilmesi ve borcun yasal yollarla tahsili de gündeme gelebilecektir. Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken husus tedarik şirketinin yasal yollara başvurabilmesi için öncelikle tüketicinin elektriğini fiilen kesmiş olması ve muaccel borçları güvence bedelinden mahsup etmiş olması gerekliliğidir. Söz konusu işlemleri gerçekleştirmeden tüketici aleyhine yasal yollara başvurulması mümkün değildir. Söz konusu işlemler gerçekleştirilmeden tüketici aleyhine yasal yollara başvurulmuş ise işlemlerin derhal sonlandırılması gerekir ve oluşan masraflara tedarik şirketi katlanır (EPTHY m.35/5).

III. Anlaşma Unsuru

Diğer sözleşmeler ile benzer olarak elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin de sıhhatli şekilde kurulabilmesi için tarafların esaslı noktaları üzerinde anlaşmış olması şarttır (BK m.1, 2). İnceleme konumuz olan elektrik piyasası abonelik sözleşmeleri bakımından sözleşmenin objektif esaslı noktası tedarik şirketinin enerjiyi edimini daima ifaya hazır tutması ve abonenin de kullandığı enerjinin bedeli olan “abonelik ücretini” ödemesidir.

Bu noktada elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin iltihaki sözleşme niteliğinde[175] olduğu göz önünde bulundurulduğunda tarafların sözleşmenin içeriğini belirleme özellikle sübjektif esaslı noktalarını belirleme konusunda tam bir serbestiye sahip olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Ayrıca abonenin enerji teminini yalnızca bölgesinde görevli tedarik (perakende satış) şirketinden sağlayabildiği, şirketin ise doğal tekel konumu sebebi ile sözleşme yapma zorunluluğu altında bulunduğu hususu da göz ardı edilmemelidir. [176]

§7- SÖZLEŞMENİN KURULMASI VE SONA ERMESİ

I. Sözleşmenin Kurulması

Diğer sözleşme türlerinde olduğu gibi elektrik piyasası perakende satış sözleşmelerinde de sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların objektif ve sübjektif esaslı noktaları üzerinde anlaşmış olmaları gerekmektedir. Elektrik piyasası abonelik sözleşmesinin objektif bakımdan esaslı noktaları tedarik şirketinin elektrik enerjisini abonenin ihtiyaç duyacağı her an ifaya hazır bulundurması, bunun karşılığında abonenin ise kullandığı enerjinin bedelini ödemesidir.

Sözleşmenin kurulmasına ilişkin olarak sözleşmede ayrıca bir düzenlemeye yer verildiği de görülmektedir. Sözleşmenin "sözleşmenin kurulması ve yürürlüğe girmesi" başlıklı 27. maddesinde sözleşmenin imzalandığı tarihten itibaren yürürlüğe gireceği belirtilmiştir.

[175] Bkz. §2, II.
[176] KOCA, s. 33.

II. Sözleşme Yapma Zorunluluğu

Sözleşme özgürlüğü Borçlar Hukukunda hakim olan en önemli ilkelerdendir. [177] Bu özgürlük kişilere sözleşmenin kurulması ve koşullarının belirlenmesinde tanınan serbestiyi ifade eder.[178]Aynı zamanda anayasal bir hak olan sözleşme özgürlüğü[179]kişinin "maddi ve manevi varlığını geliştirme özgürlüğünün" dışa vurumudur.[180]

Sözleşme özgürlüğü; sözleşme yapma özgürlüğünün yanı sıra sözleşme yapılacak kişiyi seçme, içeriği belirleme yahut değiştirme, şekli belirleme, sözleşmeyi sona erdirme gibi halleri de içeren geniş bir kavramdır.[181]

Borçlar hukukunda sözleşme özgürlüğü esas olmakla birlikte bu kuralın "dürüstlük kuralından", "kanundan" yahut "anlaşmadan" doğan bazı istisnaları vardır. [182] Sözleşme yapma hürriyetinin istisnalarından birini sözleşeme yapma zorunluluğu (yükümlülüğü) oluşturur. Sözleşme yapma zorunluluğu bazı kişi ya da kuruluşların, hukuk düzenince hak sahibi sayılan kişilerle belirli bir sözleşme yapma mecburiyetini ifade eder. Sözleşme yapma zorunluluğuna özellikle tekel hizmeti niteliğinde hizmetler sunan işletmelerin halkın ihtiyaç duyduğu hayati nitelikteki maddelere erişimini engellemesinin önüne geçmek için ihtiyaç duyulmuştur. Gerçekten de zaman içinde hakim güç konumuna gelen işletmelerin güçlerini kötüye kullanmalarını önlemek ve ortaya çıkabilecek dengesizlik ve haksızlıkları gidermek

---

[177] BK madde 26 "*Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler"*.

[178] KILIÇOĞLU, s. 75.

[179] Anayasa md. 48 *" Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir."*

[180] AYRANCI, Hasan, "Sözleşme Kurma Zorunluluğu", AÜHFD, C. 53, S. 3, Ankara, 2003, s. 231.

[181]AYRANCI, Sözleşme, s. 231, ALTAN, Alparslan, "Enerji Sağama Sözleşmeleri Bakımından Sözleşme Özgürlüğü ve Sözleşme Yapma Zorunluluğu İlkelerinin Uygulanması", Ankara Barosu Dergisi, S. 4, Ankara, 2004, s. 61. Ancak bu özgürlük sınırsız bir özgürlük olarak değerlendirilmemelidir. Nitekim Borçlar Kanununun 27. Maddesinde "*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka ve kamu düzenine kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan"* sözleşmelerin kesin olarak hükümsüz olduğu belirtilmiştir.

[182] KILIÇOĞLU, s. 76.

sosyal devlet olmanın bir gerekliliği olarak ortaya çıkmıştır. Bu amaçla kanun koyucular bazı alanlarda maddi anlamda sözleşme adaletini sağlamak için sözleşme yapma serbestisini sınırlandırmak yahut ortadan kaldırmak zorunda kalmışlardır.[183]

Bazı yazarlarca elektrik, su, doğalgaz gibi hizmetleri tekelinde bulunduranlar yönünden dürüstlük kuralından kaynaklanan bir sözleşme yapma zorunluluğu bulunduğu kabul edilmiştir.[184] Benzer görüşe göre tekel konumunda olan bir kişi herkese açık bir icap sunmuşsa, bu icabı kabul eden tüm kişilere karşı eşit davranmak zorundadır. Aksi durumda dürüstlük kuralının ihlali anlamına gelir.[185]

Sözleşme yapma mecburiyeti kaynağını özel hukukun yanı sıra kamu hukukundan da alabilir. [186] Toplumun hayati ihtiyaçları sayılan ve kamu hizmeti niteliğindeki bir takım hizmetlerin temini bu kapsamda değerlendirilebilir. Örneğin kamu kurum veya kuruluşlarınca yahut bunlarca verilen imtiyaza dayanılarak özel işletmelerce sunulan tekel niteliğindeki elektrik, su, gaz sağlama hizmetlerinde sözleşme yapmak bir zorunluluktur. [187] Çünkü bu hizmetler kamu yararı için yapılan ve topluma arz edilmiş "kamu hizmetlerinden" olup buradaki sözleşme yapma zorunluluğu bu tür mal ve hizmetlerden tüm vatandaşların eşit olarak yararlanması şeklindeki devletin sosyal sorumluluğunun sonucu olarak meydana gelmektedir. [188]

Elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinde ise gerek görevli tedarik şirketinin enerji sağlama bakımından fiili tekele sahip olması sebebi ile gerek ilgili mevzuat yönünden sözleşme yapma zorunluluğu bulunmaktadır. Gerçekten de Elektrik Piyasası Kanunun çeşitli hükümlerinde eşit taraflar arasında ayırım yapılamayacağı hükme

[183] KOCAYUSUFPAŞAOĞLU/ HATEMİ/SEROZAN/ARPACI, s. 504, EREN, s. 270-276.
[184] KILIÇOĞLU, s. 76, EREN, s. 273, OĞUZMAN/ÖZ, s. 146, TANDOĞAN, s. 10, ALTAN, s. 69.
[185] AYRANCI, s. 256.
[186] EREN, s. 274.
[187] EREN, s. 270-276, OĞUZMAN/ÖZ, s. 144, ayrıca bkz. YHGK 13.05.1997 tarih, 4-1976 E.-480 K. Sayılı kararı.
[188] ALTAN, s.72.

bağlanmıştır. Elektrik Piyasası Kanunun perakende satış faaliyetine ilişkin düzenlemeler içeren 10. maddesinde görevli tedarik şirketinin, "ilgili dağıtım bölgesinde bulunan serbest tüketici olmayan tüketicilere Kurul tarafından onaylanan perakende satış tarifeleri üzerinden elektrik enerjisi satışı yapacağı belirtilmiş, serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde, başka bir tedarikçiden elektrik enerjisi temin etmeyen tüketicilere, son kaynak tedarikçisi sıfatıyla elektrik enerjisi sağlamakla" yükümlü olduğu vurgulanmıştır. Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde [189] ve Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde[190] aynı yükümlülük tekrarlanmıştır.

Ancak elektrik piyasasında liberalleşme bakımında önemli bir mesafe kat edildiği göz önünde bulundurulduğunda yakın gelecekte perakende satış piyasasında açıklık oranının artacağı ve tedarikçilerini serbestçe seçen kullanıcıların artacağı öngörülmektedir.[191] Kullanıcıların tedarikçisini serbestçe seçebildiği bir piyasada ise elektrik teminine ilişkin sözleşmelerdeki sözleşme yapma zorunluluk unsurunun zayıflayacağı düşünülmektedir.

III. Şekil Şartı

Bir sözleşmenin kurulması için gerekli olan irade beyanı sözle, yazıyla veya başka bir davranışla gösterilebilir. Bu bakımdan tüm sözleşmelerin, tüm hukuki işlemlerin ve tüm irade beyanlarının aslında bir şekli vardır.[192] Kimi durumlarda irade sözlü yahut yazılı olarak açıklanabilirken kimi durumlarda susma yahut işaret de irade açıklamasının şeklini oluşturabilmektedir.[193] Ancak bir sözleşmenin geçerli bir şekilde

[189] Bkz. EPLY 34. Maddenin 4. ve 6. Fıkrası
[190] Bkz. EPTHY 7. Maddenin 2. Fıkrası ve 8. Maddenin 2. fıkrası
[191] DALKA OKUMUŞ, s. 110-111.
[192] EREN, s. 236, OĞUZMAN/ÖZ, s. 116.
[193] AÇIKGÖZ, s. 106.

kurulabilmesi için iradelerin kanun yahut taraflarca belirlenen bir şekilde açıklanması zorunluluğu var ise şekle bağlılıktan/şekil şartından söz edilir.[194]

Şekil şartının başlıca amacı, sözleşmenin taraflarının, üçüncü kişilerin ve kamunun menfaatlerinin korunmasını sağlayarak hukuk güvenliğini korumaktır.[195]Gerçekten de şekil şartının önemli bir takım faydalarından bahsetmek mümkündür. Sözleşmenin yazılı şekilde yapılması sözleşmeye kesinlik sağlar, açıklık getirir. İspat yönünden fayda sağlamasının yanı sıra sözleşmenin yorumunu da kolaylaştırır. Ayrıca tarafları düşünmeye sevk ederek acele karar vermelerini ve dikkatsiz davranmalarını engeller. Tüm bu faydalarının yanında şekil şartının bir kısım sakıncaları da mevcuttur. Sözleşmenin belirli bir şekilde yapılması taraflar yönünden zaman kaybına sebep olabileceği gibi ekonomik açıdan avantajlı olmayabilir. Bahsedilebilecek en büyük sakınca ise esası şekle feda etme tehlikesidir. İradeleri sözleşmenin kurulması yönünde olan taraflar sadece şekle uymadığı için sözleşme hükümsüzlük (geçersizlik) müeyyidesi ile karşılaşabilir. [196]

Hukukumuzda genel kural sözleşme özgürlüğü kapsamında şekil serbestisi ilkesinin geçerli olmasıdır. Nitekim Borçlar Kanunun 12. maddesinde kanunda aksine bir düzenleme öngörülmedikçe sözleşmelerin geçerliliğinin hiçbir şekle bağlı olmadığı belirtilmiştir. Görüldüğü gibi şekil serbestisi kural olmakla birlikte mutlak bir serbesti söz konusu değildir. Yasa koyucu bazı sözleşmelerin geçerliliğinin şekle tabi olabileceğini belirtmiştir.

Yasa koyucunun geçerliliğin şekle bağlandığı sözleşmelerde genellikle yazılı yahut resmi şekil öngörmüştür. Bu tür sözleşmeler daha çok taraflar için ağır

[194] KILIÇOĞLU, s. 104.
[195] AÇIKGÖZ, s. 107-108.
[196] EREN, s. 238-239, KARA, İlhan, Tüketici Hukuku, Ankara, 2015, s. 102-103.

sorumluluklar taşıyan, sözleşmenin güçsüz tarafı için ekonomik yıkım niteliğinde olabilen veya üzerinde özenle düşünülmesi gereken sözleşmelerdir. [197]

Yasa koyucu sözleşmenin bir tarafını tüketicinin oluşturduğu abonelik sözleşmelerini de bu mahiyette kabul etmiştir. TKHK'nın abonelik sözleşmelerini düzenleyen 52. maddesinin ikinci fıkrasında sözleşmenin "yazılı veya mesafeli" olarak kurulmasının zorunluluk olarak öngörülmüştür. Aynı maddede *"sözleşmenin bir nüshasının kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilmesi"* yükümlülüğü de düzenlenmiştir. Yine TKHK'nın temel ilkeleri belirleyen 4. maddesinde yazılı şekil şartı getirilen sözleşmeler ile bilgilendirmelerin, *"en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunaklı bir şekilde"* düzenlenmesi gerektiği belirtilerek yazılı şeklin detaylarının da düzenlendiği görülmektedir. [198]

Abonelik sözleşmeleri yönünden yazılı şekil şartı getirilmekle birlikte konunun elektrik piyasası abonelik sözleşmeleri yönünden de ele alınması gerekmektedir. Elektrik piyasası abonelik (perakende satış)sözleşmelerinin kapsamı ve şekli Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.[199] Anılan Yönetmelik ile perakende satış sözleşmesinin standart sözleşme olarak EPDK tarafından belirleneceği ve taraflarca sözleşmede değişiklik yapılamayacağı belirtilmiştir.[200] Görüldüğü gibi

---

[197] AÇIKGÖZ, 110, KILIÇOĞLU, 107-108

[198] Kanunda yer alan şekle ilişkin bu düzenlemeler Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinin sözleşmenin şekli başlıklı 5. maddesinde de tekrarlanmıştır.

[199] Bkz. §2, II.

[200] EPTHY 23. maddesi şu şekildedir; *"(1) Perakende satış sözleşmesi, görevli tedarik şirketlerinin görüşleri alınmak suretiyle bu Bölüm hükümleri uyarınca standart sözleşme olarak Kurul tarafından belirlenir ve Kurul onayı alınmaksızın bu sözleşmede değişiklik yapılamaz. Standart sözleşme, görevli tedarik şirketleri ile Kurumun internet sitesinde yayımlanır. Perakende satış sözleşmesinde asgari aşağıdaki hususlara yer verilir; a) Tüketicinin adı soyadı, unvanı, adresi, T.C. kimlik veya vergi kimlik numarası,ticaret siciline kayıtlı tüzel kişiyse MERSİS numarası, tekil kod veyaEIC, Türk vatandaşı olmayan kişiler için pasaport numarası veya uluslararası geçerliliği olan muadili belge numarası, b) Tüketici numarası, c) Bağlantı anlaşmasında yer alan anlaşma gücü, ç) Tüketici grubu, d) Tarife sınıfı, e) Sayaç ve ölçüm sistemi bilgileri, f) Sözleşmenin kuruluş ve yürürlüğe giriş tarihi, g) Ödemeye ilişkin bilgiler, ğ) Güvence bedeline ilişkin bilgiler,h) Tarafların hak ve yükümlülükleri, ı) Bağlantı*

elektrik piyasası abonelik sözleşmeleri yönünden sözleşmenin yazılı olmasının yanı sıra tip sözleşmenin geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil şartı öngörülen bir sözleşmede şeklin sıhhat şartı olduğu tabiidir. Ancak kanaatimizce gerek TKHK gerekse elektrik piyasası mevzuatı yönünden yazılı şekle yahut tip sözleşmeye uyulmaması halinde ortaya çıkacak geçersizliği yalnızca tüketici ileri sürebilir. Çünkü bu tür sözleşmelerde yazılı şeklin amacı esasen tüketiciyi korumaktır. Bu nedenle söz konusu geçersizlik müeyyidesinin nispi geçersizlik olarak değerlendirilmesi gerekir.[201]

IV. Sözleşmenin Sona Ermesi

A. Genel Olarak

Diğer sözleşmelerde olduğu gibi elektrik piyasası perakende satış sözleşmelerinde genel sona erme nedenleri niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulacaktır. Ancak aynı zamanda sözleşmede yer alan özel sebeplerle sözleşmenin sona erdirilmesi mümkün olacaktır.

Elektrik piyasası abonelik sözleşmeleri belirsiz süreler için yapılmakta olup bu sebeple sürenin sona ermesi hali söz konusu olamayacaktır.[202] Ancak sözleşmenin belirsiz süreli olarak yapılması elbette sözleşmenin tarafların sözleşme ilişkisine sınırsız bir süre bağlı tutmak anlamına gelmemektedir. Tarafların anlaşması ile sözleşmenin

---

anlaşmasında yer alan tesisat numarası, i) Sözleşmenin süresi, j) Sözleşmenin feshine ilişkin hükümler, k) Perakende satış sözleşmesinde yer verilen ve tüketicinin beyanına dayanan bilgiler ile ilgili olarak, gerçeğe aykırı beyanda bulunulduğunun tespit edilmesi halinde, sözleşmenin iptal edileceği hususu, l) Bulunması halinde, ilgili gerçek veya tüzel kişinin telefon numarası ile e-posta adresi. (2) Perakende satış sözleşmesinde ilgili mevzuata aykırı hükümlere yer verilemez."

[201] KARA, s. 105.

[202] Geçici kullanım amaçlı yapılmış olup süresi dayanak bağlantı anlaşmasında belirlenen süreyle sınırlı olan perakende satış sözleşmeleri istisnadır.

sona erdirilmesi her zaman mümkün olabileceği gibi taraflardan birine ait tek taraflı irade beyanıyla sözleşme ilişkisinin sonlandırılması da mümkündür. [203]

Ancak elektrik piyasası perakende satış sözleşmeleri sürekli borç ilişkisi doğurduğundan sona erme ileriye etkili olarak sonuç doğuracak, yerine getirilmiş edimlerin iadesi söz konusu olamayacaktır.

B. Sözleşmenin Feshi

Fesih hakkı taraflar arasındaki sözleşmeden kaynaklanabileceği gibi kanuni bir düzenlemeden de kaynaklanabilmektedir. Taraflar hiçbir şarta bağlı olmadan fesih hakkını kullanabilmekte ise olağan fesihten, haklı bir takım sebeplerin varlığı halinde fesih hakkını kullanabilmekte ise olağanüstü fesihten bahsedilebilecektir.[204]

Olağan fesih hakkının temelinde tarafları sınırsız olarak bir sözleşme ilişkisinde tutmaya zorlamamak yatarken, olağanüstü fesih hakkının temeli dürüstlük kuralı ve güven ilişkisine dayanmaktadır. Gerçekten de sözleşmenin devamının taraflarca çekilmez hale gelmesi, kişisel güven ilişkisinin sarsılması artık sürekli ve süresiz bir borç ilişkisinin sürdürülmesini imkansız kılmaktaysa taraflara sözleşmenin sonlandırılabilmesi için imkan tanınmalıdır. Bu imkan olağanüstü fesih hakkı ile sağlanmaktadır.[205]

[203] Taraflar elektrik piyasası perakende satış sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi doğuran niteliği gereği sözleşmeyi ancak ileriye etkili sonuçlar doğuracak şekilde fesih hakkına sahip olabilecektir.
[204] AYRANCI, s. 240.
[205] KOCA, s. 95, SELİÇİ, s. 156.

1. Olağan Fesih

TKHK ve alt mevzuatında tüketicinin feshe ilişkin yetkisi hakkında özel bir düzenlemeye yer verildiği görülmektedir(TKHK, m. 52 ve ABSY, m. 22-25). Buna göre abonenin istediği anda ve tek taraflı olarak, herhangi bir sebebe ihtiyaç duymaksızın ve herhangi bir ceza ile karşılaşmaksızın sözleşmeyi feshetme hakkı bulunmaktadır. Başka bir anlatımla TKHK hükümleri ile tüketiciye kanundan kaynaklanan olağan fesih hakkı sunulmaktadır.

Paralel olarak taraflar arasında imzalanan standart perakende satış sözleşmesinin feshe ilişkin hükümleri incelendiğinde abone tarafından herhangi bir sebep göstermeden feshinin mümkün olacağı görülmektedir. Bu durumda abonenin sözleşmeyi sona erdirme iradesini (fesih ihbarını) internet üzerinden yahut yazılı olarak gerçekleştirmesi mümkündür. [206] Başvuru sırasında sözleşmenin sona ermesi için özel bir tarih öngörülmemişse ilgili enerjinin sonlandırılması amacıyla tedarik şirketi tarafından "en geç başvuruyu izleyen gün sonunda" dağıtım şirketine bildirimde bulunulması şarttır. Abone başvurusunda sözleşmenin sona ermesini istediği tarihi bildirmiş ise başvurunun yapıldığı gün ile sona ermenin talep edildiği gün arasında en az 5 gün zaman bulunmalıdır. Her iki durumda da sözleşmenin elektriğin kesildiği tarihte sona ereceği belirtilmiştir (EPPSS m.18/1).

Ancak sözleşmede aboneliğin sona erdirilmesi için gerekli işlemlerin en fazla ne kadar süre içerisinde tamamlanarak abonenin elektriğinin kesileceğini belirtmemiştir. Bu durumda ABSY uyarınca tedarik şirketince tüm işlemlerin sonlandırma talebinin ulaştığı günden itibaren 7 gün [207] içerisinde tamamlaması gerekeceğini söylemek

[206] İnternet üzerinden yapılacak başvurularda elektronik imza kullanılması gerekirken yazılı olarak yapılacak başvuruların şahsen yapılması gerekmektedir.

[207] Kanun Koyucu olağan fesih hallerinin büyük bir çoğunluğunda feshin hukuki etkisini göstermesini belirli bir zamanın geçmesine bağlamıştır. Bu durum, "süreli olağan fesih" olarak nitelendirilmektedir. Fesih muhatabının korunması düşüncesine dayanan bu yaklaşımın temelinde, borç ilişkisinin birden bire sona erdirilmesinin önüne geçilerek, fesih muhatabının buna göre durumunu düzenlemesine fırsat tanıma

gerekir(ABSY m. 24). Söz konusu sürenin sona ermesinden sonra tüketilen elektriğin bedelinin tüketiciden talep edilmesi kanaatimizce mümkün değildir.

2. Olağanüstü Fesih

Perakende satış sözleşmesinde taraflara bir takım olağanüstü fesih imkanları tanındığı görülmektedir. Bunlardan ilki tüketicinin tedarik şirketine kendi ile ilgili yanlış bilgi vermesi halidir. Üçüncü bir kişi tarafından şirkete bu konuda bir şikayette bulunulması halinde şirket tüketiciye verdiği bilgilerin doğruluğunu kanıtlayıcı belgelerini sunmasını isteyecek, belgelerin 10 iş günü içerisinde sunulmaması halinde ise sözleşmeyi fesih hakkına sahip olacaktır (EPPSS, m. 18/6). Gerçekten de sözleşmenin taraflar arasındaki güven ilişkisine dayalı olduğu göz önünde bulundurulduğunda söz konusu maddenin haklı bir fesih nedeni oluşturduğunu belirtmek gerekir.

Yine, sözleşme yapılan kullanım yeri için yeni bir sözleşme başvurusu yapılması ve başvurucunun bahsi geçen kullanım yerine ilişkin hak sahibi olduğunu ispatlaması durumunda tedarik şirketinin (mali sonuçlar saklı kalmak kaydıyla) sözleşmeyi fesih hakkı bunmaktadır(EPPSS m. 18/10).

Taraflardan birinin perakende satış sözleşmesi hükümlerine aykırı davranması halinde, diğer tarafın aykırı davranışın giderilmesine yönelik yazılı ihtarına rağmen 15 gün içerisinde sonuç alınamaması halinde fesih hakkı doğar (EPPSS m. 18/8). Burada bir hususu vurgulamakta fayda vardır. Bahsi geçen ihtar bir fesih ihtarı değildir, yalnızca aykırılıkların giderilmesine ilişkin bir ihtardır. Fesih hakkı 15 günlük sürenin

anlayışı yatmaktadır. Böylece Kanun Koyucu "istikrar" unsurunu da dikkate alarak, fesih muhatabını korumayı tercih etmektedir (AÇIKGÖZ, dn.371'den naklen)

dolmasının ardından ortaya çıkmakta olup, 15 günlük sürenin sonunda sözleşme kendiliğinden sona ermeyecektir.[208]

Bir diğer fesih sebebi abonenin borçlarını ödeme yönünden temerrüde düşmüş olmasıdır. Abone tarafından faturada belirtilen bedelin son ödeme tarihi geçmesine rağmen ödenmemiş olması durumunda tedarik şirketi tarafından aboneye ikinci bildirim yapılarak borcunu ödemesi ihtar edilir. Abonenin borcunu ödememesi halinde enerji kesintisi yapılır. Abonenin enerjinin kesilmesinden itibaren 30 gün içerisinde borcunu ve gecikme faizini ödememesi yahut ödeme taahhüdünde bulunmaması halinde tedarik şirketince tüketiciye bildirilerek, borç ve ferileri güvence bedelinden mahsup edilir. Güvence bedeli toplam borç tutarını karşılamıyorsa tedarik şirketi tarafından fark bedelin ödenmesi için tüketiciye 15 gün süre verilir, bu sürede de tüketici tarafından ödemenin yapılmaması yahut ödeme taahhüdünde bulunulmaması halinde tedarik şirketi sözleşmeyi feshetme hakkına sahiptir. Belirtmek gerekir ki burada da yapılan ihtarların niteliği fesih öneli değildir. Tedarik şirketi 15 günlük ödeme süresinin dolmasının ardından tek taraflı fesih hakkı kazanır.

C. Sözleşmenin Kendiliğinden Sona Ermesi

Elektrik piyasası perakende satış sözleşmesinde fesih hakkının yanı sıra sözleşmenin kendiliğinden sona ermesine ilişkin de özel hükümlere yer verilmiştir. Bu durumlardan ilkini tüketicinin iflasına karar verilmesi yahut tasfiye memuru atanması oluşturmaktadır. Bu durumda perakende satış sözleşmesi *"mali koşullar saklı kalmak kaydıyla iflas tarihi yahut tasfiye memurunun atandığı tarihte kendiliğinden"* sona erecektir (EPPSS, m. 18/4). Diğer hal ise tüketicinin serbest tüketicilikten kaynaklanan tedarikçi seçme hakkını kullanması durumunda ortaya çıkmaktadır. Serbest tüketici

[208] AYRANCI, s. 243.

limitine ulaşan serbest olmayan tüketiciler ve son kaynak tedariki kapsamında enerji temin eden tüketicilerin tedarikçi seçme hakkını kullanarak ikili anlaşma imzalamaları halinde geçişin sağlandığı tarihte sözleşme kendiliğinden sona erer ancak mali sonuçları mevcudiyetini sürdürür (EPPSS m. 18/5).

Perakende satış sözleşmesinde sözleşmenin sona ermesini düzenleyen bir diğer hüküm ise tedarik şirketinin lisansını kaybetmesine ilişkindir. Elektrik Piyasası Kanununa göre, elektrik piyasasında faaliyet gösterebilmenin ön koşulu lisans sahibi olmaktır. Bu sebeple tedarik şirketinin sözleşmenin devamı sırasında lisansını kaybetmesi halinde enerji teminine devam etmesi hukuken mümkün değildir. Bu durum ortaya bir hukuki imkansızlık hali çıkartır. Ancak söz konusu imkansızlık tedarik şirketinin kendinden kaynaklanan sebeplerle ortaya çıkmaktadır. Başka bir anlatımla imkânsızlık elektrik sağlamanın mümkün olmamasından değil söz konusu şirketin elektrik sağlama yetkisine sahip olamamasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple ortaya çıkan imkansızlığın türü hukuki sübjektif sonraki imkansızlıktır.

İmkansızlığın sonuçları tedarik şirketinin lisansını kaybetmesinde kusurunun bulunup bulunmamasına göre değişecektir. Lisansın sona ermesi tedarik şirketinin sorumlu tutulamayacağı sebeplerle gerçekleşmişse Borçlar Kanununun 136. maddesine göre borç ve sözleşme kendiliğinden sona erecektir. Ancak lisansın sona ermesi tedarik şirketinin kusurundan kaynaklanmışsa enerji temini borcu sona erecek ancak sözleşme ilişkisi kendiliğinden sona ermeyecek ve feshi gerekecektir. Ayrıca tedarik şirketinin Borçlar Kanunun 112. maddesi uyarınca tazmin yükümlülüğü de gündeme gelebilecektir. Her iki durumda da tüketicinin mağduriyetinin önlenmesi amacıyla sözleşmenin tarafı olan tedarik şirketinin sözleşme sebebi ile sahip olduğu hak ve yükümlülükleri ile sorumluluğunda bulunan teminat ve güvence bedellerini EPDK

tarafından belirlenen tedarik şirketine devretmesi yükümlülüğü perakende satış sözleşmesinde ayrıca düzenlenmiştir (EPPSS m. 18/3).

§8- SÖZLEŞMENİN İKİLİ ANLAŞMADAN AYIRT EDİLMESİ

I. İkili Anlaşmanın Tanımı ve Özellikleri

Elektrik piyasasında elektrik tedariki sağlayan bir diğer sözleşme türü Elektrik Piyasası Kanunda "ikili anlaşma" olarak adlandırılan sözleşmelerdir. İkili anlaşmalar ilgili mevzuatta *"gerçek ve tüzel kişiler arasında özel hukuk hükümlerine tabi olarak, elektrik enerjisi ve /veya kapasitesinin*[209] *alınıp satılmasına dair yapılan ve Kurul onayına tabi olmayan, ticari anlaşmalar"* olarak tanımlanmıştır(EPK m. 3/1/j, EPLY m. 4/1/o).

İkili anlaşmaların ne olduğu tanımlanmış ise de içeriği yahut unsurlarına ilişkin olarak kanun ile düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle ikili anlaşmalar da perakende satış sözleşmeleri gibi isimsiz sözleşmelerdendir. Ayrıca ikili anlaşmaların satım sözleşmesi görünümü ayırt edici olsa da temel olarak ifaya hazır bulundurma yükümlülüğü bu sözleşmeler açısından da geçerli olduğundan yüklenilen edimin emre amadelik olduğunu söylemek kanaatimizce yanlış olmayacaktır. İkili anlaşmalar satış sözleşmesine oldukça yaklaşsalar da elektrik enerjisinin farklı yapısı gereği satış

[209] Kapasite; belirli bir zaman diliminde elektrik enerjisini üretme veya tüketme kapasitesini ifade etmektedir. ikili anlaşma yolu ile yapılacak kapasite alım satımı ile kastedilen tedarikçiden birim saatte birim bedel üzerinden tüketilebilecek belli miktarda elektrik enerjisi miktarının tahsis edilmesidir. Tedarikçi anlaşma çerçevesinde kullanım miktarına bakılmaksızın tahsis ettiği kapasitenin bedelini kullanıcıdan talep edebilecektir. Kullanıcı ise tedarikçinin tahsis ettiği miktarda elektriği kullanmasa dahi kendisine tahsis edilen kapasitenin bedelini ödemekle mükelleftir. Detaylı bilgi için bkz. CEVLAN, s. 62-63.

sözleşmesi ile tam olarak örtüşmemektedir. İkili anlaşmaları da perakende satış sözleşmeleri gibi sui generis sözleşme kapsamında değerlendirmek [210] mümkün görünmektedir.[211]

İkili anlaşmalara ilişkin tanım incelendiğinde ikili anlaşmalar ile perakende satış sözleşmelerinin konuları benzer olsa da birbirinden oldukça farklı iki sözleşme türü olduğu görülmektedir.

İkili anlaşmalar da perakende satış sözleşmelerine benzer şekilde "tam iki taraf borç yükleyen" ve "sürekli borç ilişkisi doğuran" rızai sözleşmelerdendir. Ancak perakende satış sözleşmelerindeki rızailik, görevli tedarik şirketleri yönünden sözleşme yapma zorunluluğu sebebi ile tam olarak gerçekleşemezken ikili anlaşmalardaki rızailik sözleşmenin her iki tarafı yönünden de oluşmaktadır. Gerçekten de ikili anlaşmalar sözleşme serbestisinin tam olarak bulunduğu sözleşmeler olup taraflar; sözleşme yapıp yapmamakta serbest olduğu gibi sözleşmenin tarafını, konusunu, bedelini, şeklini, süresini, içeriğini belirleme gibi özgürlüklere de sahiptirler.

İkili anlaşmalar; serbest rekabet ortamında tarafların sözleşmenin koşulları, tüketilecek elektrik enerjisi miktarı ve fiyatı üzerinde serbestçe müzakere edebildiği sözleşmelerdir. Gerçekten de Elektrik Piyasası Kanunda yer alan tanımda ikili anlaşmaların Kurul onayına tabi olmadığı ve özel hukuk kurallarına tabi ticari anlaşmalar olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu özellikleri ile ikili anlaşmaları perakende satış sözleşmelerinden önemli ölçüde ayrılmaktadır.

[210] YAVUZ, s. 175, CEVLAN, s. 70.

[211]Daha önce perakende satış sözleşmesi için yapılan açıklamalar ikili anlaşmalar yönünden de benzerlik göstermekte olup detaylı bilgi için bkz. §3, III, D.

II. İkili Anlaşmanın Unsurları

İkili anlaşmanın konusunu; tedarik edenin (serbest tüketici/diğer tedarikçi) talep ettiği elektrik enerjisi yahut kapasitesinin, belirlenen bedel karşılığında tedarikçi tarafından karşılanması oluşturur. İkili anlaşma ve perakende satış sözleşmesi tanımları karşılaştırıldığında ikili anlaşmalar yönünden alım satım özelliğinin vurgulandığı görülmektedir. Gerçekten de perakende satış sözleşmesi tanımında ve sözleşmenin konusunda, tüketiciye elektrik enerjisi sağlanması ile hizmet verilmesinden bahsedilmekteyken ikili anlaşmaya ilişkin tanımda elektrik enerjisinin alım satımına ilişkin olarak yapılan ticari anlaşmalar olduğu belirtilmiştir. Bu durumda ikili anlaşmaların perakende satış sözleşmesine göre ticari yönü daha ağır basan ve satış sözleşmesine daha çok yaklaşan bir sözleşme türü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İkili anlaşmalarda tedarikçinin asli edim borcunu elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini oluştururken tedarik eden tarafın asli edim borcunu bedel ödeme yükümlülüğü oluşturmaktadır. İkili anlaşmalarda bedelin taraflarca serbestçe kararlaştırılması mümkündür. Perakende satış sözleşmelerinde bedel Kurul kararları ve tarifeler yoluyla belirlenmekteyken ikili anlaşmalarda bedelin belirlenmesi hususunda taraflar tamamen serbest bırakılmıştır. İkili anlaşmalarda var olan bu serbestinin sebebi tam rekabet koşullarının sağlandığı bir piyasa oluşturulması amacıdır. Böylece tedarik edenlerin seçtikleri tedarikçiden daha uygun fiyatlı ve kaliteli elektrik enerjisi elde etmesi hedeflenmektedir. Bu noktada ikili anlaşmalarda bedelin belirlenmesi yönünden tarafların tam bir irade serbestliği içerisinde bulunması oldukça önemlidir.

Taraflar her ne kadar bedel belirleme hususunda serbest bırakılmış olsalar da elektrik tedarik eden alıcıların tarife ile belirlenen fiyatlar ile de elektrik temin etme imkanı bulunmaktadır. Örneğin serbest tüketici niteliğini haiz bir tüketicinin son kaynak

tedariki kapsamında belirlenen tarife üzerinden elektrik tüketimi sağlama imkanı bulunduğundan bu fiyatın altında bir bedelde uzlaşamadığı sürece ikili anlaşma yapmayacağı açıktır. Bu durumda ikili anlaşma akdetmek isteyen tedarikçinin söz konusu tarife ile belirlenen bedelden daha düşük bir fiyat teklifinde bulunması gerekmekte olup bu sebeple belirlenen bedel fiilen belli bir tavanın üzerine çıkamamakta, fiili uygulamada tarifeler baz alınarak bedel belirlenmektedir.[212] Başka bir anlatımla piyasada regüle tarifelerin varlığı bedelin tam bir serbesti ile belirlenmesini sınırlamakta, tam rekabet koşullarının gelişimini de etkilemektedir.

Bu hususa ilişkin uygulamada yaşanan bir diğer sorun ise görevli tedarik şirketleri sebebi ile ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda son kaynak tedariki görevini üstenen görevli tedarik şirketleri serbest olmayan tüketicilere daha uygun koşullarda enerji temini sağlamak yerine söz konusu kullanıcıları regüle tarifeye yönlendirdiği gözlemlenmektedir. Serbest tüketici limitinin düşmesi ile oldukça fazla sayıda kullanıcının serbest tüketici olma hakkı kazandığı görülmektedir. Ancak söz konusu kullanıcıların bir kısmı kullanım alışkanlıkları bir kısmı ise yeterli bilgiye sahip olmaması sebebi ile serbest tüketici olmaktan kaynaklanan haklarını kullanamamaktadır.[213] Bu noktada gerekli bilgilendirmeyi yapması gereken görevli tedarik şirketlerinin ise kendileri açısından daha karlı olan regüle tarifenin devamı için tüketiciyi adeta zorunlu bıraktığı gözlemlenmektedir. Bir kısım tüketiciler serbest tüketici olarak ikili anlaşmalar yoluyla enerji tedariki sağlayabileceğini dahi bilmemekteyken bir kısım tüketiciler hizmetin memnun oldukları görevli tedarik şirketi ile ikili anlaşma akdetmek istemesine rağmen görevli tedarik şirketleri bu yönde talepleri karşılamak konusunda isteksiz davranmaktadır. Gerçekten de aynı zamanda son kaynak tedariki kapsamında hizmet verme görevi bulunan görevli tedarik

[212] CEVLAN, s. 111.

[213] EPİAŞ tarafından yayımlanan Türkiye il istatistiklerinde serbest tüketicilerin oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir, https://rapor.epias.com.tr/rapor/ (Erişim Tarihi : 01.05.2019)

şirketlerinin müşteri kaybı endişesi taşımaması ve regüle piyasa fiyatları üzerinden enerji sunma imkanı varken daha altında bir bedel üzerinden anlaşma yapmak istememesi tabidir. Ancak bu durumun serbest piyasanın gelişmesi açısından büyük sorunlara yol açabileceği göz ardı edilmemelidir. [214]

Diğer tüm sözleşmelerde olduğu gibi ikili anlaşmalarda da sözleşmenin sıhhatli şekilde kurulabilmesi için tarafların anlaşması gerekmektedir. İkili anlaşmalar perakende satış sözleşmeleri gibi iltihaki sözleşmelerden değildir ve Kurul onayına tabi kılınmamıştır. Bu sebeple tarafların başta bedel olmak üzere sözleşmenin tüm koşulları hakkında müzakere imkanı bulunmaktadır. İkili anlaşmaların bir kısmının önceden hazırlanıp müşteriye sunulması halinde dahi perakende satış sözleşmesinden farklı olarak müşteri sözleşmeyi kabul etmek zorunda değildir. Bu noktada tedarik edenin tedarikçiden, sözleşme hükümlerinde değişiklik yapılmasını talep etme imkanı bulunmaktadır. Örneğin tedarik eden bedelin dağıtım ve iletim bedelleri ve diğer sistem maliyetlerini de içeren tek bir nihai fiyat üzerinden belirlenmesini isteyebileceği gibi tarafların anlaşması halinde sistem maliyetlerinin ayrıca tedarik edene yansıtılması yöntemi ile de bedel belirlenebilir. [215] Bu yönü ile ikili anlaşmalar, perakende satış sözleşmelerine ilişkin genel işlem koşulları ve haksız şart uygulamaları bakımından farklılık göstermektedir. İkili anlaşmalarda genel işlem koşulları ve haksız şartların denetimi hususunda özellikle müzakere imkanı göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmalıdır.

Tarafların birbirine uygun iradelerinin birleşmesi ile kurulan ikili anlaşmaların sıhhati herhangi bir şekil şartına tabi kılınmamıştır. Ancak ikili anlaşmanın işleme

[214] 2018 Yılı Elektrik Piyasası Faaliyet raporu incelendiğinde 2017 sonu itibari ile 4 milyon 579 bin olan serbest tüketici sayısı 2018 yılı sonunda %96,8 azalarak 146 bine düşmüştür. Bu sayı toplam tüketici sayısının %0,34'üne karşılık gelmektedir. Söz konusu oran 2017'de %10,77 olarak gerçekleşmiştir. Görüldüğü üzere piyasa açıklığı artmakta ise de tüketicilerin serbest piyasa koşullarından yararlanma oranı azalmaktadır.

[215] YAVUZ, Kayıp Kaçak, s.240-242.

konulabilmesi ile hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için ikili anlaşmanın piyasa işletmecisi olan EPİAŞ'a bildirilmesi gerekmektedir.

Üretilen ve tüketilen elektriğin sürekli bir dengede kalması gerekliliği ikili anlaşmaların tamamlayıcısı niteliğinde olan dengeleme mekanizmasının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dengeleme mekanizmasına ihtiyaç duyulmasının başlıca sebebi tedarikçilerin ve tedarik edenlerin taahhüt ettikleri elektrik üretim ve tüketimini her zaman sağlayamaması ve bu sebeple sistemin dengesizliğe düşmesidir. Örneğin tedarikçinin ikili anlaşma kapsamında taahhüt ettiği elektriği sisteme yüklememesi söz konusu olabilmektedir. Ancak bu durum tedarik edenin sistemden elektriği temin etmesini engellememektedir. Bu noktada tedarik edenin sistemden çektiği elektrik aslında tedarikçinin sisteme yüklediği elektrik dışında başka tedarikçiler tarafından sisteme yüklenen elektriktir. Bu sebeple sistemin dengelenmesi ve bu faaliyet çerçevesinde oluşan alacak ve borçların uzlaştırma mekanizması ile giderilmesi gerekmektedir. Söz konusu mekanizmanın işletilebilmesi ve ikili anlaşmalar kapsamındaki taahhütler ile fiili gerçekleşmeler arasındaki farkların tespiti ve uzlaştırılması için ikili anlaşmaların piyasa işletmecisi olan EPİAŞ'a bildirimi zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. [216]

Gerçekten de söz konusu bildirim yapılmadıkça, elektriğin ayırt edilemeyen yapısı gereği, sistemden elektrik çeken piyasa katılımcısı yahut serbest tüketicinin sisteme hangi tedarikçi tarafından verilen elektriği kullandığının tespit edilememektedir. Bu sebeple esasen ikili anlaşma bildirimi yapılmadıkça tedarikçinin müşterisine elektrik tedariki sağladığını söylemek mümkün görünmemektedir.[217]Örneğin ikili anlaşmanın

[216] Söz konusu bildirimin kim tarafından yapılacağı Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliğinde düzenlenmiştir. Bu göre 87. Madde uyarınca ikili anlaşmanın her iki tarafının da kayıtlı piyasa katılımcısı ve lisans sahibi tüzel kişiler olması durumunda her iki tüzel kişi tarafından ortaklaşa yapılması öngörülürken, 30/A maddesi uyarınca taraflardan birinin serbest tüketici olması durumunda bildirim yükümlülüğü tedarikçiye ait olmaktadır.

[217] CEVLAN, s. 66.

tarafı serbest tüketici ise bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde elektriği son kaynak tedariki yükümlüsü olan perakende satış şirketinden temin etmiş bulunmaktadır. Bu halde ikili anlaşmaların tarafların serbest iradesi ile kurulması mümkün olsa bile hüküm ve sonuçların bildirim ile doğduğunu söylemek kanaatimizce yanlış olmayacaktır.[218]

Ayrıca "ikili anlaşma" ile enerji teminin sağlanabilmesi için Elektrik Piyasasında Kullanılacak Sayaçlar Hakkında Tebliğ[219] ile Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliğinde sayılan özelliklere sahip çok zaman dilimli ölçüm yapabilen elektronik sayaçlar kullanılması gerekmektedir.[220] Böylelikle dengeleme ve uzlaştırma mekanizmasına esas verilerin temini sağlanabilecektir.

III. İkili Anlaşmanın Tarafları ve Tüketimi Düşük Serbest Tüketicilerin Durumu

İkili anlaşmalar tedarikçilerin [221] birbirleri ile yaptıkları anlaşmaları ifade edebileceği gibi tedarikçilerin serbest tüketiciler ile yaptıkları anlaşmaları da ifade edebilen oldukça geniş bir sözleşme türüdür.

Gerek elektrik piyasasında elektriğin yeniden satışı için üretim şirketleri, toptan ve/veya perakende satış şirketleri gibi lisans sahibi tüzel kişilerin birbirleri arasında yaptıkları elektrik enerjisi ve/veya kapasitesi satışları, gerekse söz konusu tüzel kişilerin serbest tüketiciler ile yaptıkları enerji/kapasite teminine ilişkin anlaşmalar ikili anlaşmaları ifade etmektedir. [222] Örneğin üretim şirketi ile tedarik şirketi arasında yapılan elektrik/kapasite teminine ilişkin anlaşma "ikili anlaşma" olarak

[218] YAVUZ, s. 156, CEVLAN, s. 66.
[219]22/03/2003 tarihli ve 25056 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
[220]ÖZEL, Ç. /BÜYÜKTANIR/ÖZEL, F., s. 2099.
[221]Elektrik Piyasası Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (ğğ) bendine göre tedarikçi; elektrik enerjisi ve/veya kapasite sağlayan üretim şirketleri ile tedarik lisansına sahip şirketi ifade eder.
[222] ASLAN/KATIRCIOĞLU/ALTINAY/ARDIYOK/ILICAK/GÜLTEKİN/ÖNAL/AKÇAOĞLU, s. 379, CEVLAN, s. 53.

adlandırılabileceği gibi üretim şirketi yahut tedarik şirketi ile serbest tüketici arasında yapılan anlaşma da ikili anlaşma olarak adlandırılmaktadır.

Bu durumda ikili anlaşmanın bir tarafında tedarikçi yer alırken diğer tarafında serbest tüketici yahut başka bir tedarikçi yer almaktadır. Sözleşmenin bir tarafında serbest tüketicinin yer aldığı ikili anlaşmalar perakende satış faaliyetine ilişkinken sözleşmenin iki tarafında da tedarikçilerin yer aldığı ikili anlaşmalar toptan satış faaliyetine ilişkindir.

Bu noktada serbest tüketicilerin durumunun özellikle değerlendirilmesi gerekir. Giderek artan piyasa açıklığı ve serbest tüketici limitinin giderek düşmesi hane halkı olan bir kısım mesken tüketicisinin de serbest tüketici olarak değerlendirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu sebeple özellikle serbest tüketiciler içerisinde yer alan hane halkının korunabilmesi için elektrik piyasası mevzuatında serbest tüketiciler yönünden tüketimi düşük ve yüksek serbest tüketiciler olmak üzere ikili bir ayrıma gidildiği görülmektedir.

Tüketimi düşük serbest tüketiciler Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde *"yıllık elektrik enerjisi tüketimi 100.000 kWh'tan düşük olan serbest tüketiciler"* olarak tanımlanmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki söz konusu limit hane halkı olarak adlandırdığımız ve TKHK kapsamında tüketici olarak kabul edilebilecek kullanıcıların tüketim miktarının çok üstündedir. Bu sebeple tüketimi düşük serbest tüketicilerin önemli bir kısmını mesken kullanımı dışındaki grupların oluşturduğunu belirtmek gerekir. Dolayısıyla tüketimi düşük serbest tüketicilerin tüketici aboneler ile tamamen aynı kullanıcı grubu içerisinde olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

Tüketimi düşük serbest tüketicilerin serbest tüketiciler içerisinde yer aldığı ve ikili anlaşmalar ile elektrik tedariki sağlayabildiği hususunda bir tereddüt

bulunmamaktadır. İkili anlaşmalar yönünden mevzuatta yer alan genel kural ise söz konusu sözleşmelerin perakende satış sözleşmelerinden farklı olarak regülasyona tabi tutulmaması ve tarafların sözleşmenin içeriği konusunda serbest olmasıdır. Ancak 2018 yılında söz konusu kurala tüketimi düşük serbest tüketiciler yönünden bir istisna getirilmiştir. Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği ile tüketimi düşük serbest tüketiciler tanımlanmış ve söz konusu kullanıcıların tedarikçiler ile yapacağı ikili anlaşmalarda yer alacak asgari usul ve esaslar belirlenmiştir.

Buna göre ikili anlaşma kurulmadan önce tedarikçiye bilgilendirme yükümlülüğü getirilmiş(EPTHY m.12), ikili anlaşmalarda yer alması zorunlu hususlar sıralanmış (EPTHY m.11.), belirli süreli ikili anlaşmaların üç yıldan uzun süre ile yapılamayacağı, belirlenen sürenin dolması ile sözleşmenin sona ereceği ve resen uzatılamayacağı, tedarikçiye tüketici aleyhine olacak şekilde tek taraflı fesih yetkisi verilemeyeceği belirtilmiştir (EPTHY m.10.). Ayrıca tüketimi düşük serbest tüketicilerin, sözleşmenin kurulması yahut yenilenmesinden başlamak üzere 14 gün içerisinde hiçbir neden sunmadan ve ceza ödemeden sözleşmeden cayma hakkı bulunduğu da belirtilmiştir(EPTHY m.13). Belirsiz süreli ikili anlaşmaların tüketimi düşük serbest tüketici tarafından gerekçe göstermeden ve cayma bedeli/ceza koşulu ödemeden istenildiği zaman feshedilebileceği, belirli süreli ikili anlaşmaların ise sayılanlarla sınırlı olmamak üzere bir takım haklı sebeplerle cayma bedeli/ceza koşulu ödemenden önceden bildirim yapmak suretiyle feshedilebileceği hüküm altına alınmıştır (EPTHY m.16.). Ayrıca ortak hükümler ile tüketimi düşük serbest tüketicilerin serbest olmayan tüketiciler ile benzer korumalardan yararlanmasının önü açılmıştır.

Söz konusu düzenlemeler ile kanun koyucu giderek düşen serbest tüketici limitini göz önünde bulundurarak düşük tüketime sahip serbest tüketicileri koruma amacı ile hareket etmiş, özellikle serbest tüketiciler içerisindeki artan mesken

tüketicilerini korumak amacı ile ikili anlaşmalara müdahale ederek asgari esasları belirlemiştir. Belirtmek gerekir ki perakende satış sözleşmesi standart sözleşme haline getirilmeden önce de EPDK tarafından benzer bir yol izlenerek sözleşmenin asgari unsurlarının belirlenmesi yoluna gidilmiş idi. Bu noktada her ne kadar tüketimi düşük serbest tüketicilerden özellikle mesken kullanıcılarının abone tüketici kavramına oldukça yaklaştığını kabulü gerekir ise de ikili anlaşmalar ile enerji tedariki sağlayan söz konusu kullanıcıların tam olarak abone tüketici olarak kabulü mümkün görünmemektedir.

Tüketimi düşük serbest tüketicilerin çok büyük bir kısmının hala ticarethane, sanayi alanlarında faaliyet gösteren daha büyük ölçekli kullanıcılar olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca söz konusu kullanıcıların seçtikleri tedarikçi ile müzakere ederek ikili anlaşmalar yolu ile enerji tedariki sağladığı ve ikili anlaşmaların mahiyetinin abonelik sözleşmesinden çok satım sözleşmesine yaklaştığı ifade edilmelidir. Söz konusu kullanıcıların ödediği bedel ve ödeme dönemi hala taraflarca belirlenmekte olup, tüketimi düşük serbest tüketicinin bir yıllık akdettiği sözleşmenin bedelini sözleşme sonunda tek seferde ödemesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.

Belirtmek gerekir ki özellikle serbest tüketici limitinin oldukça düştüğü ve yakın gelecekte piyasadaki kullanıcıların tamamının serbest tüketici olarak kabul edileceği göz önünde bulundurulduğunda mevcut düzenlemeler tüketicilerin korunması açısından yetersiz kalmaktadır. Serbest olmayan tüketicilerin dolayısıyla perakende satış sözleşmelerinin ortadan kalktığı dönemde özellikle mesken grubuna ait tüketimi düşük tüketiciler yönünden ayrıca düzenlemeler yapılması ve bunların akdedeceği ikili anlaşmaların abonelik sözleşmesi niteliğine kavuşturulması kaçınılmaz olacaktır.

Bu nedenle kanaatimizce serbest ve serbest olmayan tüketici ayrımı yerine TKHK ve genel hukuk terminolojisine uygun bir tüketici kavramı ışığında konun ele

alınması gerekmektedir. Bu noktada TKHK kapsamında tüketici sayılan özellikle mesken kullanıcılarının akdedeceği anlaşmaların ikili anlaşmalardan ayrıştırılması ve yeni bir sözleşme türü olarak düzenlenmesi önem arz etmektedir. AB direktiflerine benzer şekilde[223] EPDK tarafından da tüketicilerin yapacağı enerji tedarikine ilişkin sözleşmelerde yer alması gerekli asgari hususları içeren, tüketicinin korunmasını sağlayan bir sözleşme taslağının hazırlanması yahut EPDK onayına tabi tutulması gerekmektedir.

Tüketicinin şartları müzakere edebilmesi yahut serbest piyasada dilediği tedarikçiden enerji temini sağlaması kısıtlanmadan ancak tedarikçilerin uyacakları asgari kurallar gözetilerek bir çalışma yapılması ilerleyen süreç için faydalı olacaktır. Böylece tüketicinin korunmasının yanı sıra tedarikçi seçme hakkı korunacak, bilgilendirilme mekanizmasının da işletilmesi ile rekabet şartlarının oluştuğu daha serbest bir piyasa mümkün kılınabilecektir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki söz konusu düzenlemeler yapılıncaya dek tüketicinin korunması amacı ile abone tüketiciler açısından yapılan açıklamalar mahiyeti uygun düştüğü ölçüde tüketimi düşük serbest tüketici olan mesken tüketicileri yönünden de geçerli olabilecek yahut kıyasen uygulanabilecektir.

[223] DÖĞERLİOĞLU IŞIKSUNGUR, 242-244.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ELEKTRİK PİYASASI KARŞISINDA TÜKETİCİNİN DURUMU VE KORUNMASI

§9- TÜKETİCİNİN KORUNMASI

I. Tüketicinin Korunma Nedenleri

Tüketicinin korunması kavramı eski çağlardan beri var olan bir kavram ise de üretimin artması ve pazar ekonomisinin gelişmesi ile önemi giderek artmış daha çok tartışılmaya başlanmıştır. [224] Sanayileşme ile birlikte toplum düzeni değişmiş, üretimden ziyade tüketime yönelen yeni toplum düzeni sebebi ile arz edilen mal ve hizmetler çeşitlenmiştir. Mal ve hizmetlerin çeşitlenmesi beraberinde profesyonelleşmeyi ve örgütlenmeyi getirmiştir.

Ancak tüketici açısından durum tersi yönde ilerlemiş, sunulan pek çok mal ve hizmet karşısında tüketici yeterli bilgiye sahip olamaz hale gelmiştir. Gerçekten de mal ve hizmet üretimindeki artış, bunların kalitelerindeki önemli farklılıklar, global ekonominin giderek büyümesi tüketicileri karar veremez hale getirmiş, ekonomik yönden savunmasız kalmalarına ve sağlık yönünden büyük tehlikelerle karşılaşmalarına sebep olmuştur.

Tüketicinin doğru seçim yapmasını zorlaştıran etkenlerden biri, bilgi eksiklikleri sebebi ile fiyat kalite karşılaştırması yapmalarının güçleşmesi olarak ortaya çıkmıştır. Artan ürün çeşitliliği ve aldatıcı reklamların da etkisi tüketicileri şaşırtıp karar

[224] AKİPEK, Şebnem, Tüketici Kredisi, Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1998, s. 57.

vermelerini daha da zorlaştırmaktadır.[225] Tüketici esasen satın alma konusunda neredeyse hiçbir eğitim görmediğinden sadece izlediği, okuduğu yahut duyduğu hususlar ile bilgi birikimini oluşturmaktadır. Ancak tüketicinin ihtiyaçları neredeyse sınırsızdır ve hayatının her alanında ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple tüketicinin ihtiyaçları ile paralel şekilde bilgi sahibi olması pek de mümkün görünmemektedir. Bu durum tüketicilerin sıklıkla yanlış tercihler yapmasına neden olmaktadır.

Tüketicinin korunması ihtiyacını ortaya çıkaran nedenlerden biri de üretici ve tüketici arasındaki ilişkinin giderek zayıflamasıdır. Tüketici eskiden ürünü doğrudan üreticiden alırken günümüzde hızla artan nüfus ve üretim sebebi ile böyle bir imkana sahip bulunmamaktadır. Hatta tüketici çoğu zaman aldığı malın menşeini dahi bilmemektedir. Karşılıklı ilişkide tüketici ile arasında oluşan güven sebebi ile dürüst davranma eğiliminde olan üretici ise söz konusu ilişki ortadan kalktığından mal yahut hizmet hakkında rahatlıkla aldatıcı bilgiler verebilmektedir.

Ayrıca üreticilerin mali ve örgütsel açıdan tüketicilere oranla daha avantajlı olması korunmayı gerektiren bir diğer neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten de mali açıdan tüketiciye kıyasla daha güçlü olan üreticiler menfaatlerini her alanda koruyabilmekte aynı zamanda bu amaçla kendi aralarında da kolaylıkla örgütlenebilmektedirler. Hatta kimi zaman üreticilerin ekonomik ve sosyal politikalara etki edebildiği, ekonomiye yön vererek kendi aralarında tekelleşebildiği dahi görülmektedir.[226] Ancak tamamen birbirinden bağımsız olan tüketicilerin örgütlenmesi her zaman çok da kolay olamamaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımındaki dengesizlikler ve tüketici bilincinin yeterince gelişmiş olmaması da tüketicinin korunmasının önemini arttırmaktadır. Bu gibi ülkelerde aran enflasyon sürekli fiyat artışlarını beraberinde

[225] AKİPEK, Tüketici Kredisi, s. 58
[226] KAYALI, s. 24.

getirmekte, buna paralel olarak ise tüketicinin alım gücü ve aldığı ürünün kalitesi giderek azalmaktadır.

Tüm bu gelişmeler aynı zamanda satıcı ve tüketici arasındaki dengenin bozulmasına sebep olmaktadır. Zira artık sanayileşmiş, organize olmuş, örgütlü, maddi güce egemen, profesyonelleşmiş satıcıların karşında örgütlenme bilinci bulunmayan, maddi bakımdan güçsüz ve bilgi bakımından yeterli birikime sahip olmayan tüketiciler oluşmaya başlamıştır. [227]

Ortaya çıkan bu yeni durum taraflar arasındaki güç dengesini satıcılar lehine bozmuş, sözleşme özgürlüğü ilkesinin dayanağı olan "taraflar arası eşitlik" ten söz edilemez olmuştur. Bu durum karşısında ilişkinin zayıf tarafı olan tüketicinin korunması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

II. Tüketicinin Korunması Kavramının Gelişimi

"Tüketicinin korunması" kavramı ilk olarak on dokuzuncu yüzyılda ABD'de tartışılmaya başlanmış, ilk tüketiciyi koruma kanunu 1872 yılında çıkartılmıştır. Ardından 1962 yılında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı J.F. Kennedy tarafından "güvenlik hakkı", "bilgi edinme hakkı", "seçme hakkı ve temsil edilme hakkı", "sesini duyurma hakkı" olmak üzere dört temel başlıktan oluşan "tüketici hakları bildirgesi" açıklanmıştır.

AB'de de benzer olarak tüketicilerin sorunlarına ilişkin düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmış ve "Tüketicinin Korunması ve Bilgilendirilmesi Politikası Hakkında Birinci Program"1975 yılında uygulamaya konulmuştur. Beş yıllık bir süre için öngörülen "Birinci Program"da büyüyen pazarda güçlü bir şekilde örgütlenmiş üretim

[227] KOCA, s. 12 vd.

ve dağıtım gruplarının pazar dengesini tüketici aleyhine bozduğu ve bozulan dengenin yeniden sağlanabilmesi için özel düzenlemeler yapılması gerektiği vurgulanmıştır.[228]Bir tür tüketici hakları beyannamesi niteliği taşıyan Birinci Programda tüketicinin korunmaya değer menfaatleri beş temel hak kapsamında ele alınmıştır. Bunlar; "tüketicinin sağlığının ve güvenliğinin korunması hakkı", "tazmin edilme hakkı", "temsil edilme hakkı", "bilgilendirilme ve eğitim hakkı" ve "ekonomik çıkarlarının korunması hakkı" olarak belirlenmiştir.[229]Ayrıca tüketicinin korunması amacıyla kısa ve orta vadeli tedbirler ve hedefler belirlenmiş olup AB tüketici hakları gelişmeye devam etmektedir.[230]

Birleşmiş Milletler tarafından da tüketicinin uluslararası boyutta korunması için çalışmalar başlatılmış ve 1985 yılında "Tüketicinin Korunmasına İlişkin Temel Esaslar" deklarasyonu üye devletlerin oybirliği ile imzalanmıştır. Böylece sekiz temel tüketici hakkını içeren "Tüketici Hakları Evrensel Beyannamesi" ortaya çıkmıştır. Söz konusu sekiz tüketici hakkı; "temel ihtiyaçların karşılanması hakkı (the rigt to satisfaction of basic needs)", "güvenlik ve güven duyma hakkı (the right to safety)", "seçme hakkı (the right to choose)", "bilgilendirilme hakkı (the right to be informed)", "tüketicinin eğitim hakkı (the right to consumer education)", "tanzim edilme hakkı (the right to

---

[228] *"Toplulukta bu problem 1975 yılında şu sözlerle yansıtılmıştır: Geçmişte küçük yerel piyasada bireysel bir alıcı olan tüketici, günümüz piyasasında, reklam kampanyalarının ve güçlü şekillerde örgütlenmiş olan üretici ve dağıtıcı grupların uyguladıkları baskının hedefi olarak başlı başına bir unsur halini almıştır. Üretici ve dağıtıcılar, piyasa koşullarını belirlemede tüketicilere oranla, çoğunlukla daha fazla şans sahibidirler. Ayrıca, birleşmeler, karteller ve rekabeti etkileyen belirli tek taraflı sınırlamalar da tüketicinin zararına olarak dengesizlik yaratmışlardır. Ticari uygulamalar, sözleşme koşulları, tüketici kredileri ve rekabet kavramında hep bu hızlı gelişim ve değişimin içinde yer almışlardır. İşte tüm bu değişimler yukarıda anlatılan dengesizliğe kaynaklık etmiştir."* (ULAŞ KISA, Seda, "Avrupa Topluluk Hukukunda Tüketici Hakları ve Tüketicinin Korunması", Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul, 2000, s. 1162'den naklen.)

[229] SİRMEN, Lale, "Tüketici Hukukunun Amacı ve Özellikleri", Aydın ZEVKLİLER'e Armağan, C.III, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi S. 8 Özel Sayı, s.2466.

[230] AB mevzuatındaki gelişmeler ile kısa ve orta vadeli planlar hakkında detaylı bilgi için bkz. YILDIZ, Ramazan, Tüketicinin Korunması ve Temsili Açısından AB ve Türkiye Karşılaştırması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.

redress)", "sesini duyurma ve temsil hakkı(the right to be heard)", "sağlıklı bir çevreye sahip olma hakkı (the right to a healthy environment)" olarak belirlenmiştir.

III. Ülkemizde Tüketicinin Korunmasına İlişkin Süreç

A. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Kavramsal olarak bugünkü karşılığı ile ele alınmamış olsa da ülkemizde tüketicinin korunması düşüncesinin Selçuklu ve Osmanlı dönemine dayanan bir geçmişi olduğu görülmektedir. Söz konusu dönemde tüketicinin korunması amacıyla; devlet, esnaf örgütleri ve şehrin ileri gelenlerinden oluşan üçlü bir yapıdan yararlanılmıştır.[231]

Devlet adına tüketicinin korunması görevi ihtisap ağaları tarafından sağlanmıştır. Önceleri kadılar tarafından yürütülen bu görev daha sonra muhtesip adı verilen belediye görevlilerince yürütülmüştür. İhtisap ağaları pazar denetimi yaparak fiyatların halkın alım gücünü aşmamasını sağlamak görevini üstlenmiştir. [232]

Temeli Selçuklu dönemine dayanan esnaf örgütlenmeleri ise ahi birlikleri olarak adlandırılmıştır. Ahi birlikleri meslek ahlakına ve dini kurallara bağlılık göstererek sağlam ve düzenli bir toplum yapısı sağlanması için faaliyet göstermişlerdir. Aynı zamanda tüketiciler ile iyi bir ilişki sürdürmeyi kendilerine amaç edinmişlerdir. [233]Doğruluk, dürüstlük ve cömertlik gibi şartlar öngören bu yapılanma esnafların öz denetimini de oluşturmuştur.[234]

---

[231] AKTOPRAK, Pelin, Türk Hukukunda ve Avrupa Birliği Hukukunda Tüketicinin Korunması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, İzmir, s. 7.

[232] KOCA, s. 7, AKİPEK, Türk Hukuku, s. 94.

[233] AKİPEK, Türk Hukuku, s. 94.

[234] KOCA, s.7.

On dokuzuncu yüzyıla kadar etkili biçimde uygulanan bu mekanizma Osmanlı İmparatorluğunun giderek zayıflaması ve başlayan çöküş süreci ile etkisini yitirmiştir.

B. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Cumhuriyetin ilk yıllarında savaşın etkilerinin silinmesine ve yeni bir devlet düzeni kurulmasına öncelik verilmiştir. Bu sebeple uzun zaman tüketici hakları ile ilgilenilememiştir. Yine de kamu düzenine ilişkin düzenlemeler yapılırken dolaylı da olsa tüketicileri koruyan bir takım düzenlemeler yapılmıştır.[235]

Tüketicinin korunması konusu çağdaş anlamda ilk kez 1970'li yıllara gelindiğinde ele alınmıştır. 1971 yılında ilk tüketicinin korunmasına ilişkin kanun tasarısı hazırlanmış ancak gündeme alınmayarak kadük olmuştur.

1980'li yıllara gelindiğinde tüketicinin korunması alanında oldukça önemli bir gelişme yaşanmıştır. 1982 Anayasası ile ilk kez bir madde tamamen tüketicilere ayrılmış ve devlete tüketicileri koruma görevi verilmiştir.[236] Bu sayede tüketiciler ile ilgili çalışmalar hızlanmıştır.

1990'lı yıllarda tüketicilerin bilinçlenmesi, tüketici örgütlerinin ortaya çıkması ve AB müktesabı ile uyum çalışmaları tüketicinin korunmasına yönelik çalışmaları hızlandırmıştır. Bu kapsamda mevzuatımızdaki ilk tüketicinin korunmasına yönelik özel kanun olan 4077 sayılı "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun" 8 Eylül 1995'te uygulamaya konulmuştur. Kanun tüketicinin korunmasına ilişkin düzenlemeleri tek çatı altında toplamış, dönemi için önemli kazanımlar sağlamıştır. Yine Kanun ile ayıplı olarak sunulan mal ve hizmetler, kapıdan satışlar, taksitli ve kampanyalı satışlar, satış

[235] Yapılan düzenlemelere ilişkin detaylı bilgi için bkz. AKİPEK, Türk Hukuku, s. 96.

[236] 1982 Anayasasının "Tüketicinin Korunması" başlıklı 172. Maddesi şu şekildedir ; " Devlet, tüketiciyi koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder."

sonrası hizmetleri, tüketici kredisi, kalite denetimi, tüketicinin eğitimi gibi konularda esaslar ve yaptırımlar belirlenmiştir.[237] Zamanla içerisinde TKHK'da ortaya çıkan eksikliklerin giderilmesi amacı ile 4226 sayılı Kanun ve 4703 sayılı Kanun ile TKHK'nın bazı maddeleri değiştirilmiştir. Ancak zamanla gelişen ve değişen tüketici ihtiyaçları ve AB mevzuatı ile uyum çalışmaları sebebi ile 6502 sayılı THK ile 4077 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Halen yürürlükte bulunan 6502 sayılı Kanun ve alt mevzuatı günümüzde tüketicinin korunması hususundaki "sosyal koruma normları içeren" temel metin niteliğindedir. [238]

§10- ELEKTRİK PİYASASI KARŞISINDA TÜKETİCİLERE VE TÜKETİCİLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER İLE TÜKETİCİNİN HAKLARI

I. Genel Olarak

Elektrik piyasasında tüketicinin korunması görevi EPDK'ya verilmiştir. EPDK 4628 sayılı "Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun"un 9/2-a hükmü ve EPK çerçevesinde elektrik piyasasında tüketicinin korunmasından sorumlu tutulmuştur. EPDK'nın düzenleme yapma yetkisinin yanı sıra

[237] AKTOPRAK, s.10.

[238] *"Kanun koyucular, hukuki ilişkinin tarafları arasına adaleti, eşitliği sağlamaya yönelik olarak ihdas ettikleri düzenleyici nitelikteki normların bazı durumlarda toplumsal adaleti sağlamakta yeterli olmadığını, zira güçlünün kendi koşullarını zayıfa kabul ettirdiği bir ortamda adalet ve eşitlikten bahsedilemeyeceğini görerek, özel hukuka hakim olan sözleşme özgürlüğü ilkesine müdahale etmişler ve sözleşmenin zayıf tarafını korumak amacıyla nispi emredici nitelikte kurallar ihdas etmişlerdir. Kanun koyucuların hukuki ilişkinin zayıf tarafını korumak amacıyla yürürlüğe koydukları nispi emredici kurallara literatürde sosyal koruma normları adı da verilmektedir."*(OZANOĞLU, Hasan Seçkin, Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Maddî Anlamda Uygulanma Alanı), AHFD., C. 50, Ankara, 2001, s. 57 dn.6 dan naklen)

yaptırım uygulama yetkisi de bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda elektrik piyasasında tüketicinin korunması bakımından önemli bir aktör olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.[239] Bu kapsamda EPDK tarafından elektrik piyasasında tüketicinin korunması için düzenlemeler yapılmaktadır.

Ayrıca çalışma konumuz abone tüketicilere ilişkin olduğundan, söz konusu tüketiciler TKHK'nın öngördüğü koruma hükümlerin de yararlanabilecektir. Bu kapsamda Ticaret Bakanlığı'na bağlı Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü de tüketicilerin korunmasından sorumlu olan bir diğer kurumdur.

Bu kapsamda gerek elektrik piyasası mevzuatı gerekse tüketicinin korunmasına ilişkin genel hükümler çerçevesinde elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinde tüketicinin sahip olduğu haklar detaylı olarak incelenecektir.

II. Hizmete Erişim Hakkı

Elektrik enerjisi teminin bir kamu hizmeti ve evrensel hizmet olduğu göz önünde bulundurulduğunda her bireyin söz konusu enerjiye erişim hakkı olduğu tartışmasızdır. Bu sebeple elektrik piyasası mevzuatında sözleşme yapma zorunluluğunun[240] yanı sıra abonenin hizmete erişim hakkı ile ilgili pek çok düzenlemeye yer verilmiştir. Ayrıca ilgili mevzuatın TKHK ve alt mevzuatı ile de uyumlu olduğu görülmektedir.

Abonenin elektrik enerjisi temini sağlayabilmesi için öncelikle talepte bulunulan kullanım yerine ait bağlantı anlaşmasının mevcut olması gerekmektedir. Bağlantı anlaşması abonenin *"dağıtım sistemine bağlantı yapması için yapılan genel ve özel hükümleri içeren anlaşma"* olarak tanımlanmıştır (EPK m.3).

[239] KIL, İlker Fatih, "Elektrik Piyasasının Regülasyona Tabi Olmasının Tüketici Hakları Bakımından Hukuki Neticeleri", Enerji Uzmanları Dergisi, Ankara, Ocak Şubat 2015, s. 63.
[240] Bkz. §6, II.

Dağıtım şirketi bağlantı taleplerini eşit ve taraflar arasında ayrım gözetilmeksizin karşılamak zorundadır. [241] Bağlantı talepleri dağıtım şirketi tarafından dağıtım sisteminin mevcut durumu göz önünde bulundurularak değerlendirilir ve uygun bulunması halinde [242] bağlantı anlaşması imzalanır (EPBSKY m. 10/A).Dağıtım sistemine bağlanan kullanıcı Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği uyarınca belirlenen tarife kapsamında alınan bağlantı bedeli öder. Bağlantı anlaşması her abonelik için yalnızca bir kere yapıldığından söz konusu bedel anlaşma yapılması ile bir defaya mahsus ödenir ve iade alınamaz. (EPBSKY m. 22).

Bağlantı anlaşması, anlaşmada belirtilen kullanım adresindeki dağıtım sistemine bağlı tesis ve teçhizat mevcut oldukça varlığını sürdürür. Abone değişikliği sebebi ile yeni bir bağlantı anlaşması yapılmasına gerek bulunmamaktadır.[243]

---

[241] 28.01.2014 tarih ve 28896 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Elektrik Piyasası Bağlantı ve Sistem Kullanım Yönetmeliği, m. 4, 02.01.2014 tarih ve 28870 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Elektrik Piyasası Dağıtım Yönetmeliği, m. 6.

[242] Bağlantı taleplerine hangi hallerde olumsuz görüş verilebileceği EPBSKY 4. Maddesi ile düzenlenmiştir. Buna göre *"Gerçek veya tüzel kişilerin, TEİAŞ veya dağıtım şirketi tarafından işletilmekte olan iletim veya dağıtım sistemlerine bağlantısı ve sistem kullanımı hakkında; a) Bağlantı yapılması öngörülen tarihte, bağlantı yapılmak istenen noktada şebekenin teknik özelliklerinin yetersiz olması, b) Bağlantı yapılması öngörülen tesisin projesinde, sisteme bağlantıyla ilgili olarak Elektrik Piyasası Şebeke Yönetmeliği, Elektrik Piyasası Dağıtım Yönetmeliği ve ilgili diğer mevzuatta yer alan standartların sağlanamaması, c) Yapılması istenilen bağlantı ve elektrik enerjisi nakil işleminin kamu hizmeti yükümlülüklerini engellediğinin, TEİAŞ veya dağıtım şirketi tarafından gerekçeleriyle belgelenmesi, ç) Bağlantı yapılması öngörülen tesisin projesi için gerekli olması durumunda, gerilim düşümü, harmonik, elektromanyetik girişim, fliker seviyesi gibi değerlerin, şebekeye giriş veya çıkış noktasında ve iletim ve dağıtım kademelerinde, ilgili mevzuatta belirlenen sınırları karşılamaması durumu) Bağlantı yapılması öngörülen tesisin, sistem elektrik enerjisinin kalitesini, ilgili mevzuatta yer alan standartların dışına çıkarması durumu, e) Rüzgar veya güneş enerjisine dayalı üretim tesisi bağlantı taleplerinde, talep edilen bağlantı noktasına oranla ekonomik açıdan daha uygun ve daha düşük sistem kaybı sağlayan bağlantı noktasının varlığı durumu hariç olumsuz görüş verilemez. (4) TEİAŞ ve dağıtım şirketinin sisteme bağlantı ve sistem kullanımı hakkındaki olumsuz görüşlerinin gerekçelendirilmesi zorunludur. Sisteme bağlantı ve sistem kullanımı hakkındaki olumsuz görüş gerekçelerinin Kurum tarafından yapılan veya yaptırılan inceleme sonucunda Kurul tarafından uygun bulunmaması halinde, TEİAŞ veya dağıtım şirketi, başvuru sahibi ile bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarını imzalamakla yükümlüdür. (5) Sisteme bağlantının, bağlantı yapılması talep edilen nokta itibarıyla bu maddede yer alan koşullardan herhangi biri nedeniyle mümkün olmaması durumunda, TEİAŞ veya dağıtım şirketi tarafından bir başka bağlantı noktası teklif edilebilir."*

[243] EPBSKY, md. 16, Kullanıcının dağıtım sistemine bağlı tesis ve teçhizatını sistemden ayırma ve dağıtım sistemini kullanımını sona erdirme hakkı saklıdır. Ayrıca Kullanım amacıyla sınırlı bir süre için, dağıtım sistemine geçici bağlantı hallerinde de süre sonunda bağlantı anlaşması sona erer.

Bağlantı anlaşması tek başına elektrik temini için yeterli olmamaktadır. Bunun yanı sıra abonenin, enerji sağlanması ile hizmet alımına ilişkin olarak "görevli perakende satış şirketi "ile bir de "perakende satış sözleşmesi" imzalaması gerekmektedir.

Perakende satış tarifesi veya son kaynak tedarik tarifesinden elektrik enerjisi temin etmek isteyen kişiler, bölgesinde görevli olan tedarik şirketine şahsen, internet yolu ile yahut telefon ile başvurabilir (EPTHY m.21).Başvuruda aboneden; kimlik bilgilerini, kullanım sağlanacak yerin bilgilerini, kullanım amacını beyan etmesi istenir. Perakende satış sözleşmesi başvurusunda bulunan abonenin "kimlik fotokopisi, ikametgâh belgesi, tapu fotokopisi, kira sözleşmesi, daha önce kullanımda bulunduğu yerde elektrik borcunun olmadığını gösterir belge" istenmeyeceği mevzuatta açıkça belirtilmiştir.[244] Bu düzenleme ile amaç tüketicinin hizmete erişimini kolaylaştırmaktır. Ancak uygulamada perakende satış şirketlerince özellikle tapu fotokopisi ve kira sözleşmesinin aboneden istendiği görülmektedir.

Perakende satış sözleşmesinin imzalanması aşamasında abone beyanı esas kabul edilmiş ise de sözleşmenin imzalanmasından sonra verilen bilgilerin gerçeğe uygun olamadığına ilişki Şirket'e herhangi bir şikayet ulaşması halinde, aboneye bilgilerin gerçeğe uygunluğunu kanıtlaması için bildirim yapılır. Söz konusu bildirimde 10 iş günü içerisinde talebi yerine getirmemesi halinde sözleşmenin iptal edileceği ve enerjinin kesileceği ihtar edilir. Abonenin verilen süre içerisinde beyanının gerçeğe uygunluğunu ispatlamak için herhangi bir belge sunmaması halinde ise gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu kabul edilerek sözleşmesi sonlandırılır (EPTHY m. 21).

[244] EPTHY, md. 21. Her ne kadar beyanın esas olduğu kabul edilmiş ise de beyan edilen kimlik bilgileri, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün kurumsal internet sitesi üzerinden T.C. kimlik numarası doğrulaması yoluyla veya başvuru sahibinin nüfus cüzdanı istenip doğrudan kontrol edilerek teyit edilebilir .

Mevzuatta belirlenen şartları taşıyan başvuruların görevli tedarik şirketi tarafından aynı gün içerisinde sonuçlandırılması ve dağıtım şirketine bildirimde bulunulması gerekir.[245]Son kaynak tedarikinde ise perakende satış sözleşmesi elektrik enerjisinin temininin başladığı tarihte kurulur ve yürürlüğe girer. Bu durumda sözleşmenin imzalanmamış olması usulsüz kullanım olarak değerlendirildiğinden görevli tedarik şirketinin tüketiciye son kaynak tedariki kapsamında enerji teminine başladığını ve perakende satış sözleşmesinin tarafı olduğunu 2 işgünü içinde bildirmesi, tüketicinin de 10 işgünü içerisinde güvence bedelini ödemek ve bilgilerini güncellemek üzere şirkete başvurması gerekmektedir(EPTHY m. 21/7). Ancak uygulamada görevli tedarik şirketleri tarafından tüketicilere gerekli bildirimlerin yapılmadığı görülmektedir.

Sözleşmenin aslı görevli tedarik şirketi tarafından saklanır, "aslının aynıdır" ifadesi ile onaylanmış bir nüshası ise aboneye sunulur. Ancak sözleşmenin "son kaynak tedariki" kapsamında taraflardan birinin isteği ile imzalanması halinde sözleşmenin onaylanmış bir nüshası *"sözleşme yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 15 iş günü içerisinde"* tüketiciye iletilir (EPPSS m.27).

Perakende satış sözleşmeleri genel olarak belirsiz süreli olarak yapılır ancak bu durumun istisnası geçici kullanım amaçlı bağlantılardır. TKHK ve Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği hükümleri ile uyumlu olarak aboneye, sebep belirtmesine yahut tazminat ödemesine gerek olmaksızın dilediği zamanda sözleşmeyi sonlandırma imkanı tanınmıştır. Sonlandırma başvurusunun işlemi kolaylaştırmak için internet üzerinden yahut yazılı olarak yapılması mümkün kılınmıştır(EPTHY m.

[245] EPTHY md. 22. İnternet ya da telefon ile yapılan başvurularda ise sözleşme ve ilgili belgeler tüketicinin talebine uygun iletişim veya ulaşım aracıyla aynı gün tüketiciye gönderilmesi ve tüketicinin imzaladığı işbu sözleşmenin görevli tedarik şirketine ulaştığı gün içerisinde başvuru sonuçlandırılması gerekmektedir. İnternet ya da telefon ile başvurulması halinde; sözleşmenin imzalanması çerçevesinde başvuru sahibine, talebi üzerine sağlanan kurye, kargo ve benzeri sağlanacak kolaylıklar karşılığında oluşan maliyetler, ilgili başvuru sahibi tarafından karşılanır. Ancak bu kapsamda sağlanacak ek hizmetlerin bedellerinin, önceden görevli tedarik şirketinin internet sitesinde ilan edilmesi zorunludur.

24/2).Başvuruda sözleşmenin sona ermesinin istendiği güne yer verilmesi halinde başvuru tarihi ile istenilen gün arasında en az 5 günlük zaman bulunmalıdır. Belirtilen günden en az 2 gün önce enerjinin sonlandırılmasını sağlamak amacıyla Şirket'in dağıtım şirketine bildirim yapması gerekmektedir. Abone tarafından başvuruda özel bir gün belirtilmemiş ise halinde ise Şirket'in başvurudan sonraki gün sonuna kadar bildirim yapması gerekmektedir. İlgili mevzuatta sözleşmenin, enerji vermenin sonlandırıldığı gün sona ereceği ve bu tarihten sonra gerçekleşecek tüketimlerin bedelinin aboneye yansıtılamayacağı belirtilmiştir (EPTHY m. 24, EPPSS m. 18).

Kullanım yerine ait bir önceki abonelik sonlandırılmamış iken aynı yer için yeni abonelik tesisi talep edilmesi halinde, görevli tedarik şirketi tarafından başvurandan kullanım hakkını ispatlamasını talep edilir. Yeni abonelik tesis etmek isteyen abone kullanım hakkını belgeleyebilir ise görevli tedarik şirketi perakende satış sözleşmesi yapmaktan kaçınamaz(EPTHY m 24/5, 6).

III. Hizmetin Kaliteli ve Sürekli Olmasını Talep Hakkı

Elektrik piyasası oluşturulurken *"elektriğin yeterli, kaliteli, sürekli şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması"* temel amaçlardan birkaçı olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda dağıtım şirketleri ve tedarik şirketlerine mevzuat ile çeşitli yükümlülükler getirilmiştir.

Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde *"dağıtım şirketi ile görevli tedarik şirketlerinin tüketicilerin yeterli, güvenli, sürekli ve kolay bir şekilde hizmet almalarını yerine getirmekle yükümlü"* olduğu vurgulanmıştır. Aynı düzenlemede tedarik şirketinin elektrik kesintileri hariç olmak üzere elektrik enerjisini kesintisiz olarak sağlama yükümlülüğü getirilerek hizmet sürekliliğinin sağlanması hedeflenmiştir(EPTHY m. 38).

Dağıtım şirketlerine, programlı kesintiler hakkında enerjinin kesilmesinden en az48 saat önce olacak şekilde tüketiciyi bilgilendirme yükümlülüğü getirilmiştir (EPTHY m. 56).

Ayrıca "Elektrik Dağıtımı ve Perakende Satışına İlişkin Hizmet Kalitesi Yönetmeliği" [246] ile elektrik enerjisi tedarik sürekliliğinin ve kalitesinin sağlanması ve tüketicinin haklarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Anılan Yönetmelik ile hizmet kalitesi; "tedarik sürekliliği kalitesi", "ticari kalite", "teknik kalite" olmak üzere sınıflandırılmıştır (EDPSİHKY m. 5). Sunulan hizmete ilişkin kaliteden görevli dağıtım şirketi sorumlu tutulurken, perakende satış faaliyeti hakkındaki ticari kaliteden görevli tedarik şirketleri sorumlu tutulmuştur (EDPSİHKY m. 4).

Tedarik sürekliliği kalitesi, elektrik enerjisinin düşük maliyetlerle asgari kesinti süresi ve sıklığı ile sunulabilme kapasitesi olarak ifade edilmektedir. Başka bir anlatımla enerji teminin kesintisiz olarak sağlanması tedarik sürekliliği kalitesi olarak ifade edilmektedir. Dağıtım şirketi tarafından tedarik kalitesi sürekliliğinin "Elektrik Dağıtımı ve Perakende Satışına İlişkin Hizmet Kalitesi Yönetmeliği"nde belirlenen standartlarda sağlanmaması halinde, tüketiciye Yönetmelikte belirlenen süre ve sayıya göre tazminat ödenmesi yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu kapsamda tazminat ödenmesi, kesintiler sebebi ile tüketicinin teçhizatında oluşan zararların giderilmesine yönelik talep hakkını ortadan kaldırmaz(EDPSİHKY m. 16).

İlgili şirketlerin enerji teminini kesintisiz olarak aboneye sunma yükümlülüğü genel kural olmakla birlikte bu durumun istisnasını mücbir sebepler

[246] 21.12.2012 tarih ve 28504 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

oluşturmaktadır.[247]Genel hukuk kuralları gereği mücbir sebep illiyet bağını kesen ve borçluyu sorumluluktan kurtaran bir kurtuluş yoludur. Mücbir sebep kavramına Borçlar Kanununun çeşitli hükümlerinde yer verilmiş ise de bir tanımı yapılmamıştır. Doktrin ve uygulamayı göz önünde bulundurarak mücbir sebebi; önceden tahmin edilmesi ve karşı konulması imkanı bulunmayan, mutlak ve kaçınılmaz bir biçimde borcun ihlaline neden olan dış kaynaklı olağanüstü olaylar olarak tanımlamak mümkündür. [248] Borçlu sözleşmeye aykırı davranışın bir mücbir sebep halinden kaynaklandığını ispatlarsa sorumluluktan kurtulabilir. Mücbir sebepleri genel ve özel mücbir sebepler olarak ikili bir ayrıma tabi tutmak da mümkündür. Mücbir sebebin tanımında belirtilen unsurları taşıyan, doğal afetler, kitlesel olaylar, salgın hastalık, yaygın terör hareketleri, savaş hali gibi olaylar genel mücbir sebepler olarak adlandırılabilir. Bunların yanında sözleşmeden doğan borçlarda, tarafların genel mücbir sebepler dışında özel bazı umulmadık sebepleri de mücbir sebep olarak kabul etmeleri mümkündür. [249]

Elektrik piyasası yönünden mücbir sebep olarak kabul edilen hallerin neler olduğu Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde belirtilmiştir.[250] Söz konusu mevzuata göre bir durumun mücbir sebep olarak kabul edilebilmesi için; öngörülemez olması, gereken dikkat ve özen gösterilmiş, bütün önlemler alınmış olsa dahi olayın önlenemeyecek olması ve olay sebebi ile borcun ifa edilemez hale gelmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca tahdidi olmamak üzere; *"doğal afetler ve salgın hastalıklar, savaş, nükleer ve kimyasal serpintiler, seferberlik halleri, halk ayaklanmaları, saldırı, terör hareketleri ve*

[247] ÖKTEM ÇEVİK, s. 47.
[248] EREN, s. 518.
[249] KILIÇOĞLU, s. 642-643.
250Ayrıca Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinin 31. maddesinde de *"Perakende satış sözleşmesi taraflarından herhangi biri; perakende satış sözleşmesi ile bu Yönetmelik kapsamındaki herhangi bir yükümlülüğünü 2/11/2013 tarihli ve 28809 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde düzenlenen mücbir sebepler nedeniyle yerine getiremediği takdirde, mücbir sebep olayının ya da etkilerinin devam ettiği ve yükümlülüğün yerine getirilmesini engellediği süre boyunca, etkilenen yükümlülükler askıya alınır."* düzenlemesi ile mücbir sebep halinden bahsedilmiştir.

sabotajlar, grev, lokavt veya diğer memur ve işçi hareketlerinin mücbir sebep olarak değerlendirileceği" düzenlenmiştir(EPLY, m. 35). Mücbir sebep halinin ortaya çıkması durumunda ilgili şirketin başvurusu halinde EPDK mücbir sebebin etkileri giderilinceye kadar yükümlülükleri erteleyebilir, askıya alabilir.

Ayrıca perakende satış sözleşmesinin 14. maddesinde de Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde düzenlenen mücbir sebep hallerinde olayın yahut etkilerinin sürdüğü süre boyunca, söz konusu yükümlülüklerin askıya alınacağı belirtilmiştir. Sözleşmede yer alan düzenlemenin mevzuat hükmü esas alınarak düzenlendiği görülmektedir. Bu durumda mücbir sebep halleri sebebi ile enerji teminin kesintiye uğratılmasının sözleşmenin karşı tarafı olan şirketin inisiyatifinde bulunmadığı, sorumluluğun ortadan kalkabilmesi için EPDK'nın kararına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. EPDK tarafından mücbir sebep olarak değerlendirilen durumlarda ise ilgili şirketin tedarik kalitesi sürekliliğini gerektiği gibi sağlamadığından bahisle "Elektrik Dağıtımı ve Perakende Satışına İlişkin Hizmet Kalitesi Yönetmeliği"nde öngörülen tazminatları ödeme yükümlülüğünün kalmayacağını belirtmek gerekir.

Teknik kalite *"dağıtım sisteminin tüketicilerin talebini; gerilimin frekansı, genliği, dalga şekli ve üç faz simetrisi açısından kabul edilebilir değişim sınırları içerisinde kesintisiz ve kaliteli bir şekilde karşılayabilme kapasitesi olarak"* tanımlanmıştır(EDPSİHKY m.21).Dağıtım şirketlerinin teknik kaliteye ilişkin sorumlulukları "Elektrik Dağıtımı ve Perakende Satışına İlişkin Hizmet Kalitesi Yönetmeliği"nin 23 üncü maddesinde düzenlenmiştir. Anılan düzenlemeyle; teknik kaliteye ilgili şikâyetlerin incelenmesini sağlamak için abonelere, dağıtım şirketinden ölçüm talebinde bulunma hakkı tanınmıştır. Teknik kalite parametrelerinin bozulmasında tüketicinin hatası bulunmaması yahut yapılan ölçüm sonucu teknik

kalitenin mevzuatta belirlenen değerin altında kalması halinde dağıtım şirketinin aboneden ölçüm hizmeti için bedel talep etmesi mümkün değildir.[251]

Ticari kalite; bağlantı anlaşması çerçevesinde hizmet veren dağıtım şirketleri ile perakende satış sözleşmesi çerçevesinde hizmet veren tedarik şirketlerinin, hizmeti sunarken gerçekleştirecekleri faaliyetleri EPDK'nın belirlediği standartlara uygun olarak gerçekleştirilebilmesi kapasitesidir (EDPSİHKY m.18). Dağıtım ve tedarik şirketleri yerine getirmekle yükümlü oldukları asgari standartları ihlal ederlerse Yönetmelikte belirlenen şartlarda, abonenin başvurusu ile tazminat ödemek zorunda kalabileceklerdir.[252] Ancak belirtmek gerekir ki ticari kalitenin ihlali halinde abonelere ödenecek tazminatlar oldukça düşük miktarlı olup caydırıcılıktan uzaktır. Bu sebeple regülasyon kurumu tarafından caydırıcılığı daha yüksek tazminatlar belirlenmesi tüketicinin korunması açısından faydalı olacaktır. Ayrıca oldukça farklı düzenlemeleri barındıran elektrik piyasası mevzuatında, tüketicinin haklarının neler olduğu konusunda yeterli bilgisi olduğunu söylemek hala mümkün değildir. Bu sebeple ticari kalite bakımından ihlal gerçekleşmesi halinde tüketiciye ödenecek tazminat açısından başvuru şartı aranması kanaatimizce uygun olmamıştır. [253]

IV. Ayıplı İfa Karşısında Zararlarının Tazminini Talep Hakkı

Ayıp genel olarak satılan mal yahut sunulan hizmetin mevcut vasıflarının, taşıması gereken vasıflarda olmamasını ifade eder.[254] Bu tanımdan yola çıkarak elektrik piyasasında, elektrik enerjisinin aboneye sunumu sırasında gereken hizmet kalitesi standartlarını taşımaması halinde ayıplı ifadan söz etmek mümkün olacaktır. Bu

[251] http://www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/12-3/elektrik, son erişim 12.03.2019.
[252] Detayı için bkz. EDPSİHKY md. 19.
[253] Benzer düşünce için bkz. ALMA, Hasan, "Elektrik Piyasasında Ticari Kaliteye İlişkin Tüketici Hakları", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Ekim- Aralık 2013, s. 39.
[254] ARAL/AYRANCI, s. 119, YAVUZ/ACAR/ ÖZEN, s. 67.

kapsamda abonenin, dağıtım şebekesinden kaynaklanan sebeplerle (elektrik kesintisi, voltaj dalgalanması, şebekeye yüksek voltajda elektrik verilmesi vb.) teçhizatında oluşan zararlar yönünden ayıplı ifa sebebi ile tazmin isteme imkanı bulunmaktadır.

Elektrik Piyasası Kanununda *"elektrik enerjisinin kalitesizliğinden veya kesintilerinden kaynaklanan zarar ve hasarların tazmini hususunun çıkarılan yönetmelik ile düzenleneceği"* belirtilmiştir (EPK m. 17/8). Bu hükme dayanılarak "Elektrik Dağıtımı ve Perakende Satışına İlişkin Hizmet Kalitesi Yönetmeliği"nde abonenin uğradığı zararların tazminine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Buna göre, dağıtım şebekesinden kaynaklanan sebeplerle tüketicinin teçhizatında ortaya çıkan hasardan kaynaklanan zararın tazmini için tüketicinin *"zararın ortaya çıktığı tarihten itibaren 10 iş günü içerisinde"* dağıtım şirketine başvurulması gerekmektedir(DPSİHKY m. 26/1). Bu noktada zararın tüketicinin hatasından kaynaklanmaması önem taşımaktadır. Başvurunun ardından dağıtım şirketince10 iş günü içerisinde; hasarın niteliği, hasarın oluşmasında kullanıcının etkisi bulunup bulunmadığı, hasarın gerçekleştiği saatlerde meydana gelen kesinti, arıza, dalgalanma gibi hususlarda inceleme ve değerlendirme yapılarak hasarın dağıtım şebekesinden kaynaklanıp kaynaklanmadığının tespiti yapılır. Başvurunun haklı bulunmaması halinde haklı bulunmama nedenleri dayanakları ve gerekçeleri ile birlikte tüketiciye bildirilir. Başvurunun haklı bulunması halinde zararın tazmini için gerçekleştirilecek işlemler kullanıcıya bildirilir. Bu durumda dağıtım şirketi, teçhizatın tamirini yahut tamir masraflarını üstlenmeyi tercih edebilir. Tamir masraflarını ödemeyi tercih etmesi halinde tüketiciyi anlaşmalı olduğu servislere de yönlendirebilir. Bu noktada dağıtım şirketine tüketicinin teçhizatına ilişkin garanti haklarını koruyacak şekilde hareket etme yükümlülüğü getirilmiştir. Tamir masraflarının, tüketicinin faturayı sunmasından itibaren 3 iş gününde tüketicinin talep ettiği biçimde ödenmesi yahut nakden ödeme

yapılacağının tüketiciye bildirilmesi gerekmektedir. Dağıtım şirketinin tamiratı kendi yapmak istemesi halinde başvurunun haklı bulunduğu tarihten itibaren en geç 10 işgünü içerisinde tamiratın yapılması gerekir (EDPSİHKY m. 26).[255]

Hasar gören teçhizatın kısa sürede çalışır hale gelmesi gerekliyse ve buna ilişkin makul gerekçeler mevcutsa; tüketicinin başvurusu dağıtım şirketi tarafından derhal incelenir ve sonuçlandırılır yahut dağıtım şirketince tüketiciye tamirin gerçekleştirilebileceği servislere ilişkin bilgilendirme yapılır. Yapılan değerlendirme sonucunda tüketicinin talebinin yerinde olduğuna karar verilirse tamir bedeli dağıtım şirketi tarafından aynı usulle tüketiciye ödenir (EDPSİHKY m. 26/6).

Hasar gören teçhizatın tamir edilmesi mümkün değil ise dağıtım şirketi belirlediği rayiç bedeli yahut uygun bulması halinde tüketicinin talep ettiği bedeli tüketiciye öder (EDPSİHKY, m. 26/7).

Tüketicinin tüm bu süreçte dağıtım şirketi tarafından gerçekleştirilen işlemlere ilişkin şikâyetleri mevcut ise EPDK'ya iletebilmesi mümkündür (EDPSİHKY m. 26/8).Ayrıca tüketicinin tüketici hakem heyetine yahut tüketici mahkemesine başvurma yolu da her zaman mevcuttur.

Enerji mevzuatında yer alan düzenlemelerin yanı sıra inceleme konumuz olan abonelerin, TKHK kapsamında da tüketici olarak değerlendirildiği göz önünde bulundurulduğunda söz konusu Kanunun getirdiği korumalardan da yararlanacağı açıktır. TKHK'da ayıplı ifa halinde tüketicinin hakları düzenlenmiştir.

TKHK'da ayıplı mal[256] ve ayıplı hizmetten[257] sorunluluğa ilişkin hükümler ayrı ayrı düzenlenmiştir. Ancak her iki durumda da ayıplı ifa sebebi ile tüketiciye ayıpsız

[255]http://www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/12-3/elektrik, son erişim 12.03.2019.
[256]TKHK'nun 8. Maddesinde ayıplı mal *" tüketiciye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşımaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan mal"* olarak tanımlanmıştır.

misli ile değişim/yeniden ifa, ücretsiz onarım, indirim, sözleşmeden dönme olmak üzere seçimlik haklar tanınmıştır.

Elektrik enerjisinin kullanmakla tükenen yapısı gereği seçimlik hakların bir kısmının elektrik piyasası perakende satış sözleşmeleri yönünde uygulama imkanı bulunmamaktadır. Örneğin elektrik enerjisinin ayıplı ifa sonrası yeniden ifası yahut misli ile değişimi mümkün olamayacaktır. Ayıplı elektriğin tesliminden sonra gerçekleşen her bir ifa yeni edimler niteliğinde olacaktır. Başka bir anlatımla elektrik enerjisi temini bakımından ihlalin bir kez gerçekleşmesi halinde değişim ile telafisi mümkün olmamaktadır.[258]

Ayrıca elektrik enerjisi teminine ilişkin sözleşmelerin sürekli borç ilişkisi doğuran yapısı sebebi ile sözleşmeden dönme seçimlik hakkının kullanılmasına da imkan bulunmamaktadır. Gerçekten de elektrik enerjisinin iade edilebilir bir edim niteliği bulunmadığından sözleşmenin ancak ileriye etkili olarak sonlandırılması mümkün olabilecektir.

Belirmek gerekir ki TKHK'nın tanımış olduğu seçimlik haklar Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinden daha kapsamlı ve tüketicinin korunmasına daha elverişlidir. Her ne kadar yönetmelik elektrik piyasasına özgü olarak hazırlanmış özel bir mevzuat niteliğinde olsa da TKHK da tüketici haklarını düzenleyen özel mevzuattır. Bu noktada herhangi bir ihtilafta kuralların yarışması ilkesi de göz önünde bulundurularak tüketicinin lehine olan düzenlemenin uygulanması kanaatimizce daha

[257] TKHK'nun 13. Maddesinde ayıplı hizmet "*sözleşmede belirlenen süre içinde başlamaması veya taraflarca kararlaştırılmış olan ve objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşımaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan hizmet"* olarak tanımlanmıştır.
[258] AYRANCI, s. 202 vd.

yerinde olacaktır.[259] Kaldı ki Yönetmelik ile Kanunda tüketicilere tanınmış olan hakların daraltılmasının mümkün olmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır.[260]

Elektrik piyasası mevzuatında ayıplı ifa halinde tüketiciye yalnızca onarım sağlanması yahut onarıma ilişkin bedelin karşılanması yönünde bir hak sunulduğu görülmektedir. Bu hakkın kullanımı için ise tüketiciye 10 iş günü gibi kısa bir süre tanınmaktadır. Kanaatimizce tüketicilerin yeterince bilgi sahibi olmadığı son derece karışık ve dağınık bir mevzuat düzenlemesine sahip bir alan olan elektrik piyasası yönünden 10 iş günü oldukça kısa bir süredir. Üstelik TKHK'da tüketicilere çok daha fazla seçimlik hak ve çok daha uzun bir başvuru süresi tanınmaktadır. Genel olarak tüketicinin korunması konusunda TKHK ve ilgili mevzuatla paralel düzenlemeler içeren elektrik piyasası mevzuatında ayıplı ifadan sorumluluk yönünden tüketici haklarını daraltıcı düzenleme yapılması eleştirilmesi ve düzeltilmesi gereken bir husustur. Örneğin elektriğin kalitesi sebebi ile teçhizatı zarar gören tüketicinin söz konusu teçhizatın misli ile değişimini talep etmesi gibi özel düzenlemelere de yer verilmesi tüketici haklarının korunması açısından uygun olacaktır.

V. Bilgilendirilme Hakkı

Herkesin *"haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğu"* Türk Medeni Kanununun 2. maddesinde belirtilmiştir. Dürüstlük kuralı olarak adlandırılan bu ilkenin bir gereği olarak bilgi verme yükümlülüğü, aydınlatma yükümlülüğü dürüstlük kuralının bir parçası olarak karşımıza çıkar.

[259] DALKA OKUMUŞ, s. 120.
[260] AYRANCI, s. 204.

TKHK'da da tüketiciyi aydınlatıcı ve bilinçlendirici önlemleri almak amaçlardan biri olarak belirlemiş, bu kapsamda bilgilendirme yükümlülüğü temel esaslar başlığı altında özel olarak düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre Kanunda yazılı şekilde düzenlenmesi gerektiği belirtilen sözleşmeler ve bilgilendirmelerin *"en az on iki punto büyüklüğünde, açık, sade, okunabilir ve anlaşılabilir bir dilde düzenlenmesi*" zorunluluğu getirilmiştir (TKHK, m. 4).

Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinde de abonenin imzalanan sözleşmenin bir örneği ile abone olduğu tarifeye ilişkin ayrıntıları dilediğinde talep edebileceği ve ücretsiz olarak temin edebileceği belirtilmiştir (ABSY, m. 10).

Elektrik piyasasında da şeffaf bir elektrik piyasası amacı doğrultusunda abonenin bilgilendirilmesi hususuna ilişkin özel düzenlemelere yer verilmiştir. Bu kapsamda Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde dağıtım şirketleri ve tedarik şirketlerine, *"tüketicilerin yeterli, güvenli, sürekli ve kolay bir şekilde hizmet almalarını ve hizmet seçeneklerini öğrenmelerini sağlamak"* ile yeterli ve gerekli bilgilendirme faaliyetlerini gerçekleştirmek görevi verilmiştir (EPTHY m. 56/1).

Bilgilendirme görevi ilgili dağıtım ile tedarik şirketlerinin tüketici hizmetleri merkezleri tarafından yürütülür. Abonelerin bilgilendirilmesi amacıyla ilgili şirket tarafından ücretsiz şekilde broşür dağıtabilir, elektronik posta yahut kısa mesaj gönderilebilir. Yapılacak bilgilendirmelerin aynı zamanda internet sitesinde de kolayca ulaşılır şekilde yer alması gerekmektedir (EPTHY m. 56/2).

Dağıtım şirketi, abonenin talep etmesi durumunda *"her takvim yılı içerisinde iki defadan fazla olmamak üzere, abonenin geçmiş 24 aya yönelik elektrik enerjisi*

tüketimini tek zamanlı veya çok zamanlı olarak kWh cinsinden gösteren belgeyi ücretsiz olarak vermekle" yükümlüdür (EPTHY m. 56/3).

Dağıtım şirketinin bir diğer bilgilendirme yükümlülüğü elektrik kesintilerine ilişkindir. Dağıtım şirketi aboneleri, programlı kesintilerin gerçekleşeceği tarih ile kesinti süresi hakkında en az 48 saat önceden olmak üzere basın, internet sitesi, kısa mesaj gibi yöntemlerle bilgilendirmek zorundadır (EPTHY m. 56/4).

Tedarik şirketi ise abonenin talebi halinde, bir takvim yılında en fazla 2 kez olmak üzere, abonenin faturalarını süresinde ödeyip ödemediğini gösteren son bir yıla ait belgeyi ücretsiz olarak aboneye vermek zorundadır. Bu bilgi tüketicinin internet yolu ile erişebileceği biçimde de sunulur (EPTHY m. 38).

Tedarik şirketi internet sitesinde; tüketiciye sunduğu tarifelere ilişkin bilgileri, perakende satış sözleşmesini ve sözleşme ile ilgili belgeleri, yenilenebilir enerji kaynaklarından yapılan alımlar hakkında son bir yıla ait bilgiyi paylaşmak mecburiyetindedir. Ayrıca internet sitesinde aboneler tarafından tedarikçiye ulaşan şikayet başvurularından ilk 5 sırada yer alanlar hakkında özet raporu da sitesinde yayımlanması gerekmektedir (EPTHY m. 38).

Son olarak aboneye perakende satış sözleşmesinin "aslının aynıdır" onaylı bir nüshasının verilmesi zorunluluğu (EPTHY m.21) da bilgilendirilme hakkının bir örneğini oluşturmaktadır.

Bilgilendirilme hakkı konusunda tüketicinin korunması açısından gerek elektrik piyasası mevzuatı gerekse tüketicinin korunmasına ilişkin genel mevzuat kapsamında pek çok düzenleme mevcuttur. Ancak gelinen noktada tüketicilerin piyasanın işleyişi hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu söylemek güçtür.

VI. Müşteri Hizmetlerine İlişkin Hakları

Dağıtım ve tedarik şirketlerine abonenin bilgilendirme ve aydınlatılma hakkını teminen yeterli donanım ve personele sahip tüketici hizmetleri merkezi kurma yükümlülüğü getirilmiştir. Söz konusu tüketici hizmetleri merkezleri, dağıtım ve tedarik şirketlerince yerine getirilen faaliyetlere ilişkin ihbar, arıza ihbarı, itiraz, şikayet, bilgi edinme gibi konularda abonenin başvurularının cevaplandırılması için kurulmaktadır (EPTHY m. 54).

Tüketici hizmetleri merkezleri 24 saat kesintisiz hizmet verebilecek çağrı merkezleri içermek zorundadırlar. Abonelerin fatura içeriklerinde söz konusu merkezlerin telefon numaraları ile internet adreslerine de yer verilecektir.

Tüketiciler tarafından yapılacak başvurular telefon ile sağlanabileceği gibi yazılı olarak yahut internet kanalıyla da gerçekleştirilebilir. [261] "Tüketici hizmetleri merkezi" tarafından kayıt altına alınan başvurular on beş günde neticelendirilir ve aboneye bilgi verilir. Başvuruya ilişkin olarak abone ile ilgili şirket arasında anlaşmazlık ortaya çıkması ve tesis edilen işlemin mevzuata aykırı olması halinde abone EPDK'ya şikayet başvurusunda bulunabilir (EPTHY m. 55).

VII. Faturalama Ve Fatura Sebebi İle Elektrik Enerjisinin Kesilmesine İlişkin Hakları

Sayaç okuma hizmeti istisnai haller dışında *"her ay en az 25 en fazla 35 günlük"* dönemlerde olacak şekilde dağıtım şirketi tarafından verilir. [262] Okuma bildirimi

[261]EPTHY'nin 54. maddesine göre *"Dağıtım şirketleri ile görevli tedarik şirketlerinin internet sitelerinde, kolayca görülebilecek ve erişilebilecek şekilde "İtiraz veya Şikâyet Başvurusu*" erişimine yer verilmesi zorunludur."

[262]EPTHY, md. 32, bu kuralın istisnası ikinci fıkrada şu şekilde düzenlenmiştir "*Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinin 35 inci maddesinde belirtilen mücbir sebep halleri ile ağır mevsim şartları, dönemsel*

tüketiciye iletilebileceği gibi okuma bildirimine ilişkin bilgiler fatura içerisinde düzenlenerek de tüketiciye iletilebilir.

Okuma bildirimine dayanılarak tedarik şirketi tarafından faturalama yapılır. Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği ile de paralel şekilde aynı ay içerisinde birden fazla faturalama yapılmasının istisnai haller hariç olmak üzere mümkün olmadığı kabul edilmiştir.[263]

Tüketicinin korunması bakımından faturanın içeriğinde yer alacak asgari bilgiler regülasyon kurumu tarafından belirlenmiştir. Buna göre; tüketiciye ilişkin bilgiler ile tüketici grubu, sayaç bilgileri, hangi tüketici sınıfında yer aldığı, ilk-son endeks bilgileri, okumanın yapıldığı tarih bilgisi, tüketilen günlük enerji ve tüketime ilişkin günlük ortalama, bir önceki yıl tüketim miktarı, enerji birim fiyatı ve tüketim bedeli, faturada yer alan bedeller, vergi, kesinti ve borçlar, son ödeme tarihi ile ödeme şekillerine ilişkin bilgilendirme, bulunması halinde otomatik ödeme talimatına ilişkin bilgi, dağıtım ve tedarik şirketine nasıl ulaşılabileceğine ilişkin bilgilendirmelerin fatura içeriğinde yer alması zorunludur (EPTHY m.34). Yapılan düzenlemenin Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği ile de uyumlu olduğu görülmektedir (ABSY m. 19).

Faturaların okunaklı olarak düzenlenmesi ve "son ödeme tarihinden en az 10 gün önce" tüketiciye ulaştırılması mecburidir (EPTHY m. 34). Bu süre Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliğinde7 gün olarak düzenlenmişken elektrik piyasası

---

kullanım ve benzeri nedenlerle okuma yapılamaması ve Kurul tarafından uygun görülen haller dışında, dağıtım bölgesinin genelinde ya da belli bir bölgesinde birinci fıkraya aykırı genel uygulamalar yapılamaz. Bu fıkra kapsamındaki kullanım yerlerinde sayaçlar yılda en az iki defa okunur" . Bu hallerde aylık okuma yapılamayan fatura dönemlerine ilişkin vade farkı uygulanmaksızın okuma dönemindeki ay sayısı kadar eşit tutarda taksitlendirme yapılır. Tüketicinin talebi olması halinde peşin ödeme yapılabilir.

[263]EPTHY, md. 33, bu kuralın istisnası aynı maddede *"Serbest olmayan tüketicilerin ya da son kaynak tedariki kapsamındaki tüketicilerin, enerjinin borçtan dolayı kesilmesi, sözleşmenin sona ermesi veya feshi ya da tedarikçi değişikliği, b) Tüketimi düşük serbest tüketicinin ikili anlaşmasının sona ermesi veya feshi ya da tedarikçi değişikliği, nedenleriyle yapılacak faturalamalar gibi mevzuatta özel olarak tanımlanan haller"* olarak belirlenmiştir.

mevzuatında daha uzun bir sürenin belirlenmesi yerinde olmuştur. Ayrıca fatura tahsilat işlemi sebebi ile tüketicilerden herhangi bir bedel talep edilmesi de yasaklanmıştır.

Tüketicinin son ödeme tarihine kadar ödeme yapmaması halinde tedarik şirketinin ikinci bir ödeme bildirimi yapması ve en az 5 işgünü olmak üzere ek süre vermesi ve ödeme yapılmaması halinde elektrik enerjisinin kesileceğinin bildirilmesi gerekmektedir. Söz konusu bildirimin yazılı olarak yapılmasının yanı sıra kalıcı veri saklayıcılarından en az biri ile de iletilmesi zorunludur. Verilen bu süre içerisinde de ödeme yapılmaması halinde yazılı bildirim yapılmış abonenin elektrik enerjisinin kesme bildirimi düzenlemek şartıyla kesilmesi mümkündür. Kesme bildiriminde kesme tarih ve saati ile endeks değerlerine, mühür bilgilerine, kesme işlemini yapan çalışana ilişkin bilgi ile koda yer verilmesi zorunluluk olarak öngörülmüştür. Elektrik enerjisine ilişkin kesme işlemi uygulandığı aboneye ayrıca kalıcı veri saklayıcısıyla da bildirilir(EPTHY m. 35).

Abonenin birikmiş borçlarını gecikme zamları da dahil olmak üzere peşin olarak ödemesi yahut belirli bir takvim dahilinde ödeme taahhüdünde bulunması halinde elektrik enerjisi yeniden bağlanır (EPTHY m.35). Abonenin yükümlülüklerini yerine getirmesi üzerine tedarik şirketi elektriğin bağlanması için aynı gün içerisinde gerekli bildirimi yapar. Dağıtım şirketi tarafından, bildirimin kendisine ulaştığı zamandan itibaren “imar yerleşim alanı içerisinde 24 saat, imar yerleşim alanı dışında 48 saat içerisinde” elektriğin bağlaması zorunludur. Kesme ve bağlamaya ilişkin ücretler bir sonraki faturaya yansıtılır. Ancak fiilen elektrik kesintisi yapılmayan kullanım yeri için “kesme-bağlama bedeli” talep edilmesi mümkün değildir (EPTHY m. 49).

Tüketicinin lehine bir düzenleme olarak Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinin 35. Maddesinde tüketicinin ödenemeyen fatura borçları sebebi ile doğrudan yasal yollara başvurulması mümkün olmadığı belirtilmiştir. Fiilen elektrik

kesintisinin yapılmış ve güvence bedelinin muaccel borçlara mahsup edilmiş olmasının ardından yasal yollara başvurulabilecektir. Bu hükme aykırı hareket edilmesi halinde ise işlemlerin sonlandırılması gerektiği belirtilmiştir. Her ne kadar tüketici lehine bir düzenleme getirmiş olsa da bu tür bir düzenlemenin Yönetmelik hükmü yerine 6446 sayılı Kanunda yer alması hükmün sıhhati açısından daha uygun olacağını belirtmek gerekir. Gerçekten de yasal yollara başvuruyu düzenleyen kanun maddeleri ile çelişen bu tür bir hükmün yönetmelik ile düzenlemesinin bir takım sakıncalar doğurabileceği göz önünde bulundurulması elzemdir.

Aynı kullanım yerine ilişkin olarak başka tüketiciye ait fatura borçları bulunması halinde yeni tüketicinin bu borçları ödemesi istenemeyeceği gibi bu borçlar sebebi ile konutun elektriği kesilemez (EPTHY m. 35/8). Ayrıca tüketicinin birden fazla aboneliği olması halinde bir abonelikten kaynaklanan borcu nedeniyle, diğer aboneliğine ilişkin kullanım yerinin elektriğinin kesilmesi de mümkün değildir (EPTHY m. 35/9).

Faturada yahut faturalandırmaya esas unsurlarda hata[264] olduğunun düşünülmesi durumunda tüketicinin ödeme bildiriminden itibaren 1 yıl içinde tedarik şirketine itiraz başvurusu yapılması mümkündür. İtiraz edilmiş olması faturaya ilişkin borcun muacceliyetini engellememektedir. İtiraz konusu tüketim tutarı ile bir önceki tüketim tutarı arasında yüzde otuzdan fazla fark bulunması halinde abone son ödeme dönemindeki tutar kadar bedeli ödeyebilir. Bu durumda tedarik şirketi itiraz sonuçlanan kadar kalan bedelin tahsili için işlem yapamaz. İtiraz başvuruyu izleyen 10 iş günü içerisinde sonuçlandırılır. [265]İtirazın yerinde bulunması halinde tüketicinin talebi ile fark

[264] EPTHY 36. Maddesinde *"çarpan hatası, sayacın hatalı okunması ve tüketim miktarının hatalı hesaplanmasına bağlı dağıtım şirketi kaynaklı ya da yanlış tarife ile diğer bedellerin hatalı hesaplanmasına bağlı tedarikçi kaynaklı hatalar"* olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda mükerrer ödeme bildiriminin de bu kapsamda değerlendirileceği ayrıca belirtilmiştir.

[265]EPTHY, md. 36, Ancak itirazın dağıtım şirketini ilgilendiren hususlardan kaynaklanması hali ayrıca şu şekilde düzenlenmiştir; *"İtirazın dağıtım şirketini ilgilendiren hususlarla ilgili olduğunun tespit edilmesi halinde, itiraz tedarikçi tarafından geliş tarihinden itibaren 2 iş günü içerisinde dağıtım şirketine iletilir. Dağıtım şirketi itirazın kendisine ulaştığı tarihten itibaren 5 iş günü içerisinde inceleme sonuçlarını*

tutar ve gecikme zammı 3 işgünü içerisinde nakden aksi halde mahsuplaşmak suretiyle tüketiciye iade edilir. Faturaya ilişkin itirazın tedarik şirketi lehine sonuçlanması halinde ise tedarikçi tüketiciye "doğru bulgu ve belge bulunması halinde 180 günü, bulunmaması halinde ise 90 günü aşamayacak tutarda" geçmişe dönük ek tahakkuk içeren fatura düzenleyebilecektir (EPTHY m.36/5). Söz konusu tutara gecikme zammı uygulanamayacağı gibi taksitler halinde ödenebilecektir. Belirtmek gerekir ki söz konusu süre sınırlaması "hiç kimse kendi kusurundan yararlanmaz" genel hukuk ilkesi bakımından yerinde bir düzenleme olmuştur. Ancak ek tahakkuk faturası ödeme ihtimalinin tüketicilerin itiraz hakkının kullanılmasındaki iradelerini etkilememesi adına daha kısa süreler belirlenmesi kanaatimizce daha yerinde bir uygulama olacaktır. [266]

Abone tarafından sayacın hatalı ölçüm yaptığının düşünülmesi halinde ise dağıtım şirketine başvurularak sayacın kontrolü talep edilebilir. Sayacın fazla tüketim kaydettiğinin tespiti halinde tüketicinin talebi ile hesaplanan fark bedel ve gecikme zammı3 işgünü içerisinde nakden aksi halde mahsuplaşmak suretiyle tüketiciye iade edilir (EPTHY m.37). Sayacın kaydettiği tüketim miktarlarında hata bulunmadığının tespit edilmesi durumunda ise kontrole ilişkin bedelin talep sahibi tarafından karşılanacağı belirtilmiştir (EPTHY m.51).Kanaatimizce kontrol sonucunda sayaç kontrolüne ilişkin bedelin ödenmesi riski aboneler yönünden bir endişe yaratmakta bu sebeple de sayaç kontrol taleplerinin önü kapanmaktadır. Dağıtım şirketlerinin talebe ihtiyaç duymadan belirli dönemlerde sayaç tüketimlerine ilişkin gerekli kontrolleri sağlamaları, takılacak sayaçların kalitesini arttırmaları tüketicinin korunması bakımından daha etkili çözümler sağlayabilir.

---

tedarikçiye bildirir. İnceleme sonuçları tedarikçi tarafından 3 iş günü içerisinde tüketiciye yazılı olarak bildirilir."

[266] CİVAK ERDAŞ, Dilek, "Tüketicinin Elektrik Faturasına İtiraz Hakkı ve Fazla Tahsil Edilen Bedele İlişkin İşlemler", Uzman Gözüyle Enerji, Sayı 4, Kasım- Aralık 2017, Ankara, s. 6.

VIII. Gizliliğin Korunmasını Talep Hakkı

Tarafların birbirleri hakkında edindikleri bilgileri paylaşmaması ve mahremiyetin sağlanması amacıyla gizlilik hükümleri sözleşmelerde çokça kullanılmaktadır. Sözleşmelerde düzenlememiş olsa bile gizlilik yükümlülüğünün sadakat borcu kapsamında değerlendirilmesi gerekir. [267] Gizliliğin sağlanmasının temelde kişilik hakları[268]ve özel hayatın gizliliği ile de doğrudan ilişkilidir. Gerçekten de kişiyi doğrudan yahut dolaylı olarak tanımlayan her türlü bilgi kişisel veriyi[269]içerdiğinden kişinin rızası dışında söz konusu bilgilerin işlenmesi, kullanılması veya paylaşılması özel yaşam ihlaline sebebiyet vermektedir. [270]

Elektrik sektörü abonelik sözleşmelerinde de şirketler abonelerin vatandaşlık numaraları, iletişim bilgileri, ev adresleri gibi bir takım kişisel bilgilerine erişim imkanı bulmaktadır. Bu durumu göz önünde bulunduran kanun koyucu tedarik şirketinin sadakat yükümlülüğünün somutlaştırılması amacı ile Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinin 57. maddesinde bilgilerin gizliliğinin korunmasına ilişkin özel bir düzenleme yapmıştır. Buna göre tedarik şirketi aboneye ait bilgileri başka bir amaçla kullanamayacak, belirtilmemiş hususlar dışında diğer tedarikçiler ile paylaşamayacaktır.

Yönetmelik hükmü ile paralel olarak standart perakende satış sözleşmesinin 16. maddesinde de gizlilik düzenlenmiştir. Anılan madde uyarınca sözleşmenin tarafları sahip oldukları bilgilerin gizliliğini korumak amacıyla gerekli tedbirleri almak

[267] DALKA OKUMUŞ, s. 123-124.

[268] *"Kişilik hakları insana insan olması nedeniyle tanınan haklar topluluğudur. Öğretide ağır basan görüşe göre kişilik hakları, kişinin kişi olmak nedeniyle sahip olduğu hak ve fiil ehliyetinin yanında, kişinin hayatı, sağlığı, bedeni bütünlüğü, şeref ve haysiyeti, itibarı, sırları, adı ve diğer değerleri üzerindeki haklarının tamamını kapsar."* ÖZTAN, Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara, 2015,s. 255-258.

[269] 07.04.2016 tarih, 29677 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanuna göre kişisel veri *" Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi"* ifade etmektedir.

[270] AÇIKGÖZ, s. 403-406.

zorundadır. Bu yükümlülük tedarik şirketinin lisansın sona ermesi yahut iptali halinde de devam etmektedir.[271]

Ayrıca EPTHY ile tedarik şirketine aboneye ait bilgi ve belgeleri sözleşmenin sona ermesini izleyen 10 yıl süresinde saklama yükümlülüğü getirilmiştir. Yine gizliliğin korunmasını sağlamak amacıyla kaçak ve usulsüz kullanım ihbarında bulunan kişilerin kimlik bilgilerinin gizli tutulacağına ilişkin düzenleme de yapılmıştır.[272]

Tedarik Şirketi'nin gizliliğin korunmasına ilişkin yükümlülüklerine aykırı davranması halinde idari para cezası ve diğer müeyyidelerle karşı karşıya kalmasının yanı sıra cezai sorumluluğu da söz konusu olabilecektir.[273] Ayrıca abonenin kişilik haklarının ihlali sebebi ile tazminat talep etme hakkının yanında sözleşmenin de ihlal edilmiş olacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

§11- ELEKTRİK PİYASASI KARŞISINDA TÜKETİCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

I. Tarife ve Faturaya İlişkin Sorunlar

A. Ulusal Tarife ve Kayıp Kaçak Bedeli

Ulusal tarife kavramını, "aynı abone grubunda" yer alan tüketicilerin dağıtım bölgeleri arasında fark bulunmaksızın "aynı elektrik tarifesinden" yararlanması olarak

[271] Perakende Satış Sözleşmesinin Gizlilik başlıklı 16. Maddesi şu şekildedir; *"Sözleşme tarafları, Yönetmelik ve bu sözleşme kapsamında muttali oldukları bilgilerden ilgili mevzuat veya diğer mevzuat kapsamında açıklamakla veya bildirmekle yükümlü olduğu bilgiler dışındakileri gizli tutmak için gerekli tedbirleri almak, söz konusu bilgileri lisansın sona ermesi ve iptali halinde dahi gizli tutmak ve kendi iştirakleri ve/veya hissedarları ve/veya aynı sermaye grubuna ait olan tüzel kişiler dahil, üçüncü şahıslara Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde düzenlenen hususlar dışında açıklamamak ve kullanmamakla yükümlüdür."*

[272] EPTHY, m. 57.

[273] Bu kapsamda EPK'nın yanı sıra TCK'nın özel hayatın gizliliğinin ihlali ve kişisel verilerin kaydedilmesine ilişkin hükümleri ile Kişisel Verilerin Korunması Kanunda yer alan cezai yaptırımlar da dikkate alınmalıdır.

ifade etmek mümkündür. [274] Ulusal tarife uygulaması yasal dayanağını 6446 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinden almaktadır.[275] Buna göre enerji teminini "düzenlemeye tabi tarifeler" üzerinden sağlayan tüketicileri, dağıtım bölgeleri arasındaki maliyet farklılıklarından kaynaklanan fiyat değişkenliklerinden korumak amacıyla ülke genelinde 31.12.2015 tarihine kadar fiyat eşitleme mekanizması uygulanmasına karar verilmiştir. Söz konusu süre daha sonra 31.12.2020 tarihine kadar uzatılmıştır.[276]

Gerçekten de dağıtım bölgeleri incelendiğinde her birinin birbirinden farklı özelliklere ve fiziksel büyüklüklere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca her bir bölge sosyoekonomik yapısı, coğrafi özellikleri, tüketici davranışları gibi özellikler yönünden de önemli farklılıklar göstermektedir. Kimi bölgelerde fiziksel genişlik maliyetleri arttırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkarken kimi bölgelerde ödeme ve kullanım alışkanlıkları, arazinin koşulları, işgücü maliyetlerinin yüksekliği ya da güvenlik sorunları belirleyici olabilmektedir.[277]

Tüm bu farklılıklar kuşkusuz her bölgede farklı maliyetler oluşmasına sebep olmaktadır. Ulusal tarife bu noktada devreye girmekte, bölgeler arasında çapraz sübvansiyon[278] yoluyla maliyeti yüksek olan bölgelerin maliyetinin bir kısmı düşük

---

[274] YILMAZ, Mustafa, "Türkiye Elektrik Piyasasında Abone Grubu Tespiti ve Enerji Bedelinde Sübvansiyon", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara,Mayıs Haziran 2014.

[275] Ulusal tarife uygulaması ilk olarak 4628 sayılı Kanuna 10.05.2006 tarih, 5396 sayılı Kanun ile eklenen mülga geçici 9. Maddesi ile uygulanmaya başlanmıştır. Söz konusu uygulama bir geçiş süreci uygulaması olarak öngörülmüş ve 31.12.2010 tarihinde sona ermesi planlanmıştır. Ancak belirlenen tarihte uygulama sona ermediği gibi 6446 sayılı kanunun geçici 1 maddesi ile yeniden düzenlenme yapılmış, bu kez uygulamanın 31.12.2015'e kadar sürdürüleceği belirtilmiş ise de son olarak 14.12.2015 tarih ve 2015/8317 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile uygulamanın 31.12.2020 yılına kadar devam ettirilmesine karar verilmiştir.

[276] 24/12/2015 tarihli ve 29572 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 14/12/2015 tarihli ve 2015/8317 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

[277] KORKUTATA, Nedim, "Dağıtım Faaliyetleri Bedelsiz Olabilir Mi?", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Ekim-Aralık 2015, s. 4.

[278] *"Elektrik fiyatındaki uygulama bağlamında çapraz sübvansiyon bir faaliyet, bölge ya da abone grubuna ilişkin maliyetin bir kısmının ya da tamamının diğer faaliyetler, bölgeler ya da abone grupları tarafından karşılanmasıdır. Desteklenen (sübvanse edilen)faaliyet bölge ya da gruplar diğer faaliyet, bölge ya da grupların faturaları üzerinden sübvanse edilmektedir."* (CAMADAN, Ercüment, "Elektrik Tarifelerinde Çapraz Sübvansiyon", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Şubat 2016, s.4'den aynen.)

maliyetli bölgelerde yer alan tüketiciler tarafından karşılanmaktadır. Başka bir anlatımla düzenlemeye tabi tarifeden yararlanan ve aynı tüketim grubunda yer alan tüm tüketicilere aynı birim fiyat uygulanmaktadır. Ulusal tarife uygulamasının özünü bu oluşturmaktadır. [279]

Ulusal tarife uygulanırken izlenen yöntem ise bölgeler arasında çapraz sübvansiyon (destekleme) yapılarak fiyat eşitlenmesi sağlanmasıdır. Fiyat eşitleme uygulaması temelde, "ulusal tek tarife uygulanması" sebebi ile fiyatın serbestçe belirlenmemesinden kaynaklı olarak fazladan gelir elde eden şirketlerin, bu geliri olması gerekenden az gelir elde eden şirketlere aktarması mantığına dayanmaktadır.[280]

Fiyat eşitleme mekanizması bölgeler arasında para aktarımını sağlayarak ülke genelinde tek bir fiyat oluşmasını mümkün kılmaktadır. Örneğin kayıp-kaçak bedelinin %64,82 olarak tespit edildiği Dicle Bölgesindeki yüksek maliyet sebebi ile bölge bazında artması beklenen fiyatlar, düşük kayıp kaçak oranına sahip bölgelerdeki tüketiciler tarafından desteklenerek tek bir fiyat oluşturulmakta bu sebeple hem bölgedeki ilgili şirketlerin zarar etmesinin önüne geçilmekte hem de bölgede faturasını düzenli ödeyen tüketicilerin korunması sağlanmaktadır.

Ulusal tarife uygulamasının pek çok yönü ile eleştirilebileceği açıktır. Her ne kadar geçiş dönemi uygulaması olarak öngörülmüş ise de uygulamanın sürekli olarak uzatılması eleştirileri daha da arttırmıştır. Bölgeler arası maliyet farklılıklarının sürekli olarak devam edeceği bir gerçektir. Ancak maliyet farklılıklarındaki en temel sebebin kayıp-kaçak oranları yönünden ortaya çıkan farklılık olduğunu söylemek yanlış

[279] CAMADAN, Ercüment, Çapraz Sübvansiyon, s.6

[280] CAMADAN, Ercüment, "Ulusal Elektrik Tarifesi ve Fiyat Eşitleme Mekanizması", https://www.linkedin.com/pulse/ulusal-elektrik-tarifesi-ve-fiyat-e%C5%9Fitleme-erc%C3%BCment-camadan, son erişim 26.03.2019.

olmayacaktır.[281]Örneğin 2017 yılı verilerine göre Dicle bölgesinde kayıp oranı %64.82, Vangölü Bölgesinde %53,30 ve Aras Bölgesinde %24,55 olarak gerçekleşmişken Uludağ Bölgesinde %4,14, Trakya bölgesinde %5,09 ve ADM bölgesinde %5,26 olarak gerçekleştiği görülmektedir.[282]

Kayıp-kaçak olarak adlandırılan enerji kaybı *"dağıtım sistemine giren enerji ile tüketicilere tahakkuk ettirilen enerji miktarı arasındaki farktan* "kaynaklanmaktadır. [283]Söz konusu enerji kaybı iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki teknik ve fiziki durum sebebi ile fizik kuralları gereği ortaya çıkan "teknik kayıp" olarak isimlendirilen kayıptır. Teknik kayıpsız bir elektrik arzı teknolojik olarak mümkün değildir. Dünyada ortalama teknik kayıp değeri %4-7 civarında olup ülkemizde bu değer %7-8 civarındadır.[284]Diğeri ise dağıtım şirketlerinin bilgisi ve izni dışında şebeke ve sayaçlara müdahale edilerek elektrik kullanımı olan hırsızlama yoluyla kaçak kullanımdır. [285] Kaçak kullanımlar bir diğer adı ile teknik olmayan kayıplar önlenebilir ve engellenebilir kayıplardır.

---

[281] 4628 sayılı Kanunun Geçici 9. Maddesinin gerekçesinde *"dağıtım ve perakende satış şirketlerine maliyetlerini yansıtan tarifeler uygulanması sonucunda bölgeler arasında özellikle kayıp-kaçak nedeniyle oluşan aşırı farklılaşmaların ulusal tarifeye yansımasının önlenmesi, tüketicilere ulusal bazda tek bir satış fiyatı uygulanması, toptan ve perakende satış fiyatlarına müdahale edilmeden perakende satışta rekabet ortamının oluşturulması, dağıtım şirketlerinin gelirlerinin önceden tahmin edilebileceği bir mekanizmanın oluşturulması, eşitleme mekanizmasının uygulanması sürecinde sistemde oluşan kayıpların tüm kullanıcılara yansıtılması koşullarının oluşturulmasında gerekli şartların tesisi hedeflenmektedir."* denilmektedir.

[282] Elektrik Piyasası 2017 Yılı Piyasa Gelişim Raporu, s. 57 file:///C:/Users/win7/Downloads/_PortalAdmin_Uploads_Content_FastAccess_5223cdef13361%20(2).pdf (son erişim 26.03.2019)

[283] 6446 sayılı kanunun 3. Maddesine 06.06.2016 tarih ve 6719 sayılı Kanun ile eklenen şş bendi ile teknik ve teknik olmayan kayıp *"Dağıtım sistemine giren enerji ile dağıtım sisteminde tüketicilere tahakkuk ettirilen enerji miktarı arasındaki farkı oluşturan ve maliyeti etkileyen; teknik kayıp ve/veya kaçak kullanım gibi sebeplerden kaynaklanan ve teknik bir sebebe dayanmayan"* kayıp olarak tanımlanmıştır. Böylece kayıp-kaçak kanun metninde yer almış hem de maliyeti etkileyen bir unsur olduğu belirtilmiştir.

[284] NURMUKHAMBETOVA, Aigul, "Elektrik (Enerji) Kayıp - Kaçak Bedelinin Tahsili Dürüstlük Kuralına Aykırı Sayılır Mı? -Kazakistan Hukukundaki Durumla Karşılaştırmalı Olarak", Hakemli Makale, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, c. 19, Özel Sayı-2017, s. 1484.

[285] DALKA OKUMUŞ, 152. Kaçak elektrik kullanımına ilişkin detaylı düzenlemeler EPTHY'nin 26 vd. maddelerinde yer almaktadır.

Kayıp-kaçak bedellerinin ulusal tarife uygulaması sonucu tüm tüketicilere eşit şekilde yansıtılması özellikle bölgeler arasındaki kayıp oranlarındaki aşırı farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda çokça tartışılmıştır. Birçok tüketici özellikle kaçak kullanımlara ilişkin bedelin bir hizmetin karşılığı olmadan alındığı gerekçesi ile yargı yoluna başvurmuştur. Yargı önüne taşınan kayıp kaçak bedeli ve diğer tarife bileşenlerine ilişkin davalar yönünden farklı ve çelişkili kararlar verilmiştir. Nihai olarak YHGK"21.05.2014 günlü ve 2013/7-2454 E, 2014/679 Karar sayılı" kararı ile kayıp kaçak bedeli tahsilatının mevzuata uygun olmadığına karar verilmiş, karara ilişkin karar düzeltme talebi de reddedilmiştir.[286] Söz konusu kararın gerekçesinde; elektriğin nakli esnasında meydana gelen teknik kayıpların ve hırsızlama suretiyle oluşan kaçak kullanımların kurallara uyan ve faturasını ödeyen abonelerden tahsil edilmesinin hukuk devleti kavramı ile bağdaşmayacağı ve hakkaniyetli olmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca bu durumun, sağladığı enerjinin bedelini kolaylıkla tahsil eden şirketlerin teknik kayıpları önlemek için çağın teknik gelişmelerine ayak uydurmasına ve kaçak kullanımı önleme ve engelleme için gerekli girişimlerde bulunmasına da engel teşkil edeceği hususlarına da yer verilmiştir. Söz konusu kararın ardından tüketiciler geçmiş on yıla dönük olarak kayıp-kaçak bedellerinin ve diğer tarife bileşenlerinin iadesini talep etmişler, tüketici hakem heyetleri, tüketici mahkemeleri ve Yargıtay kararları da lehlerine sonuçlanmıştır.

Bahsi geçen yargı kararlarında tüketiciye fazladan külfet getiren bedellerin ancak Anayasanın 73. maddesi göz önünde bulundurularak kanunda yer alan bir açık bir düzenleme ile alınabileceği, EPDK'nın düzenleyici işlemlerine dayanılarak böyle bir bedelin tahsilinin mümkün olamayacağı vurgulanmıştır.[287] Tüketici lehine sonuçlanan davalardaki artış ve yargı kararlarındaki eleştiriler dikkate alınarak Elektrik Piyasası

[286] Örnek Yargı uygulamaları ve Hukuk Genel Kurulu Kararı için bkz. MEMİŞ, Yusuf, Elektrikte Kayıp-Kaçak Bedeli Davaları Açıklamalar ve Örnek İçtihatlarla, Ankara, 2015.
[287] Yargıtay 3 Hukuk Dairesinin 18.12.2014 tarih, 2014/13539E- 2014/16751 K. numaralı kararı.

Kanununda bir takım değişiklikler yapılmıştır.[288]Söz konusu değişiklik ile "teknik ve teknik olmayan kayıplara ilişkin" bedellerin "dağıtım tarifeleri" içerisinde yer aldığı açıkça belirtilerek kayıp-kaçak bedeli yasal bir zemine oturtulmuştur.[289] Bu noktada Kanun koyucunun kayıp-kaçak bedelini dağıtım taifeleri içerisinde düzenleyerek aynen bir sistem maliyeti gibi değerlendirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.[290] Ayrıca Elektrik Piyasası Kanununa eklenen 17. maddenin 10 fıkrası[291] ile tarife düzenlemelerine dayanılarak belirlenen fatura içeriklerine ilişkin olarak görülen davalarda hakem heyetleri ve tüketici mahkemelerinin yetkisinin yalnızca söz konusu fatura içeriklerinin EPDK'nın düzenleyici mevzuatına uygunluğunu incelemekle sınırlı olduğu belirtilmiş, eklenen geçici 20. madde[292] ile ise açılmış bulunan dava ve başvurularda 17. madde hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Ayrıca eklenen geçici 19. madde hükmü[293] ile öngörülen düzenlemeler yürürlüğe konuluncaya kadar mevcut ikincil mevzuatın uygulanmasına devam olacağı düzenlenmiştir.

Söz konusu düzenlemeler, özellikle kanunların geriye yürümezliği ve hukuki belirlilik ilkelerinin ihlaline sebep olduğu, ayrıca mahkemelerin yetkisinin bu şekilde düzenlenmesinin hak arama hürriyetinin ihlaline sebep olacağı, kayıp kaçak bedelinin

[288] 04.06.2016 tarih ve 6719 sayılı Kanun değişikliği, 17.06.2016 tarih ve 29745 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

[289] 6446, 17/6/ç : *" Dağıtım tarifeleri; dağıtım sistemi yatırım harcamaları, sistem işletim maliyeti, teknik ve teknik olmayan kayıp maliyeti, kesme-bağlama hizmet maliyeti, sayaç okuma maliyeti, reaktif enerji maliyeti gibi dağıtım faaliyetinin yürütülmesi kapsamındaki tüm maliyet ve hizmetleri karşılayacak bedellerden oluşur."*

[290] YAVUZ, Mustafa, Kayıp Kaçak Bedelinin Hukuki Açıdan Değerlendirilmesi, TAAD, Yıl 6, Sayı 21, 2015, s. 247-248

[291] 6446 sayılı Kanunun mülga 17/10 maddesi şu şekildedir; *"Kurum tarafından gelir ve tarife düzenlemeleri kapsamında belirlenen bedellere ilişkin olarak yapılan başvurularda ve açılan davalarda; tüketici hakem heyetleri ile mahkemelerin yetkisi, bu bedellerin, Kurumun düzenleyici işlemlerine uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır."*

[292] 6446, geçici madde 20. maddesi şu şekildedir;*"Kurul kararlarına uygun şekilde tahakkuk ettirilmiş dağıtım, sayaç okuma, perakende satış hizmeti, iletim ve kayıp-kaçak bedelleri ile ilgili olarak açılmış olan her türlü ilamsız icra takibi, dava ve başvurular hakkında 17 inci madde hükümleri uygulanır.*

[293]*6446, geçici madde 19 maddesi şu şekildedir; Bu maddeyi ihdas eden Kanunla öngörülen düzenlemeler yürürlüğe konuluncaya kadar, Kurul tarafından yürürlüğe konulan mevcut yönetmelik, tebliğ ve Kurul kararlarının bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur."*

yasalaşmasının sorumluluğun şahsiliği ilkesi ve tüketicinin korunması ilkelerine aykırılık teşkil ettiği sebepleri ile eleştirilmiş ve anayasaya aykırılık iddiası ile iptalleri talep edilmiştir.

Anayasa mahkemesi tarafından Elektrik Piyasası Kanunun 17. Maddesine eklenen 10. Fıkra yönünden yapılan başvuru kabul edilmiş[294], söz konusu hükmün hak arama özgürlüğüne ölçüsüz müdahale oluşturduğu gerekçesi ile iptaline karar verilmiş, diğer maddeler yönünden ise iptal talepleri reddedilmiştir. [295]

---

[294] Dava konusu kuralda EPDK tarafından gelir ve tarife düzenlemeleri kapsamında belirlenen bedellere ilişkin olarak yapılan başvurularda ve açılan davalarda, tüketici hakem heyetleri ile mahkemelerin yetkisinin bu bedellerin Kurumun düzenleyici işlemlerine uygunluğunun denetimi ile sınırlı olduğu belirtilmiştir.

[295]AYM'nin 15.02.2018 tarih ve 30333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 28.12.2018 tarih, 2016/150 E.- 2017/179 K. Sayılı iptal kararının gerekçesi şu şekildedir; *"Adil yargılanma hakkını düzenleyen Anayasa'nın 36. Maddesinde Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. /Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz denilmektedir. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birini oluşturmaktadır. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkı tanınması, adil yargılanmanın ön koşulunu oluşturur. Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu kabul edilmektedir. Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılması da mümkündür. Ancak bu sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz.Anayasa'nın 13. maddesine göre temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı gibi hak ve özgürlüklerin özlerine de dokunamaz. Çağdaş demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlükleri büyük ölçüde kısıtlayan ve kullanılamaz hâle getiren sınırlamalar hakkın özüne dokunur. Temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların yalnız ölçüsü değil koşullan, nedeni, yöntemi, kısıtlamaya karşı öngörülen kanun yolları gibi güvenceler demokratik toplum düzeni kavramı içinde değerlendirilmelidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlükler, istisnai olarak ve özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin gerekleri için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak kanunla sınırlandırılabilirler.Demokratik bir toplumda temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın bu sınırlamayla öngörülen amacın gerektirdiğinden fazla olması düşünülemez. Bunun yanında demokratik hukuk devletinde amaç ne olursa olsun kısıtlamaların bu rejimlere özgü olmayan yöntemlerle yapılmaması ve belli bir özgürlüğün kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştıracak ya da ortadan kaldıracak düzeye vardırılmaması gerekir… Mahkemeye erişim hakkı, hak arama özgürlüğünün bir gereği olmakla birlikte hak arama özgürlüğünün varlığının kabulü için tek başına yeterli bulunmamaktadır. Kişilere yargı mercileri önünde dava açma hakkı tanıyan bir düzenlemenin aynı zamanda yargı mercilerinin etkili bir yargılama yapmasını engelleyen kurallar içermesi hâlinde bu düzenlemenin hak arama özgürlüğüne uygun olduğundan söz edilemez. … Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."*

Gelinen aşamada kanun değişikliğinden sonra verilen kararlar yönünden davaların tüketiciler aleyhine sonuçlandığı görülmektedir. [296] Gerçekten kayıp kaçak bedellerinin tarife yoluyla tüketiciden tahsili kanun ile yasal zemin kazanmıştır. Söz konusu hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmuş, iptal talebinin reddine karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesinin dosyayı esastan inceleyerek red kararı verdiği ve bu nedenle söz konusu hüküm aleyhine on yıl geçmedikçe Anayasaya aykırılık iddiasıyla başvuruda bulunulamayacağı göz önünde bulundurulduğunda söz konusu

[296] Konuya ilişkin Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 05.09.2018 tarih, 2018/2719 E-2018/7999 K. Sayılı kararında *"Kayıp-kaçak bedeli ile dağıtım-iletim bedeli sayaç okuma ve perakende satış hizmet bedelleri hakkında 17.06.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6719 sayılı kanun öncesinde Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 21.05.2014 tarih ve 2013/7-2454 Esas 2014/679 K. Sayılı kararı ve Dairemiz kararları ile Anayasanın Vergi ödevi Başlıklı 73. maddesindeki .. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır... şeklindeki düzenlemeye göre; kayıp-kaçak, sayaç okuma, dağıtım, perakende hizmet ve iletim bedeli uygulamasının... Kararları ve tebliğleri çerçevesinde uygulama arz eden kanunlar ve ikincil mevzuat hükümleri çerçevesinde... tarafından belirlenerek uygulandığı, bu tarihteki mevcut hukuki düzenlemenin ...'na sınırsız bir fiyatlandırma ve tarife unsuru belirleme hak ve yetkisi vermediği, özellikle kaçak (elektrik enerjisinin hırsızlanması) bedellerinin kurallara uyan abonelerden tahsili yoluna gitmenin hukuk devleti ve adalet düşünceleri ile bağdaşmadığı, bu faturalara yansıtılan diğer kalemlere ilişkin bedel miktarlarının şeffaflık ilkesi ile denetlenebilmesi ve hangi hizmetin karşılığında ne bedel ödendiğinin bilinmesinin de şeffaf hukuk devletinin vazgeçilmez unsuru olduğu, ... kararları ile bu bedellerin mevcut mevzuat kapsamında tüketicilerden alınmasının hukuka uygun olmadığı kabul edilmiştir.Ne var ki, uyuşmazlıkla ilgili yargılama sırasında 17.06.2016 Tarih 29745 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren geçmişe de etkili 6719 sayılı kanunun 21. maddesi ile 6446 Sayılı kanunun 17. maddesinin birinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları ile altıncı fıkrasının (a), (ç), (d) ve (f) bentleri değiştirilmiş olup, eldeki davada dava konusu bedellerin alınmasında esas olan ilgili tarifelerin düzenlenmesinde ....nun Kanundaki yetkileri genişletilerek yukarıda sözü edilen bedeller maliyet unsuru kapsamına dahil edilmiştir.Yine, 6719 sayılı kanunun 26. maddesi ile 6446 sayılı ..... eklenen; Geçici madde 19; Bu maddeyi ihdas eden Kanunla öngörülen düzenlemeler yürürlüğe konuluncaya kadar, Kurul tarafından yürürlüğe konulan mevcut yönetmelik, tebliğ ve Kurul kararlarının bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur. hükmünü, Geçici madde 20; "Kurul kararlarına uygun şekilde tahakkuk ettirilmiş dağıtım, sayaç okuma, perakende satış hizmeti, iletim ve kayıp-kaçak bedelleri ile ilgili olarak açılmış olan her türlü ilamsız icra takibi, dava ve başvurular hakkında 17 nci madde hükümleri uygulanır." hükmünü içermektedir. Karar tarihinden sonra yürürlüğe girmiş bulunan bu yasa değişikliklerinin, yürürlük tarihi öncesi dönemde geçerli olan ... kararlarına dayanılarak alınmış olan ve dava konusu yapılan kayıp-kaçak sayaç okuma, dağıtım, perakende hizmet ve iletim bedelleri ile ilgili olarak açılan ve halen devam eden davalarda da geçmişe etkili olacak şekilde (bu yasa değişikliği öncesinde açılan ve halen görülmekte olan davalar da) uygulanması gereken hükümler içerdiğinden, 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun 17., geçici 19. ile 20. maddelerinin, somut olaya etkisinin bulunup bulunmadığının yerel mahkemece tartışılıp değerlendirildikten sonra sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekmektedir"* denilmektedir. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 2018/5670 E.- 2018/9022 K., 2018/4373E.-2018/8138 K., 2017/17261 E.- 1308 K. sayılı kararları ve pek çok karar aynı yöndedir. Bu noktada kayıp kaçak bedellerinin tahsiline ilişkin davalar yönünden içtihat oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

bedelin ödenmesinin tüketici haklarının ihlaline sebep olduğu değerlendirmesi önemini yitirmiş durumdadır.

Kayıp-kaçak bedellerinin "dağıtım sistem kullanım bedeli" yahut "iletim bedeli" benzeri bir sistem maliyeti olmadığının kabulü gerekir. "Teknik kayıplar" olarak adlandırılan kayıpların tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmamakla birlikte sistem yatırımları ile en azından azaltılması mümkündür. "Teknik olmayan kayıp" olarak ifade ettiğimiz kaçağın azaltılması ise etkili bir mücadele ile çözüme kavuşturulabilir. Bu noktada gerekli çalışmaları ilgili görevli şirketlerce yürütülmesi gerekmektedir. Ancak kanaatimizce ulusal tarife ve çapraz sübvansiyon uygulamasının sürekli uzatılması şirketlerin bu konuda kalıcı çözüm arayışları içerisinde olmasını engellemektedir. Görevli dağıtım ve tedarik şirketlerinin desteklenmediği bir piyasada kayıp kaçak ile şuan kinden çok daha etkili yöntemlerle mücadele edileceğini tahmin etmek güç değildir. Her ne kadar Elektrik Piyasası Kanunun geçici 18. maddesinde "teknik ve teknik olmayan kayıp" yüzdeleri ülke ortalamasından yüksek olduğu tespit edilen dağıtım bölgelerine ilişkin EPDK'ya yetki verilmekte ve bu kapsamda hedef oranlar belirlenmekte ise de görevli dağıtım ve tedarik şirketlerinin kaçak elektrik kullanımı ile tek başına mücadele etmesini beklemek gerçekçi bir çözüm değildir. Özellikle kaçak kullanıma ilişkin sebeplerin dikkatle irdelenmeli, ekonomik yetersizlikler sebebi ile mi sosyal alışkanlıklar sebebi ile mi kaçak kullanıma başvurduğu tespit edilmeli, enerji fakirliği sebebi ile kaçak kullanım yoluna başvuran tüketicilerin desteklenmesi için projeler geliştirilmelidir. İlgili şirketlerin kayıp-kaçak ile mücadele etmesinin sağlanması büyük önem taşımakla birlikte özellikle kaçağın yüksek olduğu yerlere odaklanılarak biran evvel çalışmalar yapılması, sosyal projeler ile sürdürülebilir çözümler sağlanması, dünya örneklerinde olduğu gibi kaçak elektrik kullanıma mahsus suç tanımı yapılması ve cezai müeyyidelerin kararlı bir şekilde

uygulanması da kanaatimizce büyük önem taşımaktadır. Gerekli çalışmalar yapılmadan ve ek mekanizmalar geliştirilmeden ulusal tarifenin kaldırılmasının kaçak kullanımın yoğun olduğu bölgelerde faturasını düzenli ödeyen tüketiciler yönünden çok daha büyük sorunlara yol açabileceği hususu da göz ardı edilmemelidir.

B. Diğer Tarife Bileşenleri

Elektrik enerjisi, üretimin ardından iletim şebekelerinden geçerek dağıtım şebekelerine taşınmakta, dağıtım şebekeleri yardımı ile de nihai tüketiciye ulaştırılmakta, ayrıca tüketici ile perakende satış ilişkisi kurularak enerji teminin sürekliliği sağlanmaktadır. Enerji temini karşılığında düzenlenen faturalar sadece kullanılan enerji bedelinden ibaret olmamakta aynı zamanda söz konusu şebekeden yapılan taşımalara ilişkin giderler ve sunulan hizmetlerin bedellerini de içermektedir.

İnceleme konumuz olan abone tüketicilerin ödeyeceği faturaların içerikleri ve uygulanacak tarifeler regülasyon kurumu olan EPDK tarafından ulusal bazda düzenlenmektedir.

Son yıllarda çokça tartışılan düzenlemeye tabi tariflerde yer alan bedellerin içeriklerine uzun yıllar detaylı olarak yer verilmemiş ve bu bedeller birim fiyat olarak tüketiciye yansıtılarak uygulanmıştır. [297] 2011 yılından itibaren Elektrik Piyasası Kanunun amaçlarından biri olan şeffaflığın sağlanabilmesi için tarife bileşenleri ayrı kalemler halinde faturada gösterilmeye başlanmıştır. Başka bir anlatımla söz konusu

[297] 2006 yılından 2011 yılına kadar tahsil edilen bedeller faturada dağıtım bedeli, iletim bedeli, perakende satış bedeli (kayıp kaçak bedeli bu bedel içerisine yedirilmiştir) ve perakende satış hizmeti (sayaç okuma bedeli bu bedel içine yedirilmiştir) bedeli olarak gösterilmiştir.

bedeller daha önceleri de tüketiciye yansıtılmış ancak ayrı kalemler halinde belirtilmediğinden tüketici bu durumun bilincinde olmamıştır.[298]

2011 yılında, fatura içeriğini oluşturan; "dağıtım bedeli", "iletim bedeli", "kayıp kaçak bedeli", "perakende satış (enerji) bedeli", "sayaç okuma haricindeki PSH bedeli", "sayaç okumaya ilişkin PSH bedeli" tutarları tüketicinin bilgilendirilme ve şeffaflık hakkını teminen faturalarda ayrı kalemler olarak gösterilmeye başlanmıştır. Ardından 2013 yılında sayaç okuma bedeli PSH bedeli ile ilişkilendirilemeden tek başına bir bedel olarak belirlenmiş, PSH bedeli de ayrı bir bedel unsuru olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak söz konusu bedellerin tarifelerde gösterilmesinin ardından söz konusu bedellerinin tahsilinin hukuka uygun olup olmadığı tartışılır hale gelmiş, kayıp kaçak bedellerinin yanından enerji bedeli dışında kalan söz konusu bedellerin de iadesi için yargı mercilerine başvurular yapılmıştır. Yargı kararları ile söz konusu bedellerin hukuka uygun olmadığından, yasal bir düzenlemeye dayanmadığından bahisle tüketiciye iadesine karar verilmesi yönünde içtihat birliği oluşmuştur. Ardından 6719 sayılı Kanun değişikliği ile Elektrik Piyasası Kanununda bir takım değişiklikler yapılmış, söz konusu değişikliklerin Anayasaya aykırılığı sebebi ile iptali istenmiş ancak AYM söz konusu taleplerin bir kısmı yönünden talebin esastan reddine, bir kısmı yönünden ise usulden reddine karar vermiştir. [299]

Ayrıca EPDK tarafından yapılan düzenleme (tarife tabloları) ile 01.01.2016 tarihinden itibaren faturalarda gösterilen bedeller yönünden sadeleştirmeye gidilmiş, perakende satış (enerji) bedeli ve PSH bedeli tek bir bedelde toplamıştır. Bu bedel "enerji bedeli" olarak adlandırılmıştır. Daha önce "dağıtım bedeli", "iletim bedeli", "kayıp kaçak bedeli" ve "sayaç okuma bedeli" şeklinde gösterilen kalemlerin hepsi

[298] DOĞAN, Beşir Fatih, "Elektrik Piyasasında Tüketicilerden Kayıp-Kaçak ve Sayaç Okuma Bedeli Alınmasının Hukuka Uygun Olup Olmadığı ve Tüketici Sorunları Hakem Heyetinin Görev Alanına Girip Girmediği", Enerji, Piyasa ve Düzenleme, Cilt 2, 2011, s.79

[299] Bkz. § 10,I., A.

"dağıtım bedeli" altında birleştirilmiş ve faturalarda tek bir dağıtım bedeli olarak gösterilmeye başlanmıştır.[300]Böylece perakende elektrik satış fiyatı enerji bedeli, şebeke bedeli, vergi, fon ve paylar olmak üzere üç ana bileşen olarak tahakkuk ettirilmeye başlanmıştır.[301]

İletim bedeli iletim faaliyeti kapsamında iletim hattının kullanılması sebebi ile ödenmesi gereken bedeli ifade etmektedir. Söz konusu bedel düzenlemeye tabi olarak tahakkuk ettirilmektedir. İletim tarifesi TEİAŞ tarafından hazırlanır ve EPDK tarafından onaylanmasının ardından iletim hattından yararlanan tüm kullanıcılara eşit olarak yansıtılır(EPK, m. 17/6/b). Söz konusu tarife iletim bedelleri; iletim sistem kullanım bedelleri, sistem işletim bedelleri ve yatırıma ilişkin bedeller gibi iletim sistemi faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi için ihtiyaç duyulan maliyet unsurlarından yola çıkarak belirlenir.[302] İletim bedelinin iletim hattından yararlanma sebebi ile ödenen kira mahiyetinde olduğunu söylemek kanaatimizce yanlış olmayacaktır. 2016 değişikliği sonrası iletim bedeli dağıtım bedeli içerisinde tüketiciden tahsil edilmektedir.

Dağıtım sistemi kullanıcılarının sistemden çektikleri veya sisteme verdikleri birim enerji için ödeyecekleri tutar dağıtım bedeli olarak adlandırılmaktadır.[303] Söz konusu bedel dağıtım şebekesinin kullanılarak elektriğin nihai tüketiciye ulaştırılması için gerekli olan şebekenin işletimi ve bakımını sağlamak için ödenmektedir. Dağıtım tarifeleri her bir dağıtım şirketi tarafından hazırlanır ve EPDK tarafından onaylanmasının ardından iletim hattından yararlanan tüm kullanıcılara eşit olarak yansıtılır. Söz konusu tarife; ihtiyaç duyulan "yatırım harcamaları" ile bu harcamalara

[300] DİNÇ, Ali Rıza, "Elektrik Faturaları ve Tarifeler, Uzman Gözüyle Enerji", Sayı 5, Ankara, Ocak-Şubat 2018, s. 6 vd.
[301] DİNÇ, Ali Rıza, "Düzenlenen Tarifelerde Yeni Dönem", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Şubat 2016, s. 11.
[302] 30 Aralık 2015 Tarihli ve 29578 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak Yürürlüğe giren İletim Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ.
[303] 19.12.2015 tarih, 29567 sayılı resmi gazetede yayımlanan Dağıtım Sistemi Gelirlerinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ, md. 4/f.

ilişkin makul kazanç, "sistem işletim maliyeti" gibi tüm maliyet ve hizmetler dikkate alınarak belirlenir. Dağıtım bedeli ile iletim bedeli mahiyetleri itibari ile benzerlik göstermektedirler. Dağıtım bedeli 2016 sonrası yapılan değişiklik ile "teknik ve teknik olmayan kayıp" maliyetini ve sayaç okuma maliyetini de içeren bir maliyet kalemi haline gelmiştir. Kayıp kaçak bedeli elektriğin nakli esnasında teknik ve teknik olmayan kayıplar sebebi ile ortaya çıkan maliyet farklılığına sebep olan bedeli ifade etmektedir. Söz konusu bedel belirli bir oranlama ile hesaplanmakta ve dağıtım bedeline dahil edilmektedir. Sayaç okuma bedeli ise faturalama yapılabilmesi için periyodik olarak sayaçların okunmasına ilişkin maliyetin bedeli olarak dağıtım bedeli içerisine dahil edilmektedir. Dağıtım bedeli içerisinde yer alan unsurlardan sayaç okuma bedelinin özellikle eleştirilmesi gerekmektedir. Sayaç okuma hizmeti dağıtım hizmetinin doğası gereği var olan bir hizmet olup ayrıca faturalandırılan kalemler içerisinde yer alması kanaatimizce eleştirilebilir bir noktadır. Ayrıca daha önce her hane için sabit miktar olan sayaç okuma bedeli, artık tüketilen enerji miktarı baz alınarak belirli bir oranlama ile hesaplanacaktır. Bu durum ise aynı hizmet için her tüketiciden ve her ay farklı bir bedel tahsili anlamına gelecektir.

Enerji (perakende satış) bedeli "aktif enerji maliyetleri" ile faaliyetin yerine getirilebilmesi amacıyla ortaya çıkan tüm maliyet ve hizmetlere ilişkin bedellerden oluşur. Söz konusu bedel maruz kalınan riskler göz önünde bulundurularak hesaplanan brüt kâr marjı dikkate alınarak belirlenir.[304] Ayrıca daha önce ayrı bir bedel olarak yansıtılan perakende satış hizmeti bedeli de artık enerji bedeli içerisinde yer almaktadır. PSH bedeli faturalama, müşteri hizmetleri ve tahsilat işlemleri gibi işletme giderlerine ilişkin maliyeti gösteren bir bedeldir. "Perakende satış tarifeleri" her bir "tedarik şirketi"

[304] 30.12.2015 tarih, 29578 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Perakende Enerji Satış Fiyatlarının Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ, md. 5.

tarafından hazırlanır, EPDK tarafından onaylanmasının ardından serbest olmayan tüketicilere eşit olarak yansıtılır (EPK m. 17/6/d).

Ayrıca son kaynak tedariki kapsamında perakende satış sözleşmesinin tarafı olan tüketici abonelere "son kaynak tedarik tarifesi" uygulanır. Ancak "son kaynak tedarik tarifesi" tüketicilerin serbest piyasaya yönelmesini sağlamak amacıyla perakende satış tarifesine göre biraz daha yüksek bedellerde hesaplanmaktadır. Bu noktada "düşük tüketimli serbest tüketicileri" korumak için bu tüketicilere "son kaynak tedarik tarifesi" olarak "perakende satış tarifesi" uygulanır.

Sonuç olarak tıpkı 2011 yılından önce olduğu gibi 2016 yılında yapılan faturaların sadeleştirilmesinden sonra da tüketicilerin ödediği bedellere ilişkin kalemlerde bir azalma olmamış, yalnızca söz konusu bedellerin detayını tüketicinin görmesi imkanı ortadan kalkmıştır. Söz konusu bedellerin hala tahakkuk ettiriliyor olmasına rağmen artık tüketici tarafından görülememesinin en büyük nedeni faturalara yapılan itirazlar olmuştur. Kanun değişikliği ve fatura bileşenlerinin değişimi ile söz konusu itirazların azaldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak hedeflenen şeffaf ve rekabetçi piyasa yapısı göz önünde bulundurulduğun söz konusu uygulamanın eleştirilmesi gerekmektedir. Mevcut durumda tüketicilerin tahsil edilen bedellerin tek tek gelişimi hakkında bilgi sahibi olması neredeyse imkansızlaşmıştır. Bu durum tedarik ve dağıtım şirketlerinin performanslarının tüketici tarafından izlenip sorgulanmasını da oldukça güçleştirmektedir.

Bir diğer eleştirinin sayaç okuma ve PSH bedeli yönünden yapılması mümkündür. Söz konusu bedellere ilişkin maliyetler doğrudan abone sayısına göre belirlenmesine

rağmen tahsil edilen bedeller tüketilen enerji miktarına göre belirlenmektedir. Bu durum da tüketici aleyhine değerlendirilebilecek bir husustur.[305]

Tüketicilerin faturalarında yer alan bedellere ilişkin algısının, almadıkları bir hizmetin bedelinin ödediği yönünde olduğu görülmektedir. Ancak özellikle iletim ve dağıtım bedellerinin bir tür kira niteliğinde düşünülmesi gerektiği açıktır. Gerçekten de tüketici iletim sistemi ve dağıtım sistemi vasıtasıyla enerji teminini sağlamakta, ilgili iletim ve dağıtım şirketleri tüketiciye sürekli enerji temini sağlanabilmesi için birçok bakım ve onarım maliyetine katlanmakta ve bunların bedelinin hizmeti alan tüketici tarafından ödenmesi gerekmektedir. Kayıp kaçak bedeline ilişkin detaylı açıklamalarımız daha önce yapılmış olmakla birlikte sayaç okuma bedelinin hizmetin doğası gereği sağlanması gereken bir işlem olduğu düşünüldüğünden söz konusu bedelin tüketiciden tahsili hususunun eleştirilebilir bir noktadır. Ayrıca enerji bedeli üzerinden brüt kar marjı hesaplanarak ücretlendirilen enerji bedeli mevcut iken tedarik şirketinin bir de PSH bedeli tahsil etmesi de tüketici hakları bakımından tartışılabilir bir konudur. Ancak belirtmek gerekir ki bahsi geçen tüm bedeller Elektrik Piyasası Kanunu ile yasal bir zemine kavuşmuştur ve tüketicilerin söz konusu tarife bileşenleri yönünden yargıya taşıdıkları uyuşmazlıklar tüketiciler aleyhine sonuçlandığı görülmektedir.

C. Vergi ve Fonlar

Elektrik faturasında; enerji bedeli ve şebeke ile ilgili bedeller dışında ayrıca ödenen vergi ve fonlar yer almaktadır. Bunlar “enerji fonu”, “trt payı”, “elektrik ve havagazı vergisi” ile “KDV” tutarlarından oluşmaktadır.

[305] CAMADAN, Ercüment, “Elektrik Tüketicilerine Yansıtılan Bedeller ve 2016 Yılındaki Sadeleştirme”. https://www.linkedin.com/pulse/elektrik-t%C3%BCketicilerine-yans%C4%B1t%C4%B1lan-bedeller-ve-2016-erc%C3%BCment-camadan (son erişim 27.03.2019)

TRT payı yasal dayanağını"3093 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Gelirleri Kanunu"ndan almaktadır. Anılan Kanunun 4. Maddesinin c bendine göre tedarik şirketinin *"iletim, dağıtım ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedeller hariç olmak üzere, elektrik enerjisi satış bedelinin yüzde ikisi tutarındaki payı faturalarında ayrıca göstererek ve bu kapsamdaki bedelleri Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna intikal ettirmesi"* yükümlülüğü bulunmaktadır. [306]

Enerji fonu ise "3096 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun" Geçici 4. Maddesi gereğince tahsil edilmektedir. Bahsi geçen maddeye göre *"28.05.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun ek 2 inci maddesi gereğince tahsil olunan katkı payı tutarları, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Merkez Saymanlığı hesabına yatırılır ve bütçeye gelir kaydedilir."* 3291 sayılı Kanunun ek 2 inci maddesinde ise tedarik şirketlerinin *"sektör altyapı giderlerine katkı paylarını, bunların enerji satış tarifelerinin %10'unu geçmeyecek şekilde tespite, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkili olduğu"* belirtilmiştir. Ayrıca sektör altyapı giderlerinin *"katkı payı, iletim, dağıtım ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedeller hariç olmak üzere"* belirleneceği ve fatura ayrıca gösterileceği de belirtilmiştir. [307] Hali hazırda enerji fonunun oranı %1 olarak belirlenmiştir.

[306] Nihai tüketiciye elektrik enerjisi satışı yapan lisans sahibi tüzel kişiler, iletim, dağıtım ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedeller hariç olmak üzere, elektrik enerjisi satış bedelinin (sanayi sicil belgesine sahip sanayi işletmelerine yapılan elektrik enerjisi satışı hariç) yüzde ikisi tutarındaki payı (Katma Değer Vergisi, diğer vergiler, fon ve paylar ile benzeri kesintiler hariç) faturalarında ayrıca gösterir ve bu kapsamdaki bedelleri Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna intikal ettirirler.

[307] Nihai tüketiciye elektrik enerjisi satışı yapan lisans sahibi tüzel kişilerin sektör altyapı giderlerine katkı paylarını, bunların enerji satış tarifelerinin %10'unu geçmeyecek şekilde tespite, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkilidir. (Nihai tüketiciye elektrik enerjisi satışı yapan lisans sahibi tüzel kişilerin sektör altyapı giderlerine katkı payı, iletim, dağıtım ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedeller hariç olmak üzere belirlenir. Tedarikçiler bu bedeli faturalarında ayrıca gösterir ve tahakkuku takip eden ikinci ayın yirmisinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına intikal ettirirler. Organize sanayi bölgeleri tüzel kişilikleri, serbest tüketici olarak tedarikçilerden katılımcıları için temin ettikleri enerjiye ilişkin olarak ayrıca katkı payı yatırmaz.

Elektrik ve havagazı tüketim vergisi ise "2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu" uyarınca tahakkuk ettirilmektedir. Adı geçen Kanunun 34. Maddesinde "*Belediye sınırları ve mücavir alanlar içerisinde elektrik ve havagazı tüketiminin Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisine tabi olduğu"* belirtilmiştir. Söz konusu bedelin ise elektriğin satış bedeli üzerinden %1 olarak alınması uygun bulunmuştur. [308]

Elektrik enerjisinin evrensel bir hizmet olduğu, hizmete erişimin kimi zaman yaşamsal önem taşıdığı bir gerçektir. En temel insan haklarından olan yaşama ve barınma hakları ile bağlantılı olan ve günümüzde adeta bir insan hakkı görünümünde bulunan enerjiye erişimin, sosyal politikalarla desteklenerek tüm bireylerin enerjiye erişiminin sağlanması gerekmektedir. Bunun için enerjiye erişim maliyetlerinin düşürülmesi gerektiği bir gerçektir. Ancak ülkemiz uygulamasında enerji ve şebeke maliyetlerinin yanı sıra tüketicilere ek fon ve vergi yükümlülükleri getirildiği görülmektedir. Söz konusu fon ve vergiler ile kamu kurumlarına kaynak aktarımı sağlanması zaten vergileri ile kamuya kaynak aktaran tüketicilerin adeta ikinci kez vergilendirilmesine sebep olmaktadır. Tüketicilerin zaman zaman söz konusu vergi ve fon bedellerinin iadesi taleplerini yargı yoluna taşıdığı görülmekte ise de kanuni düzenlemeye dayanılarak tahakkuk ettirilen söz konusu bedellerin iadesi de mümkün olmamaktadır. Kanaatimizce elektrik enerjisi teminin tam ikamesinin mümkün olmadığı ve günümüzde zorunlu bir ihtiyaç haline geldiği göz önünde bulundurulduğunda söz konusu vergilerin elektrik tarifelerinden kaldırılması hatta katma değer vergisinin dahi düşürülmesi gerekmektedir. Bu sayede EPK'nın amaçları ile paralel olarak elektriğin düşük maliyetli ve yeterli şekilde tüketicilere sunulması için olumlu bir gelişme sağlanacaktır.

[308] TURAN, Tolga, "Bir Elektrik Faturasının Anatomisi", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Ocak- Şubat 2015, s. 55.

II. Güvence Bedelleri

Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri yönetmeliğinde; sözleşmenin sona ermesi veya feshi yahut kullanım yerinin değişmesi gibi durumlarda abonenin fatura borcunu ödememesi halinde borcu nispetinde mahsup sağlamak amacıyla görevli tedarik şirketince güvence bedeli isteneceği düzenlenmiştir (EPTHY m. 25). Diğer taraftan, ön ödemeli sayaç kullanan aboneler bu kuralın dışında tutulmuş ve bu abonelerden güvence bedeli alınamayacağı açıkça belirtilmiştir (EPTHY m.30). [309]

Şirketlerin talep edebileceği güvence bedeline ilişkin tutar EPDK tarafından belirlenir. EPDK bu yetkisini, gerekli görülmesi halinde her bir bölge için farklı güvence bedelleri belirlemek suretiyle de kullanabilecektir (EPTHY m. 26/4). 2019 yılı için konut aboneleri yönünden güvence birim bedeli 29.8 TL/kW olarak belirlenmiştir. [310] Örneğin bağlantı gücü 7 kW olan bir mesken kullanıcısının 2019 yılı için ödemekle yükümlü olduğu güvence bedeli 7x29.8 = 208,6 TL'dir.

Abonenin belirlenen güvence bedelini nakit olarak tek seferde ödemesi öngörülmüş ise de abonenin talebi halinde iki eşit taksit ile ödenmesi de mümkündür(EPTHY m. 27). Ödenen bedel "perakende satış sözleşmesinin feshi" yahut "sona ermesi" veya "mevcut sayacın ön ödemeli sayaçla değiştirilmesi" durumunda, güncellenen bedel [311] abonenin tüm borçlarını ödemiş olması şartıyla iade edilir (EPTHY m. 29).

---

[309] Ayrıca 27/7/2013 tarihli ve 28720 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Genel Aydınlatma Yönetmeliği kapsamında olan yerler ile 12/4/2002 tarihli ve 2002/4100 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kapsamındaki ibadethanelere ilişkin aboneliklerden güvence bedeli alınmaz.

[310] EPDK'nın 13.12.2018 tarih, 8252-6 sayılı kararı, 18.12.2018 tarih ve 30629 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. EPTHY'nin 26. maddesinde güvence bedelinin "tesisin veya kullanım yerinin gücü dikkate alınarak, tüketici grupları itibarıyla kW başına belirlenen birim bedel üzerinden" hesaplanacağı belirtilmiştir. Yine aynı maddede daha önce borcunu ödemediği için sözleşmesi feshedilen tüketicilerden alınacak güvence bedellerine ilişkin hesaplamalara ayrıca yer verilmiş ve daha yüksek bedelleri belirleneceği ifade edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. md. 26/6, 7.

[311] EPTHY'nin 29. maddesinde güncellemenin ne şekilde yapılacağı belirtilmiştir. Buna göre ; *"Tespit edilen nakit güvence bedeli, güncelleme oranı kullanılarak güncellenir. Güncelleme yapılmasını takiben,*

Abone ile tedarik şirketi arasında imzalanan standart perakende satış sözleşmesinde de ilgili mevzuat ile paralel şekilde güvence bedeline ilişkin düzenleme yer aldığı görülmektedir. [312]

Uygulamada abonelerin güvence bedelini ödediği ardından iadesini talep ettiği görülmektedir. Ancak benzer şekilde talep edilen güvence bedellerine ilişkin olarak Yargıtay kararlarında abonelerin bu yöndeki taleplerinin reddedildiği anlaşılmaktadır.

Önceleri Tüketici Hakem Heyetleri ve Tüketici Mahkemelerince sözleşmede yer alan hükmün haksız şart niteliğinde olduğu, mevzuatta yer alan düzenlemenin ise kanun ile değil yönetmelik ile yapıldığı gerekçeleri ile aboneden güvence bedeli talep edilmesinin mümkün olmadığı yönünde kararlar verilmekte olduğu görülmüştür.[313]

---

tüketicinin sonlandırılan perakende satış sözleşmesi kapsamında görevli tedarik şirketine olan tüm borçların ödenmesinden sonra varsa güncellenmiş güvence bedelinin bakiyesi, sözleşmenin sona erme tarihinden itibaren en geç 5 iş günü içerisinde şirket veznesi, posta, elektronik fon transferi veya havale gibi tüketicinin talep ettiği ödeme şekline göre iade edilir. İade için, borcun ödenmesi dışında, herhangi bir koşul ileri sürülemez ve belge istenemez. Güncelleme oranının hesaplanmasında, başlangıç endeksi olarak sözleşmenin başladığı aydan iki önceki ay için TÜİK tarafından açıklanan TÜFE, sonlandırma endeksi olarak ise sözleşmenin feshedildiği, sona erdiği veya ön ödemeli sayacın takıldığı günün içinde bulunduğu aydan iki önceki aya ilişkin TÜİK tarafından açıklanmış olan TÜFE dikkate alınır. Güncelleme oranı; sonlandırma endeksi, başlangıç endeksine bölünerek bulunur. 1/1/2007'den önce sözleşme yapmış ve güvence bedeli ödemiş olan tüketicilerin güvence bedellerinin iadesinde 1/1/2007 tarihindeki güncellenmiş güvence bedelleri dikkate alınır. 1/1/2007 tarihli güncellenmiş güvence bedelleri, söz konusu tarihten iade tarihine kadar olan süre dikkate alınmak suretiyle, TÜFE oranında güncellenerek iade edilir."

[312]EPPSS, m. 12 "*Şirket, Yönetmelikle güvence bedelinden muaf tutulan tüketiciler hariç olmak üzere, Yönetmelikte belirtilen hallerde, tüketicinin elektrik enerjisi fatura bedelini ödememesi ihtimaline karşılık olarak, borcuna mahsup etmek üzere güvence bedeli talep eder. Tüketiciye ait güvence bedeli bilgileri, EK-2'de yer almaktadır.Güvence bedeli ve fark güvence bedelinin hesaplanması ve verilme şekli ile sözleşmenin sona ermesi, feshi veya sayacın ön ödemeli sayaçla değiştirilmesi halinde güvence bedelinin güncellenmesi ve iadesine ilişkin uygulamalar ile güvence bedelinin Şirket tarafından ne şekilde değerlendirileceği ve güncelleneceği ilgili mevzuata göre yapılır.Güvence bedeli ve fark güvence bedelinin ilgili mevzuatta öngörülen süre içerisinde ödenmemesi halinde işbu sözleşmenin 9 uncu maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları kapsamında işlem tesis edilir ve 18 inci maddesinin sekizinci fıkrası çerçevesinde sözleşme feshedilebilir. Bu fıkra sözleşmenin 9 uncu maddesinin yedinci fıkrasının (a) bendi kapsamında düzenlenen güncellenmiş güvence bedelinin Şirket'e ödenmemesi durumunda uygulanmaz."*

[313]Afyon 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2016/1000 E.- 2018/67 K. Sayılı kararında *"Yönetmeliğe göre kurumun alacaklarını garanti altına alınması amacıyla güvence bedeli alınmaktadır. Kanunda güvence bedeli alınacağına dair bir hüküm yoktur. Isınma ihtiyacının karşılanması amacıyla yapılan doğal gaz bağlantısı bu ihtiyacın süresi olmadığı gibi bir süre sonra da sonlanması da mümkün değildir. Tüketicinin her zaman bu hizmete ihtiyacı vardır. Dolayısıyla bu bedeller şirket kasasında*

Ancak Yargıtay aksi yönde kanaat geliştirmiştir. Yargıtay tarafından sözleşmede güvence bedeli alınacağına ilişkin hükme yer verildiği, ayrıca aynı kapsamda Yönetmelikte hüküm bulunduğu, söz konusu yönetmelik hükmünün iptale konu olmadığı ve yürürlükte olduğu belirtilerek güvence bedeli alınmasında hukuka aykırılık bulunmadığı yönünde içtihat oluşturulmuştur. [314]

---

kalmakta adete şirkete ait olmaktadır. Yönetmelikte şirketin hangi alacağını garanti altına almaya çalıştığı açık değildir. Faturasını ödemeyen tüketiciye zaten gaz verilememektedir. Söz konusu bedel hukuka aykırı olup hakem heyeti kararı bu yönüyle yerindedir." şeklinde hüküm kurulmuştur.

[314] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2010/13-406 E. - 2010/503 K. sayılı 13.10.2010 günlü ilamında: *"5809 Sayılı Kanun hükümlerinin uygulama alanı bulunduğu, dava ve uyuşmazlığa konu sabit ücretin davacı işletmeci tarafından, Kurum onayı ile belirlenen 'Tarifler' çerçevesinde tespit edildiği b tarifelerin Kurum'un sektörle ilgili işlemi olmakla bunlara karşı Danıştay'da ilk derece mahkemesi sıfatıyla dava açılıp; bu mahkemece ücretin belirlenen esaslar dahilinde alınmasına davam olacağı; dosyaya yansıyan böyle bir iptal kararı da mevcut olmadığına görev Türk Telekomünikasyon A.Ş. tarafından belirlenen ve Telekomünikasyon Kurumu tarafından onaylanan tarife uyarınca alınan sabit ücretin, yasal bir uygulama olduğu; Danıştay tarafından iptal edilmediği sürece sabit ücretin tarifede belirlenen miktar üzerinden alınmasında kanuna aykırı bir husus bulunmadığı, her türlü duraksamadan uzak olduğu"* belirtilmiştir. Ayrıca Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin benzer nitelikteki 2018/4550 E.- 2018/1067 K. Sayılı ve 26.10.2018 tarihli kararında "*Her ne kadar yerel mahkeme, kanunda güvence bedeli alınacağına dair bir hüküm bulunmadığı, yönetmeliğe göre kurumun alacaklarının garanti altına alınması amacıyla güvence bedeli alındığı ısınma ihtiyacının karşılanması amacıyla doğal gaz bağlantısının yapıldığı, bu ihtiyacın süresinin olmadığı gibi bir süre sonra da sonlandırılmasının da mümkün bulunmadığı, tüketicinin her zaman bu hizmete ihtiyacının olduğu, bu bedellerin şirket kasasında kaldığı bedelin hukuka aykırı olarak alındığı, hakem kararının güvence bedeli yönünden yerinde olduğundan bahisle, güvence bedelinin davalı tüketiciye iadesine (esastan davanın reddine) karar verilmiş ise de, verilen bu karar isabetli olmamıştır. 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Dağıtım ve Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinin 39/1. ve 3. fıkralarının halen yürürlükte olduğu, bu hükme göre dağıtım şirketlerince hazırlanan tarife önerilerinin Kurum'a bildirilmesi üzerine, Kurumun onayı ile belirlenen 'Tarifeler çerçevesinde' güvence bedeli tespit edildiği, yönetmeliğin iptali için Danıştay'a dava açılabileceği, yönetmelik bu yolla iptal edilmedikçe mekanik sayaçlarda güvence bedelinin belirlenen esaslar dahilinde alınmasına devam olunacağı; dosyaya yansıyan böyle bir iptal kararı da mevcut olmadığı, dağıtım şirketlerince belirlenen ve Kurum tarafından onaylanan tarife uyarınca alınan güvence bedelinin yasal bir uygulama olduğu, açıktır. Tüm bu bilgiler ışığında; davalının mekanik sayaç abonesi olması nedeniyle abonelik sözleşmesinin imzalanması sırasında bir defaya mahsus olmak üzere güvence bedeli alınabileceği, yukarıda belirtilen Doğal Gaz Piyasası Dağıtım ve Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinin 39. maddesi ve bu maddenin yollamasıyla Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu Kararları, taraflar arasında akdedilen Doğal Gaz Kullanım Sözleşmesi hükümleri gözetildiğinde davalı tüketiciye güvence bedelinin iade edilemeyeceği"* şeklinde hüküm kurulmuştur. Ayrıca Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 2018/5321 E.- 2018/10669 K. Ve 26.10.2018 tarihli kararında da benzer ifadelere yer verilmiştir.

Bu sebeple mevcut durumda abonelerin güvence bedeli taleplerinin miktar itibari ile hakem heyeti sınırında kaldığı, hakem heyetlerince de söz konusu taleplerin reddi yönünde uygulamaların çoğunlukta olduğu görülmektedir. [315]

Her ne kadar Yüksek Mahkeme tarafından alınması hukuka uygun bulunmuş ise de güvence bedeli alınmasının tüketici hakları yönünden yerinde bir uygulama olarak nitelendirmek kanaatimizce uygun değildir. Bahsi geçen bedel bir hizmetin karşılığı olmayıp, doğası gereği süreklilik gösteren elektrik enerjisi temini amaçlı abonelik sözleşmelerinde güvence bedelinin iade edilmemesi ihtimali de bulunmaktadır. Bu durum ise şirket yönünden sebepsiz zenginleşme ihtimalini doğurmaktadır. Her ne kadar sözleşmede güvence bedeli alınabileceği yönünde bir hüküm mevcut ise de sözleşmeye abonenin müdahale imkanı bulunmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca güvence bedeli alınabileceğine ilişkin düzenlemenin tüketici aleyhine bir yükümlülük doğurduğu hususu da göz önünde bulundurulduğunda ilgili düzenlemenin yönetmelik yerine kanun hükmü ile yapılması daha yerinde olacaktır.

III. Genel İşlem Koşulları ve Haksız Şartlar

Sanayileşme sonucu mal ve hizmet üretiminde yaşanan büyük artış ticari hayatta seri halde çok sayıda işlemin yapılmasına neden olmuştur. Bu durum yapılan işlemlerin, standartlaşmasına, sözleşme içeriklerinin değişmesine ve önceden hazırlanmış standart sözleşmelere dönüşmesine sebep olmuştur. [316] Ancak söz konusu sözleşmelerin yaygınlaşması tüketiciler yönünden önemli sakıncalar doğurmuştur. [317] Sözleşmenin güçlü tarafından tek taraflı olarak hazırlanan ve imzalanmak üzere tüketiciye sunulan

[315] Çankaya İlçe Tüketici Hakem Heyetinin 27.08.2018 tarih, 023620180006037 karar numaralı kararında abonenin güvence bedelinin iadesi talebinin reddine karar verilmiştir.
[316] AYRANCI, s. 272.
[317] KARA, s. 156.

standart sözleşmeler taraflar arasındaki dengenin bozulmasına neden olmuştur. Buna bağlı olarak sosyal devlet ilkesi gereği sözleşme ilişkisinin zayıf tarafının korunması ve bozulan güç dengesinin düzeltilebilmesi amacıyla sözleşme özgürlüğü ilkesi bir takım sınırlandırmalara maruz kalmıştır. Bu sınırlandırmalardan biri de genel işlem koşullarının denetlenmesi olarak karşımıza çıkmıştır.[318]

Genel işlem koşulları kavramı hukukumuza ilk olarak BK ile düzenlenmiştir. BK genel işlem koşullarını sözleşmeyi düzenleyenin tek başına hazırladığı ve ileride çok sayıdaki benzer ilişkide kullanmak amacı taşıdığı sözleşme hükümleri olarak tanımlamıştır. [319]

Doktrinde de genel işlem koşullarına ilişkin pek çok tanım yapılmıştır.[320] Söz konusu tanımlamalarda, özellikle bir sözleşmede varlık gösteren hükümlerin "genel işlem koşulu" olarak kabul edilebilmesi için bir takım unsurlara yer vermiştir. Buna göre bir sözleşmenin genel işlem koşulu içerdiğini kabul edebilmek için; sözleşme koşullarının önceden ve tek taraflı olarak belirlenmesi, şahsa özel düzenlenmemiş olup genel ve soyut nitelikte olması, çok sayıda sözleşmede kullanılmak için hazırlanması, müzakere imkanı sunmadan bir tarafın sözleşmeye dahil edilmesi gerektiğini söylemek uygun olacaktır.

---

[318] Ayrıca emredici hukuk kurallarına, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırılık ile gabin, sözleşme konusunun imkansız olması, sözleşme yapma zorunluluğu halleri de diğer sınırlandırma nedenleri olarak sayılabilir.

[319] BK, m. 20 "*Genel işlem koşulları, bir sözleşme yapılırken düzenleyenin, ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleridir. Bu koşulların, sözleşme metninde veya ekinde yer alması, kapsamı, yazı türü ve şekli, nitelendirmede önem taşımaz. Aynı amaçla düzenlenen sözleşmelerin metinlerinin özdeş olmaması, bu sözleşmelerin içerdiği hükümlerin, genel işlem koşulu sayılmasını engellemez. Genel işlem koşulları içeren sözleşmeye veya ayrı bir sözleşmeye konulan bu koşulların her birinin tartışılarak kabul edildiğine ilişkin kayıtlar, tek başına, onları genel işlem koşulu olmaktan çıkarmaz. Genel işlem koşullarıyla ilgili hükümler, sundukları hizmetleri kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi ve kuruluşların hazırladıkları sözleşmelere de, niteliklerine bakılmaksızın uygulanır."*

[320] Detaylı bilgi için bkz. AYRANCI, s. 289, AKİPEK, s. 224, HAVUTÇU, Ayşe, Açık İçerik Denetimi Yoluyla Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması, İzmir, 2003, s. 74, Kara, s. 155, İNAL, H. Tamer, Tüketici Hukuku, Ankara, 2014, s. 602-605, DALKA OKUMUŞ, s. 35 .

Bir sözleşme ilişkisinde genel işlem koşullarının bulunup bulunmadığı yönündeki denetim mahkemelerce yapılabilmektedir, bu denetim türü yargısal denetim olarak da adlandırılmaktadır.

Yargısal denetim sürecinin ilk aşamasını yürürlük denetimi oluşturmaktadır. Bu kapsamda öncelikle genel işlem koşullarının sözleşme içerisinde yürürlük kazanıp kazanmadığı tespiti gerekecektir. Abonenin menfaatine aykırı olarak sözleşmede yer alan genel işlem koşullarının sıhhatli şekilde yürürlük kazanabilmesi abonenin bu koşullar hakkında açıkça bilgilendirilip içeriğini öğrenmesinin sağlanmasına ve kabul etmesine bağlıdır. Aksi takdirde sözleşme içeriğinde yer alan "genel işlem koşulları" yazılmamış sayılacaktır. Sözleşmenin niteliği ve işin özelliği gereği yabancı sayılan koşulların da yazılmamış sayılacağı ayrıca belirtilmiştir (BK m.21). Bu durumda sözleşmenin yazılmamış sayılan hükümleri dışındaki hükümleri geçerliliğini koruyacak, aksi yönde iddialar ileri sürülemeyecektir.

Yürürlük denetimi sonucu sözleşme içeriğinde mevcut olduğu tespit edilen "genel işlem koşullarının" ihtiyaç duyulması halinde yorum yoluyla da denetlenmesi gerekecektir. Söz konusu denetimin nasıl yapılacağı Borçlar Kanunun 23. maddesinde gösterilmiştir. Buna göre genel işlem koşulu olarak kabul edilen hüküm yeterince net değilse yahut birden fazla anlam taşıyorsa söz konusu hüküm düzenleyenin aleyhine yorumlanacaktır. Söz konusu hükmün temelini kendi eylemine karşı zıt davranma olarak bilinen "venire contra factum proprium" ilkesinden almaktadır.[321] Gerçekten de sözleşmeyi hazırlama aşamasında elinde her türlü imkan bulunan taraf bu imkanını gerektiği gibi kullanmamışsa, hükümleri yoruma muhtaç bir şekilde hazırlamışsa sözleşmenin uygulanması aşamasında artık karşı taraf aleyhine bir yoruma sebep olmasını kabul etmek mümkün görünmemektedir.

[321] DALKA OKUMUŞ, s. 59.

Son olarak içerik denetimi ile sözleşme adaletinin sağlanıp sağlanmadığının denetimi yapılabilecektir. Gerçekten de bozulan taraf dengesinin yeniden tesisi ve sözleşme adaletinin sağlanabilmesi için hakimin sözleşmenin ve dolayısıyla genel işlem koşullarının içeriğine müdahale etmesi önem taşımaktadır. Yürürlük denetiminden ve yorum denetiminden sonra sözleşmenin geçerli bir parçası haline geldiği anlaşılan genel işlem koşullarının, *"dürüstlük kurallarına aykırı olarak, karşı tarafın aleyhine veya onun durumunu ağırlaştırıcı nitelikte hükümler içerdiğinin"* anlaşılması halinde hakim tarafından sözleşmeye müdahale edilerek aykırılığa neden olan şartların hükümsüz sayılması içerik denetimi olarak ifade edilmektedir (BK. m. 25).[322] İçerik denetimi sonucunda sözleşme hükmünün genel işlem koşulu ihtiva ettiğinin anlaşılması halinde yaptırımın ne olacağı Borçlar Kanununda açıkça belirtilmemiştir. Ancak madde gerekçesinden uygulanması gereken yaptırımın kesin hükümsüzlük olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca Borçlar Kanunun 24. maddesi ile genel işlem koşulu içeren sözleşme yahut ayrıca imzalanan başka bir sözleşmede bulunan ve sözleşmeyi düzenleyen tarafa sözleşmenin diğer tarafı aleyhine değişiklik yahut düzenleme yapma imkanı tanıyan hükümlerin yazılmamış sayılacağı ayrıca belirtilmiştir. Her ne kadar söz konusu düzenlemenin zaten içerik denetimine ilişkin genel hüküm kapsamında denetlenebileceği ve ayrı bir madde ile düzenlenmesinin yerinde olmadığı yönünde eleştiriler[323] mevcut ise de kanun koyucu uygulamada sıkılıkla yaşanan bu soruna vurgu yapmak istediği bu sebeple bu hususu ayrı bir madde ile düzenlediği düşünülmektedir.

Genel işlem koşullarına ilişkin Borçlar Kanununda yer alan genel düzenlemelerin yanı sıra tüketici sözleşmelerinde yer alan genel işlem koşullarının denetimi için TKHK'da özel düzenlemelere de yer verilmiştir. Hatta belirtmek gerekir

[322] A.g.e, s. 135.
[323] DALKA OKUMUŞ, s. 144.

ki genel işlem koşullarına ilişkin Borçlar Kanunu ile yapılan genel düzenleme öncesinde konuya ilişkin mülga TKHK hükümleri ile tüketiciler yönünden düzenleme yapılmış ve bu düzenleme ile genel işlem koşullarının denetimine ilişkin ilk düzenleme olarak mevzuatımızda yerini almıştır.

Genel işlem koşulları TKHK'da haksız şartlar olarak ele alınmıştır. Buna göre tüketiciye müzakere fırsatı tanınmadan sözleşmeye eklenen ve tarafların hak ve yükümlülükleri yönünden "dürüstlük kuralına" aykırılık teşkil edecek şekilde tüketici aleyhine sonuçlar doğuran sözleşme kayıtları "haksız şart" olarak kabul edilmiştir (TKHK m. 5/1). Görüldüğü üzere TKHK'da yer alan düzenlemede de Borçlar Kanunu ile benzer şekilde dürüstlük kuralı temel alınarak bir tanımlama yapılmıştır. Ancak müzakereye ilişkin TKHK'nın tüketicinin lehine düzenlemeler içerdiği görülmektedir. Standart sözleşmede yer aldığı için tüketicinin içeriğine etki etme imkanı bulamadığı ve önceden hazırlanmış bir sözleşme hükmünün müzakere edilmediği kabul edilmiş, aksini ispat yükümlülüğü sözleşmeyi imzalayan tarafa yüklenmiştir. Ayrıca "standart sözleşme" olduğu sonucuna varılması halinde *"sözleşmedeki bir şartın belirli unsurlarının yahut belirli bir hükmünün müzakere edilmiş olmasının tamamı yönünden sonuç doğurmayacağı"* da belirtilmiştir (TKHK m.5/3).

Haksız şartlara uygulanacak yaptırımın kesin hükümsüzlük olduğu, söz konusu hükümlerin kesin hükümsüz olmasının kalan hükümlerin sıhhatini etkilemeyeceği açıkça düzenlenmiştir. TBK ile paralel olarak, sözleşmede haksız şart olduğu tespit edilen hükümler dışındaki hükümler geçerliliğini koruyacak, taraflarca aksiiddia edilemeyecektir (TKHK m. 5/2).

Paralel bir düzenleme olarak TKHK'da da sözleşmede yer alan bir hükmün yeterince net olamaması yahut yoruma muhtaç olması halinde söz konusu hükmün tüketici lehine yorumlanacağı ilke olarak kabul edilmiştir (TKHK m. 5/4).

Ancak Borçlar Kanunda yer alan genel düzenlemelerden farklı olarak TKHK'da bir sözleşmede şartının tespitinde sözleşmenin kuruluş anının dikkate alınacağı düzenlemiştir. Bir diğer farklılık ise öngörülen idari denetim yoludur. Buna göre genel kullanım amaçlı hazırlanan sözleşmeler yönünden haksız şartların denetimi ve engellenmesi amacıyla Ticaret Bakanlığı görevlendirilmiştir (TKHK m.5/8).

TKHK'da yer alan düzenlemelerin yanı sıra tüketicilerin taraf olduğu sözleşmelerde yer alana "haksız şartların" tespiti ve denetlenmesine ilişkin detaylı düzenlemeler "Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkında Yönetmelik" ile getirilmiştir. [324] Söz konusu yönetmelikte ayrıca haksız şart olarak nitelendirilen sözleşme şartlarına ilişkin örneklere yer verilmiştir.

Her iki düzenlemenin tüketici haklarının korunması yönünden paralel hükümler içerdiğini söylemek kanaatimizce yanlış olmayacaktır. Gerçekten de her iki kanun düzenlemesi ile amaçlanan husus sözleşmenin zayıf tarafının korunması, sözleşme adaletinin sağlanması, sözleşmede yer alan ve dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eden haksız koşulların ortadan kaldırılmasıdır. [325] İki kanun düzenlemesi arasındaki temel farklılık ise BK hükümlerinin daha geniş bir uygulama alanına sahip olup TKHK hükümlerinin sadece tüketiciler yönünden uygulama alanı bulmasıdır. Bu noktada haksız şartların genel işlem koşullarının tüketici sözleşmelerinde uygulanan bir alt türü olduğunu söylemek kanaatimizce mümkündür.

Elektrik piyasasına ilişkin mevzuatta genel işlem şartlarına ilişin özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak elektrik piyasası perakende satış sözleşmesinin standart sözleşme olarak EPDK tarafından yayımlandığı göz önünde bulundurulduğunda genel işlem şartları yönünden bir tür idari denetimin yapıldığını söylemek kanaatimizce yanlış olmayacaktır.

[324] 17.06.2014 ve 29033 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.
[325] AÇIKGÖZ, s. 302.

Elektrik piyasası perakende satış sözleşmesinin EPDK tarafından yayımlanan tip sözleşme olması genel işlem şartlarına ilişkin denetimden muaf olacağı anlamına gelmemektedir.[326] Gerçekten de gerek Borçlar Kanununda gerekse TKHK'da söz konusu denetimin, *"faaliyetlerini kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi ve kuruluşların hazırladıkları sözleşmeler yönünden"* de uygulanacağı düzenlenmiştir (BK m. 20/4, TKHK m. 5/5).

Elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin içerik denetimi yönünden piyasayı düzenleyen temel kanun olan Elektrik Piyasası Kanununda herhangi bir hüküm bulunmadığından mevzuattaki diğer düzenlemelerden yararlanılması gerekmektedir. Tüketici sözleşmelerinde yer alan genel işlem koşulları yönünden TKHK'da ve alt düzenleme olarak Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkında Yönetmelik'te özel düzenleme yapıldığı ve haksız şartlara yer verildiği görülmektedir. Bu noktada inceleme konumuz bir tüketici sözleşmesi olan elektrik piyasası perakende satış sözleşmeleri yönünden öncelikle TKHK ve alt düzenlemelerinin uygulanması gerekecektir. TKHK'da hüküm bulunmayan durumlarda ise Borçlar Kanunu hükümlerinden yararlanmak mümkündür. Ancak belirtmek gerekir ki her iki düzenlemenin de amacının koruma sağlamak olduğu düşünüldüğünde somut olayda tüketicinin lehine olan düzenlemenin dikkate alınması tercih edilmelidir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki elektrik piyasası perakende satış sözleşmesi EPDK'nın bir idari tasarrufu ile meydana gelmekte, kurul kararı ile belirlendiğinden bir idari karar özelliği taşımaktadır. İdarenin her eylem ve işlemi gibi 8192 sayılı Kurul Kararı da idari yargı denetimine açıktır.[327] Bu kapsamda söz konusu sözleşme

[326]AYDOĞDU, s. 7.
[327] DALKA OKUMUŞ, s. 111.

hükümlerinde özellikle doğrudan kanuni dayanağı olmayan düzenlemelerin iptali için idari yargıda dava açılmasının mümkün olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. [328]

Elektrik piyasası perakende satış sözleşmelerinin iltihaki sözleşme olduğu, abone ile müzakere edilmeden tek taraflı olarak önceden hazırlandığı göz önünde bulundurulduğun genel işlem koşulları içeren sözleşmelerden olduğuna kuşku bulunmamaktadır. Bu kapsamda EPPSS'nin incelenmesi ve haksız şart olarak değerlendirilebilecek hükümlerin incelenmesi tüketicinin korunması açısından önem arz etmektedir.

Elektrik piyasası perakende satış sözleşmesinin tüketici yönünden asli edim yükümlülüğünü fatura ödeme borcu oluşturmaktadır. Ancak abonenin fatura tutarının belirlenmesi yönünden herhangi bir müzakere imkanı bulunmamaktadır. Sözleşmenin 9. maddesinde *"aktif ve reaktif enerji, güç, güç aşımı, iletim ve dağıtım sistemi kullanımına ilişkin bedeller"* ile mevzuat hükümlerine göre alınması gereken bedellerin tüketici tarafından ödeneceği belirtilmiştir. Söz konusu madde hükmü gereğince tüketici sürekli olarak ödeyeceği fatura miktarının değişmesi riski ile karşı karşıya kalmakta, sözleşmede yer alan mevzuat atfı sebebi ile ödemesi gereken enerji bedeli dışında da bir takım başka bedelleri ödemesi mümkün hale gelmektedir. Bu durumun abone aleyhine büyük bir belirsizlik yaratmaktadır.

İçerik denetimine tabi tutulabilecek bir diğer düzenleme ise abonenin fatura itirazına ilişkindir. Sözleşmenin 9. maddesinin on ikinci fıkrasına göre abone *"sözleşme kapsamında düzenlenen fatura bedeline bildirim tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde"* itiraz edebilecektir. Söz konusu itiraz önceki dönem faturası ile arasında önemli bir fark bulunmadığı takdirde ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacaktır. Hatalı bir

[328] ORAK, Cem Çağatay/ DURAKOĞLU, S. Mustafa, "Yeni Borçlar Kanunu Çerçevesinde Genel İşlem Koşulları ve Elektrik Piyasasındaki Bazı Sözleşme Tiplerine Etkileri", Enerji Hukuku Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 2012/2, Ankara, 2012, s. 208 vd.

faturaya istinaden tüketicinin itiraza rağmen ödeme yükümlülüğüne tabi tutulması ve itiraza ilişkin süre sınırı getirilmesi tüketici hakları yönünden olumsuz sonuçlara yol açabilecek mahiyettedir.

Sözleşmenin 12. maddesi ile yönetmelikte belirtilen hallerde aboneden güvence bedeli talep edilebileceği, ilgili mevzuata göre fark güvence bedeli talep edilebileceği, söz konusu bedelleri süresi içerisinde ödenmemesi durumunda elektriğinin kesilebileceği hatta sözleşmesinin feshedilebileceği belirtilmiştir. Söz konusu düzenleme ile görevli tedarik şirketinin alacağını teminat altına almak için tüketiciye ek bir yükümlülük yüklenmektedir. Bahsi geçen ek yükümlülük kanuni bir düzenleme ile değil yönetmelik ile getirilmektedir. Ayrıca madde metninde fark güvence bedeline ilişkin net bir düzenleme yapılmamakta, mevzuat atfı ile yetinilmektedir. Bu durum ise tüketiciyi bir belirsizlikle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu sebeple güvence bedeline ilişkin sözleşme hükmünün de içerik denetimine tabi olması muhtemeldir.

Kesme-açma bedeli adı altında abone tarafından ödenmesi öngörülen bedel ile ilgili olarak da benzer durum söz konusu olacaktır. İlgili şirket tarafından alacağın tahsili için kesme yapılması ardından yeniden enerjinin verilmesi için açma işlemi gerçekleştirilmesi hizmetin doğası gereği olup tüketicinin dağıtım şirketinden aldığı hizmet için faturasında dağıtım bedeli ödediği göz önünde bulundurulduğunda söz konusu bedelin tüketici tarafından ödenmesi şartının haksız şart niteliğinde olduğu kabul edilebilir.

Sözleşmenin 20. maddesinde sözleşme giderlerine ilişkin *"her türlü vergi, resim, harç ve diğer yasal giderlerin"* tüketici tarafından karşılanması yönündeki düzenlemenin de içerik denetimine tabi tutulması uygun olacaktır.

Son olarak Sözleşmenin 26. maddesinde tarafların, *"ilgili mevzuatta ve sözleşmede yapılan tüm değişiklere uymayı kabul ve taahhüt ettiklerine"* ilişkin

düzenleme yer aldığı görülmektedir. Söz konusu hüküm tüketicinin önceden öngöremeyeceği sözleşme şartlarını kabul etmesi anlamına gelecek olup bu hususunda da içerik denetimine tabi tutulması mümkündür.

IV. Kırılgan Tüketiciler (Vulnerable Consumers) Kavramı ve Hukukumuzdaki Durum

Günümüzde enerjiye erişimin giderek önem kazandığı, temel insan hakları olan yaşama, barınma haklarının enerjiye erişim ile birlikte anılmaya başlandığı görülmektedir. Gerçekten de enerjiye erişim sağlanamaması yahut modern olmayan enerji kaynaklarının kullanılması bireylerin sağlık ve yaşam kalitesine ilişkin sorunlara yol açmaktadır. [329]

Bu noktada tüketicilerin enerjiye sürekli erişimini sağlamak için özel düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kapsamda AB mevzuatında " kırılgan tüketici" kavramına yer verildiği görülmektedir. [330] Ancak söz konusu mevzuatta bu kavrama ilişkin bütünleyici bir tanım yapılmamıştır. [331] Üye devlet mevzuatları incelendiğinde en yaygın tanımlamanın sosyal refah koşullarından ve enerji kesintisinin fiziksel etkilerine karşı savunmasız bireylerden (uzun süreli hasta ve engelli insanlar, yaşlı yahut hamile kadınlar, çocuklar) yola çıkılarak yapıldığı görülmektedir.[332] Ayrıca üye ülkelerce kırılgan tüketici tanımlanırken gelir, yaş veya

[329] SANLI, Barış/ DÖNMEZ, Fatih/ ALANYALI, Murat, "Türkiye Bağlamında Enerji Yoksulluğu ve Kırılgan Tüketici", Enerji Uzmanları Dergisi, Ocak Şubat, Ankara, 2015,s. 35.

[330] 2003/54 ve 2003/55 sayılı direktifler ile 2009/72 ve 2009/73 sayılı direktiflerde kırılgan tüketici kavramından bahsedildiği, üye devletlere ise kırılgan tüketicilerin korunmasını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü getirildiği görülmektedir.

[331] DÖĞERLİOĞLU IŞIKSUNGUR, s. 136.

[332] MİDDLEMİSS, Lucie, A Critical Analysis Of The New Politics Of Fuel Poverty İn England, s. 11, http://eprints.whiterose.ac.uk/103895/2/MiddlemissNewPoliticsofFuelPoverty.pdf, son erişim 21.03.2019.

sağlık özelliklerini içerebilen çok çeşitli sosyoekonomik durumun göz önünde bulundurulduğu da anlaşılmaktadır. [333]

Tüm bu tanımlar göz önünde bulundurularak kırılgan tüketiciyi, değiştirme olanağı bulunmayan sosyal ve kişisel faktörler sonucu ortaya çıkan objektif nedenlerle enerji faturasını ödeyemeyen kimse olarak tanımlamak mümkündür. [334] Burada vurgulanması gereken husus kırılgan tüketicilerin hali hazırda abonelik tesis etmiş tüketiciler olduğudur. Ancak söz konusu aboneler fiyat artışlarından kolaylıkla etkilenmekte ve tüketimini azaltmak zorunda kalmakta yahut fatura ödemelerinde gecikme yaşamakta, gelir akışında sorun yaşamaktadırlar. Yahut bir takım sağlık sorunları sebebi ile kesintisiz enerjiye ulaşmaları hayati önem taşımaktadır. Başka bir anlatımla söz konusu aboneler enerji kaynaklarına ulaşımla ilgili sorun yaşamamakla birlikte çoğunlukla kendinden kaynaklanan çeşitli nedenlerle sürekli olarak enerjiye erişimi bulunamayan birey ya da bireylerdir.[335]

Kırılgan tüketicilerin fatura borcunu ödeyememesi dolayısla elektrik enerjisinin kesilmesi durumu daimi olabileceği gibi geçici nitelikte de olabilir. Örneğin yangın, geçici sağlık sorunları, iflas hallerinde tüketicinin geçici süre ile yoksulluk durumuna düşmesi mümkündür. Her ne kadar AB uygulamalarından böyle bir ayrıma gidilmemiş ise de geçici nitelikte olan kırılganlığın da düzenlemeler yapılırken göz önünde bulundurulması gerekmektedir.[336]

---

[333] PYE, Steve/ DOBBİNS, Audrey/ BAFFERT, Claire / BRAJKOVİĆ, Jurica/ GRGUREV, Ivana/ROCCO De Miglio/ DEANE, Paul, Energy poverty and vulnerable consumers in the energy sector across the EU: analysis of policies and measures, İnsight_EPolicy Report, Mayıs 2015, s.26-27 https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/INSIGHT_E_Energy%20Poverty%20-%20Main%20Report_FINAL.pdf, son erişim 21.03.2019. Üye ülkelere ait detaylı kırılgan tüketici tanımları için bkz. Tablo 5, s. 27-31.

[334] DÖĞERLİOĞLU IŞIKSUNGUR, s. 136.

[335] Dünyada ve Türkiye'de Enerji Yoksulluğu Görünümü, s. 2 http://www.gazbir.org.tr/uploads/page/Dunyada_ve_Turkiye_de_Enerji_Yoksullugu_Gorunumu.pdf, son erişim tarihi 21.03.2019

[336] DÖĞERLİOĞLU IŞIKSUNGUR, s. 136.

Burada önem arz eden konu "ödemeyen tüketici" ile "ödeyemeyen tüketici" ayrımının çok dikkatli şekilde gerçekleştirilmesidir. Bahsedilen iki tüketici modelinden "ödemeyen" tüketicilerin ekonomik güce sahip olduğu hallerde dahi fatura ödememeyi alışkanlık haline getirdiğinden ödeme yapmaktan kaçındığı gözlemlenmektedir.[337] Kırılgan tüketicilerin korunması ve desteklenmesi noktasında bu iki tüketici türünün özenle ayrılması gerekir.

Ülkemiz elektrik piyasası mevzuatında kırılgan tüketicilere yönelik bir tanıma yer verilmediği görülmektedir. Ancak Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde sağlık sorunları sebebi ile kırılgan olan bir takım tüketicilere ilişkin özel koruyucu hükümler getirildiği görülmektedir. Buna göre "elektrikle çalışan diyaliz destek ünitesi, solunum cihazı ve benzeri mahiyette yaşam destek cihazlarına bağımlı olan tüketicilerin yazılı başvurusu ve sağlık raporlarını dağıtım şirketine sunmaları halinde"[338]borçlarını ödemedikleri gerekçesi ile elektriklerinin kesilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Ayrıca bahsi geçen tüketicilerin planlı kesintilerde önceden, plansız kesintilerde ise derhal bilgilendirilmesi öngörülmüştür (EPTHY m. 52).

Her ne kadar ülkemiz mevzuatında bir kısım kırılgan tüketiciye ilişkin düzenleme yapılmış ise de elektriğe sürekli erişimin özellikle kış aylarında oldukça önemli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yapılan düzenlemenin yeterli olmadığını belirtmek gerekir.

Kanaatimizce ülkemizde öncelikle kırılgan tüketici kavramı tanımlanmalı, kimlerin kırılgan tüketici olarak kabul edileceği mevzuatta belirtilmelidir. Söz konusu

[337]Dünyada ve Türkiye'de Enerji Yoksulluğu Görünümü, s. 5.

[338]EPTHY'nin 52. maddesi uyarınca; *"Sağlık raporunun süresi dağıtım şirketince takip edilir. Dağıtım şirketi sağlık raporunun süresinin sona erme tarihinden en az 20 gün önce tüketiciye sağlık raporunun süresinin sona ereceğine ilişkin bilgilendirmeyi yapar. Tüketici ibraz ettiği sağlık raporunun süresinin sona erme tarihinden itibaren 30 gün içinde, yeniden aldığı geçerli raporunu dağıtım şirketine iletmekle yükümlüdür. Süre dolmasına rağmen raporunu ibraz etmeyen tüketiciler ilgili dağıtım şirketince tüketicinin tedarikçisine bildirilir ve tüketicinin elektriği mevzuatın düzenlediği hallerde kesilebilir."*

abonelere bir takım ek koruyucu ayrıcalıklar tanınmalı özellikle enerjiye erişimlerinin süreklilik göstermesi sağlanmalıdır. Ayrıca söz konusu abonelerin faturalarının ödenmesinde destekleyici tedbirler alınmalı, gerekli ise ödeme dönemleri uzatılmalı yahut taksitlendirme imkanları tanınmalıdır. Ancak belirtmek gerekir ki tarife destekleri yahut sosyal tarifeler kalıcı çözümler sunmak yerine kısa vadeli çözümlere odaklanmaktadır.[339] Bu nedenle bu tür tüketicilere, enerji verimliliğinin arttırılması hususunda (örneğin ısı kaybının azaltılması için izolasyon yapılması, enerji tasarrufu sağlayan ürünler edinilmesi) destek sağlanması, bilgilendirme ve bilinçlendirmenin yapılması kalıcı çözümler açısından önem taşımaktadır. [340]

V. Tüketicinin Bilgilendirilmesi ve Eğitilmesi

Tüketicinin korunmasının etkin şekilde sağlanabilmesi için öncelikle tüketicinin yeterince bilinçli olması gerekir. Tüketici ile karşı tarafı arasındaki güç dengesinin bozulmasının en büyük sebeplerinden biri bilgi düzeylerinin eşit olmamasıdır. Gerçekten de yasal olarak tüketicinin korunması için yapılan pek çok düzenleme, haklarını bilmeyen ve kullanamayan tüketici karşısında anlamını yitirmektedir. Bu sebeple tüketicinin fiyatlar, uygulanacak tarife, sözleşme koşulları, zararlarını tazmin hakları, uyuşmazlık halinde başvuracağı çözüm yolları başta olmak üzere birçok konuda bilgilendirilmesi ve eğitilmesi büyük önem arz etmektedir.

Tüketicinin bilgilendirilmesi, ihtiyaçlarına uygun tercihler yapabilmesi için bilgi sahibi olması, gerçeği yansıtmayan bilgiler konusunda bilinçlenmesi, "ekonomik

[339] *"Almanya'nın sürdürdüğü düşük gelirli fertlere yakıt yardımı yerine onları eğiterek istihdam sağlaması ise anlık çözümler yerine uzun vadeli bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır"* Dünyada ve Türkiye'de Enerji Yoksulluğu Görünümü, s. 7

[340] PYE/ DOBBİNS/ BAFFERT / BRAJKOVİĆ/ GRGUREV, / MİGLİO/ DEANE, s. 45.

çıkarlarının korunması" ve "tazmin edilme haklarına" ilişkin süreçler konusunda aydınlatılması manasına gelmektedir.[341]

Tüketicinin eğitimi ise kişinin mevcut ekonomik ve kişisel kaynakları ile ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılayabilecek düşünce, anlayış ve bilgilenme düzeyine gelmesi şeklinde tanımlanmaktadır.[342] Tüketicinin eğitilmesi haklarının neler olduğunun ve nasıl kullanacağı konusunda bilinçlenmesini sağlar. Tüketicinin sahip olduğu haklar hakkında bilgilendirilmesi ve bilgisini kullanabilmesi eğitim ile mümkündür. [343]

Birleşmiş Milletler Tüketici Hakları Evrensel Beyannamesi ile hükümetlere toplumun kültürel geleneklerini göz önünde bulundurarak tüketici eğitim ve bilinçlendirme programlarını sağlama ve teşvik etme önerisi sunulmuştur. Bu programların amacının ise bireylerin hak ve sorumluluklarının bilincinde olarak bilinçli seçimler yapabilen tüketiciler olmasına imkan tanımak olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu programların geliştirilmesinde düşük gelir grubuna mensup, okur yazarlığı bulunmayan "mağdur tüketiciler" hususuna özel önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. [344]

Benzer şekilde AB mevzuatında da tüketicinin bilinçlendirilmesine büyük önem verilmiştir. [345]Avrupa Birliği Komisyonu tüketicilerin bilgilendirilmesi için "consumer voice" (tüketicinin sesi) adı ile bilgilendirme bültenleri hazırlamakta, internet yolu ile bilgilendirme kampanyaları ile tüketicinin bilinç düzeyini arttırmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan Avrupa Tüketici Merkezleri (Euroguichets) şeklindeki kuruluşlar

[341] AVŞAR, Zakir, "Tüketicinin Bilgilendirilmesi, Eğitimi ve Bilinçlendirilmesinde Medyanın Rolü", DergiPark, Cilt 2, Sayı 1, 2001, s. 8

[342] KAYALI, Füsun, Tüketicinin Korunması ve Tüketici Hakları Konusundaki Bilgi Düzeyinin Tüketicinin Korunmasındaki Rolü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2008, s.31

[343]A.g.e., s. 40-41.

[344]Birleşmiş Milletler Tüketici Hakları Evrensel Beyannamesi, m. 31

[369] Detaylı bilgi için bkz. DÖĞERLİOĞLU IŞIKSUNDUR, s. 145 vd.

tüketicilerin hakları ve gelişmeler hakkında bilgilenmesi için önemli görevler üstlenmektedir. [346]

Ülkemizde de tüketicilerin bilgilendirilmesine ilişkin olarak gerek elektrik piyasası mevzuatında gerekse genel düzenlemelerde bir takım hükümlere yer verildiği görülmektedir.[347] Ancak özellikle elektrik piyasası abonelerinin hakları konusunda yeterli bilinç düzeyinde olduğunu söylemek güçtür. Elektrik piyasası mevzuatında bilgilerin dağınık olarak sunulmakta ve sık aralıklarla değişmektedir. Bu sebeple tüketicinin bilgiye ulak için uzun zaman harcaması, birçok bilgi arasından doğru bilgiyi seçebilmesi, bilgilerin güncelliğini doğrulaması gerekmektedir. Metinlerde kullanılan dilin elektriğin yapısal özelliklerinden de kaynaklanan nedenlerle oldukça teknik olması tüketici açısından anlaşılmasını güçleştirmektedir. Tüm bu nedenler tüketiciye sunulan bilgiyi karmaşık, zor ulaşılabilen ve anlaşılması güç hale getirmektedir. Bu sebeple öncelikle konuyu sadece tüketici açısından ele alan ve tüketicinin haklarına yer veren sade ve anlaşılır tek bir metin oluşturulması elektrik piyasasında tüketicinin korunması açısından gereklidir. [348]

Uygulamada elektrik piyasası bağlamında tüketicilerin bilgilerinin yetersiz olduğu, serbest tüketici, serbest olmayan tüketici kavramları hakkında dahi yeterli bilgi sahibi olmadığı, görevli dağıtım şirketi ve görevli tedarik şirketinin ayrımının farkında olmadığı gibi haklarına ilişkin hangi şirket ile muhatap olması gerektiğini de bilmediği görülmektedir. Tüm bu sebepler ile bir kısım tüketici özellikle tazmin edilme hakkını bilmediği için hiç kullanmamakta, bir kısım tüketici ise yanlış yollarla, yanlış muhataba başvurarak hak aramaya çalışmakta ve mağduriyet yaşamaktadır. Tüketicilerin önemli bir kısmının son kaynak tedariki kapsamında enerji tüketimi yaptığı, serbest tüketici olma hakkı elde ettiğinin farkında olmadığı, farkına varsa bile tedarikçi seçme

[346] İNAL, s. 490.
[347] Bkz. §10, V.
[348] DÖĞEROĞLU IŞIKSUNGUR, s. 233.

konusunda bilgi yetersizlikleri sebebi ile muhakeme yapamadığından bu yola başvurmadığı, görevli şirketlerce tüketicinin bu konuda yeterince bilinçlendirilmediği gözlemlenmektedir. Bu durum da hedeflenen elektrik piyasası yapısına ulaşılması yönünden önemli bir sorunun kaynağını oluşturmaktadır.

Tüketicinin korunmasının ilk koşulu tüketici bilincinin gelişmesidir. Bu noktada yükselen eğitim düzeyi ve toplumsal bilinçlenme büyük önem taşımaktadır. Bu noktada elektrik piyasasında tüketicinin korunmasından sorumlu kurum olan EPDK'ya ve tüketici haklarına ilişkin olarak yetkili kurum olan Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğüne önemli görevler düşmektedir. Kanaatimizce söz konusu kurumların tüketicileri aydınlatıcı ve eğitici tedbirleri almak konusunda daha fazla politika oluşturmaları, muhatap şirketlerin de tüketici hakları konusunda eğitilmeleri gerekmektedir. Ayrıca tüketicilerin gönüllü örgütlenmeler yoluyla temsilini sağlanması ve tüketici örgütlerinin özellikle elektrik piyasası yönünden tüketicilerin bilinçlendirilmesine yönelik projeler geliştirmesi önem taşımaktadır.

VI. Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri

Tüketicinin daha fazla korunması amacıyla tüm tüketicilerin başvurabileceği hızlı ve etkili şikayet çözüm yöntemleri öngörülmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle düşük meblağlı anlaşmazlıklar yönünden mahkemeler dışında çözüm yollarına başvurunun artması tüketici sorununun daha hızlı bir şekilde daha basit ve dostane bir yöntemle, daha ucuza çözülmesini sağlayacaktır.

Tüketici şikayetlerinin öncelikle ilgili şirket tarafından çözüme ulaştırılması en uygun yöntemdir. Böylece uyuşmazlık bir çatışma halini almadan ivedilikle çözülebilecektir. Ancak bu noktada tüketicinin şikayetini doğru muhataba yöneltmesi

büyük önem taşımaktadır. Uygulamada yaşanan pek çok örnekte tüketicinin doğru muhataba ulaşamadığı, örneğin zararının tazmini için dağıtım şirketi yerine görevli tedarik şirketine başvurduğu görülmektedir. Tüm bu sakıncaların giderilmesi için ilgili dağıtım ve tedarik şirketlerince doğru yönlendirme yapılması ve tüketici hizmetleri merkezlerinin tüketici ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Bu noktada şirketlerin tüketici hizmetleri merkezlerinde tüketici memnuniyetini esas alan bir anlayışın benimsenmesi ve kalifiye personeller istihdam edilmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca tüketici şikayetlerinin hızlı ve etkili çözümlenmesini sağlamak için iyi yönetilen online tüketici şikayeti yönetim sistemlerinin kurulması ve etkin kullanılması büyük fayda sağlayacaktır.[349] Bu sayede şirketlerin analiz edilmesi ve şikayetlerin yoğunlaştığı konularda genele etkili çözümler geliştirilmesi de kolaylaşacaktır.

"Tüketici hizmetleri merkezi" tarafından kayıt altına alınan başvuruların 15 iş gününde nihayetlendirilmesi ve tüketiciye uygulanacak işlemle ilgili bilgilendirmenin yapılması zorunludur. Sonuçlandırılmaması yahut ilgili şikayet üzerine öngörülen işlemin ilgili mevzuata aykırı olması sebebi ile bir uyuşmazlık ortaya çıkması halinde tüketicinin EPDK'ya başvuruda bulunması mümkündür. Kanaatimizce tüketicilerin EPDK'ya başvurularının daha geniş bir kapsamda ele alınması, tüketicilerin EPDK'ya başvuru yolunu daha etkin kullanabilmesine imkan sağlanması da ihtilafların mahkeme dışı yöntemle çözülmesine katkı sağlayabilecektir.

Tüketicinin ilgili şirket ile uyuşmazlığını çözememesi halinde tüketici örgütlerine[350] de başvuru yapabilme imkanı da bulunmaktadır. TKHK'nın yürürlüğe girmesi ve tüketicinin korunmasına ilişkin bilincin oluşmasından sonra tüketici dernek

[349]Detaylı bilgi için bkz., ALMA, Hasan, "Elektrik Dağıtım ve Perakende Satışında Hizmet Kalitesini Arttırmada Etkin Bir Yöntem: Online Müşteri Şikayetleri Mekanizması", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Temmuz-Ekim 2014, s.18-19.

[350] TKHK, md.3/ m maddesine göre tüketici örgütleri tüketicinin korunması amacıyla kurulan dernek, vakıf veya bunların üst kuruluşları ifade eder.

ve vakıflarının kurulup yaygınlaştığı görülmektedir. Söz konusu kuruluşlar tüketicilerin başvurularını kabul etmekte ve değerlendirmektedir. Kuruluşlar ilgili satıcı ya da sağlayıcı ile iletişime geçerek ihtilafları çözmeye çalışmaktadır. Satıcı ve sağlayıcıların kamuoyu nezdindeki itibarını zedelememek ve "tüketici kampanyalarının" hedefi haline gelmemek amacıyla tüketici örgütlerinin başvurularına çoğu kez olumlu cevap verdikleri gözlemlenmektedir. [351] Ayrıca tüketici örgütlerinin tüketicileri genelini ilgilendiren ve TKHK hükümlerine aykırılık teşkil eden hallerde, *"bu durumun tespiti, önlenmesi yahut durdurulması amacıyla tüketici mahkemelerinde dava açma hakkı"* da bulunmaktadır (TKHK m.73/6).

Tüketicinin uyuşmazlık halinde başvurabileceği bir diğer kurum TBMM'ye bağlı olarak faaliyet gösteren "Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman)"dur. [352]Bahsi geçen Kurum, *"kamu hizmetlerinin yürütülmesinde bağımsız ve etkin bir şikayet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem ve işlemlerini; insan haklarına dayalı adalet anlayışı ile hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmakla"* görevlendirilmiştir (KDKK m. 1). Kurumun yetki alanı kamu hizmeti kriteri esas alınarak belirlenmiştir. Bu sebeple idare kavramı geniş olarak ele alınmış, kamu hizmeti yerine getiren özel hukuk tüzel kişileri de "idare" olarak kabul edilmiştir. [353] Tüketici gerek EPDK'nın düzenleyici işlemleri yönünden gerekse ilgili dağıtım ve tedarik şirketlerine ile yaşadığı uyuşmazlıklar yönünde Kuruma başvurabilecektir. Kurumun başlıca görevleri haksız uygulamalara

[351]BAYKAN, Renan, "Tüketici Hukuku Mevzuata İlişkin Yorum - Eleştiri – Öneri", İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın no. 2005-41, İstanbul, 2005, s. 459.

[352] Anayasal bir kurum olan Kamu Denetçiliği Kurumu 29/6/2012 tarih ve 28338 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu ile kurulmuştur.

[353] 6328 sayılı kanunun 3. maddesinin e bendine göre idare *"Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarını, mahallî idareleri, mahallî idarelerin bağlı idarelerini, mahallî idare birliklerini, döner sermayeli kuruluşları, kanunlarla kurulan fonları, kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüslerini, sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait kuruluşlar ile bunlara bağlı ortaklıklar ve müesseseleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını, kamu hizmeti yürüten özel hukuk tüzel kişilerini"* ifade eder.

karşı bireylerin korunması, araştırma[354] ve denetleme sağlanması ve idareye önerilerde bulunulmasıdır.[355] Kurumun kararları bağlayıcı olmayıp tavsiye kararı niteliğindedir. Ancak kararını vermeden önce idarenin görüşüne başvurması, uzlaşmacı bir tutum içerisinde olması, kararlarını kamuoyu ile paylaşması ve parlamentoya sunması kararların istişari nitelikte kalmayıp uygulamayı etkilemesini sağlamaktadır.[356] Kuruma yapılacak başvurular illerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklar tarafından alınmakta, başvuru için herhangi bir ücret ödenmesi gerekmemektedir. Ancak Kuruma başvurulabilmesi için öncelikle idari başvuru yollarının tüketilmiş, idari yargı yoluna başvurulmamış olması gerekmektedir. Kurum başvuruya ilişkin incelemesini en geç altı ay içerisinde sonuçlandırmakla yükümlüdür. Görüldüğü gibi ombudsman başvurusu tüketici yönünden hızlı ve masrafsız bir çözüm yolu sunmaktadır. Ombudsman vatandaşların şikayetlerini doğrudan inceleyerek bir anlamda vatandaş adına idareyi denetleme görevini üstlenmektedir.[357]

Tüketicilerin başvurabileceği bir diğer çözüm yolu arabuluculuk müessesesidir.[358]Arabuluculuk; tarafların *"arabuluculuk eğitimi almış tarafsız ve bağımsız üçüncü bir kişi"* yardımı ile bir anlaşmaya varmak için ihtilaflı meseleler üzerinde görüşme

[354] 28.03.2013 tarih ve 28601 (mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik inceleme ve araştırma yapılırken hangi ilgilere uyulacağını belirlemiştir. Yönetmeliğin 6. Maddesine göre *" kurum, inceleme ve araştırma yaparken idarenin,insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde; kanunlara uygunluk, ayrımcılığın önlenmesi, ölçülülük, yetkinin kötüye kullanılmaması, eşitlik, tarafsızlık, dürüstlük, nezaket, şeffaflık, hesap verilebilirlik, haklı beklentiye uygunluk, kazanılmış hakların korunması, dinlenilme hakkı, savunma hakkı, bilgi edinme hakkı, makul sürede karar verme, kararların gerekçeli olması, karara karşı başvuru yollarının gösterilmesi, kararın geciktirilmeksizin bildirilmesi, kişisel verilerin korunması gibi iyi yönetim ilkelerine uygun işlem ve eylem ile tutum veya davranışta bulunup bulunmadığını gözetir ve iyi yönetim ilkelerine"* uymakla yükümlüdür.

[355] USTA, Hasibe, "Türkiye'de Ombudsman (Kamu Denetçiliği) Kurumu", Denetişim Dergisi, Sayı 14, 2014, s. 60.

[356]A.g.e, s. 61

[357] DOĞAN, Kadir Caner, "Türkiye Ombudsmanı: Yapısal Kurumsal ve İşlevsel Yönleri", Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, Sayı 1, 2016, s. 43

[358] Arabuluculuk müessesi hukuk sistemimizde ilk olarak 22.06.2012 tarih, 28331 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ile düzenlenmiştir. Anılan Kanunun 1. maddesine göre taraflar üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde arabuluculuk yoluna başvurabilirler.

yaptıkları bir uyuşmazlık çözüm sürecini ifade eder.[359] Ülkemizde uygulanmasına 2013 yılında başlanan arabuluculuk kurumu taraf iradelerinin ön planda olduğu bir dostane çözüm yöntemidir. Arabuluculuk görüşmelerinde arabulucu tarafından tarafların birbirleri ile iletişim kurmaları, menfaatlerini ve ortak yönlerini daha iyi anlamaları ve bu çerçevede çözüm seçeneklerini değerlendirmeleri sağlanır.[360] Başka bir anlatımla arabulucu taraflara uygun bir müzakere ortamı sağlayarak kendi çözümlerini bulmaları hususunda yardımcı olur ve gerekirse önerilerde bulunur. [361] Tarafların kendi çözümlerini bulmalarını sağlarken aynı zamanda uyuşmazlık noktalarını saptayarak çözüme daha hızlı ulaşılmasını sağlar. Uyuşmazlık noktalarının saptanması arabuluculuk süreci başarısız olsa dahi uyuşmazlık noktalarının saptanması tüketicinin daha sonra başvuracağı yargılama aşamasında boşa emek ve zaman harcanmasını önleyici bir etki yapar.[362] Hukukumuzda iş uyuşmazlıkları ve ticari davalar hariç olmak üzere arabulucuya başvuru ihtiyari bir çözüm yoludur. Taraflar sürecin başlamasından son bulmasına kadar her aşamada tamamen serbesttirler (HUAK m.3). Tüketici doğrudan seçtiği bir arabulucuya başvurabileceği gibi dava esnasında da arabulucuya başvurulabilir. Arabulucu tarafından başvurunun ardından taraflara arabuluculuk daveti gönderilir. Söz konusu davete ilişkin olarak*"30 gün içerisinde olumlu cevap verilmezse teklif reddedilmiş sayılır"*, karşı taraf görüşmeye zorlanamaz (HUAK m. 13). Arabuluculuk görüşmeleri sonrasında anlaşma sağlanması halinde anlaşma belgesi düzenlenir ve bu belge icra edilebilirlik şerhinin alınmasının ardından ilam niteliğinde belge sayılır. Anlaşmanın ardından anlaşılan hususlar bakımından taraflarca dava açılması imkanı ise ortadan kalkar (HUAK m.18).Bugün için elektrik piyasası

[359] Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, Ankara, Eylül 2017, s. 28.

[360] Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk- Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, Ankara, Mart 2019, s.14

[361] BULUR, Alper, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi", Ankara Barosu Dergisi, Yıl : 65, Sayı: 4, Ankara, 2007, s.42

[362] AKÇA, Çağatay, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Arabuluculuk Ve Uzlaştırma, Hukuk Gündemi", Sayı 10, 2009,s.27

perakende satış sözleşmeleri yönünden arabuluculuk zorunlu bir yol olarak öngörülmemiş ise de kısa süre içerisinde tüketici işlemleri yönünden zorunlu arabuluculuk uygulamasının başlayacağı öngörülmektedir. Kanaatimizce bu noktada tüketicinin arabuluculuk süreci ile ilgili bilinçlendirilmesi büyük önem taşımakla birlikte bu süreçte görev alacak bilirkişilerin enerji mevzuatı yönünden bilgi sahibi olması da oldukça önemlidir. Nitekim tüketiciye doğru yönlendirme yapılabilmesi, gerektiğinde çözüm önerileri sunulabilmesi için arabulucunun oldukça dağınık bir mevzuat içeren enerji hukukuna hakim olması gerekmektedir. Bu sebeple zorunlu uygulamaya geçilmesi halinde elektrik piyasası perakende satış sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü için alanında uzmanlaşmış, elektrik piyasası özelinde bilgi sahibi olan enerji arabulucuğu müessesi oluşturulması kanaatimizce oldukça gereklidir.

Tüketici uyuşmazlıklarının daha verimli ve hızlı çözümlenmesi ve tüketicinin hakkının yeteri kadar korunması için öngörülen bir diğer çözüm yolu TKHK ile kurulan tüketici sorunları hakem heyetlerine yapılan başvurulardır. TSHH belli miktarın[363] altındaki tüketici uyuşmazlıklarının çözümü için zorunlu bir yol olarak öngörülmüştür. [364] Başka bir anlatımla tüketiciler öngörülen miktarın altındaki başvurular yönünden doğrudan tüketici mahkemelerinde yargı yoluna

[363]Zorunlu başvuru sınırı, her yıl yeniden belirlenmektedir. Bu sınır, her yılın Ekim ayı sonunda belirlenir ve Aralık ayı içinde Resmi Gazetede ilân edilir. İlan edilen miktarlar yeni yılın ilk gününden itibaren geçerlidir. 2019 yılı için hakem heyetine başvuru sınırları 26.12.2018 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan tebliğin 3. Maddesinde belirlenmiştir. Buna göre; 2019 yılı için Tüketici Hakem Heyetlerine yapılacak başvurularda değeri: a) 5.650 (beşbinaltıyüzelli) Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda İlçe Tüketici Hakem Heyetleri, b) Büyükşehir statüsünde olan illerde 5.650 (beşbinaltıyüzelli) Türk Lirası ile 8.480 (sekizbindörtyüzseksen) Türk Lirası arasındaki uyuşmazlıklarda İl Tüketici Hakem Heyetleri, c) Büyükşehir statüsünde olmayan illerin merkezlerinde 8.480 (sekizbindörtyüzseksen) Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda İl Tüketici Hakem Heyetleri, ç) Büyükşehir statüsünde olmayan illere bağlı ilçelerde 5.650 (beşbinaltıyüzelli) Türk Lirası ile 8.480 (sekizbindörtyüzseksen) Türk Lirası arasındaki uyuşmazlıklarda İl Tüketici Hakem Heyetleri görevlidir.

[364] ARAS, Aslı, Tüketici Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2009,s. 57.

başvuramayacaklardır. Ancak söz konusu miktarın üzerindeki uyuşmazlıklarda ise hakem heyetlerine başvuru mümkün değildir. Başvuru sınırının üzerinde bulunan uyuşmazlıklarda hakem heyetleri tarafından başvuru ön koşulu bulunmadığından talebin reddi gerekir. [365]

Her il merkezinde ve belirli şartlarını taşıyan ilçe merkezlerinde birden az olmamak üzere "tüketici hakem heyeti" bulunur. Tüketici yerleşim yerinin bulunduğu hakem heyetine başvurabileceği gibi işlemin gerçekleştiği yerde de başvuru yapabilir. [366] "Tüketici Hakem Heyeti" tarafından verilen kararlar taraflar açısından bağlayıcıdır ve İcra ve İflâs Kanununda yer alan "ilamların yerine getirilmesi" hakkındaki hükümler hakem heyeti kararları yönünden de uygulanır. Kararlara karşı tarafların on beş gün içinde "Tüketici Mahkemesine" itiraz yolu açıktır. İtiraz üzerine "Tüketici Mahkemesi" tarafından verilen kararlar ise kesindir

Uyuşmazlıkların dava dışı yollarla çözümlenememesi yahut zorunlu olmayan hallerde bu yollara başvurulmaması durumunda tüketici yargı yoluna başvurabilecektir. Uyuşmazlığın karşı tarafında tüketicinin bulunduğu "Tüketici Mahkemeleri" görevlidir. "Tüketici Mahkemeleri" tüketici uyuşmazlıklarının daha hızlı ve doğru bir şekilde çözümlenmesi amacıyla oluşturulmuş ihtisas mahkemeleridir. İhtisas mahkemesi niteliğindeki tüketici mahkemelerinde, tüketici uyuşmazlıklarının daha basit ve hızlı bir şekilde çözümlenmesi amacıyla yargılama usulü olarak basit yargılama olarak belirlenmiştir. [367] Tüketici davaları, tüketicinin "yerleşim yerinin bulunduğu" yerdeki "tüketici mahkemesinde" açılabilir. "Tüketici mahkemesi" bulunmayan yerlerde genel

[365] KARA, s. 598

[366] TKHK, m. 68, başvuru yapılabilecek ilçede tüketici hakem heyeti bulunmaması halinde Tüketici Hakem Heyetleri yönetmeliğinin 7. Maddesi uyarınca tüketiciler o ilçe kaymakamlığına başvuru yapabilir. Yapılan bu başvurular, kaymakamlıklarca gereği yapılmak üzere belirlenen yetkili tüketici hakem heyetine intikal ettirilir.

[367] ARAS, s. 80

yetkili asliye hukuk mahkemeleri tüketici mahkemesi sıfatı ile bu davalara bakar. Her ne kadar tüketici mahkemeleri uzmanlık mahkemeleri olarak işlev görmekte ise de elektrik piyasası abonelik sözleşmeleri yönünden inceleme enerji piyasası mevzuatının karmaşıklığı sebebi ile vakit alabilmekte ve doğru yorumlanması güç olabilmektedir. Bu sebeple uygulamada bir eksiklik olarak görülen husus mahkemelerin yanı sıra bilirkişilerin de ihtisas sahibi olma zorunluluğudur. Gerçekten de elektrik piyasası tüketici sorunlarından kaynaklanan uyuşmazlıklar yönünden elektrik piyasası özelinde uzmanlaşmış bilirkişilerin mevcudiyeti kanaatimizce önem arz etmektedir. Uygulamada bilirkişi raporlarının enerji piyasasının yeterince bilinmemesi sebebi ile çoğu zaman yeterli olmadığı bu sebeple mahkemelerin tekrar tekrar inceleme yaptırdığı, bu durumun ise yargılamanın uzamasına ve gereksiz bir masrafa sebep olduğu görülmektedir. Elektrik piyasası özelinde bilirkişilik uzmanlaşması sağlanması halinde yargılamalar esnasında uzun vakit alan ve yeterli sonuca ulaşılamayan bilirkişi incelemelerinin önüne geçilerek zamandan ve bilirkişi ücretinden tasarruf edilmesi mümkün olacaktır.

Görüldüğü gibi tüketiciler uyuşmazlıkların çözümü için adli yollar yanında pek çok alternatif yola sahiptir. Ancak belirtmek gerekir ki tüketicilerin adli yollar dışındaki çözüm yollarını tercih etmeleri için öncelikle bu çözüm yollarına ilişkin bilinçlendirilmeleri gerekir. [368]Bu konuda ise tüketici örgütlerine ve tüketiciyi koruma görevi bulunan EPDK'ya önemli rol düşmektedir.

[368]BAYKAN, s. 100.

SONUÇ

Elektrik enerjisi günlük ihtiyaçların yanı sıra sanayi alanında pek çok ürünün girdisi olarak kullanılan, günümüz koşullarında yokluğu halinde ikamesi mümkün olmayan bir ihtiyaçtır. Bu nedenle elektrik enerjisi teminine özel bir takım düzenlemeler yapılması ihtiyacı doğmuştur.

Elektrik enerjisi temini bir kamu hizmetidir. Üretim ve dağıtım sektöründeki özelleştirmelere rağmen devletin elektrik enerjisinin belli bir kalitede ve makul fiyatlarla sunulması konusunda sorumluluğunun devam etmesinin sebebi de budur. Ayrıca elektrik enerjisi temini bir evrensel hizmettir. Hayatımızdaki önemi göz önünde bulundurulduğunda; elektrik hizmetlerine erişimin en temel haklardan biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ülkemizde evrensel hizmete ilişkin mevzuat düzenlenirken elektrik enerjisi sağlama sözleşmelerinin evrensel hizmet kapsamı içine alınmadığı görülmektedir. Ancak olması gereken hukuk bakımından diğer ülke mevzuatlarında olduğu gibi ülkemizde de kapsamın elektrik enerjisi sağlama sözleşmelerini de içine alacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir.

Elektrik enerjisinin kaynağından teslimi mümkün olmadığından geniş bir şebeke yapısına ihtiyaç duyulmaktadır. Gerek iletim gerekse dağıtım şebekesi inşası yüksek maliyetleri beraberinde getirmektedir. Ayrıca söz konusu şebekenin birbiri ile entegre olması, şebeke sisteminin tekelden yürütülmesi gerekliliği elektrik piyasasının doğal tekel piyasası olarak kabulünü gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda elektrik enerjisi sektöründe sıkı bir regülasyon ve denetim mekanizmasının varlığı ve işletilmesi önem arz etmektedir.

Ülkemizde elektrik piyasası yakın zamana kadar kamu eliyle işletilen dikey bütünleşik bir yapıdan oluşmaktaydı. Ancak dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmelerin etkisi ve özellikle AB uyum çalışmaları süreci ile devlet tekeline son verilerek özelleştirme faaliyetleri yoluyla serbest bir elektrik piyasası oluşturulmasına karar verilmiş ve ilk olarak "4628 sayılı Kanun" ile piyasa faaliyetleri, piyasada yer alacak aktörler ile piyasa yapısı belirlenmiştir. Kanunun amacı tüketicilere kaliteli, kesintisiz ve düşük fiyatlı elektriğin rekabet koşullarının oluştuğu özel hukuk hükümlerinin hakim olduğu şeffaf bir piyasada sunulması ve bağımsız bir regülasyonun sağlanması şeklinde belirlenmiştir. Ardından 6446 sayılı Kanun ile elektrik piyasası bugünkü yapısına kavuşmuş anılan kanun elektrik piyasasına ilişkin düzenlemeleri içeren temel metin halini almıştır.

Günümüzde elektrik piyasası faaliyetleri "üretim, iletim, dağıtım, toptan ve perakende satış, ithalat ve ihracat, piyasa işletim faaliyetleri" olarak belirlenmiştir. Söz konusu faaliyetlerden iletim ve piyasa işletim faaliyetleri dışındaki tüm faaliyetler serbest piyasa koşullarında özel sektör eliyle yürütülmektedir. Ancak elektrik enerjisi sağlamanın bir kamu hizmeti olduğu göz önünde bulundurulduğunda piyasada sınırsız bir serbesti bulunduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Elektrik piyasası faaliyetleri yönünden Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından sağlanan bir regülasyon ve denetim söz konusudur. Bu kapsamda elektrik piyasasında faaliyet gösterebilmek için lisans alınması mecburiyeti öngörülmüştür.

Elektrik piyasasının serbestleşmesi ve giderek karmaşıklaşan piyasa yapısı elektrik temin eden tüketicilerin korunmasını da ayrı bir gereklilik olarak ortaya çıkarmıştır. Elektrik piyasasında elektrik temini sağlayan "tüketiciler" abonelik sözleşmeleri yoluyla bu hizmete erişmektedir. Abonelik sözleşmelerinin elektrik

piyasasındaki görünümü ise görevli tedarik (perakende satış) şirketleri ile tüketiciler arasında akdedilen perakende satış sözleşmeleridir.

Elektrik piyasası aboneler ile tedarik şirketleri arasında imzalanan perakende satış sözleşmeleri EPDK tarafından tip sözleşme olarak belirlenmekte ve ülke çapında aynı sözleşme kullanılmaktadır. İltihaki sözleşme niteliği gösteren elektrik piyasası perakende satış sözleşmeleri aynı zamanda tam iki tarafa borç yükleyen rızai sözleşmeler olup sürekli edimli bir borç ilişkisi doğurmaktadır.

Elektrik enerjisi perakende satış sözleşmelerinin hukuki niteliği çokça tartışılmıştır. Sözleşmenin hukuki niteliğinin tespiti için öncelikle elektrik enerjisinin niteliğinin tespiti önem taşımaktadır. AB mevzuatlarında elektriğin bir mal olarak nitelendirildiği görülmektedir. Ülkemizde de çeşitli düzenlemelerde elektriğin taşınır mal olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Elektrik enerjisinin kendine has bir edim türü olmasının sonucu olarak elektrik piyasası perakende satış sözleşmelerinin niteliği de bir takım farklılıklar göstermektedir. Gerçekten de elektrik enerjisi nihai tüketiciye ulaşana kadar pek çok aşamadan geçmektedir. Bu durum ise elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin, bünyesinde satış, kiralama, taşıma ve hizmet sözleşmelerinin unsurlarını barındıran ancak bunlardan daha geniş anlamlı bir sözleşme olduğu sonucunu doğurmaktadır. Kanunda bulunmayan bir edim tipini içermesi ve pek çok sözleşmenin unsurlarını bünyesinde barındırması sebebi ile elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin sui generis sözleşme olduğunun kabulü oldukça tutarlı görünmektedir.

Elektrik piyasası abonelik sözleşmesinde sözleşmenin taraflarını görevli tedarik şirketi ve abone oluşturmaktadır. Ancak çalışmamızda abone kavramı ile kast edilen TKHK kapsamında abone tüketicilerdir. Elektrik piyasası mevzuatında ise abone, müşteri, tüketici gibi pek çok kavramın yer aldığı, söz konusu kavramların çoğu zaman

birbirinin yerine de kullanıldığı görülmektedir. Konuyu elektrik piyasası tedarik sözleşmelerinin bir türü olan perakende satış sözleşmesi (elektrik piyasası abonelik sözleşmesi) özelinde incelediğimizde, görevli tedarik şirketinin karşısında abone olarak "serbest olmayan tüketici" ya da "son kaynak tedariki kapsamındaki enerji tedarik eden mesken tüketicilerinin" yer aldığı görülmektedir.

Elektrik piyasası abonelik sözleşmelerinin konusu; abonenin ihtiyaç duyacağı enerjiyi görevli tedarik şirketinden temin etmesi, şirketin ise abonenin bu öngörülemeyen talebini karşılamak üzere daima ifaya hazır bulunmayı taahhüt etmesidir. Bunun karşılığına abonenin kullandığı enerjinin ve aldığı hizmetin bedelini ödeme borcu bulunmaktadır. Anılan bedelin nelerden oluşacağı ve nasıl hesaplanacağı ise regülasyon kurumu olan EPDK tarafından düzenlemektedir. İnceleme konumuz olan serbest olmayan tüketici ve son kaynak tedariki kapsamında enerji tüketimi sağlayan mesken tüketicilerinin ödeyeceği bedeli belirleyen tarifeler arasındaki farklılık serbest olmayan tüketiciler açısından "perakende satış tarifesi" ve son kaynak tedariki sağlayan abone tüketiciler açısından "son kaynak tedarik tarifesi" nin uygulanmasıdır. Ancak "Son Kaynak Tedarik Tarifesinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ" uyarınca düşük tüketimli tüketicilere "son kaynak tedarik tarifesi" olarak, ilgili dönemde onaylanmış "perakende satış tarifesi" uygulanması hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla inceleme konumuz olan aboneler yönünden tarife bileşenleri farklılık gösterse de ödenecek tutarların hesabında bugün için bir farklılık oluşmamaktadır. Kanaatimizce söz konusu uygulama son kaynak tedariki kapsamında enerji temini yapan tüketicinin korunması açısından son derece yerinde bir uygulama olmuştur. Çünkü çoğu zaman söz konusu tüketiciler son kaynak tedariki kapsamında tüketim sağladıklarının bilincinde dahi bulunmamaktadır. Son kaynak tarifesinin özünde rekabetçi piyasaya geçişi teşvik etmek yer almaktadır. Bu sebeple son kaynak tedarik tarifesi onaylanmış perakende satış fiyatının üstünde bir bedel olarak belirlenmektedir. Ancak tüketici çoğu zaman bu

ayrımın bilincinde olmadığı gibi son kaynak tedariki kapsamında tüketim sağladığının farkında dahi olmamaktadır. Bu sebeple ikili bir ayrıma gidilerek tüketimi düşük tüketiciler yönünden özel bir düzenleme yapılması tüketicinin korunması yönünden olumlu bir uygulamadır.

Elektrik piyasası abonelik sözleşmeleri yazılı şekilde kurulmakta ve tip sözleşme şeklinde imzalanmaktadır. Kanaatimizce gerek TKHK gerekse elektrik piyasası mevzuatı yönünden yazılı şekle yahut tip sözleşmeye uyulmaması halinde ortaya çıkacak geçersizliği yalnızca tüketici ileri sürebilecektir. Çünkü bu tür sözleşmelerde yazılı şeklin amacı esasen tüketiciyi korumaktır.

Elektrik piyasasında elektrik tedariki sağlayan bir diğer sözleşme türü ikili anlaşma olarak adlandırılan sözleşmelerdir. İkili anlaşmalar ile perakende satış sözleşmelerinin konuları ve bir takım özellikleri benzerlik göstermekte ise de bunların mahiyetleri birbirinden oldukça farklı iki sözleşme türü olarak düzenlendiği görülmektedir. İkili anlaşmaların perakende satış sözleşmelerinden ayrılan en önemli özelliği nihai kullanıcı olan serbest tüketiciler ile akdedilmelerinin yanı sıra elektriğin yeniden satışı için tedarikçiler ile de akdedilebilmeleridir. Perakende satış sözleşmeleri yalnızca serbest olamayan tüketiciler ve son kaynak tedariki kapsamında elektrik tedarik eden kullanıcılar ile akdedilmekteyken ikili anlaşmalar çok daha geniş alanda uygulama alanı bulmaktadır. İkili anlaşmalar perakende satış sözleşmelerinden farklı olarak; ticari yönü ağır basan, tarafların sözleşme koşulları ve bedelini serbestçe belirlediği, müzakere imkanı bulunan, regülasyona ve EPDK onayına tabi olmayan sözleşmelerdir.

İkili anlaşmaların regülasyona tabi olmadığı mevzuatta genel kural olarak belirlenmiş ise de Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği ile söz konusu kurala tüketimi düşük serbest tüketiciler yönünden bir istisna getirilmiştir. Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği ile tüketimi düşük serbest tüketiciler

tanımlanmış ve söz konusu kullanıcıların tedarikçiler ile yapacağı ikili anlaşmalarda yer alacak asgari usul ve esaslar düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeler ile kanun koyucu giderek düşen serbest tüketici limitini göz önünde bulundurarak düşük tüketime sahip serbest tüketicileri koruma amacı ile hareket etmiş, özellikle serbest tüketiciler içerisindeki artan mesken tüketicilerini korumak amacı ile ikili anlaşmalara müdahale ederek asgari esasları belirlemiştir. Bu noktada her ne kadar tüketimi düşük serbest tüketicilerden mesken kullanıcılarının abone tüketici kavramına oldukça yaklaştığını kabulü gerekir ise de ikili anlaşmalar ile enerji tedariki sağlayan söz konusu kullanıcıların tam olarak abone tüketici olarak kabulü mümkün görünmemektedir.

Elektriğin ikamesi mümkün olmayan bir ihtiyaç olması ve yapısal özelliklerindeki farklılıklar elektrik piyasasında tüketicileri korumaya yönelik özel düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak elektrik piyasası mevzuatının tüketicinin korunması açısından yeterli netlikte olmadığı ve gerekli özel düzenlemelerin de yeterli düzeyde bulunmadığı gözlenmektedir. Elektrik piyasası mevzuatında ortaya çıkan ve karmaşaya yol açan en önemli sorunlardan biri tüketici kavramının ele alınış şeklidir. Elektrik piyasasında kullanılan tüketici kavramının TKHK başta olmak üzere özel hukukun genel tüketici tanımı ile örtüşmediği ve tüm kullanıcıları kapsayan çok daha geniş bir kavramı ifade ettiği görülmektedir. Bu durum da enerji mevzuatı ve genel tüketici mevzuatı açısından kavram karmaşasına neden olmaktadır. Bu nedenle tüketici sıfatından kaynaklanan bir takım nitelendirme sorunlarının önünde geçilebilmesi için elektrik mevzuatında bahsi geçen "tüketici" adlandırılması yerine AB mevzuatında olduğu gibi "müşteri" "temin eden" yahut "kullanıcı" adlandırmasının kullanılması uygun olacaktır.

Elektrik piyasası mevzuatında yer alan ve TKHK kapsamında tüketici kabul edilen kullanıcıların genel koruma hükümlerinden yararlanacağı konusunda bir tereddüt

bulunmamaktadır. Ayrıca tüketicinin korunması amacıyla elektrik piyasası mevzuatında da bir takım düzenlemeler yer aldığı görülmektedir.

Bu kapsamda hizmete erişim hakkının temini için görevli dağıtım ve perakende satış şirketlerine bir takım yükümlülükler getirildiği görülmektedir. Ayrıca ilgili şirketler hizmetin kaliteli ve sürekli olarak sağlanmasından da sorumlu tutulmuştur. Söz konusu yükümlülüklere riayet edilmemesi halinde tüketicilerin başvurabilecekleri yollara ve zararlarının tazmini hususunda talep haklarına ilişkin bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Ancak söz konusu düzenlemelerin yeterli caydırıcılıkta olmadığı, bir kısmının tüketicinin talebine bağlı olarak karşılandığı ancak tüketicilerin hakları konusunda yeterince bilgisi bulunmadığı görülmektedir. Tüketicilerin ayıplı ifa karşısında zararlarının tazmini konusunda da bir takım düzenlemeler bulunmakla birlikte söz konusu düzenlemelerin yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkün değildir. Elektrik piyasası mevzuatında ayıplı ifa halinde tüketiciye yalnızca onarım sağlanması yahut onarıma ilişkin bedelin karşılanması yönünde bir hak sunulduğu görülmektedir. Bu hakkın kullanımı için ise tüketiciye 10 iş günü gibi kısa bir süre tanınmaktadır. Kanaatimizce tüketicilerin yeterince bilgi sahibi olmadığı son derece karışık ve dağınık bir mevzuat düzenlemesine sahip bir alan olan elektrik piyasası yönünden 10 iş günü oldukça kısa bir süredir. Üstelik TKHK'da tüketicilere çok daha fazla seçimlik hak ve çok daha uzun bir başvuru süresi tanınmaktadır. Genel olarak tüketicinin korunması konusunda TKHK ve ilgili mevzuatla paralel düzenlemeler içeren elektrik piyasası mevzuatında ayıplı ifadan sorumluluk yönünden tüketici haklarını daraltıcı düzenleme yapılması eleştirilmesi ve düzeltilmesi gereken bir husustur.

Elektrik piyasası mevzuatında tüketicilerin bilgilendirilme hakkı ve müşteri hizmetlerine ilişkin düzenlemelere de yer verildiği görülmektedir. Gerçekten tüketicinin korunmasının etkili şekilde sağlanabilmesi için üzerinde en fazla durulması gereken

haklardan biri bilgilendirilme hakkıdır. Ancak gelinen noktada tüketicilerin elektrik piyasası, aktörleri ve faaliyetleri hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu söylemek güçtür.

Tüketicinin faturalama ve fatura sebebi ile elektrik enerjisinin kesilmesine ilişkin olarak korunmasının sağlanması ve gizliliğinin temini için bir takım özel düzenlemeler bulunduğu da görülmektedir. Söz konusu düzenlemelerin genel olarak yeterli olduğunu söylemek mümkün ise de sayaç kontrolüne ilişkin hükümlerin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle sayaç kontrolünün ardından doğru tüketim kaydedildiğinin tespiti halinde sayaç kontrolüne ilişkin bedelin ödenmesi riski aboneler yönünden bir endişe yaratmakta bu sebeple de sayaç kontrol taleplerinin önü kapanmaktadır. Dağıtım şirketlerinin talebe ihtiyaç duymadan belirli dönemlerde sayaç tüketimlerine ilişkin gerekli kontrolleri sağlamaları, takılacak sayaçların kalitesini arttırmaları tüketicinin korunması bakımından daha etkili çözümler sağlayabilecektir. Tüketici lehine bir düzenleme olarak Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliğinde ödenemeyen fatura borçları nedeni ile tüketicinin elektriği kesilmeden doğrudan yasal yollara başvurmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ancak söz konusu düzenlemenin, yasal yollara başvuru hakkına yönelik bir sınırlama getirdiği de göz önünde bulundurulduğunda yönetmelik ile yapılmasının doğurabileceği sakıncalar göz ardı edilmemelidir.

Elektrik piyasası mevzuatı ile tüketicilerin korunması amacıyla pek çok düzenleme bulunmakla birlikte tüketicilerin hala birçok sorun ile karşı karşıya kaldığı gözlemlenmektedir. Bu sorunların başında tarife ve faturaya ilişkin sorunlar gelmektedir. Özellikle ulusal tarife uygulaması ve kayıp kaçak bedeli başlıca tartışma konularıdır. Kaçak elektriğin çapraz sübvansiyon yolu ile finanse edilmesi tüketiciler tarafından eleştirilmekte ve ödenen bedellerin iadesi için yargı yoluna başvurularak çok

sayıda dava ikame edilmektedir. Kanaatimizce tüketicinin bu öndeki sorunun çözüme kavuşturulması ancak kaçağın azaltılması ise etkili bir mücadele ile mümkün olabilecektir. Bu noktada gerekli çalışmaların ilgili görevli şirketlerce yürütülmesi gerekmektedir. Ancak ulusal tarife ve çapraz sübvansiyon uygulamasının sürekli uzatılması şirketlerin bu konuda kalıcı çözüm arayışları içerisinde olmasını engellemektedir. Görevli dağıtım ve tedarik şirketlerinin desteklenmediği bir piyasada kayıp kaçak ile şuan kinden çok daha etkili yöntemlerle mücadele edileceğini tahmin etmek güç değildir. Görevli dağıtım ve tedarik şirketlerinin kaçak elektrik kullanımı ile tek başına mücadele etmesini beklemek gerçekçi bir çözüm değildir. Özellikle kaçak kullanıma ilişkin sebeplerin dikkatle irdelenmeli, ekonomik yetersizlikler sebebi ile mi sosyal alışkanlıklar sebebi ile mi kaçak kullanıma başvurduğu tespit edilmeli, enerji fakirliği sebebi ile kaçak kullanım yoluna başvuran tüketicilerin desteklenmesi için projeler geliştirilmelidir. İlgili şirketlerin kayıp-kaçak ile mücadele etmesinin sağlanması büyük önem taşımakla birlikte özellikle kaçağın yüksek olduğu yerlere odaklanılarak biran evvel çalışmalar yapılması, sosyal projeler ile sürdürülebilir çözümler sağlanması, dünya örneklerinde olduğu gibi kaçak elektrik kullanıma mahsus suç tanımı yapılması ve cezai müeyyidelerin kararlı bir şekilde uygulanması da kanaatimizce büyük önem taşımaktadır. Gerekli çalışmalar yapılmadan ve ek mekanizmalar geliştirilmeden ulusal tarifenin kaldırılmasının kaçak kullanımın yoğun olduğu bölgelerde faturasını düzenli ödeyen tüketiciler yönünden çok daha büyük sorunlara yol açabileceği hususu da göz ardı edilmemelidir.

Tüketicilerin tarife bileşenlerinin içeriğine ilişkin olarak da bir takım sorunlar yaşadığı görülmektedir. Enerji temini karşılığında düzenlenen faturalar sadece kullanılan enerji bedelinden ibaret olmamakta aynı zamanda söz konusu şebekeden yapılan taşımalara ilişkin giderler ve sunulan hizmetlerin bedellerini de içermektedir.

Son yıllarda çokça tartışılan düzenlemeye tabi tariflerde yer alan bedellerin içeriklerine uzun yıllar detaylı olarak yer verilmemiş ve bu bedeller birim fiyat olarak tüketiciye yansıtılarak uygulanmıştır. Ancak 2011 yılında tüketicilerin bilgilendirilme ve şeffaflık hakkını teminen fatura içeriğini oluşturan "dağıtım bedeli", "iletim bedeli", "kayıp kaçak bedeli", "perakende satış (enerji) bedeli", "sayaç okuma bedeli" ve "PSH bedeli" tutarları ayrı kalemler halinde gösterilmeye başlanmıştır. Söz konusu bedellerin ayrı kalemler halinde gösterilmesinin ardından ise fatura içeriğini oluşturan bedellerin tahsilinin hukuka uygunluğu sorgulanmaya başlanmıştır. Söz konusu bedellerin iadesi için tüketiciler tarafından yargı mercilerine başvurular yapılmış ihtilafın giderek artması sonucunda ise Elektrik Piyasası Kanununda ve faturalarda gösterilen bedellerde bir takım değişikliklere gidilmiştir. Böylece alınan bedellere yasal bir zemin oluşturulmuş, fatura içerikleri ise perakende elektrik satış fiyatı enerji bedeli, şebeke bedeli, vergi, fon ve paylar olmak üzere üç ana bileşen olarak tahakkuk ettirilmeye başlanmıştır. Hedeflenen şeffaf ve rekabetçi piyasa yapısı göz önünde bulundurulduğun söz konusu uygulamanın eleştirilmesi gerekmektedir. Mevcut durumda tüketicilerin tahsil edilen bedellerin tek tek gelişimi hakkında bilgi sahibi olması neredeyse imkansızlaşmıştır. Bu durum tedarik ve dağıtım şirketlerinin performanslarının tüketici tarafından izlenip sorgulanmasını da oldukça güçleştirmektedir.

Tüketicilerin faturalarında yer alan bedellere ilişkin algısının, almadıkları bir hizmetin bedelinin ödediği yönünde olduğu görülmektedir. Ancak özellikle iletim ve dağıtım bedellerinin bir tür kira niteliğinde düşünülmesi gerektiği açıktır. Gerçekten de tüketici iletim sistemi ve dağıtım sistemi vasıtasıyla enerji teminini sağlamakta, ilgili iletim ve dağıtım şirketleri tüketiciye sürekli enerji temini sağlanabilmesi için birçok bakım ve onarım maliyetine katlanmakta ve bunların bedelinin hizmeti alan tüketici tarafından ödenmesi gerekmektedir. Ancak sayaç okuma bedelinin hizmetin doğası

gereği sağlanması gereken bir işlem olduğu düşünüldüğünden söz konusu bedelin tüketiciden tahsili hususunun eleştirilebilir bir noktadır. Ayrıca enerji bedeli üzerinden brüt kar marjı hesaplanarak ücretlendirilen enerji bedeli mevcut iken tedarik şirketinin bir de PSH bedeli tahsil etmesi de tüketici hakları bakımından tartışılabilir bir konudur. Ancak belirtmek gerekir ki bahsi geçen tüm bedeller Elektrik Piyasası Kanunu ile yasal bir zemine kavuşmuştur ve tüketicilerin söz konusu tarife bileşenleri yönünden yargıya taşıdıkları uyuşmazlıklar tüketiciler aleyhine sonuçlandığı görülmektedir.

Elektrik faturalarında enerji bedeli ve şebekeye ilişkin bedellerin dışında ayrıca "enerji fonu", "TRT payı", "elektrik ve havagazı vergisi" ile "KDV" tahakkuk ettirildiği görülmektedir. Elektrik teminin yaşamsal önem taşıdığı ve evrensel hizmet olduğu göz önünde bulundurulduğunda enerjiye erişim maliyetlerinin düşürülmesi gerektiği bir gerçektir. Ancak ülkemiz uygulamasında enerji ve şebeke maliyetlerinin yanı sıra tüketicilere ek fon ve vergi yükümlülükleri getirildiği görülmektedir. Söz konusu fon ve vergiler ile kamu kurumlarına kaynak aktarımı sağlanması zaten vergileri ile kamuya kaynak aktaran tüketicilerin adeta ikinci kez vergilendirilmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle söz konusu vergilerin elektrik tarifelerinden kaldırılması, katma değer vergisi oranın da düşürülmesi önemli bir gerekliliktir.

Tüketici hakları yönünden bir diğer sorun güvence bedelleri yönünden karşımıza çıkmaktadır. Bahsi geçen bedel bir hizmetin karşılığı olmayıp, doğası gereği süreklilik gösteren elektrik enerjisi temini amaçlı abonelik sözleşmelerinde güvence bedelinin iade edilmemesi ihtimali de bulunmaktadır. Bu durum ise şirket yönünden sebepsiz zenginleşme ihtimalini doğurmaktadır. Her ne kadar sözleşmede güvence bedeli alınabileceği yönünde bir hüküm mevcut ise de sözleşmeye abonenin müdahale imkanı bulunmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca güvence bedeli alınabileceğine

ilişkin düzenlemenin tüketici aleyhine bir yükümlülük doğurduğu hususu da göz önünde bulundurulduğunda ilgili düzenlemenin yönetmelik yerine kanun hükmü ile yapılması daha yerinde olacaktır.

Elektrik piyasası perakende satış sözleşmeleri tip sözleşme olarak EPDK tarafından hazırlanmaktadır. Söz konusu sözleşmelerin içerikleri hakkında tüketicinin müzakere şansı ise bulunmamaktadır. Söz konusu sözleşmeler EPDK tarafından hazırlandığından genel işlem şartları yönünden bir tür idari denetim sağlandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak bu durum bahsi geçen sözleşmelerin genel işlem şartlarına ilişkin denetimden muaf olacağı anlamına gelmemektedir. Bu noktada Elektrik Piyasası Perakende Satış Sözleşmesinin genel işlem şartı/haksız şart niteliği taşıyan hükümlerinin incelenmesi tüketicinin korunması açısından önem arz etmektedir. Örneğin tüketicinin ödeyeceği bedele ilişkin ilgili mevzuata atıf yapılması tüketici yönünden büyük bir belirsizlik yaratmakta olup içerik denetimine tabi tutulabilecektir. Ayrıca abonenin fatura itirazında süreye ilişkin hükümler ile güvence bedeli, kesme-açma bedeline ilişkin düzenlemelerin de kanaatimizce içerik denetimine tabi tutulması mümkündür.

Elektrik piyasasındaki mevcut hukuki düzenlemeler ile tüketicinin korunması yönünden önemli bir aşamaya gelinmiş ise de bu düzenlemelerin yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Özellikle tüketicilerin enerjiye sürekli erişimini sağlamak büyük önem arz etmektedir. Bu noktada özellikle AB mevzuatında olduğu gibi kırılgan tüketici kavramının ülkemiz mevzuatında da düzenlenmesi ve uygulanması önem arz etmektedir.

Elektrik piyasasında tüketicilerin yaşadığı en büyük sorunlardan birini de bilgilendirilme ve eğitim eksikliği oluşturmaktadır. Tüketicilerin korunmasının etkin şekilde sağlanabilmesinin yolu tüketicilerin yeterince bilinçli olmasıdır. Tüketicinin

korunması amacıyla pozitif hukuk düzenlemelerinin yapılması yeterli olmamaktadır. Tüketici söz konusu düzenlemeleri bilmediği ve kullanamadığı sürece etkin bir koruma sağlanamamaktadır. Mevcut elektrik piyasası mevzuatında bilgiler tüketiciye dağınık olarak sunulmakta, sık aralıklarla değişmekte ve pek çok kavramı içeren teknik bir dil barındırmaktadır. Bu sebeple tüketicinin bilgiye ulaşmak için uzun zaman harcaması, pek çok düzenleme içerisinden doğru bilgiyi seçebilmesi, bilgilerin güncelliğini doğrulaması gerekmektedir. Bu sebeple tüketicilerin elektrik piyasasında sahip olduğu hakları konusunda kendi çabaları ile bilinç düzeylerini yükseltmeleri oldukça zor görünmektedir. Bu noktada elektrik piyasasında tüketicinin korunmasından sorumlu kurum olan EPDK'ya ve tüketici haklarına ilişkin olarak yetkili kurum olan Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğüne önemli görevler düşmektedir. Söz konusu kurumların tüketicileri aydınlatıcı ve eğitici tedbirleri almak konusunda daha fazla politika oluşturmaları, muhatap şirketlerin de tüketici hakları konusunda eğitilmeleri gerekmektedir. Ayrıca tüketicilerin gönüllü örgütlenmeler yoluyla temsilini sağlanması ve tüketici örgütlerinin özellikle elektrik piyasası yönünden tüketicilerin bilinçlendirilmesine yönelik projeler geliştirmesi önem taşımaktadır. Tüm bu hususların yanı sıra özellikle konutta kullanım amacıyla elektrik temin eden tüketicilerin haklarına yer veren sade ve anlaşılır tek bir metin oluşturulması elektrik piyasasında tüketicinin korunması açısından gereklidir.

Tüketicinin korunması açısından bir diğer önemli husus ise elektrik piyasasında tüketicilerin karşılaştıkları uyuşmazlıkların çözüm yöntemleridir. Tüketicilerin başvurabileceği hızlı ve etkili şikayet çözüm yöntemlerinin varlığı ve tüketicinin başvurabileceği yollar konusunda bilgi sahibi olması büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple tüketiciler özellikle uyuşmazlık çözüm yolları konusunda bilinçlendirilmeli, uyuşmazlıkların mahkeme dışı çözüm yolları ile daha hızlı bir şekilde daha basit ve dostane bir yöntemle çözülmesi sağlanmalıdır. Elektrik piyasasında tüketicilerin

şikâyetlerini çözümlemek için dağıtım ve görevli tedarik şirketleri bünyesinde "tüketici hizmetleri merkezi" oluşturulmuştur. Ayrıca tüketicilerin belli koşullarda düzenleyici kuruluş olan EPDK'ya başvurabilmeleri de mümkündür. Bunların yanında tüketiciler, tüketici örgütlerine, Kamu Denetçiliği Kurumu'na başvurabilmekte, arabuluculuk uygulamasından faydalanabilmekte, uyuşmazlıkları tüketici hakem heyetleri ve tüketici mahkemelerine taşıyabilmektedirler. Bu noktada özellikle tüketicilerin EPDK'ya başvuru yolunu daha etkin bir şekilde kullanabilmesi sağlanmalı, şirketler tarafından iyi yönetilen online tüketici şikayet mekanizmaları oluşturmalı, müşteri hizmetleri merkezlerinde tüketici memnuniyetini esas alan kalifiye elemanlar istihdam edilmeli, tüketici örgütlerinin etkinliği arttırılmalıdır. Ayrıca uyuşmazlıkların etkin ve hızlı çözümünün sağlanması için arabuluculuk müessesesinde ve bilirkişilik kurumunda enerji uyuşmazlıkları özelinde uzmanlaşma sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, Osman, Tüketicinin Korunması Çerçevesinde Mobil Haberleşme Abonelik Sözleşmesinde Genel İşlem Koşulları, İstanbul, 2013.

AKCOLLU, F. Yeşim, Elektrik Sektöründe Rekabet ve Regülasyon, Rekabet Kurumu Yayımlanmış Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003.

AKÇA, Çağatay, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Arabuluculuk Ve Uzlaştırma", Hukuk Gündemi, Sayı 10, 2009.

AKİPEK, Şebnem, Tüketici Kredisi, Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1998(Kısaltılmışı: AKİPEK, Tüketici Kredisi).

AKİPEK, Şebnem, Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi, Ankara, 1999 (Kısaltılmışı: AKİPEK, Türk Hukuku).

AKTOPRAK, Pelin, Türk Hukukunda ve Avrupa Birliği Hukukunda Tüketicinin Korunması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2018.

ALMA, Hasan, "Elektrik Piyasasında Ticari Kaliteye İlişkin Tüketici Hakları", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Ekim- Aralık 2013.

ALMA, Hasan, "Elektrik Dağıtım ve Perakende Satışında Hizmet Kalitesini Arttırmada Etkin Bir Yöntem: Online Müşteri Şikayetleri Mekanizması", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Temmuz-Ekim 2014.

ALTAN, Alparslan, "Enerji Sağama Sözleşmeleri Bakımından Sözleşme Özgürlüğü ve Sözleşme Yapma Zorunluluğu İlkelerinin Uygulanması", Ankara Barosu Dergisi, S. 4, Ankara,2004.

ALTAŞ, Hüseyin, "Telekomünikasyon Alanındaki Abonelik Sözleşmeleri", Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan, Ankara,2009.

ARAL, Fahrettin/ **AYRANCI,** Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 10. Baskı, Ankara, 2014.

ARAS, Aslı, Tüketici Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2009.

ARKAN,Sabih , "Tüketici Kredileri", Batider, C. XVIII, Sayı 1-2, Ankara, 1995.

ASLAN, İ.Yılmaz, Tüketici Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2006.

ASLAN, İ.Yılmaz / **ALTINAY**, Galip / **ILICAK**, Ali / **ÖNAL**, Emre / **KATIRCIOĞLU,** Erol / **ARDIYOK**, Şahin / **GÜLTEKİN**, Banu / **AKÇAOĞLU**, Can, Enerji Hukuku, Cilt I, Bursa, 2007.

ATİYAS, İzak, "Rekabet Politikasının İktisadi Temelleri Üzerine Düşünceler", Rekabet Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Ankara,2000.

AVŞAR, Zakir, "Tüketicinin Bilgilendirilmesi, Eğitimi ve Bilinçlendirilmesinde Medyanın Rolü", DergiPark, Cilt 2, Sayı 1, 2001.

AYDOĞDU, Murat,"6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Düzenlenen Genel İşlem Koşullarının Konu Bakımından Uygulama Alanı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 2, 2011.

AYRANCI, Hasan, Enerji Sözleşmeleri, 2010, Ankara.

AYRANCI, Hasan, "Sözleşme Kurma Zorunluluğu", AÜHFD, C. 52, S.3, Ankara, 2003 (Kısaltılmışı: AYRANCI, Sözleşme)

AYRANCI, Hasan, "Hatta Bağlı Enerji Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği", 1926'dan günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku, Ankara, 2017 (Kısaltılmışı: AYRANCI, Hatta Bağlı).

BATTAL, Ahmet, "TKHK Yönünden Tacirlerin Tüketici Sıfatı", Prof. Dr. Ali Bozer'a Armağan, Ankara, 1998.

BAYKAN, Renan, "Tüketici Hukuku Mevzuata İlişkin Yorum - Eleştiri – Öneri", İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın no. 2005-41, İstanbul, 2005.

BOZER, Ali/**GÖLE**, Celal, Ticari İşletme Hukuku, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara, 2017.

BULUR, Alper, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi", Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 65, Sayı: 4, Ankara, 2007.

CAMADAN, Ercüment, "Elektrik Tarifelerinde Çapraz Sübvansiyon", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Şubat 2016 (Kısaltılmışı: CAMADAN, Çapraz Sübvansiyon).

CAMADAN, Ercüment, "Elektrik Tüketicilerine Yansıtılan Bedeller ve 2016 Yılındaki Sadeleştirme"https://www.linkedin.com/pulse/elektrik-t%C3%BCketicilerine-yans%C4%B1t%C4%B1lan-bedeller-ve-2016-erc%C3%BCment-camadan, son erişim 27.03.2019 (Kısaltılmışı: CAMADAN, Yansıtılan Bedeller).

CAMADAN, Ercüment, "Ulusal Elektrik Tarifesi ve Fiyat Eşitleme Mekanizması", https://www.linkedin.com/pulse/ulusal-elektrik-tarifesi-ve-fiyat-e%C5%9Fitleme-erc%C3%BCment-camadan, son erişim 26.03.2019 (Kısaltılmışı: CAMADAN, Ulusal Elektrik).

CAN, Mustafa Erdem, Hukuki Açıdan Elektrik Piyasasında Rekabet, 2006, Ankara.

CEVLAN, Durmuş, Elektrik Tedarik Sözleşmelerinde Bedel, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,2012.

CİVAK ERDAŞ, Dilek, "Tüketicinin Elektrik Faturasına İtiraz Hakkı ve Fazla Tahsil Edilen Bedele İlişkin İşlemler", Uzman Gözüyle Enerji, Sayı 4,Ankara, Kasım- Aralık 2017.

ÇANKAYA DEMİR, Büşra, Elektrik Piyasasında Tüketici ve Tüketiciye Yansıtılan Maliyet Unsurları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

DALKA OKUMUŞ, Şüheda, Elektrik-Doğalgaz Piyasaları Abonelik Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerde Yer Alan Genel İşlem Koşullarının Denetimi, 2018, Ankara.

DEMİR, Remzi, Türk Borçlar Kanunu Açısından Taksitle Satış Sözleşmeleri, Ankara,2013.

DİNÇ, Ali Rıza, "Düzenlenen Tarifelerde Yeni Dönem", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Şubat 2016.

DİNÇ, Ali Rıza, "Elektrik Faturaları ve Tarifeler", Uzman Gözüyle Enerji, Sayı 5, Ankara, Ocak-Şubat 2018.

DOĞAN, Beşir Fatih, "Elektrik Piyasasında Tüketicilerden Kayıp-Kaçak ve Sayaç Okuma Bedeli Alınmasının Hukuka Uygun Olup Olmadığı ve Tüketici Sorunları Hakem Heyetinin Görev Alanına Girip Girmediği", Enerji, Piyasa ve Düzenleme, Cilt 2, 2011.

DOĞAN, Gülmelahat, "Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü", Hakem İncelemesinden Geçmiş Makale, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 72, Sayı 4, Ankara, 2014.

DOĞAN, Kadir Caner, "Türkiye Ombudsmanı: Yapısal Kurumsal ve İşlevsel Yönleri, Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi", Sayı 1, 2016.

DOĞRU, Cem, "Elektrik Sektöründe Regülasyon", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002, İstanbul.

DÖĞERLİOĞLUIŞIKSUNGUR, Özlem, Avrupa Birliği Enerji Piyasalarında Tüketiciye İlişkin Düzenlemeler ve Bu Düzenlemelerin Türk Enerji Mevzuatına Yansımaları, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010.

Dünyada ve Türkiye'de Enerji Yoksulluğu Görünümü (http://www.gazbir.org.tr/uploads/page/Dunyada_ve_Turkiye_de_Enerji_Yoksullugu_Gorunumu.pdf) son erişim tarihi 21.03.2019.

Enerji Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye Elektrik Enerjisi Sektörü ve Hukuki Durum, Ankara, 2007.

Elektrik Enerji Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi, 17.03.2004 ve 2004/ 3 Sayılı YPK Kararı

Elektrik Piyasası 2013 Yılı Piyasa Gelişim Raporu (www.epdk.org.tr)

Elektrik Piyasası 2018 Yılı Piyasa Gelişim Raporu (www.epdk.org.tr)

Enerji Piyasası Uygulama El Kitabı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Nisan 2003 (www.epdk.org.tr)

EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler 9. Baskı, İstanbul, 2006.

ERGİN, Emre, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Abonelik Sözleşmeleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.

ERGÜN, Çağdaş Evrim, Avrupa Birliği Enerji Hukuku, Ankara, 2007.

ERTAŞ, Şeref, "Sürekli Borç İlişkilerinde Zamanaşımı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, Özel Sayı 2014, Prof Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, İzmir,2015.

FIRTINA, Zeynep, Enerji Sektöründe Özel Kişiler Lehine Kamulaştırma: Elektrik Piyasası Özelinde İnceleme, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.

GÖZEN, Mustafa, "6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunun Getirdiği Yeni Düzenlemeler", Enerji Bülteni, Ankara Ekim-Aralık, 2013.

GÜÇLÜER, Tümer, Elektronik Haberleşme Sektöründe Abonelik Sözleşmeleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.

GÜNDAY, Metin, İdare Hukuku, 9. Baskı, Ankara, 2004.

GÜVEN, Kudret Ertaş, "Elektrik ve Gazın Eşya Olma Niteliği", Ankara Barosu Dergisi, 1984/2, 1984, Ankara.

HAVUTÇU, Ayşe, Açık İçerik Denetimi Yoluyla Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması, İzmir, 2003.

İNAL, H. Tamer, Tüketici Hukuku, 2014, Ankara.

KALENDER, Emre, Elektrik Sektörünün Hukuki Yapısı ve Rekabet Hukuku Açısından Hakim Durumun Kötüye Kullanılması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

KARA, İlhan, Tüketici Hukuku, Ankara, 2015.

KARAKILIÇ, Hasan, Hukuki Açıdan Elektrik Piyasası- Avrupa Birliği ve Türkiye Örneği, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2005.

KAYALI, Füsun, Tüketicinin Korunması ve Tüketici Hakları Konusundaki Bilgi Düzeyinin Tüketicinin Korunmasındaki Rolü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2008.

KIL, İlker Fatih, "Elektrik Piyasasının Regülasyona Tabi Olmasının Tüketici Hakları Bakımından Hukuki Neticeleri", Enerji Uzmanları Dergisi, Ankara, Ocak Şubat 2015.

KILIÇOĞLU, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara, 2013.

KOCA, Güneş, Tüketicinin Korunması Açısından Abonelik Sözleşmeleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme, Cilt 1, Genel Bölüm, İstanbul, 2010.

KORKUTATA, Nedim, "Dağıtım Faaliyetleri Bedelsiz Olabilir Mi?", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Ekim-Aralık 2015.

KÖSTEKÇİ, Yaşar/ **KÖSTEKÇİ**, Özge, Elektrik Enerjisi Hukuku Dağıtıcı-Satıcı-Tüketici İlişkileri Kaçak Usulsüz Elektrik Enerjisi Tüketimi, İstanbul, 2012.

KULALI, İhsan, Elektrik Sektöründe Özelleştirme ve Uygulaması, Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Ankara, 1997.

KUNTALP, Erden, Ard Arda Teslimli Satım Akdi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968 (Kısaltılmışı: KUNTALP, Ard Arda).

KUNTALP, Erden, "Finansal Kiralama Kanunu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Tüketim ve Yatırım Malı Ayırımı", Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara, 1998 (Kısaltılmışı : KUNTALP, Finansal Kiralama).

MEMİŞ, Yusuf, Elektrikte Kayıp Kaçak Bedeli Davaları, Ankara,2015.

MİDDLEMİSS, Lucie, A Critical Analysis Of The New Politics Of Fuel Poverty İn Englandhttp://eprints.whiterose.ac.uk/103895/2/MiddlemissNewPoliticsofFuelPoverty.pdf, son erişim 21.03.2019

NARBAY, Şafak/**AKKUŞ,** Muhammed, "Ticari İş Niteliğinin Belirlenmesi ve Ticari İş-Tüketici İşlemi Ayrımı", Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan, İstanbul, 2019.

NURMUKHAMBETOVA, Aigul, "Elektrik (Enerji) Kayıp - Kaçak Bedelinin Tahsili Dürüstlük Kuralına Aykırı Sayılır Mı? -Kazakistan Hukukundaki Durumla Karşılaştırmalı Olarak", Hakemli Makale, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, c. 19, Özel Sayı-2017.

OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2009.

ORAK, Cem Çağatay/ **DURAKOĞLU**, S. Mustafa, "Yeni Borçlar Kanunu Çerçevesinde Genel İşlem Koşulları ve Elektrik Piyasasındaki Bazı Sözleşme Tiplerine Etkileri", Enerji Hukuku Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 2012/2, Ankara, 2012.

ORAL, Tuğçe, "Tüketici Sözleşmelerinin Uygulama Alanı ve Ticari ve Adi Sözleşmelerden Ayrılması", Prof. Dr. Eral Onar'a Armağan, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 391, Ankara, 2013.

OZANOĞLU, Hasan Seçkin, "Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Maddî Anlamda Uygulanma Alanı)", AHFD., C. 50, Ankara, 2001.

ÖKTEM, Seda, Mobil Telefon Abonelik Sözleşmesi, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

ÖZEL, Çağlar / ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Burcu G. / ÖZEL, Fatma, Elektrik Piyasalarında "Elektrik Sağlama Amaçlı Sözleşmeler", (https://journal.yasar.edu.tr)

ÖZCAN, Elvin Evrim, İdare Hukuku Açısından Türkiye'de Elektrik Sektörünün Regülasyonu Ve Avrupa Birliği Rusya Çin Ve Güney Amerika Uygulamaları, Ankara, 2010.

ÖZERCAN, Müge, Elektrik Endüstrisinin Yeniden Yapılandırılması Ve Deregülasyonu Sürecinde Perakende Satış Rekabeti, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2007.

ÖZTAN, Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara,2015.

PAŞALIOĞLU, M. Ömür, Doğal Tekellerde Regülasyon ve Rekabet Bir Örnek : İngiliz Elektrik Sektörünün Yeniden Yapılandırılması, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003.

PYE, Steve/ **DOBBİNS,**Audrey/ **BAFFERT**, Claire / **BRAJKOVİĆ**, Jurica/ **GRGUREV**, Ivana/**ROCCO** De Miglio/ **DEANE**,Paul, Energy poverty and vulnerable consumers in the energy sector across the EU: analysis of policies and measures, İnsight_EPolicy Report, Mayıs 2015.

https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/INSIGHT_E_Energy%20Poverty%20-%20Main%20Report_FINAL.pdf

Report On ThePublıc Consultatıon On The Green Paper On Servıces Of General Interest, Commission of European Communities, Brussels, 2004.http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2004/EN/2-2004-326-EN-1-0.Pdf

SANLI, Barış/ **DÖNMEZ**, Fatih/ **ALANYALI**, Murat, "Türkiye Bağlamında Enerji Yoksulluğu ve Kırılgan Tüketici", Enerji Uzmanları Dergisi, Ocak Şubat, Ankara, 2015.

SELİÇİ, Özer, Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul,1976.

SİRMEN, Lale, "Tüketici Hukukunun Amacı ve Özellikleri", Aydın ZEVKLİLER'e Armağan, C.III, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, S.8 Özel Sayı.

TANDOĞAN, Haluk, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Cilt 1, İstanbul, 2008.

Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, Ankara, Eylül 2017.

Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, Ankara, Mart 2019.

TUFAİ, Nurdan, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Abonelik Sözleşmeleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017.

TURAN, Tolga, "Bir Elektrik Faturasının Anatomisi", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Ocak- Şubat 2015.

ULAŞ KISA, Seda, "Avrupa Topluluk Hukukunda Tüketici Hakları ve Tüketicinin Korunması", Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul, 2000.

ULUSOY, Ali, Elektrik Dağıtım Özelleştirmelerine Hukuki Bakış, Ankara, 2005.

ULUSOY, Ali, "Fransız Ve Avrupa Birliği Kamu Hizmeti Anlayışlarının Türk Hukukuna Etkisi", AÜHFD, C.48, S. 1-4, Ankara, 1999.

USTA, Hasibe, "Türkiye'de Ombudsman (Kamu Denetçiliği) Kurumu", Denetişim Dergisi, Sayı 14, 2004.

ÜLGEN, Hüseyin/ **TEOMAN,** Ömer/ **HELVACI,** Mehmet/**KENDİGELEN,** Abuzer/**KAYA**, Arslan/

NOMERERTAN, Füsun, Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2006.

ÜNAL, Onur, "Elektrik Piyasası Oluşumu", Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4, Ankara, 2007.

ÜNLÜTEPE, Mustafa, Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Taksitle Satım Sözleşmesi, İstanbul, 2011.

YAVUZ, Cevdet/ACAR, Faruk/ ÖZEN, Burak, Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, İstanbul, 2012.

YAVUZ, Mustafa, Elektrik Enerjisi Tedarik Sözleşmeleri, Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.

YAVUZ, Mustafa, "Kayıp Kaçak Bedelinin Hukuki Açıdan Değerlendirilmesi", TAAD, Yıl 6, Sayı 21, 2015 (Kısaltılmışı: YAVUZ, Kayıp Kaçak).

YILDIZ, Ramazan, Tüketicinin Korunması ve Temsili Açısından AB ve Türkiye Karşılaştırması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.

YILMAZ, Dilşat, "Türk Hukukunda Kamu Hizmeti Kavramı Ve Kriterleri", GÜHFD, C.XII, S.1-2, Ankara, 2008.

YILMAZ, Mustafa, "Türkiye Elektrik Piyasasında Abone Grubu Tespiti ve Enerji Bedelinde Sübvansiyon", Enerji Piyasası Bülteni, Ankara, Mayıs Haziran 2014.

ZENGİN, Yasemin, Elektrik Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği Ve Vadeli İşlem Ve Opsiyon Borsası'nda İşlem Görmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012.

ZEVKLİLER, Aydın/**HAVUTÇU,** Ayşe, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 9. Baskı, Ankara 2007.

ZEVKLİLER, Aydın /**AYDOĞDU**, Murat, Tüketicinin Korunması Hukuku,3. Baskı, Ankara, 2004.

ÖZET

Elektrik enerjisi temini kamu hizmeti niteliği gösteren evrensel bir hizmettir. Ülkemizde ilk dönemlerde kamu kesimince sunulan elektrik enerjisi temini daha sonra özelleştirilmiş ve regülasyona tabi tutulmuştur. 4628 sayılı Kanun ile elektrik piyasasının çerçevesi çizilmiş, 6446 sayılı Kanun ile elektrik piyasası bugünkü yapısına kavuşmuştur. Elektrik piyasası faaliyetleri üretim, iletim, dağıtım, toptan ve perakende satış, ithalat ve ihracat, piyasa işletimi olarak belirlenmiştir. Tüm bu faaliyetlerin ayrışması, bir kısmının özelleştirilmesi ve regülasyon faaliyetleri elektrik piyasasının karmaşık bir hukuki rejime tabi olmasına sebep olmuştur. Elektrik enerjisinin tam ikamesinin mümkün olmaması ve piyasanın rekabette açılması elektrik enerjisi sağlayan tüketicinin korunması ihtiyacını arttırmıştır. Tüketicinin korunmasına ilişkin genel düzenlemelerin yanında elektrik piyasası mevzuatında bir takım özel düzenlemelerin de bulunduğu görülmektedir. Bu sebeple özellikle tüketiciler ile görevli şirketler arasında akdedilen abonelik sözleşmelerinin EPDK tarafından hazırlanan standart sözleşmeler haline getirildiği de görülmektedir. Ancak söz konusu düzenlemelere rağmen tüketicilerin çözüm bekleyen pek çok sorunu varlığını sürdürmektedir.

Anahtar Sözcükler: Elektrik, Enerji Hukuku, Elektrik Piyasası, Perakende Satış Sözleşmesi, Abonelik Sözleşmesi, İkili Anlaşma, Tüketici, Tüketici Hukuku, Kayıp Kaçak.

SUMMARY

The provision of electricity is a universal service that serves as a public service. In our country, the provision of electricity provided by the public sector in the first periods was then privatized and regulated. With the Law No. 4628, the framework of the electricity market was drawn and with the Law No. 6446, the electricity market gained its current structure. Electricity market activities are determined as production, transmission, distribution, wholesale and retail sales, import and export, and market operation. The disintegration of all these activities, the privatization of some of them and the regulation activities caused the electricity market to be subject to a complex legal regime. The lack of full substitution of electricity and the opening of the market in competition has increased the need to protect the consumer providing electricity. In addition to the general regulations on consumer protection, it is seen that there are some special regulations in the electricity market legislation. For this reason, it is seen that the subscription agreements concluded especially between the consumers and the companies in charge are turned into standard agreements prepared by EPDK. However, despite these regulations, many problems of consumers are still keeping on.

Keywords : Electricity, Energy Law, Electricity Market, Retail Contract, Subscription Contracts, Bilateral Agreement, Consumer, Consumer Law.